

HERBARVM VIVAE EICONES

ad naturę imitationem, sum̃a cum diligentia et artificio effigiatę, unà cum EFFECTIBVS earundem, in gratiam ueteris illius, & iamiam renascentis Herbariæ Medicinæ,

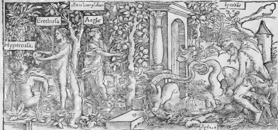
PER OTH. BRVNF. recens editæ. M. D. XXX.

¶ Quibus adiecta ad calcem, APPENDIX isagogica de usu & administratione SIMPLICIVM. Item Index Contentorũ singulorum.

Argentorati apud Ioannem Schottũ, cum Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

Inuentũ Medicina meũ est, opiferq; per orbem Dicor & Herbarũ subiecta potentia nobis.

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Senatui, OTTHO BRVNFELSIVS S. D.

QVIDE MAGISTRATIBVS COLENDIS bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores uiros excipere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri lunonis auem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idq; adeo titulaoribus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribuere iusticiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene & sentire & mereri, illorũ iudicia nostris anteferre, planeq; tanq; Deos suspicere, & summum illum huius mundi κοσμήτορα in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis locis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendũ, dum Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius tribuunt. Atq; haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris edituri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucubrationes inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica, & maledictorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, q̃ ut ipsi quoq; de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimã, iuxta Poetæ sententiam, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane animo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupaui, clarissimi atq; amplissimi uiri, q̃ ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, pa lamq; facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. uestram, quid in arduis ac serijs uestri caussa obiturus sim, si uires & facultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens, aut animi supercilioſi iudicari queam. Vt enim SOL diei decor est, LVNA inter nocturna astra micat, uniones ac gemmæ añulos ac preciosas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidissima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & autoritatẽ addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. uestræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificentiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq;, qua in omnes homines clementes estis, omnibusq; æquo bene uultis, tum ob optima studia & bonas literas: quas cum in uestra urbe munificentissime instituitis, idq; adeo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germaniæ gymnasijs, scholasterium uestrũ inferius habeatur: nullis alijs sane debebantur primitiæ nostræ, q̃ talibus, tantisq; syderibus nostris, columinibus, anchoris. Decuit idem & gratitudinem meã in rempub. uestram, ingratus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam cẽseo. Aluit hæc me, tuto atq; honeste ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes bonis legibus, optimis morib. honestissimis disciplinis. Quid est quod

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accæpta mihi sunt? Et ut de
amplis. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebantur hoc

D. Iacobus Sturmius. D. Nicolaus Knyebsius. D. Iacobus Meyer.

imprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imagini
bus, insignicꝫ eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D.
Nicolaus Knyebsius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: q̄s
cum consulari prudentia, cuncꝫ insigni pietate, et ipsos Camœnæ ornant
suæ, quibus si pensum operæ nostræ subsecundariæ non reddidissemus,
ingrati essemus: si alienis sœneraremur, etiam iniqui. Eam itacꝫ meam,
quantulamcuncꝫ munificentiam, decꝫ pauperi suppellectili δόσιν φίλην ὀλίγην.
lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel in-
opiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius
Artarxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerrent
ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcelsi, ac prorsum re
gij, donaria, uel ab infimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari,
uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profli-
genda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi sa-
tisfactum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexe-
ro. Dicamcꝫ & illud Horatij. Non ego uentosæ plebis suffragia uenor.
Riserunt & sua secula Meōniden, Raracꝫ coronato plausere theatra Me-

De ratione operis.

nandro. Cæterum de Hærbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio
habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̄ ut pu-
blico omnium bono, Hærbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsi-
diarias manus, eamcꝫ prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod,
quia nō alia ratione fieri posse, animaduertimus, q̄ abolitis prioribus ac
ueteribus Hærbarijs, atcꝫ de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis.
Deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex priscis & autenticis autori-
bus prolatis, utruncꝫ tentauimus, atcꝫ curauimus: q̄ feliciter, qualicꝫ
cum gratia, V. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quan
ta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quāta ab Hærbarijs ex
plorāda, ab Seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquēda, & res indi
cat ipsa, et aīaduertent facilius, qui similem aliquādo operā post nos sunt
nauaturi. Quo magis uenia dignos nos existimamus, si in re tam seria,
tamcꝫ ex omni usu & cognitiōe obsoleta, non protinus ipsissimū ipsum,
quod dicitur, scopū attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas
Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non
nuncꝫ impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se ferer hærba,
quanto nobis negocio constiterit. Vnde nomen etiam cōmentarijs Rha-
psodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat,
uerū cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuicꝫ red-
dere quod suum erat, q̄ nostra ambitiose commēta uenditare. ne si repe-
titum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum, furtiuis
nudata coloribus: cum potuissemus fortasse, ut Georgius Valla, & post

Nihil nouum sub sole.

hunc omnes Neoterici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uer-

tendo stylum, aliorum opes nostras facere. In his autorum placitis, nulli us etiã reiecimus sensa: memores illius, quod nullus liber tam malus est, quin emolumenti aliquid conferat. Singulis suũ honorem dedimus, uel barbarissimis etiam. Ne autorem quoq; Pandectarum, & Genuensem il lum Simonem posthabuimus, autores ut corruptissimos, infantissimos q;, ita instructos pulchre ad perniciem, si quis non attente et cum iudicio legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdũ magnopere quoq; nos adiuuatos, & uel ad hoc contulisse, ut facilius neuos & menda deprehen deremus. Hermolai quoq; Barbari Corollaria & annotationes passim adiecimus: quod ex his solis hodie Hærbarum cognitiõem existimemus petendam. Interdum ubi res poscebat, & controuersia de herba aliqua fu erat, duos fortissimos pugiles induximus, Daretem unũ, Entellum alter um, Nicolaum Leonicenum, & Pandolphũ Collinutium, alterum sum mum ac primum hac nostra tempestate medicum, alterum eloquentissi mum iureconsultũ, sed qui ita tamen in hærbis uersatus sit, ut multis pa rasangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus post se relique rit, mutuis sese ictibus collidẽtes, uelutiq; in duello & harena pugnãtes, cõmisimus. In qua Tragedia, spectatores interdum sumus & admirato res, atq; nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plærisq; litem i psi dirimimus, in multis conniuemus. Maluimus enim quędam indiscus sa, & aliorum arbitrijs relinquere, q; temere pronunciare de ea re, de qua tot doctissimi uiri addubitarent. Quanq; alicubi confidenter etiam no stra proferimus: quibus tantum uolumus esse robur, donec alius firmio ra attulerit, id quod nusq; non alias etiam testamur. Autores non minus quadraginta citamus, ex quibus Centones hosce cõsuimus. Nec hos pas sim, neq; ubilibet, sed ubi res ita postulabat. Vbi similia omnes dicebãt, potiores delegimus: ubi contraria, iuxta posuimus, ut in aperto esset pu gnantia. Aetium, Oribasium, & Paulum tametsi autores alioqui opti mos, tamen rarius citauimus, quod hos græce desyderauimus, & latinæ tralationes malæ fidei erant. Idem & cum Galeni simplicibus fecimus, ex ueteri tralatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti sumus, nec se cundo huius operis Tomo coronidem additur, nisi ex his græcis fonti bus, aut si id non successerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his igitur omnibus, si quid digne a nobis sudatum est, totum uobis debetur Mœcenatibus, totumq; uestris celsitud. acceptum fero, studiorum no strorum alumnis: nec longiora nobis uiuẽdi spacia optamus, q; quo pu blicis huiuscemodi munijs, stipendijsq; illis literarijs obeũdis, idonei fu erimus, & de celsitud. uestris, deq; uestra repub. publicæ & priuatæ be nemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis M. D. XXX.

❡ AVTORES quorum testimonijs in hoc opere usi sumus.

Hippocrates.
Theophrastus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus.
Apuleius.
Psellus.
Vergilius.
Cornelius Celsus.
C. Galenus.
Oribasius.
Auicenna.
Serapion.
Auerröis.
Cassius felix.
Aggregator herbarum.
Io. Manardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus perottus.
Baptista ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus hærbarius.
Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioscorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Hesiodus.
Q. Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Messue.
Razes.
Constantinus.
Platearius.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Hermolaus Barbarus.
Platina.
Baptista pius.
Iacobus constantinus fauen̄.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

ἄδηλον

πολυκαμπεῖς, πολυπλατεῖς, πολυσχίστους,
πολύποδας, πολυῤῥίζους μὲν ἰδὲ ῥίζας.
γενναίους, εὐφυεῖς, ὄρθους, παχεῖς, πρέμνους,
εὐφύλλους, εὐκόμους, δασεῖς, βαθεῖς, κλάδους,
φλεβώδη, κολπώδη, πολύπτυχα φύλλα,
πολύμορφον, πολυειδῆ, πολυχρόη,
εὐανθῆ, εὔοδμον, εὐχροοῦντα λειμῶνα,
δῖον θαυμάζειν ἔστ᾽, αὐτὰρ δῖον μᾶλλον
πολυΐδριν τεκτήναντος θεοῦ χεῖρα.

IOANN. SAPIDUS Lectori S.

Qui cupis ingenitas Herbarum noscere uires,
Scireque diuersis nomina nota plagis,
Quæque sit unius facies cuiusque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt sæcula tradi
Id scripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendã Brunfelsius hortum,
Huc culta ex uario semina rure tulit.
Quorum uim, pariterq; docet medicaminis usum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne sint inuisæ prodiga uerba moræ.
Rursum ambage modo licita sermonis abundat,
Ne careat sensu dictio parca suo.
Nunc & Iōannes pictor Guidictius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri sic arte figuras,
Vt non nemo Herbas dixerit esse meras.
Quantus Iōannis SCHOTTI sumptusq; laborq;,
Et studium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento fretus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quisquis medico uersaris in Albo,
Hoc operæprecium est nolle carere libro.

OTHONIS BRVNNFELSII DE VTILITATE & præstantia Herbarum, & simplicis Medicinæ

PRAEFATIO.

ALEXANDER Philippi deuicto in Arbellis Dario, a satrapis suis compendium sciscitatus, qua ex Persia in Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, homo quidem multarũ rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus historiæ author, non meminit) Ego, Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptũ me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana hæc superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verũ Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliũ pertinaciter aspernabatur: nimirum cæco illo amore sui demẽtatus. Id uitiȝ Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Neqȝ iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdũ personæ uel exilitas, uel contẽptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quãtumuis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quæ pessima sunt.

Vereor itaqȝ, ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquã præmonstrauero, qua non mo-

C do præsentius, uerum minori quoq; ualetudinis cum dispendio, adeoq;
impensis etiã exilioribus, morbis consulatur, solis inquã simplicibus, &
herbis, illi me suspicentur nescio quid monstri alere, et eorum μεμιγμένα ἀλεξι-
φάρμακα, amuletaq;, & ἀντιβαλλόμενα damnaturũ. Ita enim fere fit, ὡς πᾶν ὑπάρτιον
ὂν αὐτοῦ περὶ πάντα ἀφαιρεῖται, degeneresq; animos, ut inquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ beneament: perq; illud sa-
crosanctũ iusiurandum Hippocratis, neq; alienius unq; crimen aliquod
a me fuit. Sed ne tanti quoq; me facio, qui tot doctißimorũ Medicorum
placita, compositionesq; magistrales subuertere queam: nec si queam, de-
beam. Sed quando Herbariũ librum molimur, semelq; id in animũ in-
duximus, Herbas rursum in usum & cognitionẽ reuocare: ne tanquam
Megarensium, tam nulla earũdem ratio haberetur, anteq; ad has quidem
explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates,
q̃q; cõmendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitijs Me-
dicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si tñ
prius id ab myropolis impetrauerimus, ut omnẽ ipsi de nobis malignam
suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoq; Compositiones suas magnifa-
ciunt, ornantq; subinde magnis titulis, obauratis, & picturatis: ita Her-
bis & Simplicibus, ne suam etiã gloriam inuideant: & si quidem consen-
tanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperent, destomachari in
nos desinant. Sin uero τὰ ἐνδὲν πρὸς ὑπὲρ, uicißim nos admoneant, nostra me-
D lioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium
maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercem
damnare, quã non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis sum
mates non reprobauerint atq; damnauerint. Quod si acerbius etiam quæ-
dam dixerimus, bonos omneis obtestamur, in malos dictum accipiant,
non in suam contumeliam: meminerintq;, multos esse subinde, qui sub
eo quæstu etiam orbi imponunt, multaq; hominum milia nedum com-
pilant, uerum conficiunt etiam, atq; interimunt.

Ne id quoq; uelim expectet a me aliquis, q uniuersas Herbarum utili-
tates adscripturus sim. id eñ operosum foret, & negocij infiniti: & quod
si contendam, non aliud plane molirer, q̃ longam Iliados fabulam post
Homerum. Cæterum quando hodie meras imposturas faciunt myropo
læ quidam (de malis loquor) horum fucos tantũ detegemus: ut in ordi-
nem cogantur tandem illi, quod boni omnes optabunt mecũ, Præstigia-
toribus & impostoribus, etiamsi displiceant nostra, tamẽ pro ueritate au-
dendum est. Et quæso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox
etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Dij Herbarũ demonstratores.

Multã olim Herbis laudem apud Veteres fuisse, tametsi multis subinde
demonstrari atq; conuinci queat, tamen id non postremũ est, q Dijs eti-
am inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatißimam herbam Moly,
Mercurio tribuit Homerus, diuina quadã clementia mortalibus demon-
stratam, Odyß. κ.

ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' εἴκελον ἄνθος·
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ ἀνδράσι γε θνητοῖσι·
θεοὶ δ' πάντα δύναντα.

A

Quam & Vlyssi adsignauit aduersus illectamenta Circes. Nascitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæũ, & in Cyllene Arcadiæ, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficiliq; fossu.

Deinde sancta illa Panace, ipso nomine omnium morborum remedia promittens: & ipsa quoq; Dijs inuentoribus adscribitur, nimirum Chironi, Herculi, atq; Aesculapio.

Herculi quoq; undicatur quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum, siue Altercamgenum, apud Græcos uero ὑοσκύαμος appellatur. Vt illud quoq; Heraclion Siderion, oĩa uulnera ferro illata, efficacissime sanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomẽ ipsum indicat, quod usq; hodie retinet. Achilleon & ipsa quoq; notissima herba est. At illam demonstrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, sed discipulus Chironis, uulnerariã herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc usq; diem, ijsdem adhuc nominibus appellamus, scilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, sanguinem Herculis, herbam solarem, Lunariam. Qua superstitione factum, ut & apud Christianos in eam æstimationẽ uenerint herbæ, ut Diuis inscriberentur: uidelicet. D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quasdam uocant. Carduum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Christophori, & sexcenta huiusmodi. Non ob aliam rationem, q̃ quod diuinum aliquid habere in se, uel ab magnis uiris demonstratæ, uulgo creditæ sunt. B

Arborum quoq; genera fuisse numinibus suis dicata, ut Ioui Esculũ, Apollini Laurũ, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, q̃ herbarum quoq; scriptores testantur. Verũ cum hæc pueri etiam in phrontisterijs legant, in re tam protrita ac manifestaria, obiter saltem meminisse, ne ignorasse uideamur, satis superq; fuerit.

Quæ arbores quibus Dijs sint cõsecratæ

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoq; homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginæ, aut certe quidem alterius cuiusdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam studiosus fuisse Herbarum cognitioni, ut Gencianę uires primus deprehenderit, atq; monstrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam se consecuturum sperans, q̃ si centũ urbes subegisset, quanto etiam honestius est, tot homines seruare ab infirmitatibus noxijs, id quod apprime præstat radix illa, passim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius seculi, quę Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumq; dignitate & pręstantia, suam & ipsæ gloriam auxerunt, Huius

De inuentorĩ bus herbarũ.

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Messuas, Abraham, Principes quidem uiri, sed tam pertinaces disciplinæ cultores, ut omissa regni & principatus gloria, medicinæ potius antesignani & summates habiti sint. Clymenes, & Lysimachia, Plinio olim nonsimæ herbæ fuerunt, at hæ ab Regibus sui nominis appellatæ : & qui, cum Imperio fortasse & nomẽ perdidissent, quod herbis studiosi fuerũt, posterita-

. Scordion nobilis herba, Dioscoridi celebra- (ti sunt reseruati. tur, non inter postremas etiam, sed Mithridati regi adscripta, primũq; demonstratori, deinde per Crateiam herbarium, ex manu depicta herba ab Rege, nouissime tandẽ Dioscor. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quam ab medici sui nomine, & fratris Musæ eius, a quo ferũt conseruatum Cæs. Augustũ, sic inscripsit: notior fortasse existit apud Pliniũ, q̃ ut

Pro Reginis (affectauere enĩ & mu- (in præsentiarũ adducaẽ. lieres hanc gloriã) uel una Mausoli uxor satis fuerit, quæ adoptauit herbã, quæ nobis Artemisia dicitur: & de Nymphęa similiter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorũ alioqui ne nomina quidem superessent, si herbæ non fuissent.

Inuenerũt herbas & uniuersæ gentes. Scythia enim, quę Scythice dicitur, circa Bœotiam nascentem, dedit. Ischneumonem Thracia, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo uena, uerumetiam præcisa. Vetones in Hispanijs eam repprerunt, quę Betonica dicitur in Gallijs, in Italia autem Serratula, ab Græcis Cestron, aut Psychotrophon.

D Aĩalia quas herbas inuenerũt, atq; demonstrauerũt

Quod etiã animalia inuenerunt, uel potius demonstrauerunt herbas, haud dubiũ, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbarũ laudem facit : quod ea cũ non nouerũt myropolia & confectiones, & ijsdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamẽ si quid accidat noxium, suopte marte auxiliantur sibi, idq; herbis tantũmodo. Nec pigebit super hoc miraculo, Plinij etiã uerba adscribere, quæ sunt apud illum histo. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magister extitit. assidua namq; satietate obesus, exit in littus, recentes harundinũ cæsuras perspeculatus: atq; ubi acutissimũ uidet stipitem, imprimens corpus, uenam quandã in crure uulnerat: atq; ita profluuio sanguinis morbidũ alias corpus exonerat, & plagam limo rursum obducit.

Simile quiddã & uolucris in eadẽ Aegypto monstrauit, quæ uocatur Ibis, rostri aduncitate per eam partẽ se proluens, qua reddi ciborũ onera salubre est. Nec hæc sola multis aĩalib. repta sunt, usui futura & homini.

Dictamum herbam, extrahendis sagittis, cerui monstrauere percussi, eo telo pastuq; eius herbæ eiecto. Iidem percussi a phalangio (id est aranei genus) aut aliquo simili, cancros edendo sibi medentur. Est & ad serpentum ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, uulnerati refouent.

Chelidoniam uisui saluberrimam hyrundines monstrauere, uexatis pullorũ oculis illa medentes. Testudo Cunilæ, quam Bibulam uocant,

pastu uires contra serpentes refouet. Mustela Ruta in murium uenatu A.
cum ijs dimicatione conserta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis si
bi medentur, & rancros uescendo, maxime mari eiectos, Anguis hyber-
no situ, membra corporis obducta, Foeniculi succo impedimentum illud
exuit, nitidusque uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro
herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammae obtorpue
re, spinis Iuniperi se scabit.

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucae succo restringit. Panthe-
ras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: ocu-
pat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appel-
lauere quidam. At fera haec contra, excrementis hominis sibi medetur:
& alias tam auida eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase sus-
pensa, altius quam ut queat saltu contingere, iaculando ea, perendoque defa-
tigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentae, ut eiectis intera-
neis diu pugnet.

Elephas Chamaeleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro
huic ueneno suo. Vrsi cum Mandragorae mala degustauere, formicas lam-
bunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, gra-
culae, merulae perdices, Lauri folio annuum fastidium purgant: Colum-
bae, turtures, & gallinacei, herba quae uocatur Helxine. Anates, anseres,
caeteraeque aquaticae, herba Siderite. Grues, & similes, Iunco palustri. Cor-
uus occiso Chamaeleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus B
extinguit. Atque hactenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, Helianus.
Hyoscyami herbae, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium no
uerunt. aquas enim statim adeunt, uel rancros uenantur: palam indican-
tes, ne homini quoque salutarem herbam existere.

Restat, ut scriptores adsignemus, ne res usqueadeo nihili putetur esse
herbaria, ab tam insignib. ijsque adeo doctissimis & uetustissimis celebrata.
Inprimis Iubae uolumen extitit olim de herba Euphorbia. Themison Pla
taginem extulit herbam, non ita uulgarem, quin innumeris utilitatib. praeditam.
Polion Musaeus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllam, Brassicam Chrysippus.
Eandem iterum Dieuches, & Cato, itemque uniuersa adeo Ionia, ut per eam
dem etiam palam iurauerit. Zeno Stoicae familiae, Capparim, Annonoma-
chus Atheniensis Cytisum, Morchion graecus Raphanum, Apuleius Be-
tonicam. Vergilius Ebenum, Erasistratus Lysimachiam. Ex Oliua Amur-
cam Cato. Homerus Crocon, Loton, & Hyacynthum. Hesiodus Maluam, &
Albucum. Archigenes Castorium, Euchronius Hicesius, Coniades, & Ari-
stomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quae & Leucanthemis,
& Chamemilon: quorum tametsi interciderunt hodie multa, tamen argumentum
est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, quam nos ho
die sumus, qui uix nosse dignamur: tantumque inesse illis uirium putaue-
runt, ut uix paucissimis ad describendum sufficerent. Recenset & Pli-
nius plaerosque historiae suae lib. 25. capi. 2. quos, ne longiores simus, omit-

C timus: ut obiter interim etiã prętereamus Crateuam, Bithynũ, Iollam, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ, & Diodotum, quorũ meminit Dioscorides, qui etiã Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiam uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum μυρεψικὴ uix secũdo loco apud eos habeãtur, suntq; recẽs quodam curiosorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox authoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recepisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuq; arma eius pertractãti, sagitta illi excidisset in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, quã herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, quã fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad. δ.

αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος, ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊστός
αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
πάσσε, τά, οἵ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε Χείρων.

Similiter & Pęonem quoq;, qui ὀδυνήφατα φάρμακα Plutoni dicitur imposuisse. Sed & Helena Telemacho tristiciæ suæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuisse, quã nobilem illam
D Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ sunt Iliad. ι.

αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων
ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὴν κρητῆρι μιγείη.

Voco autẽ simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharoq; excoctas atque maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinq; in unũ confundũtur, uerũ sine discrimine, sine iudicio interdum 40. cõmiscentur. Quod genus pharmecorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coäluisse.

Sed redeo ad herbarũ miracula. Loto tantã inesse uim idem Homerus poëta testaẽ, ut obliuisci etiã patriæ & liberorũ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poëtam tam dulcis est, ut neminẽ sinat immemorem esse sui.

ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι
τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπόν
οὐκ ἔτι ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν οὐδὲ νέεσθαι
ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἐρεπτόμενοι νόστου λαθέσθαι.

Sed & olim a draconis catulo occisum, atq; subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parente ipso, Plinius ex Xantho historiarum authore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam. A

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exiliierit aliquando cuneus a pastoribus arbori addactus. Quã quid hoc tam portẽtosum suspicimus, cum sint hodie qui Picum martium auem aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occludit̃, herba quadam, sed sibi tantũmodo nota, foramen sine omni prorsus negocio rursum aperire: quæ si casu inuenta atq; collecta sit, etiam quaslibet feras fereas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonicę uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atq; Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccari, tametsi ridiculum est fortasse quod dicã, tamẽ uulgo olim creditum est: attactu uero eius, clausa omnia aperiri. Quanq; nõ minus quocq; ἄνισον, quod de Achimenide affirmãt, scilicet, si in hostium aciem conijciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocunq; locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarum miracula incidimus, fortasse & non inepte pro miraculis censeri debent, quarundam herbarum mirabiles, atq; adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderũt Cucumeres in tantum, ut etiã in hamos curuentur, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducãt pestilẽtius: quippe quæ & μανίαν etiam illis excitat. B

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim se se conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellaue aliqua morsu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoq; pascendi studio, nouo ueluti spectaculo attonitus, non prius admirari rem desinit, q̃ accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoq; longius, inutile gregis sui ocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quocq;, quos non tam demirabitur fortasse quispiam, ueluti quæ præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unum maluit, q̃ sexcẽtos Smaragdos: at hij tam multis prædici dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiã præpolleant: quod uno tantũ & altero exemplo palã faciemus. ne q̃ eñ nunc decretũ est, totum Albertũ, Pliniũ, & Dioscoridẽ adscribere.

Ferarum unicum asylum Lippares, lapillus, ut inquiunt, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoq; in fuga ipsum deprehendãt, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non ęque crederemus?

C Epiſtrites lapis, in feruentiſſimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores ſunt, quàm ut pluribus a me proſequantur. Reliquorum uires ipſe ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioſcoride, & Alberto. Quæ omnia tametſi apud quoſdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotētis, & artis etiam medicæ tanto magis implent, quanto magis ſupra fidem ſunt ueri, & inmenſum eſſe fateri cogunt, quod uero ſuperſit. Quanquam apud me certe fide non carēt. nam quum alia, & ſimilia nobis comperta, meditataque ſunt, cur hæc ſola nugas eſſe ducimus & inficiamur: & ſolos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut ſi maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoſcimus. Et quod Thaleti quondam accidit ſidera contemplanti, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, qui dum abſtruſiſsima quæque ſcrutamur in ultra marinis, fit ut ne contemptiſſimas etiam herbas agnoſcamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere ſolis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipſa latentes ſuas ἐνεργείας habent: quas ſi ſtudeam recitare, et mihi fortaſſe non ſufficient γλῶσσαι ἄλλαι καὶ στόματα ἄλλα. Quare ad alia properabimus.

Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abuſu pharmacorum reliquerunt: & præſtat fortaſſe adſcribere, ut maior uerbis no-
D ſtris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos ſacris literis fidem habemus, & pythagoriſtæ ſuo primati. quorum illud eſt αὐτὸς ἔφα, eandem reuerentiā ſuo Plinio, Theophraſto, Hippocrati, Dioſcoridi, & Galeno habituri ſint medici. Quod ſi donauerint, ſalua omnis res eſt. Igitur a Plinio,
Plinius. quoniam ille omnis antiquitatis parens eſt, & omnium ante ſe grauiter & ſcite dicta in ἐπιτομῇ contraxit, auſpicia ſumemus. Eius uerba ſunt libro 29. capite. 1. Hæc ſola naturæ placuit eſſe remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus uiuimus. Poſtea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas iſtas, in quibus ſua cuique promittitur uita: ſtatim mixturæ & compoſitiones inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur, ulcerique paruo, medicina a rubro mari importatur: cū remedia uera, quotidie pauperrimus quiſque cœnet. Nam ſi ex horto aut petatur herba, uel frutex quæratur, nulla artium utilior fiet. Ita eſt profecto. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoque uicti ſumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rurſum lib. 29. cap. 11. Atque hæc omnia medici (quod pace eorum dixiſſe liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus abſunt, quod eſſe proprium medicinæ ſolebat. Nunc quoties incidere in libellos, cōponere ex his uolētes aliqua, hoc eſt, in impendio miſerorum experiri cōmentaria, credunt Seplaſiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpēti, factaque iampridem emplaſtra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus seplasiæ sic exteritur. Hęc si ipse dicerē, iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura. A

Idē li.13.in pfatiōe. Hactenus in odoribus habent precia syluę, eratq; p se mira singula, iuuitq; luxuriē, singula miscere, & cunctis unū odorē facere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenerit, nō tradit. Iliacis certe temporibus nō erant, nec thure supplicabāt: Cedri tantum, & Citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, nidorem uerius q̄ odorem nouerunt, iam Rosæ succo reperto.

Libro.26.cap.2. Hippocrates certe, qui primus medendi pręcepta clarissime cōdidit, herbarum referta inuenimus uolumina. Nec minus Dyoclis Carystij, qui secundus ætate, famaq; extitit. Itē Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quanq; subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba, garrulitatemq; descēdēte. Sedere nāq; in scholis, auditiōibusq; occupatū gratius erat, q̄ ire p solitudines, et quęrere herbas, alij etiā alijs diebus anni.

Libro.12.cap.17. Hæc sunt peculiaria Arabiæ, & pauca præterea alia genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhæ odores, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alienarumq; fastidium.

Cap.18. Verum Arabiæ etiamnū felicius mare est. Ex illo nanq; margaritas mittit, minimaq; computatione miliés centena milia sestertiū annis omnibus India, & Seres, Peninsulaq; illa imperio nostro adimunt. Tantæ nobis deliciæ, & fœminæ constant. B

Libro.13,cap.3. Hæc est materia luxus e cunctis maxime supernacui. Margaritæ enim, gemmæq; ad hęredem tamen transeunt, uestes pręlongant tempus, unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Sūma commendatio eorum, ut transeuntem fœminam, odor inuitet etiam aliud agentem, exceduntq; quadragenos denarios libræ: tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed et hęc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quæ terram, q̄ quæ crocum sapiāt. Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uicij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, idipsum approbantes, lini q; iam, non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Queso, ut sentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priuatis audiuimus, iussisse spargi parietes balnearū unguento, atq; Caū principem solia temperari, lauariq; solitum: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilæ certe, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Vtinam dicere possemus, quis primus instituisset ista. Nimirum hac mercede orbem terrarū

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia quęrimus uitijs, ut per hoc ius, sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiaq; deuictis, urbis año quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguēta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Triumuiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perisse tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cœliq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impēdio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gem̃æ nomen, Ametystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut sit ex utroq; nomen improbum Tyriametystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æstimatur pluris, q̃ qui peritissime censum domini mergit.

Lib. 12. in procemio. Diu fuere occulta terræ beneficia, sum̃umq; munus homini datum, arboresq;, syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gẽtes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cędi montes in marmora, uestes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure quęri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie gram̃aticum uocant potius q̃ medicũ, quid alijs quoq; super huiusmodi μυρεψικὸν uideatur, pergere monstrabimus.

In Theriacas adulterinas. Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad cõmendanda pigmenta preciosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appēdunt nanq; singulas libras uicenis. H. S. et infelicium credulitatē hoc quoque ingenio circũueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; stomachum lędunt, alia caput aggrauant, alia pallorē afferunt, aggrauant & corporis maciem: & ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus. Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adstipulatur Plinio in decade. 2. τῶν συμποσιακῶν, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον ὅτι ἂν μιγνύ τις τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις. ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζεν. ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχ

τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικά, καὶ βοτανικά, καὶ θηριακά, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. A

Quæ si latine audire malis, græce nesciens, sic habent. Quin multo magis, cum regales illas et efficaces uariorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem cöarguit absurditatem et curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & ferina, quæque terra gignit, quæque mare in unum cömiscuerüt. At bene haberet, si his omissis in ptisana, & cucurbita, et hydrelæo medendi artē finiuissent. Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Atque hactenus etiam Plutarchus. Varietas mat impostura.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas misturas probet lib. 5. ubi dicit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas misturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, aceruatio saporum pestifera. Et condita omnia duabus de causis inutilia sunt. qm̄ & plus propter dulcedinem adsumitur, quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Quod si ita habet in cibis, quanto magis in medicinis, ubi grauia leuibus, & sine pondere habētia pondus, ubi corpore in uno frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere habentia pondus? Fitque tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos rudis, indigestaque moles, Celsus.

Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas illas compositiones, ut ubicunque datur oportunitas, etiam pessime explodat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit. B

καὶ μὴν ὦ ἑταῖρε ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν ἁπλῶν, ἐν φυλάττονται τῶν οἰκείων ὄντων αἱ ἐνέργειαι, ὡς ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου ἰδίους τοῦ ὠφελεῖν ὡς νόσον ἥντινα χρὴ θεραπεύειν, ἐνεπορεῖ τοῦ προσήκοντος· ἐν μὲν γὰρ ἤτοι τὴν φύσιν. & quæ sequuntur. Quæ latine sic reddi poterunt fortasse. Galenus.

Sed o amice, in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiusque substātiæ, sicut in unaquaque substantiæ specie, non desit quod morbo curando conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut præstiti medicamenti uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inueniret in parato esset. Nunc cum ignorant, utrunque parum recte, omnia miscent, unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentū studentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem primis illis medicis excogitatam arbitror, atque ut antiquum inuentum recipio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quanto certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Largus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsaris uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa-

C tur inter alia. Est hæc pars medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primū celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est, Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam tunc genus mortalium inter initia non facile se ferro committebat. Et rursum a fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, quàm ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, Poëta, & Medicus, cui nihil tam dolet, quàm quod ignorant homines, quantum boni insit in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus. νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς
οὐδ' ὅσον μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ
κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Homerus. Homerus præterea, ubi subinde expatiari ad herbas datur, Dij boni, quàm lepide illas pingit, quantū philosophatur: uidelicet dum Calipsus hortos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanquàm quid illos tam superstitiose cōminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, ut potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est, uel grāmaticum, medicum autē minime. Audiant igitur suū Arnoldum, hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscuræ notæ.

Arnoldus.

D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in promptu habentur simplicia dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna. Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, simplices, habent operationes uniuersales, & operationes particulares. Nolo multis hæc persequi. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorū est potius, quàm hominis apud quē in precio sit ipsa ueritas. Cęterū quando illi confugiunt ad testiū multitudinē, ad suos uidelicet Auicennas, & Razes, & Serapiones, ut hinc roborent institutū suum, coacti sumus & nos obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habitos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæ cum multæ assignari possent, tamē illa uel præcipua est, quod domi nobis nascuntur & (ut Plinius inquit) optimus quisq; cœnat: quàm quàm pedibus has ignotas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per maria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt homo tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta, reiectitia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbarorum imponit nobis: nisi non uera sunt quæ multis retro seculis Plinius & Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim quisq; est nostratium, qui unquam erescere uidit folium Indum, Nucem Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomũ, Cinnamomum, Calamum odoratum, Balsamũ, Agollochum, Canchamon, Cyphi, Helenium? Denicq; omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habẽtur. Præsertim, si in ea re iudices constituãtur & speculatores homines, qui in simplicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem paginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fatentur. Qui si mihi Mesuen suũ citabunt, qui huiusmodi suis notis pingat, Turbith uidelicet album, gummosum. etc. sic enim illi loquũtur, Perinde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spectatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim tamen ex Ptolomæo per spacia & miliaria demetior, quantũ sit illo miliũ, idq; per gradus, usq; ad minutissima minuta, quam tamen si casu contingat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei ex actam noticiam tenere. Neminẽ nominatim perstringam, sed noui tamen, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere gloriarẽtur, ubi allatæ fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe per speciẽ habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coquinariæ epularum structrices. Experti autẽ medici est, non ex nomine tantum tenere herbam, uel quod libet tãdem est illud simplex, uerumetiam contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseq; oportuit. Hinc enim est, quod etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam suam iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseq;, & tentasse. B

Postremo, quod est omniũ maximum, magno redimuntur quæ trans marina sunt. At nos Crœsi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fuerit, illic impẽsas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerumetiam quod naturæ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis ordinis homines exotica illa pharmaca abhorrẽt, & quo quisq; salutis suæ studiosior est, immo quo quisq; sanior incorruptiorq; uiuit, eo amplius nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis ęgretudinibus laborassent, pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, q̃ pilulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel radicẽ propinasses, non detrectassent. Quod dico, notius est, q̃ ut demonstratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant. Contra simplices herbæ, radices, semina, flores, arborum fructus, & folia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tusa, expressa, idq; melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: saccharo, quod ipsum quoq; non tã magno cõstat, & ex proxima Hispania petit: aceto, mulso, aqua, non tã homini sunt cibus, q̃ salutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores uires habere, quis eñ id inficiatur? tamen suas cuiq; terræ herbas, ad hominum naturas contemperauit Deus Opt. Max. Nec minus spica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, si probe adhibeatur, q̃ Sticas illas remotissime ex Arabia allata. Possem enim huiusmodi multa, quæ ἀντιβαλλόμενα illi uocant, coacervare. Proinde maiores uires habent, sed in sui climatis hominibus, quibus sunt creata.

Quod autem obijciũt, nihil nos proferre posse ex nostris terris, quod Gariophilis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muscatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id respondemus nostra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contemptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atq; præstare, si non tam delicati essemus. Verũ id palatũ nostrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococijs asportatur.

Ergo damnas tu, fortasse obijciet ex illis aliquis, magistrales illas compositiones, Messuæ, Auicennę, Serapionis. Item duo illa Luminaria apothecariorum, maius & minus. Subinde illud Copiæcornu, quod Thesaurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina? Bona uerba. Scriptores non damno, nisi quantum inepte latine nobis redditi sunt: & periculum est ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neq; ullius quoq; mercem damno, id quod initio præoccupaui, sed aio, suis seculis scripsisse, suæ etiam genti, Arabes Arabibus,
D Barbaros Barbaris, idq; in suo etiam cœli climate. Cum enim illi mihi idem in Dioscoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiam probant, cur mihi quoq; non simile liceat caussari, si ad locorum distantias tantopere esset respiciendũ. Quanq; aliud longe res cum Dioscoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tametsi locis aliquibus acriores uires habent, in quolibet tamen climate pro suo temperamento idem operãtur. Nec minus Vrtica urit, siccat, ac pellit in nostro climate, q̃ apud Sabeos, et remotissimos Asianos. Sileo quod alia secula sunt. Deinde quod in Germania agimus, non in Asia, non in India, quas nationes constat aliã temperiem, aliud cœlum, aliam item influentiã habere.

Postremo uel ob hoc non necessaria, quod succidanea multa habemus. Quis enim neget, & nostris herbis esse uim, ut prędixi: nisi quis plane detrahere ausit opifici, præsertim, cum id pleno consensu confirment magni etiam scriptores & emperici.

Præterea, ut mea non magnopere interest, q̃ sumptu ose quisq; cœnet, si uel totam etiam Arabiã (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, mõ nobis permittant ac donent, idem præstare posse nostræ terræ Simplicia, quæ illotũ ultromarina. Habeant qui ditiores sunt sua aromata, suũ Moschũ, Sandalos, Been, Rhaponticũ, & Rhabarbarũ, quin si uolent, uniones euã uorent & gem̃as ut Cleopatra, quę multis aureorũ milibus constent, mõ non inuideant pauperibus suã uindemiã, id est, Marrubiũ, Scolopendriã, Inulã, Hysopum, Elelisphacon, Buglosson,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uilissima camporũ gramina. A

Atqui inquiunt illi rursum, talia scribunt doctores medici, atq; illi in primis, qui antesignani habentur. Tum cõmunis quoq; Praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle prorsus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suæ etiam ipsorum conscientiæ testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantum ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarum cognitionem spectare putauerint. Denique si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non tori sint, atq; adeo consenescant, sed herbarum quoq; uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilibrio præponderauerint. Quod Dioscor. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoq; si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semper adspiret. Comperi enim dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, q̃ quod in ueterum quoq; libris scriptum habetur: habeamq; mihi male propitios omnes Musas & Medicos, ni singula simplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioscoride demonstrem, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropolę. Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. 1 5. et acuant cũ diagridij gr. ß. fiant pilulæ. 7. cum syropo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarum drach. 3. diaphiniconis, Electua. Indi ana drach. 1. sachari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudissimus quisq; barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia enã acupicta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalus asinus sit, nõ possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidã (ut inquit Gale.) huiusmodi quandã [illegible] nimirũ sex mensiũ spacio, atq; ob id ab omni medicorꝫ schola explodebatur. Atqui dispeream, si ad triuia lem illã medicinã spectes, ni ita habeat, & oĩno uerum dixerit Thessalus. B

Sed quando ita in aromata incidimus, liber obiter referre, quod sæpe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuimus, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurẽtij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in magnis etiam Principum nostrorum negocijs domi pariter ac militiæ uersaretur, in suam domum, piper, crocum, zinziber, et id genus peregrina condimenta nunquam admisit: nec alio ipse, q̃ ex nostra lana uestimento uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosæ illi quandoq; uestes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud æquales suos conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquiens, nascatur, quo si gulæ oblectamentis oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atq; hactenus quidem ille. Vlr. Huttenus

Quan q̃ quid hunc tantum cõminiscor? cum id prisci etiã testentur historiarũ scriptores, non nisi tenuissimo uictu, & paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, contra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada

C mãtinos, raro ægrotasse, senes effectos: cũ nos ad primas pruinas statĩ ma-
nus ac pedes cõtrahamus, et quo plurib. alienis pharmacis utimur, eo ma-
gis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quisq; est, ex de-
licatulis illis, qui cum statim ad retentum bombum, uel crepitum, haurit
potionem, non stomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio,
uel gallico excrucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q; qui ex my
ropolijs uiuunt, qui omnẽ simplicem uictũ contemnunt? Rursum, quos
magis incolumes cernimus, q; qui simplici contenti uictu, & procul ab
officinis, pultẽ miscẽt caseo & ouo, quemadmodũ de Catone dicit. Non
erat quidem nostrũ institutũ, eo usq; progredi: sed quãdo cum bonis, æ-
quisq; hæc agimus, libertate nostra confisi, simulatq; de animis illorũ er-
ga nos æquis, magis ignauiã nostrã & lubricitatẽ lamẽtari, q; alicuius da-
mnare mercẽ, si nõ dolo & usura nimia hãc dispẽsauerint. Neq; sic quoq;
contẽnimus transmarina, ut nõ eadem etiã in magno precio habeamus,
si pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant.
Deinde si frequenti lectione, & sedulo scrutinio, herbarũ nostratium eo
promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cũ tot, tantaq;
suppeditent etiã domi nostræ domestica et inquilina. Alioqui nisi id plu
rimum referret, male cum Hippocrate actum fuisset, & cum alijs, qui illi
successerunt ueteribus medicis, qui tanto dispendio bonorũ & corpuscu
li, in syluis & montibus oberrarũt, herbis inuestigandis & quæritandis:
D male illi tot solitudines, exterasq; nationes peragrassent, idq; alijs & alijs
diebus & temporibus anni, id quod de se testatur Dioscorides præstitis-
se, nisi diuinum plane esse duxissent, cum herbis philosophari: sed ut ho-
die nostrates faciunt in scholis, sedissent, & potius de rebus nullius ad ui
tam momenti disputassent, fataq; hominũ, non sua, sed aliena fiducia gu-
bernassent. At quanto prudentius quondam egerunt Aegyptij, quibus
tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut singulis
etiã morbis singulos medicos pręfecerint. Alij em̃ sunt apud eos ocularij
medici, alij dentibus, alij alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut
medicis referta sint omnia. Rati impossibile esse, ut quis omnium mor-
borum, & caussas & remedia quæat in promptu habere.

Cæterum unde irrepserit talis ille, tantusq; herbarum neglectus: dein-
de tam crassa & supina illarum cognitio, nemo disertius tradidit Plinio;
Huius hæc fere uerba sunt natura. histo. lib. 19. in præfatione. Illud satis
mirari non queo, interisse quarundam herbarum memoriam, atq; etiam
nominũ quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cõmunicato
orbe terrarum, maiestate Roma. Imperij profecisse uitam putet cõmer-
cio rerũ ac societate festæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant,
in promiscuo usu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint mul-
ta ab antiquis prodita: tantum priscorum cura fertilior, aut industria feli-
cior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Hesiodo præce-
pta agricolis pandere orso, subsecutisq; nõ paucis hanc curam eius. Vn-

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, non solum postea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni caussas quis alias, quam publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoque & ingenijs quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferebant, opem & immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant, & pręmia & opera uitæ: posteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi cęptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemque nihil magis exornare quam census, postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potentia esse, captatio in quęstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitę pręcia, omnesque a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cęptum. Alius hanc alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habendi quo eat spes hominum, tendente uoto. A

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatum delicias omnes eousque suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Et cętera, quę require eodem loco citato. B

CONCLVSIO.

Sed hæc omnia tam longo repetita principio, quorsum nam spectant, aut quo tandem consilio a nobis dicta sunt? Nimirum, ut obsoletis hactenus atque obscuratis diuinis herbis, & omnis generis plantis, denique quicquid uel campi uel syluę gignunt, rursum in usum reuocemus, antiquitatem & sarta tecta, quod dicitur, instauremus, collapsæque herbarię medicinę manum ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarum peritia & cognitio, sed totus mundus agnosceret magnalia Dei, quę nusquam perclarius est uidere, quam in ipsis herbis, tam festiuiter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cum tot floribus, seminibus ornatis, & quod est omnium maximum, tot etiam uiribus præditis. Postremo, quod me uidetur urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehementius, maiorique opera prosequantur. Quod si me quoque consultorem audiant Medici, cum uideant illi hodie alia secula inolescere, memores illius quoque Comici, hęc res aliam uitam, aliam etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis tradimentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illæ Medicinæ se mancipent. Puram uoco, quæ ex Hypocrate, Galeno, Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principibus petitur, agnoscetque quam [illegible] discedant ab his, quos hactenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubrius ac præsentius mederi, minus alioqui grauatam satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori

C quocꝫ compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde inge-
niorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabũtur, bar-
baros detestabunt, dum uidebunt quicquid usquã est in Auicẽna, in Ra
ze, in Serapione et Messue, idem quocꝫ in Hippocrate, Galeno, Celsocꝫ,
& alijs multo luculentius haberi: planecꝫ æsopicę corniculę pennas esse,
quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholæ: quæ
prætercꝫ quod asinina & alienum furtum sunt, pristinum etiam splen-
dorem suum amiserunt, insulsacꝫ uerborum stribiligine conspurcata: ut
interim omittam, quod multo laudanus est, fontibus potari, q̃ꝫ turbidis
lacunis, & ex magistris artis sapere, q̃ꝫ ex ineptis & obstrepens cornicu-
lis. Accedunt linguæ, quas nullo uncꝫ tempore licuit discere felicius. Ac
cedunt secula, quæ reuelato fuco, detectacꝫ impostura, meliorem institu-
tionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nuncꝫ li
cuit parare promptius, minoricꝫ pro pecunia. Nec tam facile parabiles
uncꝫ fuere Germanis, Bertrucij, Sillani, Gordonij, Auicennæ, & id ge-
nus alij, q̃ꝫ nunc sunt integri Galeni, Græci et Latini, Celsi, Oribasij, Hip
pocrates & Plinij. Simul bonos quocꝫ & studiosos medicos, itemcꝫ my-
ropolas mihi uelim ignoscere, quos necꝫ docere uolui, necꝫ pstringere.
Dicam enim & illud Christi, qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum
de stolidis, ineptis, et impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod
hominũ uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla
D tam sancta professio sit, quæ non alat monstra sua.

INVOCATIO DIVINI AVXILII.

VETERIBVS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia sūmi Dei, aut alicuius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetæ quōdam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita lōge religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentiæ captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitudinis nostræ. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimū indigeamus, tū maxime in pharmacis porrigendis, morbis quoq; subinde peruestigādis & curandis numine inprimis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiēte, qui in libro de Medici nouitij institutiōe sic inquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorum cognitio, cogitatioq; & metus, in eius mente uersatur. Quando in plerisq; morbis, siue symptωmatis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosq; colere reperitur. Medici namq; plurimum Dijs concedunt. qm̄ Medicina, posse omnia, sibi non arrogat: neq; hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Cura-

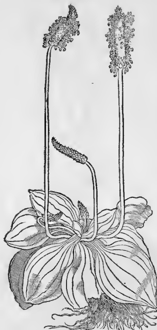
nonum. Sanat ſolus languores Deus, & de frugalitatis ſolio produxit in largitate ſua Medicinam benedictus, glorioſus, & excelſus. In quo ſolo latiſſime ab Galeno diſſentio, qui ab ſola corporis & humorum temperie morborũ cauſas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipſi ſimilem operã meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS ille quotidie, & mirabiliter operatur, conſpicua facere intẽdimus, Chriſtianum eſſe arbitramur, ſi ante, quam ad deſcriptionem accingamur, prius factorẽ quoq; ipſum DEVM opt. max. ductorẽ operis nobis conſtituamus, auſpicijs noſtris ut benigne faueat, ſuſceptoq; ſemel negocio longe operoſiſsimo, patrocinari dignetur. Subinde munera noſtra, quæ in templum conferimus ſuum, boni conſulere. Vt noſtra hæc legentes, conſimiles quoq; rerũ effectus, quos primi illi Medicinæ ſcriptores obſeruarunt, partim etiam noſtra experientia didicimus, et ipſi aliquando experiantur et conſequantur. Clamemus igitur & nos quoq; cum religioſiſsimo Pöeta,

O DEVS,
Da facilẽ curſum, atq; audacibus ãnue cœptis,
Ignaros uiæ, mecum miſeratus agreſtes,
Ingredere, & uotis iam nunc adſueſce uocari.

¶ A Plantagine igitur exordia ſumpſimus, nõ ſolũ quia uulgaris, & notiſsima hæc herbula eſt, uerũ etiã q nulla æque diuinitatem DEI referat in ſe, excitetq; ſubinde et animet, ad ſui ipſius agnitionem, & operum ſuorum, qui ſemper operatur mirabilia in minimis, negligit uero quicquid hominibus altũ, et ſuſpiciẽdũ uidet.

A

Plantago Maior.

B

Breyter Wegrich.

C

Plantago Minor.

D

Spitzer Wegrich.

A

Plantago Rubea.

B

Rot Wegerich.

DE PLANTAGINE

Rhapsodia Prima.

☾ Nomenclaturæ Maioris

GRAECAE,

ἀρνόγλωσσον. πολύνευρον. προβάτειον. ἑπτάπλευρον.

LATINA,

Arnoglossa. Ortigia. Cynoglossa. Coturnix. Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lingua agni. Septineruia. Stelaphuros.

GERMANICAE,

Wegerich. Schoffzung.

☾ Nomina Minoris

LATINA,

Lanciolata. Plantago minor.

GERMANICA,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

C

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCOR. de Plantagine lib. 2.

De duplici Plantagine.

LANTAGO DVPLEX EST, Maior, & Minor. Habet minor Plantago, angustiora, minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris folia, coliculos angulosos in terram inclinatos, flores pallescentes, & in summis caulibus semen. Maior contra, crassior, speciosiorque est, latiore folio, & oleris figura. Angulosus etiam Plantaginis huius caulis est, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio usque ad summũ cacumen, paruo semine uestitus.

Radices illi sunt teneræ, pilosæ, colore candido, crassitudine digitali.

Plantago ubi nascitur.

Nascitur Plantago humentibus locis, prope lacus, sepes, & uliginosa loca. Efficaciorem, melioremque usum Maior habet.

Sententia PLINII lib. 25. cap. 8. de Plantagine.

PLANTAGINIS duo sunt genera, Maior, & Minor. Minor angustioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule angulo so, interdum inclinato, in pratis nascens.

Altera Maior, folijs laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, qui

D dam eam Heptapleuron uocauere.

Huius & caulis cubitalis est, & Napi similis. Nascitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in siccando, densandoque corpore cauterij uicem obtinens.

Sententia APVLEI de Plantagine, cap. 1.

GRAECI ἀρνός agnum uocant, γλῶσσαν uero linguam. Rursum quod fæpe adnata habeat germina, in longitudine septem lateribus similia, Græci ἑπτάπλευρον uocauerunt. Cæterum sunt eius species duæ. Nam quæ Heptapleuros nominatur, est maior forma, folijs ornatioribus, & latioribus, & neruosis. Nascitur in uallibus atque hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis, estque magis cõstrictiua. Alia uero minor, atque nigrior, leuior, & tenuior. Nascitur in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibetur.

Eadem fere Serapion.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Plantagine.

PLANTAGO quandoque Septineruia. Quanque Heptaneruia alia uidetur herba quam Plantago. Id quod exemplario quodam aduersus collectiones, cui nomẽ est, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres quæruntur herbæ. Plantago ternis uncijs, Septineuron senis, Leoneucon quoque ternis. Neque quæ sit Leoneuron, intelligo. Flosculus ei Lanugineus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, & Intybum. Inter spicatas est Plantago, sed Minor, nigrioribus folijs, & linguæ pecorũ

simillimis, unde nomen apud Græcos Arnoglosso. A

Hieronymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnoglossa. Minor, quæ Lanceæ lata, q̃d lanceæ similis sit. Et Aquatica, cui ranę insident frequenter. Vnde & Germanis frösch leffel krut, dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, & arefacit in secūdo ordine. Habet autem austeri aliquid: Ideo aduersum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepsq; est acerbitatis. Et tam fructus, q̃ ipsius radix potestatis sunt propemodū eiusdem, nisi quod aridioris & minus frigidæ. At fructus tenuissimarum partium est: radices autem partium crassiorum. Folia porro ipsius herbæ arefacientia, tenuiorum partium, & potestatis minus frigidæ.

VIRES & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Vim habent folia exiccatoriā, cōstringentē. Quare omnibus malignis ulceribus et fluctioni oportunis, atq; elephanticis, sordidisq; illita, psunt.

Profluuia sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinictidas, carbunculos, no masq; cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia sanant. B

Sinus conglutinant.

Morsibus canis, ambustis igni inflāmationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylo pijs illita cum sale prosunt.

Coctū cū aceto & sale olus, dysentericis, cœliacisq; sumptū subuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur.

Comitialibus, et suspiriosis data, proficit foliorum succus. Colluta sub inde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut cerusa, igni sacro medetur.

Fistulis infusus prodest.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem succus instillatur.

Additur quoq; in oculorum collyria.

Gingiuis cruore suffusis, & sanguinis reiectionibus pota confert.

Clystere dysentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduersus strangulationes uuluæ in uellere subijcitur, etiamsi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potum, alui fluctiones, & sanguinis exscreatiōes sistit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores sedat.

Eadem cum folijs, ulceribus renum, & uesicæ in passu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radicis gestamine discutiendis strumis utantur.

C Syriius Plantaginis & calamynthæ cũ melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datũ die secunda, & quarta, & parasceue.i.ueneris die. Hoc autem ueluti arcanũ accipito, quod ueraci experiẽtia compertũ est.

E X A P V L E I O.

Herbę Plãtaginis radix in collo suspensa, capitis dolorẽ mirifice tollit.

Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: et si tumores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, et interiora sanat, & thoracẽ purgat mirifice.

His qui purulentum cum sanguine exscreant, herbę Plantaginis succũ dato bibere, sanabuntur.

Semen tusum, et subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & persanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta in mero bibitur mensura unius cyathi.

Serpentium morsibus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginẽ contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̃ndie herbã tusam umbilico imponito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, et imposita, duriciam discutit.

In febre quartana, succus in aqua mulsa ante duas horas accessiõis potui dato, & miraberis effectum.

D Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, & omnium neruorum dolori et tumori folia contusa, uel pisata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, et laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expressæ et contusæ succo, lana molli madefacta, et imposita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas sanat, ulcera oris omnia, et alcolam mirifice, persanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

E X P L I N I O.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci ῥευματισμοὺς uocant.

Vis mira in siccando, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plãtago ex aqua mulsa, duabus horis an

te accessionem pota binis drachmis, uel A
Succus radicis madefactæ, uel tusæ, uel
Ipsa radix trita, in aqua ferro calefacta.
Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; sanat cum sale.

EX ORIBASIO

Desiccat absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum stupida sunt. Nam & semen, & radix simili sunt uirtute. Quanquam semen amplius extenuat.

EX MACRO HERBARIO

Maiorem uim tamen esse
Dicunt Maiori,
Qui cum lachryma medicatur adustis,
Et strophas spargit, superaddita cum sale trita.
Hydropicis ut olus decocta prodest.
Sic iuuat asthmaticos, fertur q; iuuare caducos,
Et dolor hac auris sedabitur.
Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores HERBARII.

Arnoglossa hepar confortat cum aqua Endiuiæ, & sacharo albo, si epithimetur. B
Extinguit ignem sacrũ, cum succo Semperuiui & aceto.
Remouet hæmorroidas, cum puluere radicis Aron.
Et omnem carnem, quæ est ex ignis ustione, refrigerat.
Menstrua retinet.
Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.
Radix cocta cũ aqua & piretro, ualet dolori dentiũ, si tepida indatur.
Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.
Ad quartanam est eius usus cum theriaca ante accessionem.
Et semen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obstructus.

Iuuamenta Minoris, Ex MACRO.

Cuncta potest Plantago minor prædicta iuuare,
Quamuis non tantas uires uideatur habere.

DESCRIPTORES PLANTAGINIS.

Dioscorides lib. 2. Theophrast. lib. 7. cap. 9.
Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 8. 9. 11.
Apuleius cap. 1. Oribasius
Serapion cap. Lisen alhamel. 233.
Herm. Barb. in Corollario suo.
Macer dict. Plantago.
Galenus. 6. Simpli. cap. 56. Ad Paternianum cap. 215.
Idem de morbis curandis lib. 5.
Platearius cap. 29. lib. de simplici Medicina.
Hieronymus herbarius dict. Plantago.

C

Helleborus Niger.

D

Chꝛiſtwurtz.

DE VTROQVE HELLEBORO, ALBO, ET NIGRO,

Rhapſodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi

Grǽcæ, ἐλλέβορος λευκός. ἄσκις. πιγνατόξειρις. γένος ἠράκλειον. πολύειδον. ἀνάφυσος.

Latinæ, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicæ, Weiß Nyeßwurtz.

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ, ἐλλέβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύῤῥιζον. μελανόῤῥιζον.

Latinæ, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.

Teutonicæ, Chꝛiſtwurtz.

PLACITA Authorum de HELLEBORO. A

Albi Veratri, secundum DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, cum arescere cœpit. Radicibus nititur multis tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparũ modo fibratis. Nascitur in montibus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimũ habet candidũ, friabile, carnosum, modice extentũ, nec tamẽ iunci modo mucronatũ, quod frangẽdo puluerẽ emittit, & tenuẽ habet medullã, gustu non admodũ feruens, necq; saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondylij proxima, subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racematim cohærẽtes. Semen Cnici, quod in Anticyra Sesamoides uocant, quo deiectiones moliũtur. Radicibus cohærer nigris, tenuibus, a capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur. Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq;. Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatũ ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertentem, datoq; lacte coram sanasse Prœtidas furentes. B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum sorbeatur, celeriterq; fodiatur.

Superstitiosa Collectio Nigri ex THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadã, colligitur Niger, ut inquit Theophrastus. Siquidẽ gladio circũscribebatur primũ. Deinde qui succisurus est, ortũ spectat, precaturq;, bono omine ut id sibi liceat, Dijs sibi concedentibus, Apollini scilicet & Aesculapio. Ad postremũ aquilæ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq; si propius ille aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, auguriũ erat. Tandem eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE.

Purgat aũt Niger humorẽ melancholicum, per uentrẽ in primis inferiorẽ. Albus uero per superiorẽ, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesq; cauent, cum impune Candido uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq; quoq; semen, coturnicibus gratissimũ est, ut scribit Aristot.

C quam ob caussam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quæruntur.

Durantia ALBI.

Durare uim Albi. xxx. annis ferunt.

Temperamentum utriusq;.

Abstergendi, calefaciendiq; potentiæ est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemq; in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes. Pani etiam compinsitur & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle et passulis, uel in iure gallinarum & aliarum carniũ, abiecta deinde radice.

Sũt qui cauata radice raphani, indũt de Helleboro per diem, inde rursum extrahunt: feruntq; tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundũt in oximelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocãt, atq; subinde ministrãt. Adhibito fortasse & ordei modico, uel rizo.

Vigorant eius operationem sal Indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq; Daucus, Petrosilenon, Piper longum, Hysopus, Calamentum, & Origanum.

D Vires & Iuuamenta ALBI ex DIOSCORIDE.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorũ officientia repurgare possunt.

Ducit idem menses.

Fœtus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alica, aut mulsa aqua, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

Pani etiam conpinsitur, & torretur.

Mensura, dispensatioq; eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue strangulatio, aut corporis imbecillitas impediet. Tanto enim sic ea purgatio perficit. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appositæ balani cũ aceto, uomitiões faciũt.

Item suppurationi ueteri.

Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decocto eius in aceto, & collutione dentium, dolor sedatur. A

Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Medetur quoq; morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis, stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi ueteri cum inflamatione, nibus, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circumcisoq; uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

RAZES

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsum tamen bibere non est securum.

Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturæ potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum, triduum ue repellatur. B

Cataplasmata ex eo tollũt maculas, lepras, scabies, omnem deniq; impetiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure ceraue, piceq; & cedrino liquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uitiligines, impetiginesq;, & lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturq; per se, & cum scamonio saleq;, drachmæ, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.

Contra cutem subeũtes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitq; ex eis uinum, quod purgando est.

Trahit menses, idem appositum.

Fœtus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex MESVE.

Diximus uitari Album, quia præfocatiuus est, Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem: et non conuenit nisi animosis corporibus, idq; ueris tantũmodo tẽpore.

Datus itaq; quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, et constitutionẽ temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipse quidem mundificat totum corpus, & singula membra, & solutione educit cũ facultate cholerã permixtã phlegmate. Et mũdificat sanguinẽ.

Et trahit a uenis superfluitates mixtas sanguini, immo a toto corpore, a concauitatibus membrorum, & quibuslibet partibus remotis.

Est ex rebus solennibus in mundificando cerebrum & caput totum, & instrumenta sensuum, neruosq; & uiscera, una cum uesica, & matrice.

Et confert iuuamẽtum manifestum ægritudinibus eorum, sicut sedę, hemocraneæ, maniæ, melancholiæ, uertigini, epilepsiæ, & paralysi.

Item apostematibus membrorum, scrophulis, cancro, & herpeti.

Destillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & sibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis, longis, quartanę, cholericæ, & melancholiæ difficilis eradicationis.

Prouocat quoq; urinam, & menstrua.

Frequens etiam usus eius colorem inducit corpori bonum, cutem repurgat, & quamlibet scabiem abstergit.

De VERATRI purgatione, seu Helleborismo, Hippocrates ad Democritum philosophum.

QVI non facile per superna purgantur, ante potionem corpora multo cibo, quieteq; madefaciant. Cum autẽ Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus corpora conturbet & moueat, nauigatio demonstrat. Cum aũt Veratrũ ma-

D gis agere, & purgare uolueris, corpora magis cõmoueto. Veratrũ aũt ης periculosum est, qui sanas carnes habent. Preterea qui post potiõis purgationem non sitiunt. Spasmus'ue post Veratrũ lcetalis est. Si in magna purgatione superueniat, malum est. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus sponte factis, quemadmodum oportet, purgẽtur, confert, & facilem ferunt: si minus, cõtra. Quemadmodum pręterea in præscito, prognosticoue diximus, supna purgatio his cõmoda est, qui cibos sine febre auersantur, coruellicantur, caligãt, os amorore uexatur: & ut in sũma & in uniuersum dicamus, doloribus cunctis, qui supra pręcordia sunt, confert. Per inferna uero, cum sine febre tormina uexãt, lumborũ dolor, genuum grauedo, cum menses non facile decurrunt, cũ dolores sub septo transuerso sunt. Cum uero sic potionabis, urbanos, ociosos, pigros corpore plurimũ caueto & obseruato: maxime uero fuscos, carnes humidas habentes, et subsiccas, balbos et blæsos. Qui uero p morbi principia, pituitosa per potionem discutere & dissoluere nitunt, pituita crescẽte nihil prosunt: quemadmodũ in libello de ptisana diximus. Crudus enim morbus cũ est, nihil cedit. Quæ eñ morbo repugnant & salunfera sunt, cõtabescũt. Debilitato siquidẽ corpore, morbus supat, languetesq; nõ medicabiles facit. Veratro aũt, Helleborisatoue eos, quibus de capite destillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec raucescentibus, nec lienosis, nec ex anguibus, nec uentositate laborantibus, nec

tuſsi ſicca, nec ſiticulosis, nec uẽtris dolore uexatis, nec diſtẽto uẽtriculo, nec p̃cordijs, & ilibus, & ſcapulis diſtẽtis, laterũq; dolore uexatis, nec torpidis, nec hebetius cernentibus, nec auriũ tiñitu laborãtibus, nec lotium nõ continẽtibus, nec arcuatis, nec uentriculo, ſtomachoue nõ ualentib9, nec ficoſis, nec furũculoſis. Sin aũt Veratro purgare uideaĩ, per ſuperna tutius purgabis, per inferna uero minime: q̃s cibis ualide nutricabis & replebis. Quemadmodum aũt in p̃dictorio dixeramus, nec cibaria auerſantes, & nigra ſupuomentes, & delyros potionato. Prę dolore parũ dormientes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuoſoſue habentes, turgidos, caligantes, mali coloris, & diſcolores, nec febre æſtuãtes & præfractos: quemadmodũ in libello de ptiſana dixeramus, ſeſamo miſtũ, et ſeſamoides cõmode per ſuperna purgat. Potio aũt eſt drachma, uel eius dimidiũ cũ aceto mulſo, tertiã aũt huius partem cũ Veratro miſceto, & minus præfocat, ſtrangulatue. Quod & longas quartanas purgat, & eos qui longa & moleſta febre uexãtur, & eos qui non ſitiunt, nec exſcreant, hosq; non ante tria trinũdina, quandoq; & laterum morbo laborantes, conuoluuloq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis dixeramus, ſi locelli purgationis egeant, purgato. A

NOCVMENTA.

Nigro uiolentior Albus eſt. Proinde hodie in uſu non habeĩ. Sed & olim ſenibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata pręcordia fuiſſent. Item ſanguinem exſcreãtibus, cauſarijs uel latere, uel faucibus, negabatuĩ. B

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et ſtercus ipſum bibentes perimit gallinas.

COMMVTATIO

Loco eius hodie uſurpant Scammonium.

DOSIS

Themiſon binas, non amplius drachmas dabat. Sequẽtes, & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborũ fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis eñ intus omnibus, ipſum primũ exire. Mihi uideĩ, inquit Macer, ſignificare Plinius, Albi dimidiũ pondus tantõmodo dandum, id eſt, quia Nigri eſt drachma una, aut. 2. ſcrupuli, Albi ſit dimidiũ. Secus Meſue. Doſis eius eſt, inquit, a charitis ſex, uſq; ad tertiam. 31. uel uſq; ad. 31.

AVTHORES & deſcriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioſcorides lib. 2. de Helleboro.
Galenus. 6. ſimplicium pharma. cap. 125.
Meſue in canonibus uniuerſalibus.
Theophraſtus lib. 9. cap. 10. 11.
Auiceña lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.
Serapion. cap. 333. Raſes.
Hippocrates in epiſtola ad Democritum philoſophum.

C

DE NENVPHARE,
Rhapsodia Tertia.

¶ NOMENCLATVRAE ALBI

Graecæ, νυμφαία

Latinę, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Germanicæ, Honwurtz/Kollerwurtz/Seeblům/Horstrang.

Vnde sic dicta.

NENVPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a nympha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant aliqui. Alij Rhopalō, a radice clauæ simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nymphææ nomen uēdicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima eñ inuenitur in Helide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Haliarto.

Genera eius ex DIOSCORIDE.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

Εἶδος ALBI.

Folia habet lata, quadamtenus super aquam emergentia, solida, tenacia, coriacea, grauiter olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt, pluraq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habentem. Hic postq; defloruit rotundus, & rotunditate pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

D

LOCVS.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Effoditur Autumno.

Placitum TEOPHRASTI lib. 9. cap. 13. de Nymphęa.

RADICVM differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt em aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ suauis olentiæ, alię grauis: dulcis Nymphęæ uocatæ, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orcumenensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beōri, Madonaim hanc appellāt, fructumq; mandunt. Gerit folia, super aquam ampla.

PLINIVS de Nymphæa.

Nascitur in aquosis Nymphęa, folijs magnis in sum̃a aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est et alia Nymphęa in Thessalia, amne Penęo, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia APVLEI de Nymphæa cap. 68.

Νυμφαία Gręce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alij Androgomos, alij Hydrogogos, alij Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauũ Veneris, & digitum Veneris dixere.

Nascitur in aquis stantibus. Ita denicp nomen sumpsit. Thyrso nigro, lenis folijs, similibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte superantibus, flore pallido, fructu siue semine lato, denso, atcp gustu argilloso: radice stipidiosa, nigra & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius flos niger est, radix alba, & aspera. A

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationē habent arefaciendi. Alioqui tamen frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.
Lienem minuit.
Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.
Vitiligines ex aqua exterit.
Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίας, dicunt, cum pice imposita, explet.
Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginationes, quas compescit atcp restinguit.
Semen cum uino potum, uentrem sistit.
Trita plagis imponitur.
Cocta in oleo, cum rosa, uiola, & pauxillo uini granatorum, uscp ad uini consumptionem, erisypelam extinguit.
Succus cum uino tritus, datur dysenteriæ compescendæ.
Idem facit radicis succus.
Testium tumori superimponitur. B
Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.
Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem semel pota in .xl. dies.
Insomnia quocp Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.
Illita quocp radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed effluentiam geniture: ob id corpus alere, uocemcp dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.
Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum uino intritum, mistumcp.

EX SERAPIONE, RASE, Albasare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenufare, est bonū tussi, & pleurisi, & mollit uentrem, & est fortioris operationis q̃ uiola.
Dixit Alchantzi. Radix Nenufaris, in die uirtutē habet mādragoræ.
Dixit Isaac Eben Amram. Nenufar nominatur interfector apum, &

C est similis floribus uiolarum, sed est frigidior & humidior eis, confertq; sodæ calidæ, & inducit somnum, imprimisq; oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

EX PLATEARIO.

In Septembri collectũ, per duos annos, in multa efficacia seruat̃. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̃ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponũt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquã, & flores, uel naribus applicant.

EX IOANNE VIGONIO.

Nenufar frigidæ est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq; uini granatorũ usq; ad consummationem uini, erysipelam extinguit.

EX AVICENNA de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigriciã & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet̃. Spiritus aũt in corde, non uidet̃ pati ab eo hoc nocumentũ, quod patitur cerebrũ, immo præbet forte iuuamentũ. Nam proprietas suæ aromaticitatis confortat spiritũ qui est in corde. Nocumentũ uero frigiditatis, & hu

D miditatis ipsius, est secundũ quid. Et temperat̃ croco, & Cinnamomo.

NOCVMENTA.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituraq; priuari, & ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quanq̃; ab Auicenna inter ea quoq; scribitur, quæ cor quoq; confortant.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphæa.
Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.
Georg. Valla. dict. Nymphæa. Apuleius cap. 68.
Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianueñ. dict. Nymphæa.
Serapion ca. 188. Ioan. Vigonius. Rases.
Hieronymus Herbarius.

NYMPHÆA ALTERA.

NYMPHÆAM alterã, sunt qui Nymphonã uocant. Nascit̃ priori similis, radice tamẽ candidiore, & aspera. Florem luteũ gestans, splendentem, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Bibit̃ et semẽ & radix in nigro uino cocta, cõtra muliebres fluctiões.

AVTORES.

Plinius lib. 25. cap. 7.
Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa altera.
Et cæteri quos supra citauimus.

C

DE VNGVLA CABALLINA,
Rhapsodia Quarta.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἄρκειον.
Latinæ, Personatia, Lappa, Vngula caballina.
Germanicæ, Roßhůb.

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, & nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quanquã & interdum uidua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plinij in Personata. Quidam Arcion Personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB.
in Corollario de Personata.

Arcion, siue Prosopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro Petasite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arctio, sed in Petasite cernimus. Petasiten interpretor, quã uulgo Bardanã, & Lappam maiorẽ interpretant: Arction quæ Vngula caballina dicit. Plinius differentiã in noĩe tenuem constituit, Petasiten Personatam, Arction Persolatam appellando. Persolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arction uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grandẽ. Quæ oĩa fere cum Dioscoridis Arctio conueniũt. Nominaĩ & Persoluta, siue Persolyton a Plinio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis seri coronamentis solitum, duobus generibus, mas, & fœmina, inhiberi subdita ea Venerem uirorum maxime prodendo. Illud commonuerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petasitæ ac Bardanæ, q̃ Persolatæ, hoc est, Arctij, & Vngulæ caballinæ folia. Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris: Persolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc, & superiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Personata sit, quam Lu. Columella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit, quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam cõmemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

D

Petasite Bardana.

Lib. 25. cap. 9. Persolata.

Persoluta. Persolyton.

Persona.

ἐπιγραφή Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hac utebantur quondam, ad personas tota Græcia & Italia, quoties in Theatris aliisue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatis, Maio, Junioq; mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerptis folijs, quorum uno frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendique meatibus. Est enim foliorum Personatæ tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium possit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superant. Caussaque hæc est, cur Græci etiam, ab eodem personarum usu, Prosopida, & Prosopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique Personata, & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus caussam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur. A

Personacia, quare Lappa dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIA-næ, circa Personatam, Nicolai Leoniceni lib. de erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicēna, sed cum Plinio negociū, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personaciam uocant, non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personacia, quā nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Persolacia, Persolata, uitiose scribatur, tamen quod sequitur, probat Personaciā esse legendā. ita enim subiungit. Græci uero Arction uocant: folia habet maiora etiā cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, et crassiora, radicem albā & grandē. Hęc ex uino bibitur, denariorū duorū pondere. Videtur profecto duo Arctij genera putauisse, quorum utrūque Personata diceret, alterūque biberetur contra serpentes ex aceto, alterū ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantūmodo Arctio, Prosopite, Personacia scripserūt. Esse uero idē Arction, siue eandē Personatam, quā primo & secūdo loco describit Plinius, eiusdem Plinij uerba apertissime ostendūt. Nam de prima ita scribit. Quidā Arction, Personaciā uocant, cuius folio nullū est latius, grandes lappas ferentē. Hic aūt proculdubio Plinius innuit illā, quæ a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quā ideo ueteres, Personatā dixerunt, quoniā hac propter amplitudinē foliorum, ad Personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandē, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Prosopitem, id est, Personaciam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitæ, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt. B

APOLOGIA PANDVLPHI COLlinucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uicio positū dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post A-

C garici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiecit Plinius, Quæ quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quasi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit, Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut praue inserere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret: subijcit. Cuius scilicet Personatæ folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur.

Echion uerũ quod sit.

Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceps Leonicenus Plinij uerba, illorum sentẽtiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grãmatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcũq; ab auctoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus) Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum &
D floris differentia non esse Echion personatam aperte senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam personatã latissimis constantem putauerũt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus hoc in loco bellissime significasse Pliniũ, atq; ita credidisse, aliud Echion esse pulegio similem: aliud personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt.

Sed quoniã de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut hæc nostra legentes (quantulacũq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in cõmunem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quãtum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc subnectere uisum est: q Arction Græci duplicem esse tradiderunt. Vnã quidem, quę et Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quã latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamẽ & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum q; radix Ischiadicis & dysuriam patientibus efficaciter daretur. Alterũ, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius Primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit.

Arction duplex.

Verbascum altera species Personatæ.

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figurę, & uiriū diuersitate monstrauit. A Aparine quę.

Sententia SIMONIS IANVENSIS de Vngula Caballina.

Vngula Caballina, Farfara, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quæ in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec anguli sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulā cordis uocant. Suspicor legēdū, Bardana.

Idem de PERSONATIA.

Personatia inquit, in cōfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiā Plinius uidet dicere. Personata inquit, a quibusdā Echion uocat, cuius folia nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios. Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Personaria in Antidotario, in confectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Dronega, Persolita.

De Vngula Caballina sic Galenus. 6. simplicium, cap. de Tussilagine. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farsana. Nominatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur. Tussilago spēcies Vngulæ Caballinę Matheo Siluatico.

Et rursum. Tussaligo, Chamęleuce, Vngula Caballina, est species Tapsi barbati. B Tapsus barbātus Chamæleuce.

IVDICIVM nostrum.

Videtur plane uterqꝫ, & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et imposuisse illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quæ esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinā Vngulā Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrimi homo iudicij. De Plinio certe Collinucius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmæ unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extussientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus, astrictius uinctis illitu sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si ijsdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam si cancer erit, herbæ Personatiæ aqua foueto. Deinde ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in-

C ducito, & imponito.

Ad intestinorum dolorem, herbæ Personatiæ succi cyathum unũ, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum sale marino trita, morsui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambusta, succi eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Personatæ.

Dioscorides lib. 2. cap. Arcion.
Plinius lib. 25. cap. 7.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Vergilius Marcellus.
Symon Ianuensis,
Nicolaus Leonicenus.
Apuleius, cap. 36.
Scriptor Pandectarum
Pandulphus Collinutius.

A

DE ARISTOLOCHIIS Rhapsodia Quinta.

NOMENCLATVRAE Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολοχία στρογγύλη.
Latinę, Aristolochia.
Germanicæ, Holwurtz / Biberwurtz / Hinschkrut.

Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcę, μακρὰ ἀριστολοχία. δακτυλῖτις. μηλόκαρπος. πύξινον.
Latinę, Aristolochia longa.
Germanicę, Holwurtz die lang.

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIS.

Sententia DIOSCORIDIS de Aristolochia Rotunda.

ARISTOLOCHIA Rotunda, nomẽ ex eo sibi adoptauit, q̃d existimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera tradũtur. Vna quę fœmina uocatur, folijs hederaceis, pręstanti odore, cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, pręlongisq; palmitibus, flore candido, tanq; pileolo rubro, grauiter olente.

EIVSDEM de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellaẽ a nõnullis Dactylitis, lõgiore q̃ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus; flore purpureo, grauiter olente, q marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radicũ rotundis, ut rapum. Longę uero radix digiti crassitudinẽ, et palmi longitudinẽ implet. Nõnunq; paulo grandius adolescit. Ambę colore intus buxeo, gustu amaro & graui. B Est etiamnũ tertia Longa, quæ Clematitis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, flores Rutę pleniores, radices longiores, tenues, crasso cortice odoratoq; uestitas, odoramentorũ spissamẽtis cõuemẽtes.

Aristolochia Clematitis.

Sententia PLINII de Aristolochijs, ex lib. 25. cap. 8.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidę uidenẽ. Q̃m esset ἀρίστη λεχούσαις. Nostri Malum terræ uocant. Quatuor gña eius seruant. Vnũ tuberibus radicũ rotũdis, folijs inter maluã et hederã nigrioribus, pinguioribusq;. Alterũ masculæ, radice longa, quatuor digitorũ longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimę tenuitatis, uitis nouellę, cui sit pręcipua uis: quę Clematis uocatur, ab alijs Crenica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferũt bacculas paruas uelut Capparis. Valent radice tñ. Est & quæ Pistolochia uocaẽ, quarti gñis, tenuior q̃ proxime dicta, densis radicis capillamẽtis, Iunci plenioris crassitudine. Hanc q̃dam Polyrrhizon cognominãt. Odor omniũ medicatus, sed oblonga radice, tenuiorisq; gratior. Carnosi eñ est corticis. Vnguentis quoq; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Effodere eas messibus tẽpestiuũ, ita desquamato terreno seruanẽ. Maxime tñ laudaẽ Pontica, & in quo cũq; põderosissima, quæq; medicinis aptior.

Pistolochia.

C Rotunda contra ferpentes. Oblonga in fumma gloria eft, etiam modo.

Sententia APVLEI cap. 19.

Aristolochiā græci Ararezam uocāt, alij Ephafion, feu Hephafiā, alij Leftitin, alij Pixionicē, alij Melacarpon, alij Teuxinō, alij Dardanō, alij Iontitim, alij Chamęmilon, alij Opetin, Itali Malū terræ, Daci Abfinthium rufticum, Scardian. Nafcitur locis mōtuofis, folidis, calidis, & cultis.

CONTROVORSVM Nicolai, de errore Plinij in Cyclamine, & Ariftolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, fed rerum quoq; ipfarum fimilitudo aliquādo decepit. Nam Cyclamini radicē, quę Rapum terrę, propter rotunditatem dicitur, Ariftolochię Rotundę, quę et ipfa a radicis rotunditate nomen accepit, radicem effe exiftimaffe uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Ariftolochiam quatuor diftinguit generibus, eius quę Rotūda dicitur radicem fcribit a pifcatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram fe contufam mixta calce, atq; in mari fparfam, cōtinuo aduolaffe pifces mira cupiditate, ftatimq; exanimatos fluitaffe. Hoc idem, ut a uiris grauifsimis accepi, noftro fit æuo ab eifdem pifcatoribus, non Ariftolochiæ Rotundę, fed Cyclamini potius radice, pifces alliciēdi atq; exanimandi caufsa. Ipfe quoq; Plinius eofdem effectus nō Ariftolochię

D Rotundę, fed cuiufdam Cyclamini radici lib. 25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas effe radices, quæ eofdem præftent effectus: quarum tamen alteram effe Ariftolochiæ Rotundę radicem, neq; ab aliquo autore fcriptū reperitur, neq; experientia comprobatum. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum effe Ariftolochiæ genus, quo nihil dici poffet rerum naturæ repugnantius. Siquidem uidetur apud Græcos Ariftolochiæ nomē, ut Diofcorides ac Plinius ipfe teftatē, quoniam fit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo eft aduerfa prægnantibus, ut fi eam mulier grauida tranfcenderit, abortum faciat: ueluti Diofcorides, plurefq; alij medici infignes retulerunt, ac Plinius ipfe confirmat.

DEFENSIO COLLINVCII.

Cyclamini herbæ, quā nunc porcinum Panem uulgus, medicíq; uocant, tria genera, Ariftolochiæ uero quatuor aptiffime fcribit, pingitque Plinius: at hic nofter accufator, Cyclamini radicem dicit ideo exiftimaffe Plinium, uideri Ariftolochiæ Rotundæ radicem effe, quoniam radici Ariftolochiæ uim necandi pifces adfcripfit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipfe (inquit) a uiris grauifsimis accepi, idem noftro æuo fieri, non Ariftolochiæ radice, fed Cyclamini. Nonne præclaro ufus uidetur aduerfus Pliniū Leonicenus, uel teftimonio, uel fyllogifmo? Quia audiui ingt Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pifces necari, fallit Plinius etiā cū uidiffe fe dicat, q̃ Ariftolochię radice pifces necari tradidit. O inexcufabilē calumniā: quia Cyclamini radix hoc facit, Ariftolochię nō facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accepit, Plinius, p-

prio testimonio de Aristolochia mentiť. En p̃clari Dialectici argumẽta: A
q̃m Tubere terrę (id est, primę Cyclamini radice) fit ut pisces necenť, Ma
lo terre, hoc est, Aristolochię rotũdę radice fieri nõ potest. Fallıť Plinius,
qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Pli-
nius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verũ id quidem
Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non ro-
tunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mẽte te debere, quod
de Rapo terrę te persuadere conaris. An cęcum, uel mẽdacem fuisse Pli
niũ putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem misce-
re, piscesq; necare uidisse se scribit? Num impossibile quiddã, aut supra
fidẽ dixisse tibi uisus est Plinius? Sed & Tithymalũ cognomine Corym
biten lib. 6. & 20. et Lactucam caprinã lib. 20. eosdẽ præstare in necandis
piscibus effectus, idẽ ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales q̃
lacustres pisces interimi. Et marinos etiã a Phœnicibus hoc modo cap. 7
historiæ animaliũ Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; di
dicimus, & Cucumerẽ asininum, & uiridia nucũ putamina cõtusa idem
efficere posse. Quoniã ergo & Cyclamino, et Corymbite, et Lactuca ca-
prina, & uerbasco, & cucumere asinino, & iuglandiũ corticibꝰ pisces ne
cantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi car-
nędea ista uidenť, Aristotelicęue demonstrationes, quibus inexpugnabi
le uerum necessario sequatur? Tũ concludens pergis, atq; in hunc modũ
dicis. Aut igitur fatendũ est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effe-
ctus, aut illud dicendũ erit, Cyclaminũ rotundę radicis, quartũ esse Aris- B
tolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae?
Primũ quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex addu-
ximus: multasq; idẽ efficere posse, non dubitamus. Num grande, aut mi
randũ quiddam putes, si duę pluresue herbę idem possint? Deinde quia
Cyclaminus pisces necat, Aristolochię genus erit quartum? At quintum
dixisses. Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari er-
go ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbascum,
& cucumer asininus, & iuglandium cortices, quia pisces necant, inter
Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi uni-
us herbæ genus præstare posit? Quod nec Aniculæ quidem dice-
rent, aut empiricorũ quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a
nullo inquis autore scriptũ reperitur. Legisti ne omnes autores Leoni-
cene? Nonne ego te in tripolio monui, oportere eũ, qui ita arguit, legisse,
intellexisse, et memoria tenuisse oẽs, qui unq; scripsere autores: quo argu
menti huius formula & ratio constare possit? Sed nõne omnibus auto-
ribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicẽ etiamnũ Campani melum
terragnum, hoc est, Malũ terrę uulgo dicunt: & in piscatu passim adhi-
bent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater
tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista
peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudentia est? a nullo autore scri

C ptum inquis, cum Plinius scribat? Et quia nullum id scribentem repperi sti, quoniã paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui obi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quãuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa lite rarũ studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandẽ uæsaniæ genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & menõtum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scriptum repperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Præclare me hercle cum studijs actum: piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed pœna indiget. Iam uel hoc solo homine intelligere possumus: qui etiam græcissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, q̃ Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terræ uocanos: quasi & hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; Latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepreccium fortasse non est: nũc ad reliqua pergemus: deq; Intubo & Heliotropo disseramus.

D Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

Malum terræ, olfactu odoratum, gustatu uehementer amarum est, colore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio constat muris auriculæ simili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Aristolochiæ duæ species, mas, & fœmina, Longa mas est, Rotunda fœmina: & quod magis est iuuatiuũ in medicinis, est radix earũ.

SENTENTIA MACRI.

Aristolochiæ species tres dicimus esse.
Longa prior, radix est cuius longa, uocatur.
Dicta Rotunda sequens, quod sit radice rotunda.
Tertia Clematis, Græco sermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNAE lib. 2. cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Messue.

Aristolochię tres sunt species, scilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Aristolochiæ color ater, folium Alsinæ, ut Theophrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Est quarta Pistolochię nomine, tenuior q̃ tertia, Satyrion. Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion esse dicunt.

A

TEMPERAMENTVM EIVS EX
Mesue & Galeni Method. 3.

Omnes calidę sunt in principio tertij, siccę in secundo: quanquam Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorque. Omnes quoque apertiuæ opilationum, resolutiuæ, attractiuæ. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

VIRES ET IVVAMENTA
Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmæ pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum onera eijcit.

Eadem efficit, subdita pesso.

IVVAMENTA ROTVNDAE.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet.

Gingiuas & dentes extergit. B

IVVAMENTA CLEMATITIS.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera impositu sanat.

Carcinomatis narium cum Cypiro, & Dracunculi semine & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaque.

EX THEOPHRASTO.

Malum terræ perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, et ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitū acido uino, & morsui inspersum: ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

EX APVLEIO.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoque sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

FRIGORE EXVSTIS.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoque uim habet, cum

C axungia porcina.

Si infans contristatus fuerit.

Herba Aristolochia suffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

EX GALENO 6. simpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præstat applicare Aristolochiã Rotũdam. Vsus est eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum crassorum, & pororum apertionem. Confert etiam asthmaticis, podagricis, singultientibus, epilepticis, pota, & contusionibus cataplasmata.

EX MESVE.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholericas.

Et est ex rebus maxime mundificantibus pulmonẽ, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Est conforme iuuamentum manifestum asthmati, & tussi secundum omnem modum administrationis eius.

Et etiam suffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et si confricentur dentes cum eo, abstergit eos.

D Et est medicina bona rigori febriũ. Dosis eius a.ʒ i. usq; ad aureum. i.

EX PLINIO.

Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piscatores Campaniæ, radicem eam, quæ Rotunda est, Venenũ terræ uocant, coramq; nobis contusam, immixta calce in mare sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimq; exanimati fluitant. Quæ Polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissimũ esse traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, excalefacere. Vide infra in Satyrio.

EX AVICENNA.

Aristolochia quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menstrua, & educit fœtum.

EX MACRO.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.
Sic quoq; fit sumpta leuior paralyticus illa.
Dæmonium fumus depellere dicitur eius.
Longa tamen uires habet illa debiliores.
Vnde quidem si defuerit quandoq; Rotunda,
Par pondus Longæ ponatur, dimidiumq;.
Fomento longe prodest decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando,
Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

NOBILIS EXPERIMENTATOR & Herbarius Hieronymus.

A

Aristolochia germanice sic dicta, **Hynschkraut**, quod equorum strangulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, præsentissimo auxilio sit. Morbo nomen, **die Hynsch**. Quanquam est & alia herba huius nominis, quam uulgato nomine appellant, **Bitter/oder/ ye lenger ye lieber.** Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Eadem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis, extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARISTOLOCHIAE.

Dioscorides lib.3. de Aristolochijs.
Plinius lib.25. cap. 8.
Apuleius cap.19.
Oribasius lib.2. & quinto.
Theophrastus lib.9. cap.13.
Macer lib. de uirtutibus herbarum.
Galenus 6. simpli. cap.53.
Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.
Auicenna lib.2. cap.50.
Hermola. Barb. in Corollarijs.
Georgius Valla, dict. Aristolochia.
Symon Ianuensis.
Ioannes Vigonius.
Serapion cap.171. cap. Zaraund.
Platearius cap.22.
Hieronymus Herbarius.
Nicolaus Leonicenus de errorib. Medicorum.
Pandulphus Collinucius in Plinianana defensione.

B

C

ARONA.

D

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἄλιμον. κολλοκάσιον. θύμον.
Latinæ, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus, Barba Aaron.
Germanicæ, Aron. Pfaffen pint.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tantum, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascentem, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semẽ est. Candida illa radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum TEOPHRASTI de Aro, lib. 7. Plantarum cap. 11. A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflectentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio PLINII de Aro, lib. 22. cap. 16.

Controuersia inter Dracōtiō, Aron, & Arisarum.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidā enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit, Dracontion sylueſtrem Aron pronunciando. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Nam & Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoq; maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordax'q; tradendo, tantumq; inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Cento HERMOLAI BARBARI de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandi possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddedo. Differta Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ae mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibis Aros fœmina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari cafeum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur. B

Aridæ species.

Annotatio VERGILII in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. Lib. 19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorū, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & eruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis sesquipedalis pastilli figura est. Quam formā in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendiq; diuersa genera, nulla maior, ut credimus, caussa fuit, q̄ similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc priuatim, illud Dracūculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubiq; cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Vergilius

C Reliquit in hoc etiam Dioscorides inuolucrum illud, & cucullũ, quo inuolutum semen clauditur, pallido magis q̃ herbaceo colore, nõ ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, serebaturq; inter olera Aron, quod uix credibile fit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuectum mitius fuisse, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estq; potestatis abstergẽdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Et est Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rursum. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

Aron est herba, habens folia Dracontiæ similia, sed minora, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi

D rotunditatem, similem Dragonteæ: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides lector, q̃ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idq; in re etiam nota, & uctulis herbarijs cognitissima. Nec alıter de notissimis hærbis pronunciant, q̃ in tenebris, quod dicitur, Andabatę conpugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, q̃ in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quę a nostris herbarijs nobis dem̃ostrata est Aron: quæ licet in quibusdam non respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quę sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

TEMPERAMENTVM.

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluitq;, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur. A

EX THEOPHRASTO

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis fœminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisque uicia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmate, urinam & menses ciet.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorroidum uicio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque, & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. B

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate; & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radicis cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis prosunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle prosunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahendos, feminis, uel radicis drachmę duę in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cũ crematur, priuatimque aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur, perunctos quoque Aro, aut Laureo oleo, fugiũt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C EX PLATEARIO Cap.38.

lari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagram iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore PANDECTARVM, & GALENO.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium iniicitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum encatismatis, resoluitque eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Schrophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatque maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex HIERONYMO herbario.

Omnium præscutius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in

D ieiunio pota.

DESCRIPTORES ARONIS.

Dioscorides lib. 2.
Plinius lib. 28. cap. 16.
Theophrastus lib. 7. cap. 11.
Galenus. 2. alimentorum, cap. 60.
Paulus Aegineta, cap. Aaron.
Galenus. 6. simplicium. cap. 56.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Vergilius in commentario super Dioscoridem.
Auicenna, lib. 2. cap. 822.
Simon Ianuensis.
Autor Pandectarum.
Serapion, cap. 83.
Platearius, cap. 38.
Georgius, Valla, dictione Aaron.

COLVBRINA.

Noterwurtz männlin.

Gůt Heinrich.

C

DE COLVBRINA,
Rhapsodia Septima.

¶ NOMENCLATVRAE Maioris

Græcæ, Δρακοντία μεγάλη. ἴαρον. ἰσχάδιον. ἄρον. ἴσαρον.
Latinæ, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina, Dracunculus maior. Draconnũ magnum. Collum draconis.
Germanicæ, Natterwurtz. Schlangenkraut.

¶ Nomendaturæ minoris.

Græcæ, Δρακοντία μικρά.
Latinæ, Dracunculus Minor, Dracontia.
Germanicæ, Klein Natterwurtz.

PLACITA AVTORVM de Dracontio.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Dracontio Maiore.

Locus Draconti. λείων.

NASCITVR Dracunculus Maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet erectum, bicubitalẽ, baculi crassitudine, uersicoloremq́;, innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincũt in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: sementem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore: cum maturuit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq́;. Radix Maiori Dracunculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur herba, maturescente iam semine, succusq́; ex ea exprimitur, siccaturq́; in umbra. Effoditur per messẽ radix, lotaq́; in taleolas secatur, quæ funiculo traiectæ, in umbra siccantur.

D

Eiusdem descriptio MINORIS.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in folijs albescentes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium modo maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine. Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit autem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq́; erodens. Radix illi est rotunda, bulbosa, Raphano similis, tenui libro uestita. Nascitur in umbrosis circa sepes inspeta.

Sententia Plinij de Aro. Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

DRACONTII pictura ex APVLEIO.

A Græcis dicitur Dracontea, alij Asclepias, alij Phytonion, alij Anchomanes, alij Sancromacon, quibusdam Aphryssõn, aliquibus Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem uocant, alij Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Therophonon. Aegypti Eminion. Itali herbam Dracontæam, et Colubrinam. Nascitur montib. fumis, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super saxis, gustu dulci, tanq́ castanea uiridis: saporẽ radix ima, caput draconis hẽt.

BARBARVS in Corollano de Drancontio.

Dracunculus a caule uario, draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Dissonant aliquantum in hoc genere autores. Alijs Dracunculum ab Aro separantibus, alijs idem existimantibus. Glaucias Dracunculũ syluestrem Arum uocabat. Phaenis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, calem Dracontion. Theophrastus Aron putauit genus esse, sub quo species quasi multae continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse genera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Arisaron. Quanquam in describendo Aro, discrepat a Plinio. De Dracunculo quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo maturescente foditur, luna crescente. Serpentariam sunt qui uocent. Inuenio apud Hippocratem, & Ophim herbam, semine muliebribus medicinis utilem probari. Nec an eadem sit cum Dracontio, satis constat, etiamsi a serpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem cum nominat, Dracontij radicem, ut Galenus uult, intelligit.

A

Lib. 9. cap. 12.
Quatuor genera Colubrinae secundum Dioscoridem.
Serpentaria quae.

Et rursum. Dracunculi duo sunt Dioscoridi, Maior, & Minor, ut praediximus. Plinio tres. Vnus folijs Betae non sine thyrso, flore purpureo, similis Aro. Alter radice longa, uelut signata, articulosaq;, tribus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quã Cornus, radice arundinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem etiam folijs. Aetius Dracunculi semen, occultari terra, & piperi simile describit. Ohtores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere dissimile: quam mirabili quodam modo nasci praedicant, ex lini semine incluso, raphanis, aut scyllae bulbis, atq; in terra obruto. Pusilla herba, nigro & minimo semine, folio tenui, & oblongo, acri, & utrãq; originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & salis gustu, Pyrethrum sunt qui a ueteribus appellatam falso putent hanc, inter olera acetaria grauissimam.

B

Pyrethrum.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per
MARCELLVM VERGILIVM.

Miscuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc ijsdem, nunc diuersis notis descripta Dracunculi genera ab illis fuerũt, ut nihil in re alioquin satis nota, difficilius, aut ipsi fecerint, aut per se legentibus ostendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec aliter in partes trahit uarias, perq; omnia uersat, q̃ qui in amoribus Medeae ab Apollonio primum descriptus est, solis ex aqua fulgor, summi feriens laquearia tecti, nunquam stabilis, sed continua uersatione in omnes discurrẽs partes, Dioscorides est: & quae in cunctis Graecis, duo Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo legũtur, nullibi, quod egregiam diuersitatem faciat, uariata eorum historia, aut medicina: etsi alterum Rumicis, alterum Hederę folia habere hic dixerit. Multiplex enim huic scriptori similitudo est, coloris, figurae, quantitatis, uirium, aliorumq; huiuscemodi. Fitq; ob eam caussam saepenumero, ut quod totum diuersum est, in partibus simile dictum, totam similitudinem referre male credatur: & quod undiq; simile est, in partibus differre dictum, totum dissimile falso habeatur. Quod in utroq; scriptoris huius Dracunculo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantitate & figura, in altero Hederae in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excusso diligenter utroq; capite, inuentum est adeo dissimile, diuersumue, ut alteram oportuerit, praesertim tam longam rei & medicinae, ijsdem uerbis historiam conficere. Auxitq; suspicionem nostram, quod nec Galenus, nec post Galenum Paulus Aegineta, diligentissimus in Graecis medicinae autor, & qui scriptoris

Paulus Aegineta

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerit: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̃ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur, quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caseum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capitis descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̃ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eædem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primum uiridi in pallido: quam ob caussam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tm̃ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tm̃ Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæsita diligentius reipsa, unum tm̃ Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante conceptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, & uelut cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum seminis arescens peribat, nec poterat immaturum nisi discupto hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis tecum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ rotam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̃ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa omnia ex uno, eoq; crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̃ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginẽ frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Marijs in gente nostra, ad indicandã noui anni lætitiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alij sumus, nec nobis alij testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historijs deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δ᾽ τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον ἴριν, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ ποικιλίαν, ἄβρωτος καὶ φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit? quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracunculo esse. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantũ Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequẽs umbro-

Dracunculus unus tm̃.

D

fis locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumque generе factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est. A

IOANNIS SERAPIONIS DE
Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Aragantææ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudinem quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Aragantææ: & coquitur, & comeditur, & minus calida est, quam radix Aragantææ. Aron.

Secunda Aragantæa, habet folia similia folijs Cussus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quando maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: & super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, ablui, incidi, & in umbra siccari. Dragantæa. B Locus, collectio.

SIMONIS IANVENSIS
opinio de COLVBRINA.

Viperina, ipsa est Aragontæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctioribus tamē folijs, quę nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollibus, gustu aspero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN.
MESVE lib. de simplici. laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio
ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ijs, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni Ianuen. qui præterq̃ꝙ omnia miscuerunt, in hoc tm̃ sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non q̃utilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, ꝙ tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbaroꝝ, obsoletorũ & ineptissimoꝝ nominũ, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quælibet hodie Anus noĩa imponit, quilibet q̃ꝗ indoctus seplasiarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremũ habent, q̃ in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam

D etiam mereri nos puto, sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tm̃modo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, Gut Heinrich uocatur, uel Schwerbel. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione, & q̃ omnia respondeant, alij uiderint. Gut Heinrich

TEMPERAMENTVM EX MESVE.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, q̃ Ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraq; caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie, cũ substantia terrea, uincit. Et utraq; est absterſiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad hæc omnia fortior.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraq; acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est peruiciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros conceptus abortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est maliciæ, emendatur cum Rob, aut melle passularum, aut speciebus alesanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sũt Citonia, et Mastiche: ministrãtur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispæ, & laua in uino. dein-

de coque in aqua:uel si id non lubet,& magis expedit,uigorem enim co= A
quendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob, lib. vi. uel mellis &
rob, ana lib. iij. piperis, cinamomi, zinziberis, macis, gariophilorum ana
drach. ij.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cũ melle delingi, prodest con
tra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Vlcera quæ cacoëthe uocantur, atq; phagedænica expurgat, præser=
tim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cõponuntur.

Ad uitiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamẽta, item contra nubeculas, caliginem,
albuginesq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus im=
posuere, & cocta in uino pernionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera fe
riri, inficiantur.

IVVAMENTA Minoris ex eodem DIOSCORIDE. B

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc
teneros enecare.

Radix exolfacit.

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum mel
le, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedænas ulcerum, & quæ Cacoëthe uocantur, trita cum melle &
brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis feriri negantur.

Illita ex aceto, uitiligines emaculat.

Folia recentibus uulneribus concerptorum lintheolorum uice conue
nienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

C Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.

Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorũ caligines cõuenit.

Radix cruda, coctaue, ad sanorum usus pro olere recipitur.

Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 24. cap. 16.

EX APVLEIO.

Herbæ Draconteæ radix, cum axungia facto malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq;, si insint.

EX PLATEARIO cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mũdandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, et tertiã calcis uiuæ, atq; cũ aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igne, uel in furno. Ad postremum inspergito. corrodit eñ, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

EX MESVE.

Solutione phlegma educit.

Confortat renes, & mundificat.

D Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuameti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciẽ splenis, & aliorũ membrorum.

DESCRIPTORES COLVBRINAE.

Dioscorides, lib. 2.

Theophrastus, lib. 9. cap. 22.

Plinius, lib. 24. capite decimosexto.

Apuleius, capite decimoquarto.

Barbarus in Corollarijs.

M. Vergilius.

Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.

Galenus. 6. simplic. cap. Serpentaria.

Simon Ianuensis.

Autor Pandect. dictione Luff.

Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.

Platearius, capite tricesimotertio.

Valla, dictione Dracontion.

Macer, dictione Colubrina.

ASARVM.

Haselwurtz.

DE ASARO Rhapsodia Octaua.

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἄσαρον. νάρδος ἀγρία. αἷμα ἄρεως.

Latine, Perpensa, Asarum, Rustica nardus. Nardus agrestis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, Haselwurtz.

PLACITA AVTORVM de Asaro.

Gnome DIOSCORIDIS de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Asarum est. Hæderæ folia habet, ad radicem purpureos, odoratos uasculos Apollinari herbæ similes: in quibus semen, acinorum nucleis simile, in quo raræ, subasperæq; angulorum figura cuspides sunt. Radicibus nititur numerosis, geniculatis, saporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramini similibus, sed longe gracilioribus quam gramen, & odoratioribus. κισσοῦ

g 2

C ASARI descriptio ex PLINIO lib. 12. cap. 13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestrem Nardũ appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq́; flore purpureo, radice Gallicæ Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximũ in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib. 21. cap. 6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia MESVE de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio HERMOLAI BARBARI de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q̃ Hedera, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorũ est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locũ ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̃ Asa-

D rum: etiamsi medicinas, quas DIOSCORIDES Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte acceptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Perpensam, siue Perpręsam (nam utrunq; legit, ut in Baccare latius exposui) non Asarũ, ut Dioscorides, sed Baccarẽ intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primũ quod odor ei Cĩnamomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioqn reprehenduntur a Plinio, qui Nardum rusticũ radicẽ Baccaris appellauere: quia Nardum rusticũ proprie sit Asarũ. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̃ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; serta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perprę ſam ex Plinio correximus. Autor is eandẽ opinor herbã. 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perprę ſam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpræsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

Cõtrouersia de Baccare, & Asaro, similibus & cognatis herbis.

Locus est libro. 21. cap. 6.

ELECTIO eius secundum MESVEN.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densiorq; exterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Excalfactoriam uim habet, eandemq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituant, siccum in tertio. Extenu-

atq; aperit, resoluit, & impellit. A

RECTIFICATIO.

Ad laxandam aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem cotusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale autori PANDECTARVM uideatur Asarum.

Asarū est Vulgago, uel Gariofilata agrestis, Centūneruia, Cenūcerria.

VIRES & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsa aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

EX MESVE.

Mouet uomitiones. Elicitq; & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, splenericis, & febri.

Est ex his quæ sperma, & semen augmentant.

DOSIS.

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iiij. & pulueris ab drach. 1. usq; ad aureos. ij. B

EX MACRO AEMILIO.

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.
Iecoris medicatur sumpta dolori,
Et uuluæ morbo decoctio subuenit eius.
Dicitur Ictericum potata repellere morbum,
Helleboriq; modo uomitu præcordia purgat:
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.
Aetatem, & uires eius circumspice primum
Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,
Et si sit regio feruens, uel frigida ualde,
Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.
Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:
Aetatis mediæ plus his, iuuenesq; requirunt:
Pinguibus & ualidis plus dandum, q̄ macilentis,
Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, q́ꝫ calida, duris quocunqꝫ labore
Plus illis tribues quos reddunt ocia molles.
Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas
Quę purgant uomitu, uentrē, stomachūqꝫ resoluūt.
Sed est de cunctis dixi, communiter herbis
Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo.
Solutiuū de Asaro. De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens uino, quo sunt macerata, resolue.
Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti,
Porcina, prius ægroto da sufficienter,
Et sumat uini uult quantum fortis, & albi:
Sic Asari succum, colatum, trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

EX IOANNE VIGONIO.

D Radix macerata in lixiuio, & subinde lotum ex eo caput, uehementer cerebrum confortat.

EX SERAPIONE.

Quando miscetur cum uino & oleo, inungiturqꝫ in eo corpus, calefacit ipsum.

Eius quoqꝫ drach. vij. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Helleborí modo.

Admiscetur quoqꝫ confectionibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tunicula eam, quæ uocatur cornea, & clarificat uisum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.

Et hydropem per urinam purgat.

Pro quo pondus & semis ponatur Acori.

EX AVICENNA.

Aperit & sedat dolores omnes interiores, & proprie eius infusio.

Ex nobili herbario HIERONYMO.

Aqua Asara, uel decoctum eius potum, fœtum pellit, & uiuentem & mortuum: quare prægnantibus propinanda non est.

Eresypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 1.
Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.
Mesue in simplicibus.
Hermolaus Barbarus.
Aemilius Macer.
Autor Pandectarum.
Platearius, cap. 32.
Serapion, cap. 254.
Ioannes Vigonius.

Walwurtz männlin.

Walwurtz weiblin.

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona. A

Nomenclaturæ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, συμφύτον. πετραῖον.
Latinæ, Symphyton Petræum. Consolida Minor.
Germanicæ, Walwurtz. Beinwel.

NOMENCLATVRAE Consolidæ Maioris.

Græcæ, συμφύτον. τεκτόν.
Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.
Germanicæ, Walwurtz. Schwartzwurtz.

PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 4. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRAEON nascitur in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, et odorata planta, sapore dulci, & saliuã prouocante. Radicem habet longam, subrufam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguæ bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a singulis alarũ cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet. B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petræum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocãs, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsum bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & uelutí longa, cum adnationibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, pruritum mouens, radices exterius argillosas, uirtutis densabilis.

AVTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi. Tormentilla species Consolidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autẽ Græci nomẽ imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneti Cotoneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ. Cotonea.

C

IDEM DE MAIORI SYMPHYTO.

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

MARCELLVS VERGILIVS.

Iactant supra Dioscoridẽ nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

ERROR AVICENNAE CIRCA SYMphytum & Sucutum, quem deprehendit Manardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Error Auicennæ.

D

Iacobus de Partibus.

Lucanica Ala.

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreq; uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuiuũ dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: quod uarias de eo opiniones &. 2. &. 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, quod esset Semperuiuum, alios quod Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Lib. etiam. 5. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam postquam dixerat, quod est Semperuiuum, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, quod nascitur inter lapides: utrumq; autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumq; cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur quam Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramq; eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Mirandulenses. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. &. 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saliuam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidendam miseris.

CENSVRA NOSTRA.

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutinando, sigendoq;, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaq; uetat, quin et alijs quoq; herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiã hallucinari mihi uidẽtur, qui hodie quatuor, uel quinq; eius species ostendunt, s. maiorẽ, minorem, mediã, & regalem. Libenter igitur autori Pandectarũ permittimus, suã Tormentillam, triuialibus Herbarijs suam Consolidã regalem, uulgo, **Rittersporen**, alijs suã Anagallida. Agnoscimus quoq; sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculã, & humi se propagantẽ Solidaginem, quã ille appellat, **Maßlieb**, uel **Zeitlößlin**. Cuius ego indiciũ malim, quam centũ somniatorũ, qui præter eruditionẽ & experientiã, de qualibet herba pronunciant.

Theobaldus Fettichius.

TEMPERAMENTVM. A

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim secandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut eductionibus sanguinis opituletur. Ob humiditatē uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflāmatis intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa rum melle bibitur.

IOANNES VIGONIVS.

Cōsolida est calida et sicca, cū caliditate tēperata, et rū hūiditate uiscosa.

VIRES ET Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorū, cum folijs Senecionis utiliter illinitur.

Enterocœlas cohibet.

EX PLINIO.

Si inter duos lapides conterat, miraculose antraces extinguit, & dysenterias cōpescit.

EX APVLEIO.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radicis cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorē, si rum oxygaro edas, magnū beneficiū senties. B

Cōtra tussim, herbę Consolidæ radices in chaldari decoques rū melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentū habet, ut carne bubula concisa, & in cacabū missa, eius radicis si miseris drachmas. ij. cocta caro in unū cohærebit.

IOANNES VIGONIVS.

Omnes Consolidæ, uirtutē habent consolidandi, & conglutinādi uulnera recentia.

EXPERIMENTA.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, ponderē unc. 1 5. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones suffervescentes cōpescit, siue quascunq; alias etiā ustu(ras, et ardores.

Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit.

Breuiter, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

DESCRIPTORES SOLIDAGINIS.

Dioscorides lib. 4. dict. συμφύτον.	Plinius lib. 27. cap. 6.
Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126.	Idem lib. 26. cap. 8.
Ad Paternianum. 153.	Apuleius dict. Consolida.
Georgius Valla, dict. Symphyton.	Ioannes Vigonius.
Simon Ianuensis.	Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.	Marcellus Vergilius.
Hieronymus nobilis Empiricus.	

Diapensia.

Sanickel.

A

DE SANICVLA.

Rhapsodia Decima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Diapensia, Sennicula, Sanicula.
Germanicæ, Sanickel.

SCRIPTORVM PLACITA.

Sententenria HERMOLAI BARBARI, de Sanicula lib. 2. DIOSCOR. dictione, Peplis.

SVNT APVD Grecos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In fine sectionum, maculis quibusdam, surculis quoq; rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisq;. Huius succum in uulneratis in potum commendant.

SENTENTIA PANDVLPHI COLLINVTII, de Sanicula, lib. defensionis Plin. dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insigniq; sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ijsdem prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinq;, quę & ipsa quinq;, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosq; haberēt: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, Sanickel, scriptum est. Citanturq; inibi de Sanicula hęc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et Petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimusprimus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruensis episcopus quidam. Et laudensis Maphęus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem nō habeo, cur negem non uideo. B

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius HIERONYMVS.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Cōsolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædā species, agrestis, rarior q; & minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: indeq; enim paulatim disperit, abditq; sese.

C IVDICIVM NOSTRVM.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoq; comperi. Diuinati sumus ultro, citroq; multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quam nõ firmat certa aliqua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dij potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in describendo tantopere illam posthabuerunt, uel nomẽ potius ipsius genuinũ, germanumq;, in barbarum commutauerũt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem constituunt. Dicimusq; id cum Galeno, facessent nomina & uerba, rem teneamus. De re itaq; & eius effectibus, cum iam multa experientia cõstet, grecam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscoridem & Pliniũ legatur, proinde an uera Penthaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

TEMPERAMENTVM.

Compertum est esse calidam & siccã, tenelloq; succo, eo q; purissimo.

VIRES ET IVVAMENTA.

Omnia præstat, quæ Consolida.

Adijciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine q̃ in pecudibus.

D Eius quoq; puluerem intritum melle, & glycyrizę succo, in ieiunio potum, interanea omnia phlegmitantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctũ cum melle rosaceo, et sacharo addito. Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

COLLECTIO.

Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra siccatur.

C

DE CONSOLIDA REGALI,
Rhapsodia Vndecima.

¶NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Consolida regalis.
Teutonicæ, Rittersporen.

VIRES ET IVVAMENTA.

ABSTERGVNT ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ, quibuscumq; facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta eti am crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illi us crebro intuitu, nunq; se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra atram luem, ardores et æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicen. Item ad deijciendam aluum.

Ei quoq; qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. .i. aquæ rosaceæ Boraginis, & Buglossæ florũ drach. iij.
D & continuo refocillabitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & sicci temperamenti.

TORMENTILLA. A

B

Tormentill.

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo.

Rhapsodia Duodecima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἑπτάφυλλον.
Latinæ, Tormentilla, Bistorta.
Germanicæ, Tormentill. Rotwurtz. Blůtwurtz.

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALII TRITICI foliorum figuram Saxifragæ, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut uolunt, Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem habet fere folia, non quinque.

C EODEM LIBRO dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinquefolio simillima, nisi quod septem, nō quinque folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dijs placet, officinæ pro uiperarum carne subijciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunquam usitur.

SIMON IANVENSIS de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinque, radicem rubeam.

Sententia IOANNIS MANARDI de Tormentilla & Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola ad Franciscum Graballum.

Tormentilla est uera Pentaphyllon secūdum Manardum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in ujs etiam stratis nascentē acceperis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinquefoliam.

Sententia Autoris PANDECTARVM.

Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Busefke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinque

D pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lapatho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

IVDICIVM NOSTRVM.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiā Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiões, ut nullus pictor festiuius ac curiosius potuisset acu

Pli. lib. 25. ca. 9. pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicē: hæc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormētilla: dein rubea: nec matre prouenit, sed cum uites iam florēt. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoque est, Consolidæ quoque nomen addiderunt. Quanquam quæ de folijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerumetiā

quinqꝫ folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij doƈti uiri, quibus cum contulimus. A

IVVAMENTA eius ex autore PANDECTARVM.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi conceptum.

Datur & contra dissuriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali, & puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interantur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad conceptum iuuandum fit emplastrum ex puluere, & pulueribus alijs, quæ matricem & fœtum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coƈtus, uomitum cholericum refrænat.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoƈtum, omnibus facile uenenis resistit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pestifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absqꝫ omnibus prorsus cataplasmatis.

Eadem inieƈta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, idqꝫ noƈtu, in somnum concessuro. B

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, & cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccat & sanat.

Breuiter, quocunqꝫ modo, & quibuscunqꝫ morbis adhibeas, salubris esse creditur.

Betonien.

DE BETONICA, Rhapsodia Duodecima. A

¶ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, κέστρον. ψυχότροφον. θεία ῥίζα.
Latinæ, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.
Germanicæ, **Betonien kraut. Braun Betonien.**

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicæ lib. 4.

VETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Inter que maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Satureiæ modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitosas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

Picturatio BETONICAE ex PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis κέστρον, aut ψυχότροφον, ante cunctas laudatissima. De inuentoribus Betonicę.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapathi, serrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII per Nicolaum Leonicenum. B

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapathi. Dioscorides autẽ, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapathi habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse. Lapsus Plinij in Betonica.

PLINI DEFENSIO P. COLLinutij contra Leonicenum.

Pari quoq; impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, q̃d folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi similẽ Betonicã pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis cõuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathũ ipsum, Betonicamq; agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptã a Plinio Betonicã dicat: cum Serratulã uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto q̃ quercus similitudine a Dioscoride designatã? Cum folio quercus, nõ ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hierabotane describãtur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subticuit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniã incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autẽ aut frigidius, aut iniquius dici potest, q̃ ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesq; in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicæ folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonicæ querna potius usantur. Nec illud minus licet mirari, quamobrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoque genera Betonicæ demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

SENTENTIA APVLEI de Betonica.

Betonicam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, ijdem Pyrinem, ijdem Alianthon, ijdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betonicam, nonnulli Serratam, & Rufzmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iusus etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbræ.

Superstitiosanimis Betonicæ usus.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa. nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Beto-

D nicæ appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonitæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, nonnumque existimant.

CONFVTATIO descriptionis Apuleinæ, & capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per MARCELLVM VERGILIVM.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonicæ caput superstitiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nullibi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendũ huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, quam ubi superstitiosum aliquod, & ad religionẽ nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem ,, naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, ea- ,, dem facere. Vana hominũ mortalitas, hæc primũ infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaque per manus diu feruntur.

Contra herbarum superstitiones.

Εἰκῶ, Betonicæ ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propin-

qua terræ, sunt maiora folijs alijs: & in summitate uirgæ, est semen collectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satureiæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Foliorum usus est tantummodo. A

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est, uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta
EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uuluæ malo oportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, drachmæ unius pondere, cum hydromelite.

Tres in uni sextario drachmę, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illaris a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisque uitijs drachmæ pondere in aceto mulso.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœnam, cum melle cocto deuorarit. B

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iiij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaque fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum.

Tantumque gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.

EX APVLEIO, FRACTVRIS.
CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, & super capitis ictum posita, uulnus mira ce

C leritate conglutinat & sanat. Eoq; efficacius, si ter die refectam, hoc est, recentiorem frequẽtius imposueris, donec sanescat. Eius potestas tantã fertur habere utilitatem, ut ossa quæ fracta consolidet, & ui sua extrahat.

OCVLORVM doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipsam, aut eius folia certa supra frontẽ, & oculis imponito.

AD OCVLORVM caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum sanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

AD OCVLOS lachrymosos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonicæ herbæ tritæ, paululum salis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tolli poteris, sublatam, formatam *tormidulam si naribus inferueris, idem efficies.

* alias, rotundulam.

AVRIVM doloribus succurrendis.

Herbæ Betonicæ recentis folia, uel per se, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures fillato, lanaq; spissato, mire proficere creditur.

Ad dolorem DENTIVM.

D Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

AD VOMITVS, & suspiriosos.

Herbæ Betonicę drachmam unam, & sumptus ex aqua tepida cyathis duobus, bibendũ si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

PHTHYSICIS, & eis qui purulentũ egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cũ melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

SPLENI CVRANDO.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aqua calidæ cyathos quatuor da, ut bibat per triduum.

Herbam Betonicam ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulso cyathis duobus, bibentẽ sanabit.

AD RENES.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

VENTRIS DOLORI medendo.

Herbæ Betonicæ drachmã unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate intestina torquebuntur.

AD VENTREM concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit. A

Ad LVMBORVM dolorem.

Betonicæ drachmas tres ex uini Amyngi cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad COLVM.

Herba Betonica, cum unio austero æque proficit.

Ad TVSSIM.

Herbæ Betonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum QVOTIDIANAE.

Herbæ Betonicę drachmas. ij. Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos TERTIANAE, atque QVARTANAE.

Herbæ Betonicæ drachmas treis, mellis attici unciam, aquæ calidæ cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad VESICAE dolorem.

Betonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos treis decoquito: radices uero apij in aquæ sextario ad medium quum decoctę fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuique exhibenda: dolorem ita extermi nant, ut postliminio redeat nunquam. B

Ad CALCVLVM.

Betonicæ drachmas treis ex aceto quam optumo, & mellis & aquæ calidæ cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quæ PARTV laborant, necnon & ijs qui FEBRICITANT.

Betonicæ drachma una ex aquæ calidæ cyatho uno pota, medetur.

Betonicæ item drachmæ duæ, aquæ calidę cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad PARALYSIM.

Betonica trita et imposita, neruos etiam præcisos glutinare, & persanare creditur.

Contra HORRORES.

Betonicę drachmę duę ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidę pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicę drach. iij. ex aqua calida, totidē cyathis p triduū bibere dato.

Aduersus EBRIETATEM.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

MORBO REGIO curando.

Herbam Betonicam ex uino sępius sumptā proficere pīria didicimus.

C CARBVNCVLO sanando.

Betonica in aquæ calidæ cyathis duobus pota, carbunculo medetur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagæ imponatur, prodest utiq;.

LASSIS ex itinere.

Betonicæ unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere lassus bibat.

Aegris FASTIDIENTIBVS CIBVM.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulsę cyathis tribus potui dato.

Vt facile quis DECOQVAT.

Betonicæ drachmas treis, mellis decocti unciam sumito, mel quoad in durescat coquito ex aqua calida, cyathos duos potui dato. Pastillos quoq; ex eo facere conuenit, & ex calida deglutire.

Ad SERPENTIVM morsum.

Betonicæ drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato. omnium quippe serpentium morsus sanat. Betonicam quoq; uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

VENENIS datis expellendis.

Betonicæ drachmæ tres statim potæ, uenenum discutiunt.

Ad morsus rabidi CANIS.

Betonica contrita, & contusa, morsui imponitur.

Ad FISTVLAS.

D Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis in serito, fistulam obligato, expurgat.

PODAGRAE fugandæ.

Betonicę radices, cū folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam, et applicatam, mire dolorem Podagrę lenire experti affirmāt.

Ad PVRGATIONES.

Betonicæ drachma purgationes hęrentes in uino expellit.

Ex IOANNE VIGONIO.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, principio lib. 4.
Plinius, lib. 25. cap. 8.
Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.
Galenus. 7. simplicium.
Serapion, cap. 322. & cap. 20.
Platearius, cap. 7. Betonica.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Marcellus Vergilius.
Aemilius Macer, dict. Betonica.
Pandulphus Collinutius.
Oribasius, dictione, Betonica.
Ioannes Vigonius.
Nicolaus, Leonicenus.

DE CONSOLIDA MEDIA, Rhapsodia. XIIII. A

NOMENCLATVRA

Teutonica, Guldē Guntz el / Brunel / od Groſſz Guntzel.

SVPRA teſtati in Solida gine ſumus, multas eſſe Conſolidarum ſpecies, ex quibus & præſens eſt, quam Mediam, uel Minorem Conſolidam uocant, uulgo, Gulden Guntzel, teſte HIeronymo herbario. Qui & huius quoq; triplicem differentiam facit. Et Primæ quidem nomen indit germanum, Brunel, flore purpureo. Alteri, Guldē guntzel, flore uelieto, blaw. Et Tertiæ nomen Maiuſculę, teutonice, Groſſz guntzel, ſine floribus, figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine ſit apud Dioſcoridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare. Folio.78.D. B

VIRES ET IVVAMENTA.

Vt ſuperiores Conſolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex caſu, uel contuſionibus coactos in corpore, diſ ηcit, & diſſoluit.

Præſens remedium eſt alcolæ, & oris ulceribus ſerpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, diſſipat tumores omnes.

Datur apopleticis deſperatis eius aqua, et ardore linguæ laborãtibus, ſi ſubinde ozimi ſeminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiuſculæ uſus eſt ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad mariſcas, & ad omnes tumores atq; abſceſſus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius ſe obliniunt, atq; inde melius incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corroſione inteſtinorũ laborantibus.

C

Herba paralysis.

D

Hiñelschlüsszel.

DE HERBA PARALYSI,

Rhapsodia XV.

¶NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Herba paralysis, Margarita.

Germanicæ, **S. Peters schlüsszel / Hiñelschlüssel / Schlüsszel blůmen / Weissz Betonien.**

MVLTA SVBINDE apud autores de Paralysi herba uestigauimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̧ comperimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, cõfusaneeq̧ oĩa miscent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic eñ reliq̃t de ea Pandectarũ rhapsodus.
ndectarius Herba Paralysis est, cuius folia florere incipiũt tẽpore hyemis, quę se extẽdunt in terra, quasi alba & crispa: ut Alisfagus, florem album profert.

A

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt *herbarij*, principio ueris subalbidam & sublucentem, floribus Betonicæ fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similius: quod mihi suspicionem facit, Betonicæ quandam speciẽ esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos autores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de *Paralysi quadam herba sic meminit.*

Alius quoq; flos habetur, Bellis nomine, pratẽsis, & candidus, & quadamtenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius, quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animaduertendum puto. Quanq; enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamẽ ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus.

Hermolaus Barbarus de Paralysi.

C Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiũt, & Paralysin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognomina tur, et hyeme quoq; tota nascit, ex Occidẽte, ut qdam existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tñ ei ternas, non quas barbulas inuenio. Laudat ad paralysim, a qua & nomen. Itemq; ad Podagras, & Ischiada. Paralysi uocatæ florẽ habet simile, paucioribus tñ barbulis. Flos, qui qm a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicit: folio em non admodũ diuerso, nisi q; serratum est huic, non Paralysi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido fallunt: cũ sit Antipater surculosus, & flore luteo, qua si Cunilaginis minore. Folia Roris marini, latiora, minusq; lõga. Christophorianã, & oculũ Consulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, q̃ prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hãc herbã esse, quã Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgũt, sua capitula gerẽtes. Ob id Impiam appellauere, qm liberi supra parentẽ extollant. Alij poti us ita appellatã, quod nullũ animal eam attingat, existimauere. Hæc inquit, inter duos lapides trita feruet, p̃cipuo aduersus anginas succo. Nec tentati unq; eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, iamq; ita non strãgulari pullos, audius deuorãtes. Hæc Plinius.

D nius. Cæterũ, quanq; similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utrãq; discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hæc Barbarus.

Antipater herba Buphthalmus.
Christophoriana.
Oculus consulis.
Herba Impia.

LOCVS.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

COLLECTIO.

Colligitur, partimq; in alembico exstillatur, partim siccatur in umbra, in principio Maij.

VIRES ET IVVAMENTA.

ex HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimit.
Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.
Quamobrẽ conuenit & grauidis laborãtibus, menstruaq; prouocat.
Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.
Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.
Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentrm ad paralysim, & neruos frigore, & humoribus resolutos.
Vitiligines exterit, & in facie & in reliquo corpusculo.
Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq;, & per urinam educit.

Fumus terræ.

A

B

Daubenkropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba,
uel Fumo terræ,
Rhapsodia Decimaquarta.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, καπνός. κορυδάλιον. κόριον. κορυδάλιον ἄγριον. καπνίτης. μαρμαρίτις. καπνογόργιον. χελιδόνιον μικρόν. περιστέριον. καρταρίς.

Latinæ, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, **Erdrouch. Daubenkropff. Katzenkörbelkraut.**

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ descriptio ex DIOSCORIDE.

FRVTICOSA herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri similis, folijs candidioribus undique numerosis, cineracei coloris, flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocãt, nascens in parietibus, & sepibus, ramis tenuissimus, sparsisque, flore purpureo, uiridis. Succo caliginem discutit, Itaque in medicamenta oculorum additur. Capnus duplex.

i 5

C Similis & nomine & effectu est alia Capnos fruticosa, prætenera, fo-
lijs Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, &
hordeaceis segetibus.

PARAPHRASIS HERMOLAI
Barbari de Herba Fumaria.

Capnos, siue Capnion, hoc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, na-
scens in hortis, et segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu similis,
quas Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis
tenuissimis, sparsisq;, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli
modo Cimbalarem uulgo dictã, nescio q̃ recte interpretant̃, folio Hede-
ræ prętenui: ut in Cotyledone cõmonuimus. Hanc aũt Capnon, quæ na-
scitur in sepibus, Chelidoniã phragmitem uocare moris est Aetio, ad ex
inanitiones partiũ in iocinore curuarũ utilem dictã: ut puto, quoniã suc-
co discutit caligine͂, ut Chelidonia: & ob id in medicamenta oculorũ ad-
ditur: ut in Collyrium Mareiani, eam Chelidoniam Capninda cognomi
nantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalari, ut quidã conijciũt,
etiã illa similitudo confluet, quod foliũ Hederæ habuerit, quale Chelido
» nio minori contigit. Propterea considerari cupio, nunquid non similis,
» sed eadem omnino sit Capnos hęc, cum Chelidonio minore. Multa cer-
te paria comperio. Cæterum ex eo, q Capnon Plinius a nostris Pedes
gallinaceos uocari scribit, magnus plęrosq; inuasit error, existimãtes Ca-
D pnon a Dioscoride monstratũ, non aliud genus esse, q̃ quæ uulgo San-
guinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & pœnitenda inscitia: nisi frons
attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini
est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi q folio
minore cernitur, & fibris potius q̃ radice nititur. Id autem quod in utro-
que summo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candi-
dius in hac, q̃ in Gramine conspicitur.

Pes Gallinaceus congener Fumariæ, Cimbalaris herba quæ.

Vnde dicta est Fumaria ex, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: haud sa-
ne, quia tricliniorũ parietibus, eorũq; cameris inducta, nigredine noceat,
aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretq; ad fabricam mate
riam, sed quoniã uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in
fumo est. Ob quam caussam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fu-
mum appellauit: & Aristophanis seruus, in scænam redisse se dicebat,
fumo coactum, nec potuisse domi cum cæteris esse, ὅτι ἔδακνε τὰ βλέφαρ' αὐτοῦ,
quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum
a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a
fumo indicata in græcis fuit. Nec tantũ Capnon æquali fumo appella-
tione eam uocauerunt, sed Capnium etiam, id est, Fumariam dixerunt.
Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore
hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Co-
riandrum, alijs diminutiua forma Coriandron uocantibus. Nasci hic

in segete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male, quoniã A frequentior in hortis, quàm in segetibus inueniatur.

SERAPIONIS ..., de Fumaria.

Scehiterig, id est, Fumus terræ, est herba similis Pastinacæ agrestis: nisi quia est magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uergit ad albedinem.

Laus Fumariæ ex MESVE.

Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemit eam e numero medicinarum preciosarum. Cum hoc enim quod aluum soluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec est in ea aliquod nocumentum apparens. Est alia eius species, cuius flos est subalbidus, cinericeus: & alius, cuius color est pallens, uiolaceus.

ELECTIO.

Melior est, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Crispior ignobilis est.

TEMPVS COLLECTIONIS

Colligenda est, a principio Veris herba, semen a fine.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis. Nec prorsus ab acrore abest. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil quidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel senas. Item passulas, & mel. Succus eius æquiparatur succo Absinthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno. B

VIRES & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemque: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras, renasci prohibet.

Commanducata herba, biliosam urinam cit.

EX MESVE.

Solutionem facit facilem, educitque choleram, & humores adustos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat sanguinem.

Est medicina benedicta, iuxta omnem modum administrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus choleræ, & humorum adustorum: cuiusmodi sunt, lepra, scabies, & impetigo.

Salubris quoque est medicina opilationum omnium.

Confert stomacho, hepati, & intestinis.

Vsus eius etiam est in febribus cholericis, & opilatis.

DE DOSI, & ministratione eius.

Potio succi ipsius est, ab drachma 5. usque ad. 7. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usq; ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad. v.

EX IOANNE VIGONIO.

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modico oxymellis, unamquanq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquanq; scabiem potentissime curat, & mundat.

EX AETIO.

Vino subacta Fumaria, mixtaq;, stomachum roborat: datoq;, inquit Aetius, quantumcunq; febricitantibus.

EX PLATEARIO.

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syropus ex succo Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito sacharo.

Contra arterhicam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zucharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vesperi semper porrigitur cum aliquo, uentositatem reprimente, & dissoluente: ut semine fœniculi, uel masticæ. humores enim uentris dissicit, & exinde tormina caussat.

EX HIERONYMO Herbario.

Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

AVTORES, & DESCRIPTORES Fumariæ.

Dioscorides lib. 4.
Plinius lib. 25. cap. 13.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Marcellus Vergilius.
Mesue, de simplicibus.
Serapion cap. 71.
Ioannes Vigonius.
Aetius de simplicibus.
Galenus. 6. simplicium cap. 95.
Platearius cap. 3.
Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurtz.

Satyrion mas.

Knabenkraut.

Cynosorchis.

Ragwurtz.

SATYRION
odoriferum.

Satyrion fœmina.

DE SATYRIIS, Rhapsodia. XVI. A

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ὄρχις. ὄρχις κυνός.
Latinę, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.
Teutonicæ, Stendelwurtz/Knabekrut/Kreützblůmē/Ragwurtz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

HÆ SENTENTIA THEOPHRASTI de Satyrio lib.9.cap.19.

HVMANIS corporibus, ultra illa quę sanitatem, morbos, mortemq́; spectant, alia quoq; herbas afferre suis uiribus posse affirmant: ut puta, generandi seminis facultatem, atq; sterilitatem: ut quasdam, ex eodem facere utrūq; ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cū enim gemini sint, alter magnus, alter aut paruus, magnum, efficacem ad coitū, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aūt foliū Laseris, uerū leuius, atq; minus, caulem simillimum spinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademq́; natura, diuersitatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib.3.de Satyrijs.

De primo SATYRIO quod κυνὸς ὄρχις dicitur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Greci Orchin, aut Cynosorchin appellant, folijs circa caulem mollis, Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, angustis, leuibus, caule dodrantali, floribus purpureis, radice bulbosa, oblonga, Oliuę modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior ac rugosior. B

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, folijs ternis, paruis, semipedalibus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente ac residente, atq; hic mas est, & fœmina eiusdem nominis: quæ distinguuntur internodijs, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus q alio nomine Serapias, Andrea autore, uocatͬ, quī inter pauca radix utilis sit, folijs est Porri latioribus, oblōga, pinguibus, ex alarū sinu inflexis, caule palmeo, floribꝰ pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terrā infracta, Rumici, aut Lilio similia, minora tū, ac rubea: caulem cubitalem, nudū, florē Lilij effigie, candidū: radicē bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, gustatu dulcem, & ori non ingratam.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyriscon, aliqui satyri Testiculum appellant. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, russo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

BARBARVS de Quarto hoc SATYRIO in Corollario.

Satyrion hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu daẽ, & in Sarmatia equis, ob assiduũ laborẽ pigrioribus in coitu: quod uicium Profedamũ uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolẽtes significare, Satyrion, et Satyrismon, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unũ, quod Polyrrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam Satyrion In dam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herba simili effectu, Bucheidemeq; nominant, et Indicam Satyrion: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo crassior, & rugosior, & albior, podagris utili.

APVLEIVS de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapiscum, alij Torminalem, alij Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legeam mense Iulio.

Sententia PLINII de Satyrijs lib. 25. cap. 8.

Comitatricem uim habet Satyriõ. Duo eius genera. Vna longioribus folijs q̃ Oleę, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina, ad formã hominis testiũ, alternis añis intumescẽte, ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominaẽ, & fœmina esse creditẽ: distinguiẽ internodijs, et ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradũt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior fœminas. Est et aliud genus Satyrion, Erythroneon appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includiẽ, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia SERAPIONIS de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chasialchel.

Satyrij duo sunt gña. Vnũ habet radicẽ seu testiculos albos, & uocatur Chasialchel. Primũ genus Satyriõis uocaẽ Testiculus canis, & grece Cynosorchis: & est planta, quæ habet folia extensa super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius stipitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuę, nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrã extensa: & lon

gitudo eius est fere in lõgitudine unius palmi, & florẽ habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatẽ. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia supius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comedit̃ radix eiꝰ elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cõmuniter utunt̃. Secundũ uero genus Satyrionis habet quoq; duas species: una est, quę uocat̃ Arabice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominat̃ hęc in Gręco Trifolium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habẽs tria folia declinantia uersus terram: & similantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Lilij, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lõgitudine unius brachij. Et habet florem similẽ floribus Lilij albi in figura. Et radix eius similatur cepæ Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interius albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix. A Genera Satyrionis.

AVTORIS PANDECTARVM.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quæ uocat̃ hærba Basilica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primæ speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinẽ, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur. Satyrion fœmina.

TEMPERAMENTVM

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Vnde propter suam inflationem libidinem citat. B

VIRES ac iuuamenta primi ex DIOSCORIDE.

Maiorem radicẽ si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum. Eius quæ uocatur Cynosorchis.

Addunt, in Thessalia mollẽ mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterũ alteriꝰ potu rosolui.

SECVNDI.

Illita tumores discutit.

Vlcera purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices riomas inhibent, sanantq; oris putredines, & ulcera Cacoëthe.

Aluum sistunt, e uino potæ.

De hac, eadem quæ de Testiculo canis produntur.

TERTII.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendũ ea dum concumbendi incessit cupiditas.

QVARTI.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoq; magis, si bibatur uino.

C EX PLINIO.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Samartis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitū: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

Ex ORIBASIO.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

Ex APVLEIO.

Vlceribus difficilibus, hærbæ Priapisti radices tusas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollet sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, hærbæ Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana. 27. mellis unc.ij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scropulorum. 9. per triduum sumat.

Ex IOANNE VIGONIO.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

Ex AGGREGATORE Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, d excitandam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

D Curat Herysipilam, quę est descedatio cutis uitio cholerici sanguinis.

Et in ipsa est parum stypticitatis, ideo retinet uentrem, potum. Satyriō.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit hęmorroides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscindit putredinem. Vlcera oris sanat.

Ex HIERONYMO nobili Empirico.

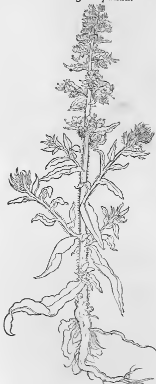
Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc. 1 5. Et Ictericiam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa. & interanea uulnera potum pondere unc. 15.

DESCRIPTORES Satyrij.

Dioscorides, libro. 3.
Plinius libro. 25. capite. 8.
Theophrastus lib. 9. cap. 19.
Her. Barbar9 in Corollarijs.
Serapion, cap. 90. & 91.
Apuleius, capite. 15.
Autor Pandectarum.
Georgius Valla, dictione Satyrion.
Galenus lib. 8. cap. 28. & 29.
Aggregator.
Hieronymus herbarius.
Ad Paternianum cap. 220.
Oribasius, lib. 3.
Ioan. Vigonius dictiōe, Satyrion.

Buglossa syluestris.

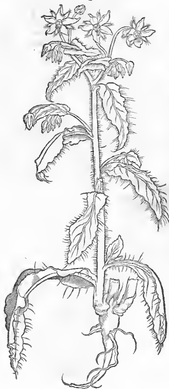

Wild Ochsen zung.

Ochſen zung.

Borago.

Burretsch.

C

DE BORAGINE, ET BVGLOSSO.
Rhapsodia Decimaseptima.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, βούγλωσσον. γόνιον αἰλούρου.
Latinæ, Lingua bubula. Euphrosynum.
Germanicæ, Burretsch/ Ochsenzung/ Gegenstraf.

Problemata Marcelli Vergilij, Hermolai Barbari, & Nicolai Leoniceni, de Borragine & Buglosso.

Sententia MARCELLI VERGILII in Capitulo Dioscoridis de Cirsio lib. 2. cap. 120.

Buglosson & Cirsiō figura fere non differunt.
Cirsion est Borago.
Permutatio nominum in Boragine & Buglosso.

CIRSION, grande Buglossum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Buglossum, & quænam Buglosso congener Cirsion hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirsion, et Buglossum: licet illa a boum linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus: de quibus paulo ante diximus: notumq; omnibus modo Buglossum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirsion, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicenus in hac ipsa re cōmentatus iampridem est, non importune dubitauerit aliquis, cōmutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: esseq; antiquam Buglossum, nostram Boraginem, Cirsion uero hoc, nouam, & nostram Buglossum. Quæ enim huic & illi notæ, uiresq; tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum cacumina, quæ in Cirsio hic describit, eius potius sunt, quæ Boglossum nunc dicitur, q̃ Boraginis, quæ cerulæos habet flores. Quodq; Buglosso hic paulo post tribuet, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim imbuitur: iactatq; quotidie gens nostra hi-
D
laritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis q̃ Buglosso competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiā, quibus significari id poterat: sed in re iam pridē tractata, satis hæc sint.

ET RVRSVM cap. 129. de Buglosso, eodem lib. 2. DIOSCORIDES.

Vulgata Buglossus, est Borago.
M. Cato.

Polliciti sumus in Buglosso, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, q̃ propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Buglosson dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Vtimurq; ad eam rem hac etiam coniectura: q̧ M. Cato. 40. capite operis sui de re rustica, insitionem arborum docens, cum instituisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Lingua bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permaner: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat. &c. Verisimileq; est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius q̃ longiore folio uti præcæpisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt: ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseq; antiquos insitores illa etiam uti: quoniam satis esset insitam stirpem quocunq; operimento a pluuia defendere: & quod primum inferenti se obtulisset, luto, palea, alijsq; huiuscemodi uti. Non tamen negligendum, qualecunq; id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id retulimus, q̃ ut haberent legentes, hanc etiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentq;, antiquæ Buglossi, quam Cato, omnesq; alij a boum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerit, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum, quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Buglossi folia, uoluptates animi, & læticiam augere: neq; ultra hunc usum Boglosso aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius. 25. uolumine, cap. 8. sic de ea egit. Iungitur huic Buglossos boum Linguæ similis: cui præcipuum, q̧ in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox. 26. capite. 12. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt a febre liberari. Quod amuleti potius q̃ medicinæ ratione habet. Paulus iidem Aegineta in sexto de Buglosso hæc tantum monet. βούγλωσσον ὑγρόν τε καὶ θερμόν ἐστι τῇ κράσει. ὅθεν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον εὐφροσύνης ποιεῖν λέγεται. Quod est. Humidum, calidumq; temperamento Buglossum est. Eamq; ob caussam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Buglosso tradidit. Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Præcipua uis Buglossi.
Plinius.
Paulus Aegineta.
Galenus.

dit, quod tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusque non ex antiquis, læticiæ & uoluptatis spem in Buglossi usu legentibus proponit: quod in Boragine nunc passim fertur. Verisimileque est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirsij historia est, in qua flores ἀκροπόρφυροι, id est, in summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc passim uocant. Vrgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis sunt. At dicet aliquis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus quam Borago est. Non negamus id. Verùmtamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguæ illi comparauerint: uerbi caussa asperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglosso longitudo præcipue & color est: pro Boragine contra tam multa hactenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendenda ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusque nos, ex obseruatis hactenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capitis longius leguntur, usque ad, Verbasco similia habet folia. &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua scriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Buglosso huic tribuuntur, nulla alia sunt, quam Verbasco similia habere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemque aspero, & nigriore boum Linguæ simili: idque in uinum coniectum, læticiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse scilicet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quæ uero quatuor, ad quartanas, non Buglosso, sed Cynoglosso tribuit. Verba eius sunt lib. 25. capite. 8. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpendi Buglossum hanc Iulio mense præceptum: quem hic scriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græcis antiquis scriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico autem antiquos, nondum penitus obliterata græcorum re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensium appellationibus potius, quam græcis, suadente id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodque conuincendum huic est, non consueuisse Dioscori. temporum notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uerbi caussa, solstitijs, uere, autumno, hyemeque, & æstate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariam tractamus: conamurque in hoc scriptore, minus corruptam saltem latius eam reddere: quoniam integram, in tanta posteriorum incuria et imperitia impossibile est. Effugerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earumque notas adhuc pertinet. Id huiuscemodi est, Cirsij Buglosso hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraque, & albescentia, in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπετὲς, τραχύτι καὶ μελάντερον, quod est, folium in terram deciduum, asperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum naturæ exemplaribus utriusque historia, carptasque ex horto Buglossum & Boraginem diligentius contemplemur. Mihi sane prior illa Cirsij historia nostræ ætatis Buglosso respondere, posterior autem Boragini undique uidetur. Sunt enim Buglossi folia longiora quam Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estque illi proprium quod hic ait χαμαιπετὲς, id est, humi stratum folium.

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boraginis, & Buglossi.

Opinio Vergilij in ea controuersia.

IVDICIVM NICOLAI Leoniceni de Buglosso, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea quæ pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi quod sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego omnium proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinam euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinæ adhibent, non esse ueram Buglossam, Cur etiam inquiet aliquis, Lactucam, qua uescimur, ueram esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animati. absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorum medicorum placita uelimus demoliri, sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atque in illis præsertim, in quibus ijdem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B. ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ, & flos, & folia, & semen: Buglossa dicitur species eius syluestris. Non reperio autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscoridem; alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem ex eiusdem Dio-

Modestia, & iudicium Leoniceni.

Simon Genuensis de Boragine.

Pandectarius.

C

scoridis autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentosiuua: quod ostenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quę tẽperata est, de ea tñ patum ab autoribus scribitur, et plura de ea creduntur, q̃ ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit nullum autorem de utraq;, scilicet de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciẽ Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanq; generi subijcit. Auicenna quoq; secũdo canone, capite de Lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa utei entur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento Linguæ bouis assimilati. Duæ autẽ sunt herbæ Linguæ bubulæ, atq; ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatæ. Sed duæ quoq; herbæ itidem Linguæ bubulæ similes celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Buglossum, altera Crision ab eisdem gręcis nuncupatæ: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocitamus, ad duo capita apud Dioscoridem debere referri: quorum alterum est de Buglosso, alterum de Crisio. Nam & hoc propter magnã quam habet cum Buglosso similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius considerantibus, descriptio Buglossi apud Dioscoridem plus Boragini conuenit: descriptio autẽ Crisij, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguã bubulam nominamus. Siquidem idem Dioscorides inquit folia Crisij esse longiora folijs Buglossi. Quanq; apud Pliniũ, qui Crision lib. 27. cap. 8. fere eodẽ modo quo Dioscorides describit, eandem Crision habere folia non longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bouis, sed potius minora, scribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci similitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera, quod uerbum significat longiora, microtera, id est, minora scriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non solũ impressis,

D

sed etiam manu scriptis, apud Dioscoridem, μακρότερα, id est, longiora, non autem μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autem sensui subijcitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Item idem Dioscorides inquit, in summo caule Crisij esse capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines: quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata usu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conspiciũtur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uerba. Buglossam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & sabulosis. Forte autem pro borago uerbo, corago uiciose scribitur: aut nomẽ coraginis, una litera uariata, est in Boraginẽ uersum. Quod autem inquit, nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglosso Dioscorides tradit. Pandectarius quoq;, si qua est huius hominis autoritas, in litera, l, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguam bouis, ipse Boraginẽ interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Buglossam, de qua Dioscorides, Galenus, & autores Arabes utrumq; allegantes, ad usum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur recipere. Atq; ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennã nihil de Boragine dixisse. Nam, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua bouis apud Auicennam, est caput de Boragine, sicuti etiam apud Serapionem. Falsum etiam erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem autorem de utraq; herba simul scripsisse. Siquidem Dioscorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Buglossa, quã etiam de Crisio fecere mentionẽ. Negari autem non potest, quin Borago sit alterũ duorum apud Dioscoridem, aut Crision, aut Buglossum, ab his præsertim, qui Boraginem Buglossæ, uel Buglossam Boraginis speciem confitentũ: quando & Dioscorides ipse Crision habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnũ uocari testificatur. Si tamen Borago sit Crisium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano scribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioscorides hoc tantum de Crisio retulit: quod si radix eius alligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata sanat dolores uaricũ. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

Bartholomæus de Montegnana in consilijs.

De Buglosso plura creduntur, q̃ sit.

Pugnãtia Neotericorũ in Boragine & Buglosso.

Duæ herbæ Linguæ bouis similes.

Explanatio Dioscoridæ.

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.

Ignauia Simonis.

IOAN. MANARDUS lib. 5. Epistolarum.

Ex herbis congruũt, lactuca, cichorium, portulaca, Buglosson, quam Boraginem uocant. Et sic ubiq; fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio. A

Cirsion potius q̃, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicunt. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbæ similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tñ rotundo, nõ anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidet, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quæ si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat. Ixiæ. Hircina lingua. Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascitur in cãpestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descripno Cirsij, quã contendunt Boraginem.

Crision aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglosso similia, maiora, subcãdida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IVDICIVM NOSTRVM.

Iam penes te sit, Lector, quicũq; es, iudicium. Nos utramq; tibi adpinximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimilecq; mihi uidetur, ut in floribus & hærbis conueniunt, ita quoq; in iuuamentis.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; calida est, & humida in primo.

VIRES ET IVVAMENTA B

ex DIOSCORIDE.

Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cũ semine & radice tritam, potãq;, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

Ex AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Buglossa uocatur.
Hæc choleram rubeam, nimio seruore perustam,
Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.
Cordiacum, choleræ quem feriat copia nigræ,
Consimili potata modo, curare ualebis.
Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius.
Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.
Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,
Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.
Lætos conuiuas, decocto dicitur eius
Reddere, si fuerit inter conuiuia sparsa.

C

Ex GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatē tussientibus coctū Buglossū in mulsa.

Ex IOANNE VIGONIO.

Buglossū generat sanguinē bonū, & uirtutē habet similem Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta, cum panis madefactus pisata, cum æquali portione pulpæ pomorum, & sub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricij dolorem mitigat.

Et omnes forunculos maturat.

In ore quoq; detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & infusa, asperitatem, & siccitatem linguæ febricitantium mitigat, & sitim restinguit, nec ingrata etiam infirmo.

Ex APVLEIO.

Herba Buglossa, ex melle et pane pisata, uice malagmatis mirifice rūpit.

Ex SERAPIONE.

Siquando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiū & gingiuarum, & ad alcolā, & proprie quæ accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas ei⁹ est, purgare cholerā: sed fumēda est cū bolo armeno. Et dosis ei⁹ est ab drach. iij. usq; ad. v. cū saccharo, et cū drac. i. boli armeni.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua Buglossæ dissipat Ictericiam, mundificat lepram & scabiem, &

D fluxiones capitis mitigat.

Ex IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est, sanguinem bonum generare.

Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petrosileno, & mentha, præsertim in iure gallinarum decocta.

Ex PLATEARIO.

Conualescentibus ex ægritudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cū carnibus, uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum saccharo, fiat syropus, addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de fene, & in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat syropus. Et nota, quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus & succo eius, & scariolæ, utatur in potu.

AVTORES ET DESCRIPTORES

Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides, lib. 4.	Hermolaus Barbarus.	Mar. Vergilius.
Platearius, cap. 4.	Serap. cap. 63.	Apuleius, cap. 41.
Aemilius Macer.	Manardus.	

A

B

Verbena Mafcula.

VERBENA fœmina.

ysenkrut weiblin.

D DE VERBENA,

Rhapsodia Decimaoctaua.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἱερὰ βοτάνη. περιστερεὼν ὕπτιος. ἠριγένιον. σιδηρῖτις. κουρῖτις. περιστέριον. δάκρυον ἥρας. διχρώμιον. κάλλαια. ἱππάριστον. δημητριάς. ἐρυσίσκηπτρον.

Latinæ, Verbenaca supina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Curitis. Demetrias. Erysisceptrum. Cincinnalis herba. Lachryma Iunonis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Mustelæ sanguis. Hierobotane. Licinia. Lustrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Crista gallinacea.

Germanicæ, ysenhart. ysenkrut.

AVTORVM PLACITA de Verbena.

Sententia DIOCORIDIS de Verbena.

CVBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando etiam maiores & angulosas, circa quas folia sunt p interualla, quernis similia, angustiora m̄, minoraq;, sed p ambitū secta, colore quadātenus glauco. Radicem habet oblongam, gracilemq;: flores purpureos, tenuesq;.

Præconium Verbenæ ex PLINIO, libro.25.cap.9.

A

Nulla herbarum Romanę nobilitatis plus habet, q̃ Hierobatane. Aliqui Peristerion, nostri Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturq;.

Superstitiosa herba Verbena.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam fœminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusq; plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora q̃ Quercus, angustioraq;, diuisuris maioribus. Colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubiq; in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciũt, quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiuntur Galli, & precinunt responsa. Sed magi circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quę uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa Canis ortũ debere, ita ut ne luna, aut sol cõspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccari in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntq;, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores cõuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, quę sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in se contrahit. Ideoq; Romæ Blactariam eam uocant.

Terentius in Andria. Ex ara hinc sume Verbenas tibi.
Verg. eglo. 8. Verbenas adole pingues, et masculathura,
Coniugis ut magicis sanos auertere sacris Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.

Idem lib.22. cap.2. Autores imperij Rom. conditoresq;, immensum quiddam & hinc sumpsere: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, q̃ Verbenæ. Certe utroq; nomine idem significatur, hoc est, gramẽ ex arce, cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumq; mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utiq; Verbenarius uocabatur.

B

Picturatio Verbenæ ex APVLEIO.

Nascitur ubiq; in planis, & aquosis locis Verbena. Folijs subalbis, & uelut incisis, radice simplici atq; thyrso, uirtute redarguenti quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atq; putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor PANDECTARIVS de Verbena.

Species Hierobatanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὀρθὸς

Centrũ Galli. Gallinacea. ὀρθὸς.

Verbena unde sic dicta est, ex HERMOLAO BARBARO.

Peristereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea mansitent. Vnde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nominent, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbena, & Verbenaca, siue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundũ huius herbę genus, ab ipso

Columbaris. Petonomon, Panchronos.
Verminaca.

C met Dioscoride Sideritis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Virtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Folia cum suillo adipe recenti, aut rosaceo imposita, uulneris dolores finire putantur.
Ignem sacrum, illita ex aceto reprimunt.
Putrida ulcera cohibent.
Vulnera glutinant.
Veteraque ex melle, ad cicatricem perducunt.

Ex AEMILIO MAGRO.

Verbenam, Hierobotanem, Peristerconque
Appellant Græci, species hæc fertur habere
Binas, effectus est idem pene duabus.
Vires Verbenæ. Cum uino iuuat ictericos si sæpe bibatur.
Pestiferos morsus curat, superaddita trita:
Cum uino renouanda quidem per quatuor ista
Est medicina dies: oris bene uulnera purgat,
Illius succus tepidus si uoluitur ore.
Hoc quoque facta recens herbæ decoctio præstat.
D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,
Si tepefacta diu uoluatur fauce sonora.
Glutinat herba recēs uulnus, superaddita trita.
Occurrit cunctis cum uino sumpta uenenis.
Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,
Pellitur hac, tribus sumptis radicibus eius.
Cum totidem folijs potentur aqua soluta,
Ista prius patiens, quam frigus senserit ullum.
Hocque modo febribus quartanis illa medetur,
Bis binis folijs, cum tot radicibus haustis
Illius in uino si fit decoctio facta.
Conuiuas hilares inter conuiuia sparsa.
Reddere narratur, ut iam præscripta Buglossa.
Superstitiosū Hanc herbam gestādo manu, si quæris ab ægro,
Dic frater, quid agis? bene, si responderit æger,
Viuet: si uero, male, spes est nulla salutis.
Ex hac compositam quidam iussere coronam,
Apponi capiti causa quacumque dolenti,
Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem
Visceribus, lateris morbis, iecorisque querelis,
Pectoris & uuis, & præcipue medicari

Pulmonum caussis, hanc asserit ille, phthisicque. A
Parotidas reprimit, adipi commixta uetusto.
Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
Betonicamque pari Verbenæ pondere iunge,
Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
Non modicum laudare magos hanc asserit herbam
Plinius. hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
Et quod quisque petet, hac impetrare perunctum.
Sic & amicitias captari posse potentum,
Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
Quæ quamuis natura potens concedere posset,
Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus capitibus, eandem rem fere agit.

Ad VLCERA, & PAROTIDAS.

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

Ad STRVMAS, & Parotidas.

Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui INDVRATAS VENAS habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur cum uino & melle, & aqua, & statim sanat. B

Ad HEPATIS dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis cochlearia quinque, ex uino optimo cyathis tribus potui sumpta, mire proficere creditur. Cæteris pro cuiusque uiribus sic dabis.

AD CALCVLOSOS.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad CAPITIS dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capitis tollet.

Ad SERPENTIVM morsus.

Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam, cinctamque secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

AD MORSVM ARANEORVM, quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum melle contritam in ulcus audaciter insertam, mature ad sanitatem perducere certus autor affirmat.

C AD MORSVM RABIDI CANIS, & hydrofa hydri.

Herbam Verbenacã in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas projici= to illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conjicito: si sic esse cœperint, periculi sublati signum erit.

AD VVLNERA recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

Ad morsum SERPENTIS.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore impositi adaperiunt primũ: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

MORBO REGIO LA= borantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi obuli tres, baccæ crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

D AVTORES, ET DE= scriptores Verbenacæ.

Dioscorides lib. 4.
Plinius lib. 25. cap. 9.
Galenus. 8. simpliciũ pharmacorum, cap. 44.
Ad Paternianum cap. . 222.
Apuleius, cap. 3.
Aemilius Macer dict. Verbena.
Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.
Paulus, cap. de Peristereo.

Chamędrys.

A

Gamenderlin.

B

DE GAMANDRAEA,

Rhapſodia Decimanona.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, χαμαίδρυς. Χαμαίδρυψ. Χένδρυς.
Latinæ, Gamandręa. Trixago minor. Quercula minor.
Germanicæ, **Gamenderlin.**

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Hiſtoria TRIXAGINIS ex DIOSCORIDE lib.3.

NASCITVR aſperis, & petroſis locis, eſtq́ꝫ breuis frutex, altitudine quantum a ſummo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs paruis, figura diuiſuriſq́ꝫ quernis ſimilibus, guſtu amaris, purpureſcente flore, & ipſo etiam exiguo. Carpenda eſt ſuo ſemine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis hiſtoria, lib.24.cap.15.

Chamædrys herba eſt, quæ latine Triſſago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuiſura Quercus. Alij Serratam, et ab ea ſerram inuentam eſſe Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo.

De Nomenclatura Trixaginis MAR. VERGIL.

Trixago. Coactæ breuitatis quercus quædam Trixago est, & inde illi a Græcis
Chamædrys. nomen. neq; enim Chamædrys aliud, q̃ humilem & terrestrẽ quercum
Chamærops. significat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliqui-
bus factũ est. Sic enim ex ueterũ Græcorum & Latinorũ fide legendum
esse existimamus, etsi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij enim codi-
ces omnes ante Barbari castigationẽ, Chameropen, non Chamædropen
uocari Trixaginẽ dicebant. Eam uocẽ scriptoris huius lectione ille emen
dauit. Is etiã quem nos habemus Lor gobardis literis scriptũ latinum ue
terem Dioscoridẽ, Chamæropa, non Chamædropa Trixaginẽ dici testa
tur. Nec nos rationẽ, aut caussam habemus, cur hoc magis q̃ illud dici
oporteat: etsi excogitanda aliqua sit, nulla uero similior erit, q̃, quoniam
humi serpat, sic dicta quondã fuerit. Et si id recipiatᷣ, tunc Chamærops di
cenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti testes secuti, Chamæro-
Teucrion. pem potius diximus. Cur aũt Teucrion hęc etiã diceretᷣ, caussam hic ipse
oñdit: ideoq; a nobis relinquẽda est, qui multo labore quæsitã Romanæ
appellatiõis originẽ, nondũ inuenimus. Nihil eñ Plinius aliud inquit, q̃
Trixaginẽ latine dici Chamędryn herbã. Descripsit m̃ eã: & quę hic, fo
lia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & incisuris
quernis similibus, ille colore & diuisura quercus. Adiecit pręterea, Serra
tam ab alijs hanc herbã dici: & ab ea, id est, ab incisuris illis quas per am-
D bitũ habet, eodẽ quo nunc modo in serra uidentur dentes, inuentã fuisse
Theophr. de Trixagine. serram. Theophrastus cum lib. 9. de Plantarũ historia eius meminisset,
de notis, partibusq; eius breuiter egit: sed quas habet in medicinã uires
multas numerauit alias ab hoc scriptore, ideoq; repetẽdas hoc loco a no-
Medicinæ Trixaginis. bis: quæ huiuscemodi sunt. Trixaginis autem folia ruptis, uulneribusq;
profunt: in quẽ usum ex oleo trita imponũtur. Profunt & depascentibus
ulceribus. Purgat semen bilem. Confert idem oculis: oportetq; tritũ foli-
um ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis similia folia: totũq;
eius incrementũ dodrãtale est: quod a nobis in Dioscoride expansæ ma
nus mensura significatũ est. Adiecit præterea Theophrastus, odoratam,
suauemq; Trixaginẽ hanc esse, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis co-
gnoscẽdam herbam. In cuius mensura, a Barbaro non leuiter nos & alij
discrepamus. Ille enim quatuor digitorũ altitudine eam describit: nos, ut
solemus, semper ubi sphitame sit, quantum tota hominis explicata ma-
nus pater. Id enim obseruauimus eam significare uocem. Quatuor uero
digiti, quos ille in sphitame numerat, palmi mensura sunt, quæ longe mĩ
nor q̃ dodrans est: qua uoce priuatim Plinius gręcam sphitamen in. vij.
manifeste conuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos simpli-
citer paruum uertimus. μικρὸν enim hic ait. Quod præterea Dioscorides
ait ἄγειν ἔμβρυα ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere o-
pinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM. A

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usque in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturque utiliter conuulsis decoctum eius.

Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis,

Menses eadem trahit & foetus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiam concisa, tritaue, contra prædicta in pilulas cõformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur.

Est autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petrosis aduersus serpentium uenena, pota, illitaque efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus seminis aquæ decoctis, usque ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. B

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto sumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AEMILIO MACRO.

Depellit abortũ, si mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cũ Plinio, uel ut inquit Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, ad iecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

AD MORSVM serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porragoriam præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C EX AVERROE Quinto Colliget.17.cap.

Chamædreos est calida & sicca in secũdo gradu. id significat amaritu-do cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat mēbra interiora.

EX PLATEARIO de Chamędry & Chamępithy.

Chamædrys calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpi-thyos. Chamędreos quercula maior, Chamæpitheos quercula minor ap-pellatur. Virtutemq; habet dureticam, & mundificatiuam.

Error Plateari in Chamædry, & Chamæpithy.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua caussa frigida, coquantur herbæ ipsæ diutissime in aqua salmacina, uel naturaliter salsa, & addito oleo, & modico aceti: fiat cataplasma supra pectus. maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida caussa.

Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

Contra catarrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti super-ponatur, optimum remedium est.

Ad surfures capitis, uel barbæ, farina lupinorum decoquatur in aqua salsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusq;, uel alterius, ea postea caput lauetur.

Contra paralysim, in uino herbæ decoctæ, loco dolenti superponant.

Vlcera & uulnera consolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitati-bus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbę illæ in aqua diu, & fo-

D mentetur inde mulier, & herbæ ipsæ cataplasmentur super pudendis.

Puluis earũ in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terræ, & superponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Gamãdreæ aqua in ieiunio pota, sanguinē purificat, & scabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbæ cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam o-mnibus perosus habeatur.

Caliginē quoq; oculorũ clarificat, inditus oculis illius succus, uel aqua.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 3.
Plinius lib. 25. cap. 15.
Apuleius cap. 25.
Theophrastus lib. 9.
Macer dict. Chamædrys.
Auerrois Quinto Colliget.
Platearius 18. cap.
Serapion cap. 180.
Galenus. 8. simplicium cap. 133. & 66. Ad Paternianum cap. 72.
Georgius Valla, dict. Chamædris.
Hieronymus Herbarius.

B

De N A R C I S S O, & Hermodactylo,
Rhapsodia Vicesima.

❡ N O M E N C L A T V R AE.

Græcæ, νάρκισσος. λευκόϊον. βολβὸς ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνθεμον.
Latinæ, Narcissus, Hermodactylus.
Germanicę, in Marcio, **Hornungs blům.** In Septembri, **Zeytlößlin.**

P L A C I T A A V T O R V M de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum D I O-
S C O R I D E M, lib. 4.

NARCISSVS folia Porro simillima habet, tenuia, multo minora, & angustiora: caulis uacuus, & sine folijs, supra dodrantem attollitur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimum nascitur in montibus suaui odore. Cætera Porrum imitatur, atq; hærbaceum uirus olet.

C

Hermolai Barbari Iudicium de NARCISSO.

Eius Narcissi

Narcisso folium Albuci, terræ proximum, sed latius, ut Lilio pingue, frequens, angustum, caule sine foliis hærbaceo. Flos in cacumine, post Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item post Lilium, & Violam, Flameã uocatã, membrana inclusus ceu uasculo, ampliusculus, nigricãs, oblõgus: qui defluens, sponte germinet: præsertimq; defixus in terrã: manu seritur: & radice ampla, rotunda, carnosa. Caulis & cũ eo flos erumpit, ut in croco, anteq; folium: quod non anteq; refloreſcat, cernitur. Caulis cum flore suo emoritur. Radix Bulbo assimilis, nisi q non est squamata. Narcissus toties florendo, tria satiõnũ tẽpora demõstrat. In coronamẽta flore ueniens. A Narce, hoc est, torpore dictus: qm caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera constituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cetera eadem tribuit, sed calicẽ hærbaceũ. Omnes inquit serotini. post Arcturum enim florent, ac per æquinoctiũ Autumni. Duo hæc inquit genera medici præcipiũt, quasi & alia sint, quæ non recipiant, hoc est (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æstate nascit: ut ex Theophrasti sententia prædiximus. Sciendum porro est, cum florem eius nigrum a Theophrasto dici legimus, nõ de flore ipso, quem candidũ esse conuenit, intelligi, sed de semine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum esse constat: quo in terram cadente, propagat se, atq; serit Narcissum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narcissum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud sit q; Narcissus, non uideo. Nisi quis Crotum pro Crotone, hoc est, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor est, Theophrasti morem fuisse, Lirium pro Narcisso dicere: Homerum uero Lirii appellatione, complecti florum omne genus. Narcissum ab adolescente sumet amore capto, & in eum florem conuerso, natum in Bœtia Thespienses garriunt, fontem Donaca monstrantes, ubi se specularetur puer stultissimus: qui umbram suam a se nesciret distinguere. Coarguit hanc fabulam uetustissimus poeta Pamphilus, qui Proserpinam multis annis anteq; Narcissus esset, captam a Plutone cecinit, carpentem Narcissum.

Narcissus sæpius floret mi raculo naturæ. Narcisso quare sic dictus. Duo genera Narcissi secũdum Plinium. Hæc oĩa adstipulantur opinioni nostræ. Narcissus qua re uocatur niger.

D

Crotalos. Acacalis. Crotos.

Narcissus nomen unde. Fabula de Narcisso.

Idem rursus in COROLLARIO LILIORVM.

LILII QVADRVPLEX genus in Theophrasto. Primi flos uere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc est, Lilium uocatur.

Quatuor genera Narcissi.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino flores, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit, quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum est. Tertium æstate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quanquàm & alias res Cerinthus significat, ut inferius

Lilium trans maria. Cerinthus.

liquebit. Quartum genus, quod item Linium greci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Lilium, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimū in Antiochia, & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates acceperit, cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis antecq; serātur, mense Martio, et in scrobe circumfusis eadem fece: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carniosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & equinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unū uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

A Lilium rubens. Crinon. Cynorhodō.

Iudicium MARCELLI VERGILII de Narcisso.

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oēs faciūt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniūq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarū historia his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δ᾽ ἐκεῖνο καλοῦσιν. Quod est. Narcissus autem aut Lirion. Sunt em̄ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumēto, congenerē, aut similem saltē Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testati aliquot fuerint, Lirion priuatim Narcissū indicare. Quemadmodū Crinon solum Lilium. Addiderunt quidā, etiā ab Homero flores oēs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiā seruasse creditur. Sed quemadmodū nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadē natura fecit. Vocariq; solitū Lilium a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cū ait. Quidā etiā quemadmodū Liliū Liriū Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri, pro, r, l, pronunciasse: sicq; ex grecorū Lirio suum Liliū fecisse: eodem mō quo lepidissimus grecorū comicus in equitibus suis blesa lingua in cōcione loquentē Alcibiadem finxit, ὁλᾷς θέωλος κεφαλὴν κόλακος ἔχει. Cum tñ in eo q̄d intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligēda, r, erat, ὁρᾷς θέωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cōgenerē Lilio, aut illi penitus simile Narcissum esse: & q̄m dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce greci torporē indicāt, nō a fabuloso puero, ut poetæ finxerunt, Narcissum græcis dictū fuisse. Testes in eo nomine rōnis eius sunt Plinius, 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cōmētario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. διὸ καὶ σοφοκλῆς αὐτὸν ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν τουτέστι τῶν χθονίων στεφάνωμα προσηγόρευκε. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantē, & torpidas facientē grauitates. Quapropter & Sophocles magnorū Deorum, idest, subterraneorū coronamentū eum uocauit: q᷑ scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarent᷑. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiā in Dioscoride legitur: idq; nos factū illi nomē credimus, q᷑ longe ab aquis in montanis floret. Quod etiā illi adiectū est Autogenes, quæ uox a seipso genitū, uel per se nascens significat, rationē eam habet quā Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δ᾽ ἐκ σπέρμου ποιεῖ βλαστὸν αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autē decidens sponte sua germinat & nascit᷑. Etsi idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, seriq; opere humano, nec minus etiā, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiā Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quē in antiqua medicina habet precipuū usum. Serebat᷑ quondā in hortis ad coronamēta Narcissus: nūc montanis locis, in q̄bus nascit᷑, quærendus est: non difficilis inuētu, si diligentius q̄rat᷑. Totam em̄, excæpta caulis alti

B Narcissus congener Lilio. Lirion priuatim est Narcissus. Aristophanes. Narcissus a Narce. Plutarchus.

C tudine, & calathi ambitu, quæ duo minora, q̃ in Lilio sunt, Liliorumq; speciem referre eum testati oẽs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturũ enim Augusto mense, & ad Autumni æquinoctiũ floret) inter Lilia florescẽsq; alios, qui fere oẽs tunc defecerũt, latere nõ potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, q̃bus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora mĩ & angustiora: Concauũ caulem, & sine folijs dodrantali altitudine. Postremoq; florem candidum, in medio croceũ: & quod alteri eius generis cõpetat, necesse est, in aliquibus purpureũ. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, q̃s hactenus uidere licuit, uitiũ sit, ratiocinari oportet, duplicem esse Narcissum. Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum .21. uolumine, capite .5. in Liliorum historia, dicens. Narcissum uocant, huius alterũ genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnũ purpureo flore: & alterum herbaceũ. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidẽ in priore illa descriptione, alterũ Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiuscemodi generũ diuisione usus est: semperq; tanq̃ unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tẽpus, nunc caulem describens. a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidẽ in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν ποιώδη δὲ. Quod est. Caulẽ quidẽ sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq;, & ab alijs traditur. Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim .6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodeli figura terræ proximum habet: latius tamen q̃ Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum quidem folijs, uerumtamen herbaceum: in sũmo cuius flos est. Semen ueluti in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quã rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret. Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angusto, numeroso, et pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarũ agens ait. Mirabile aũt in cũctis quod in Scylla & Narcisso accidit In alijs enim & quæ a principio conserunt̃, & per se regerminant, uere folia primũ prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis precedit, & in Narcisso floris tantum caulis. Post quę cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiecit. Cũ D autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterq; & in Narcisso fit, πλὴν οὔτε καυλὸν ἕτερον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἄνθους ὥσπερ εἴπομεν. οὔτε καρπὸν φανερὸν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει καὶ ὅταν αὐανθῇ τότε τὰ φύλλα ἀνατέλλει, id est, Verumtamen nullũ alium caulem preterq̃ floris causa prolatum, ut pręmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arescit, & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllã, postea uero Narcissum, idem paulopost testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tanti nominis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidem deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legẽtibus aliquãdo sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Diosc. uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantũ desyderatur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: pręsertimq; quod hic croceũ & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totumne florem sic uocet: an quę crocata in eo sunt & purpurea, ut hic manifeste docet. Potest enim utraq; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti floribus diximus. Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentẽ, figura Lilij, dodrãtali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc describuntur: singulari caule, ijsdemq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec cãdidus, nec purpureus ut Plinius docet sit, sed inter candidum & luteum colorem nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in minoribus collibus narum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim animus, potuisse antiquis uagum Narcissi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis cõmunem eam appellationem fuisse. Tantũq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, q candido colore sit, croceis intus staminibus, et in aliquibus purpureis: quod unũ in colore eius a Diosc. discrimen tradit̃. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

Alia pictura Narcissi.

Plinius in Narcisso cespitat.

Theophrast.

Narcissum angusto, numeroso et pingui folio esse.

Narcissus qualis uisus Vergilio in Appennino monte.

Narcissi nomen uagum, multis cõmune floribus.

A

rum figura flores, capillamentis, aut staminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritioribus cogitandum, probauerit ne hic scriptor Narcissum simpliciter montanis locis nascẽtem, ut a satiuo & hortensi secerneret: an desyderari ultra aliqd possit, quale scilicet Plinius ait probatissimum nasci in Lyciæ montibus: in quam partem propensiores trahimur. Superlatiuum enim illud κάλλιστον, teneriores sibi nescio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpositiuus ille articulus eodem sensu rem etiam indicare credi potest. Suspicio tamen hæc sit, non decretũ. Qualis etiã est in uerbo πρασίζω, quod statim sequitur, significetne uirescere, & herbaceo colore esse: an potius a Porro uerbum factum fuerit, significetq; Porri odore sentiri. Quod tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis est. Quæ omnia diligentius obseruanda & constituenda alijs relinquuntur.

In Narcissum IVDICIVM NOSTRVM.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torsimus, & omnibus pene nostræ urbis doctis uiris molesti fuimus, proinde & ex uulgo hærbarijs illis, ut nomen saltem huius floris percunctaremur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiscari, ut mirari satis non queamus, quomodo herba, alioqui utilissima, tamq; in omnibus prans, cum hirundine prima conspicua, ex omni hominum noticia disperierit. Flori nomen, Hornungs Bluom. Sic enim in superiori Germania eam appellant. Fuerunt ergo, qui persuadere nobis conabantur, albam Violam esse, quia prima Veris flos est alba Viola. Alij constanter Ligustrum adseruerunt, aut illi certe congenerem: donec in Narcissum Theophrasti & Dioscoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari cœpimus: qui non ex libris sapiebant, sed experientia rerum edocti erant. Sic in Narcissum omnia quadrare animaduertimus, ut nisi plane noctuinis oculis simus, uidemur nobis semel apprehendisse. Quod igitur ex hærbarijs accepimus, quodq; partim etiam nos obseruauimus, id est. Duorum, inquiunt illi, generum flos est, Mas.s. & Fœmina, purpureus, luteus, & albus. Bis etiam in ãno florent, semel in Martio, inde in Septembri. Pentecoste semen fundit. Et initio quidem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo se dicunt deprehendisse. Nam si quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exscalpit: ab eo autem tempore indies magis atq; magis in terram desidit, idq; usq; ad Septembrem, quo tempore uix absq; negocio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra delitescens, mox hyeme rursum succrescit, ut supra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adspirauerit Ver. Quod ita habere, & nos quoq; experti sumus, obseruauimusq;, primo teneram & bulbosam radicem, & Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; sine caule, e radice tantum prodeuntia: in Septembri prorsum et duratam, et profundissime delitescentem, tenello tantummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in summa terra se aperiẽre, post alteram pratorum detonsionem. Cui obseruationi quoniã respondere uidimus Dioscoridis & Theophrasti Narcissum, postremo ijs adstipulari doctorum etiam uirorum commentarios, ausi constanter fuimus, Narcissi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuersus quidem flos sit. Cæterum ex una radice bulbosa procedẽs, & qui a Dioscoride Narcissus, & ab Arabibus, & neotericis Hermodactylus uocatur. Quã aũt probe hæc obseruauerimus, & q; scire etiam illi nos docuerint, arbitrium aliorum, existimationemq; uolumus esse, quos & ipsos tantę rei periculum aliquando facere monemus atq; obsecramus. B

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est.

Ambustis igni prodest, cum exiguo melle trita.

Præcisos neruos illitu glutinat.

Luxatis malleolis, diuturnisq; articulorum doloribus, trita ex melle et imposita subuenit.

Vitia cutis in facie, uitiliginesq; cum semine Vrticę & aceto emaculat.

Cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat.

Abscessus rumpit concoctioni repugnantes.

Infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 4.	Plinius.
Herm. Barbarus.	M. Vergilius.

Geel Violaten.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.

Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἴον μέλαν. δασυπόδιον. ἴον ἄγριον. πορφύρεον. κυβέλιον.

Latinæ, Gēcialis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.

Germanicæ. Blaw Violaten. Gel Violaten. Brun Violaten. Zam Violaten. Wild Violaten.

C

PLACITA autorum de VIOLIS.

Sententia DIOSC. de purpureis Violis.

Viola purpurea.

VIOLAM purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion syluestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

Paraphrasis HERMOLAI BARBARI super eisdem purpureis Violis.

Violæ, quare dicta ἴον.

Phrygana.

Loripes Viola.

Violæ Sarranæ.

Vaccinia.

Hiacynthus.

Sessiles violę.

Leucoia.

Chieri.

Violę claudæ Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariũ Ioniam, pro frutice appellãt. Nicander in Georgicis Ion uocatã credit Violã, quia nymphæ quædã Ioniæ, florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Nascitũ uius modo e supernis, quasi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Sisymbriũ, Serpillum: eoq; oẽs Phrygana, hoc est, surculi, siue Cremia Violæ dicunt̃: excepta Nigra, quæ hoc capite descri bit̃. Viret hæc perpetuo, & ut quidã ferunt, si certo gñe colat̃, anno toto. Serit̃ plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flãmeam. Cũ Ion Græci dicũt, Nigrã, seu Purpuream fere intelligũt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnoso exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedẽ Violã uocamus. Hæ noĩe a cæteris distinguunt̃, folę Ia appellatæ Græcis: ut ab ijs Ianthina uestis, & uiolacea diceret̃. Alia uiolarũ genera in Leucoio reddidimꝰ. Violas Sarranas, a colore, cũ purpureis easdẽ esse apud Columellã arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthũ dici, Seruius Grãmaticus existimat. Dioscorides quoq; Hiacynthũ, latine Vaccinũ appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legũt, purpureas Violas duorũ generũ haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agit̃: alias inter Leucoia, odoratasq; oẽs esse. Sed & cãdidarũ q̃q; gemina hęc discrimina cernunt̃. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intelligo, qs Mauritania Chieri appellat: Loripedes, q̃ uulgo Claudę noĩant̃, et Maurice Senephigi.

Annotatio VERGILII in purpureas Violas.

D

Muraria Viola.

Cybelios Viola.

Priapeios.

Quę ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccinia uocari a latinorũ poetis fecit nigricãs purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadẽ Theophrasto, gręcorũq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret̃: tam frequẽti, receptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodi, ut multis locis Theophrasti in plantarũ historia, nihil certius intelligat̃, ubiq; μέλαν ἴον, dicenti Violã, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortorũ marginibus, et sepibus, florens prima, aut cũ primis aduentũ ueris mortalibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuẽtu facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderę cõparauit: quoniã proxime ad eam figurã accedunt. Murariã Violam a latinis uocari in Dioscoride legit̃. Nescimus m̃, q̃ uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniã, ut diximus, ad murorũ radices, umbrosis locis frequẽs & speciosa nascit̃. Eadẽ caussa fuit, cur syluestris Viola itidẽ diceretur: qm̃ locis nõ cultis nascit̃: nec uiolaria in hortis, ut cęteræ illi cognoĩes habet. Potuit quondã etiã religione aliqua, & numinis gratia cõmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, laudẽ potius q̃ nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius noĩs certa ratio, aut coniectura: queadmodũ & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nisi Priapeios non dissimili ratione, q̃ Cybelios, ab antiquo ruris & hortorũ numine dicta fuerit. Describit eã Theophrastus lib. 6. de plãtarũ historia, dixitq; προρριζόφυλλον καὶ ἀείφυλλον εἶναι, καὶ ὥς τινές φασι, ἀναμένειν φέρειν τὸ ἄνθος, ἐὰν τρόπῳ τινὶ θεραπεύηται. Quod est, Exire & uiuere folia eius in radicis capite rariũ, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces illæ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra surgentẽ, quod cęteræ habent Violæ: nec æstu anni arescere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiã inseruire. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodẽ libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ἐγγειόφυλλον, καὶ σαρκόφυλλον ἐστίν, quod scilicet latiore folio q̃ reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio sit ἐγγείῳ, id est, terrestri, quod a terra non surgat, & præter id carnoso & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt̃. Sed nos rerũ certitudini consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signãdo colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretũ editiones, Nigram, non purpuream Vio-

A

Sarranæ.

Iam propoſuimus. Ne ſi purpuream diceremus, miſcerentur diuerſi coloris congeneres flores. Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Oſtro appellat, in cenſu earum & ordine quæ ſurculoſæ ſunt: in parietibusq; & hortis naſcuntur, aliter q̃ hæc, diſpoſitis in Flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur. Et hæc pro nouiſsimi floris hiſtoria ſatis ſint. Quibus adijciemus, mutaſſe nos titulum capitis huius, & de nigra Viola inſcripſiſſe: quoniam res id exigebat: & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, ſimpliciterq; de Viola caput inſcribebatur: aut ἴον μέλαν, in aliquibus legebatur.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHEiri textus Dioſcoridis.

λευκόϊον.

Leucoion ex Græcis aliqui Baſilion uocãt, Latini Violam albã, aliqui Auguſtiam, nõnulli Violam autũnalem, aut Paſſarinã. Vulgaris eſt noticiæ, ſed in floribus differentia quædam. Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina uſus. Huius aridi flores feruefactĩ in deſeſsionibus, ualent contra uuluæ inflammationes. Et menſtrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas ſedis. Semen duum drachmarũ pondere ex uino potum, aut cum melle inditũ, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

PARAPHRASIS ALTERA HERMOlai Barbari in albas Violas Dioſcoridis.

B

Leucoion, etſi candidam Violam ipſo nomine ſignificat, tamẽ & pro lutea, & cerulea, & purpurea ſæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quaſi & nigra quædã ſint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc eſt, Violaceũ, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici ſolere Violis. Sciendũ & illud eſt, Dioſcoridem hoc loco ſcribere Violam, quę græce Leucoion dicatur, a Romanis Liguſtriam quandoq; nominari, etiam ſi codices ſunt, in quibus non Liguſtria, ſed Auguſtia legatur: ut fortaſſe Columella in horto ſuo intelligat de Viola, cum cecinit,

Liguſtria.

Nigro commiſta Liguſtro.

Nam Liguſtrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, ſiue nigra, ſeorſum poſt dicetur. Cerulea quæ ſit, non conſtat, niſi quis Cyanum hanc intelligat. Eſt autem Cyanus flos, roſam accipiens: cuius color honorem, nomenq; dederit ceruleo. Cyanũ Amaranthus excipit. Triuialis, ut quidam exiſtimauere, flos eſt Cyanus, in frumentario naſcens agro, & hortis quoq;, ruſticorum & puellarũ corollis, calice roſarũ, ſed ſquarroſo, atq; triſti, ſine odore. Verum ſuma colori gratia, qui & Baptiſecula ruribus dicatur: quoniã ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce. Nam & ſeculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima ſe oſtendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Sylueſtris tantum ab aliquibus Phlox: ut errare putem, qui Phlogion eandem eſſe cum lutea Viola ſcripſerunt, quod quidem ex ſe-

Liguſtrum.
Cypri flos.
Cerulea uiola
Cyanos.
Amaranthus

Baptiſecula.
Secula, quid

Phlogion.
Phlox.

C

quētibus apertissime liquebit. Theodorus Flammā uocauit, colore commendabili, odore nullo, semine proueniens coronis. Non est hæc autem

Iouis flos. Iouis flamma Diosanthos.

Iouis flos, aut quod idem est, Iouis flāma, hoc est, Diosanthos. Idq; neu dubitem, facit, q Iouis flos licet sine odore sit, & coronarius, & obseruatur semine, tamen æstate floret, nō per hyemē, ut Flāmea. Plinius quoq;, Iouis inquit flos, colore tm̄ commendatur, odor abest, sicut & illi, qui a

Lychnis.

gręcis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quādoq; Flammeam, sed inter rosas potius q̄ Violas. Aliud est apud Græcos Phlogis. nam & uestis genus significat, quod nos flammeam, & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem tostam, ut est apud Stratidem. Violarum ergo alba & flāmea plurimū durant. Sed fatuis maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flāmeis quæsitus, ritu antiquissimo, & fœminis totus concessus traditur: ideoq; fortasse non numeratur inter principales, hoc est, cōmunes maribus & fœminis, quoniā coloribus so-

Viola Tusculana. Marina. Calathiana. Chalta. Scopa regia.

cietas principatū dabat. Genera Lutearū, Tusculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquāto latiore, sed minus odorato, in totū uero sine odore, ac minuto folio. Calathiana, munus autūni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedentē: eadem odore superatur. Est em̄ grauis Chalta, non leuior ei, quā Scopam regiā appellant. Quanq; folia eius oleant, non flores, ut inquit Plinius.

D

Napi. Sideritis.

Quod autē genus ei sit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Dioscorides Scopam regiā Naporum generi connumerat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latissimo folio sit, Scopam regiam a nostris dici uult. Violæ odor a longinquo suauior, propinquus hebetatur. Vita longissima candidæ, trienniū. Ab eo tempore degenerat & minuit: floresq; assidue candidiores affert. Minor uis est recentibus. Ideoq; aridis utuntur post annū. Honor Violis apud antiquos post rosam & li-

Viola quare sic dicta.

lium. Violam iccirco dictam Ion Gręci putant, q cum Io in uaccā a Ioue conuersa esset, terra florem illū pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; Violam, quasi uitulam, imitatione græca, uideri possunt appellasse.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM ex M. VERGILII Commentario.

Leucoioꝝ nomine quę Violæ ueniant.

Detulit candori multum in hoc flore antiquitas, nec leuē splendoris sui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a scriptore hoc numerātur, & uno excepto a cunctis passim quotannis uidentur. Leucoiotum enim nomine in græcis oēs indicantur Violæ hæ, quę primæ flores suos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hyeme statim, ubi asperior & frigidior postea: ubiq; aūt per Ver primę noui anni aduentū nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, sed uno pediculo florentes:

Polyphæræ.

quæ caussa fuit, ut a quibusdam Polyphęræ inter alias appellationes dicerētur. Id enim ea uox significat. Florent hæ passim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, ceruleus in Violarum genere hoc, quod sciam, in Italia nullibi uidetur. Ex eo oborta nobis suspicio est, posse in Græcis abundare eam uocem, et si in cunctis pariter legatur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioscoridem, Longobardis literis scriptum, tres tantū colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic ceruleus nullus in eo est. Nec nos tantū illi deferimus, ut unū uelimus pro cunctis alijs nobis esse, sed accedente rei naturæq; & suspicioni huic nostræ hoc ueluti teste, qualiscunq; ille est, non fore credidimus inutile hoc etiā legentes monere. Præsertim nullibi, ut paulo ante diximus, ostenden-

A

te in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinarique in ceruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubique uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censeri florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cerulei coloris, qualis uerbi caussa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Iunio Mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plærumque autē ceruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiā inclinat animus. Credimusque quartū illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtimurque ea ratione præcipue, quod non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci ἴα, non λευκόϊα uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim τῶν ἴων, id est, Violarum latius patere appellationē, pluresque complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flāmeam uocat, pluresque alios qui figura, quantitate, foliorū positura, aliaque huiuscemodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. λευκόϊον autē triplex tantū hoc genus, quod solo colore differt, quodque nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, quod si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ natales & notas, non coacta artis opera tractamus hoc loco.

Flos Alysus.

Ferruginea Viola.

Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB. & Vergilij in Iasminam confectionem.

B

Vnguentū hoc & Iasminū, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositū intelligam, quæ uulgo Iesiminū uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, Flore candido, pręcipuę suauitatis, folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatū, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinū uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes siue Iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteam, quam & in Venetia nasci modo cernimus.

ET MARCELLVS VERGILIVS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortos etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusque nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ cō munes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore ceruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseque est ad Iesimini huius florem referri ceruleum colorem illum. Posteriores enim & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Ceruleum, quem cœlestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetque Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod P A L L A D I V S Violaceum docet a Græcis ἰάτινον dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebantur, V I O L A S que nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures imo ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quā enim Theophrastus Nigram di-

C cit, in alio genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus: Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores unciæ duæ, credimusq; in florum pondere unum esse, nec tam exiguo flore, tantam olei mensuram satis posse odorari.

ἰωνιὰ EX PLINIO lib. 21. cap. 11.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur purpurea, proxime Flãmea, quæ & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursum eodem lib. cap. 6. Violis honos proximus. Earũ plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ, plantis omnes, ut olus satæ. Ex ijs uero, quę sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso exeunt, solæq; gręco nomine a cæteris discernuntur, appellatæ Ia: ab his Ianthina uestis. Sed satiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs, Tusculana, & quæ Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoq; folio. Calathiana, munus autumni, cęteræ ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedẽte. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cynamomo proximus, gracili solo, nec humido prouenit.

Calathiana.

THEOPHRASTVS DE VIOLACEO genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6. cap. ultimo historiæ plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob cœlum clemẽtius statim etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nõnunq; cum Viola alba, aut paulo post Lilium exit, & quæ Viola flammea uocatur, syluestris dumtaxat. Hæc cæteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe pręcurrũt. Post hæc Narcissus, & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi flos. quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vinflora, & Nigra etiam Viola. Et e syluestribus Aurelia, & genus Fremij.

DESCRIPTIO VIOLARVM ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora folijs Cissos, & nigriora, & non elongantur multum ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eũ pilus, & in summitatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei, & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliæ species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

PRAESTANTIA omnium, & Electio.

Satiuis maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quæ est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quęcunq; est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ sunt & humidæ in gradu primo. Quæcũq; tamen siccatæ, & frigidæ, & humidæ sunt, minus infrigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

A

VIRES ET IVVAMENTA
Purpurearum ex DIOCORIDE.

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sedicꝙ procidenti.

Aiunt, quod purpureum est in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

IVVAMENTA Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in defessionibus, ualent contra uuluæ inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

IVVAMENTA Purpureæ, & Flammeæ ex MESVE.

Solutione educunt Choleram, reprimuntcꝙ.

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedāt Sodā calidā, factā in caliditate ueheměti.

Ciunt somnum, & leniunt pectus, & guttur.

Conferunt uuulæ, & anginæ.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericiam, & febres inflammatas.

B

Ex SERAPIONE cap. 120.

Quando fit emplastrum ex folijs, aut cum sauich, infrigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, ꝙ flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiæ, & anginæ puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

Ex PLATEARIO.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Violæ in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura. *Syropus Violarum.*

Vel sic. Melius est, ut Violę dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zucharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo. Violę decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. De coquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per. 15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atcꝙ erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum, & narcoticum. *Oleum Violaceum.*

Nota etiam, ꝙ syropus Violarum magis debet concoqui, ꝗ̃ Rosarū:

C alioqui corrumperetur, & tabesceret.

DOSIS EX MESVE.

Potio earum est ab unc.iiij.usq; ad.viij. Et succi earum ab unc.i.usq; ad.ij. Syrop.earum ab unc.ij.usq; ad.iiij. Et conditi earum ab unc.i.& drach.usq;.iij.

Ex IOANNE VIGONIO.

Viola erysipelæ non exulceratæ, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De satu VIOLARVM, Columella lib.13. Et Palladius Mense Februario, cap.21.

Violam qui facturus est, terram stercoratam, et repastinatam, minimũ alte pedem in puluinos redigat, atq; ita plãtas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semẽ autem Violæ sicut olerũ, in areis duobus temporibus seritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cætera olera, ut runcetur, ut farciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino VIOLACEO faciendo, ex Palladij Mense Maio.

Tot Violæ uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus.20. sub dio habere debebis, Violæ purgatæ, ut de rore nihil habeant: libras quin

D q; uini ueteris.x. sextarijs debebis infundere, & post.xxx.dies.x.mellis ponderibus temperare.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib.2.
Plinius, lib.21. capite.6.11.
Theophrastus lib.6. capite ultimo.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Ioannes Vigonius.
Mesue in simplicibus.
Serapion, cap.190.
Platearius.
Macer, dictione, Viola.
Galenus ad Paternianum, cap.2.

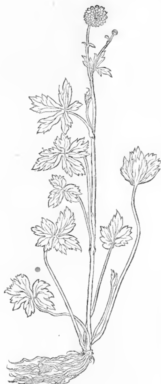
A

B

C

D

Gefüllter Hanfůß.

A

Crus Galli.

B

Kleiner Hanfüß.

DE PEDE CORVINO,

Rhapsodia XXIII.

❡ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, κορωνόπους. ἄκριον.
Latine, Pes corui. Silago. Casiatrix. Sanguinaria.
Germanicæ, Rappenfüß. Hanenfüß.

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram sternitur, & folia incisuris diuisa habet.

In eandem sententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba est, cum fissuris. Seritur interim. quoniam radix cœliacis præclare facit, in cinere tosta. Et rursum lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLI CRVRE cap. 88.

Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias: eius cacumen, instar pedis Galli.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Mira est scriptorum uarietas in Coronopode hac. Aliis Barrachion, aliis Flamulam, nonnullis aculeati generis, rursum aliis sine omnibus prorsum aculeis eam suspicantibus & contendentibus. Vnde preciumopere facturos nos arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leonicenicam disputationem subscribamus: quod ex omnibus nemo prudentius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credã esse, quam quę hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo uessicas cient. Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiteriis, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiua, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Est quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Isenhyetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, quam Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hactenus ualuit. Verum quam hæc recte coniiciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sunto.

Isenhyetlin

NICOLAI LEONICENI iudicium de Herba Coronopode.

Deserunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor scribit, existimare quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit. 2. huius capite, de pede Coruino, quod radix huius hærbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius herbæ, quã nostri herbarii uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principẽ. Hic quod deinceps dicit, quód aliqui dixerunt, quod per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo seruiunt casui præsenti, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatũ in eis. Hęc omnia ad uerbum fere nouus expositor Auicennæ, qui sua expositione non magis hanc, quam etiam priorem nobis herbam declarauit. Forte autem sit illi minus pudendum, hanc secundam. s. Pedem coruinũ, de quo Auicenna loquitur, ignorasse: quando & ipse Auiceña, tantus alioquin medicinæ magister, uel dubitauit, uel etiam nesciuit quid esset, ut plane in multis aliis herbis ipsemet suam fatetur inscitiam: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba: Pes coruinus membra expulsionis, radix eius hærbæ confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alii, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, qui sunt satis in soluendo potentes. Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione: qui tamen alibi præcipit, non esse faciendam solutionem super solutionem. Fen autem. 22. tertii, cap. de solutione podagræ, & ischiadicorum, Pedem coruinum non colicæ, sed podagræ potius ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. Et dixerunt quidam, quod Pedi coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, in hunc modum scribit. Dicit aliquos asseruisse, quod Pes coruinus operatur, & purgat sicuti Hermodactyli, & nõ nocet stomacho sicuti ipsi. Et pes iste coruinus, est hærba cuius radix ponitur in opere, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alii, quod confert Colicę, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiungit. Radix PEDIS CORVINI, quem nos hic habemus, ab extra apposita rodit, & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium pedemille, & protinus illic surgebat ampulla, qua rupta exibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uesicant, & ulcerant, & comesta noceant, ut allia, & cæpe. Hæc ille. Qui licet ueréatur, ut sane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerba tamen postrema uidetur innuere, quod si etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non sine Principis autoritate. Ioannes uero Matthęus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radicis expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non foliis. Ita etiam dominus Auicenna secundo Canonis, iuuamenta radicis eius. Quę uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius herbæ timuisse folia, non radicẽ, quia dñs Auicenna eiusdem radicis usum, & non foliorũ secundo canonis præcipue probauisset. Miseret me humanæ uitæ, quã uideo quotidie sub Auicenna non tanq; principe, sicut medici iuniores ap-

D

Auicenna de Pede Coruino.

Auicennæ expositor.

Ioannes Mathæus de grado.

A

Auicenna tyrannus medicinæ sæuissimus.

pellant, sed tanq̃ sæuo tyranno periclitari. Nam si radicem uenenatã, uel intra corpus iusserit adhiberi, eam quidã medicorũ in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, si radicẽ salutarem, & uenenis aduersantẽ dari uetuerit, tanq̃ medicinam perniciosam, illã medici etiã celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentẽ uim exulcerandi, & tanq̃ uenenum, præterq̃ si extrinsecus apponatur, in usu medicinæ fugiendã, alter nouus Auicennæ expositor, non ueretur dicere dare, etiã intus assumendam, fretus Auicennæ & secundo canonis, &. xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, testor Deũ, me nouisse medicũ, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundã, qui eas accepere periculo: donec tandẽ a me sui erroris admonitus, a tam periculosa abstinuit medicina. Nonne idem Auicenna, si qui tam fatui sint, qui ei uelint in omnibus credere, scribit secundo canonis, Napellũ esse uenenũ perniciosum. & tñ potari suadet: cũ postea subiũgit, delet albaras linitum & bibitũ. Venenum aũt quod nostra ætate Napellũ ab herbarijs noĩatur, Aconitũ a Græcis atq; latinis uocatur. de quo Vergilius,

De quodam audaci Medico.

Napellum, & Aconitum, idem sunt.

Miscent aconita nouercæ.

ut iam appareat Auicennã, non tam tyranni, q̃ etiam nouercæ imitari mores. Contra Galenus Aconitũ laudat, si abstergendũ sit aliquid ex corpore: sed cauendũ esse, inquit, ne aut in potu, aut in cibo sumat. Idem Auicenna radicẽ Pentaphylli a Dioscoride cõmendatã ad uenena mortifera, ipse secundo Canonis scribit, esse medicinã perniciosam: adeo, ut Michael Sauonarola medicus, suo & nostro quoq; tẽpore, propter scripta, & quæ de medicina edidit clarus, non ausit eam in quartana dare: non aliã ob caussam, nisi quia dãnetur a Principe. Tantã habet ut nuper dicebã, Auicenna apud medicos nostri tẽporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat salutarẽ, sicuti Pedem coruinũ salutarem, aut perniciosam, ueluti radicẽ Pentaphylli, uel eius succũ. Nam & Iacobus de Dondis, cognomẽto Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciosa, ex Auicennę numerat autoritate. Forte aũt, quantũ ad Pedis coruini attinet radicẽ, non tam Auicenna, q̃ medici ipsi non recte Auicennã intelligentes, sunt reprehendendi. Quis enĩ eos cogit, putare herbam, quã herbarij nostræ ætatis Pedem coruinũ noĩant, esse illã, quam ueteres medici, Paulus scilicet & Dioscorides, sub eodem noĩe celebrarunt? Quasi uero sit necessariũ, ut quæ nunc sunt noĩa herbarũ, etiam priori seculo fuerint. Eos aũt quos supra notaui Auicennæ expositores, illud oportuit didicisse, aliã esse herbã a priscæ ætatis hominibus Pedem coruinũ nominatã, aliam a nostris. nam si id sciuissent, neq; tam multa de Pede coruino dubitassent, neq; etiã aliqui eorum unq̃ in animũ induxissent, herbã Pedem coruinũ a nostris dictam, posse sine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus assumi. Hæc enim est illa, quã Dioscorides, βατράχιον, & Apiũ syluestre noĩat. Vnde & medici iuniores, non solũ Pedem coruinũ, sed etiã Apium Ratiinũ nominarũt, a gemina scilicet, animalis, & herbæ alterius similitudine. Huius herbæ Dioscorides quatuor fecit spẽs, & unã ex his inter uenena collocat. Omniũ aũt folia, & caulẽ, si apponant̃ humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & eschãram faciendi. Quare nullo modo suspicandũ est, illos qui dixerũt Pedẽ coruinũ in medicinæ capitulis excoriationis intestinorũ, quos Auicenna allegat. xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quã ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem representat, noĩarunt, intellexisse: sed neq; Auicenna secundo canonis, cũ scribit radicẽ Pedis coruini conferre solutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantũ ad hoc, forte non est error Auicennæ, sed male exponentiũ Auicennã, & nescientiũ quid duobus in locis, scilicet & secũda canonis, &. xvi. tertij, per Pedem coruinũ Auicenna intellexerit, si modo & ipse quid esset, intellexit. Nam. xvi. tertij, etiã uidetur hęsitare. Secundo aũt canonis oĩno Auicenna aberrat, illam ostendens quã supra tetigi in radice eiusdem herbæ contrarietatẽ, quod conferat & solutioni antiquæ, & faciat operationẽ Hermodactylorũ, absq; nocumẽto. Quibus uerbis postremis similia etiã scribit. xxij. tertij, supra etiã a nobis allegata. Verũ utrobiq; male Paulus, & alij super hac medicina, quæ facit operationẽ Hermodactylorũ, ab Auicenna citant̃. Neq; enĩ Paulus usquã herbã Coronopoda, sic enĩ Græci Pedem coruinũ noĩant, Hermodactylis cõparat, in iuuando podagricos, sed compositionẽ quæ noĩatur apud Græcos διὰ κορωνοπόδων, id est, per Pedem coruinũ, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos, διὰ ἑρμοδακτύλων, id est, per Hermodactylos noĩatur: quarũ utrãq; describit Paulus lib. 7. in quo de simplicibus & cõpositis agit medicinis, proprijs ambas inscriptionibus notans.

B

Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non necesse est, ut quę nũc sunt herbarũ nomia, etiam priori seculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium syluestre.

Quatuor species Dioscoridis.

Expositores Auicennæ, Auicennã nõ adsequuntur.

Primæ compositionis inscriptio, atq; descriptio hæc est, PODAGRICA per Hermodactylum.

Hermodactyl oũ ʒ. i. i. i. anesi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

C ris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. iiii. aut vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatuor, radicis Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile soluitur, siliquæ. xxiiij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, q nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum facientes, quoniam cœliaca dispositio est morbus similis lienteriæ, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo q duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neq; uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina uentrem astringente suam sortiri appellationem: quoniã in podagricis doloribus, atq; Ischiadicis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, q eorum qui iam fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinæ euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secũdum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarũ, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurrit aliquis, ac mihi obijciet id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectaui, non haberi ex eorum expositionibus, neq; quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neq; quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intellexit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: nondum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum nominant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pede coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitarunt: aut sicuti alij radicem perniciosam, pro salutari recipiãt. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi strata, folijs fissis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos, aliqui astrium, Afri atirsitte, Romani caciamicẽ, nonnulli stillaginẽ, nonnulli sanguinariã uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad cœliacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetos, & in uijs. Omissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte, an perperam scriptæ, dijudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus. Caciamice sane uidetur dictio corrupta. neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis græcæ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Græcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniã coruini pedis effigiem representat, simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorẽ de simplici medicina, quẽ aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiã Sanguinaria nominata.

Cœlica.

Dioscorid. de Coronopode

Coronopus est Pes Galli.

Apuleius.

A

Quod etiã nomen uitiatum est, seu decurtatũ apud Dioscoridem. nam sanguinari, pro sanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autẽ herba idem autor de simplici medicina, quicunq; sit, refert eadem, quæ de Cornopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa uias nascatur: addit aũt & rationẽ, cur tam Galli crus, q̃ etiam Sanguinaria nominetur, eo q; scilicet naribus imposita, sanguinem fluere facit, & habet (ut inquit) in summitate pedem Galli. Hæc autẽ herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & simul eius nomen uulgare manifestauero, uereor ne Auicennæ, atq; eius expositoribus magnã pariam ignominiã, qui in re notissima pueris, hæsitarint. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̃ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicennæ atq; eius expositorũ autoritate periclitatur. Hæc procul dubio illa est, quã partim Sanguinariã ab effectu iam dicto, partim Capriolã uulgo appellamus. Plinius unã speciem Graminis facit, et Gramen uocat aculeatũ, quoniã ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, cõuolutos naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius lib. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus lib. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis numerauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quẽ Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniã ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autẽ in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarũ herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isatide & glasto, elxine & conuoluolo, oxymirsine & rusco, nardo gallica, & saliunca, in altero nostro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstrauimus.

Coronopus Sanguinaria. Capriola. Gramen aculeatum.

HERMOLAI BARBARI Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto ponitur, sponteq; nascentes. Interim & seritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̃ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominatẽ: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autẽ pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosoq; : quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum coniiciunt.

Silago. Stillago.

B

Uitiũ Coronopodis.

M. VERGILII Annotatio in Coronopo.

Scripsit de Coronopode haciampridem multa Leonicenus, uir nostra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera est, quã hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc scriptore factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac supersunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet in lucem trahi possit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmodum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut aculeatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob caussam, non sine ratione subsistet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas lib. 21. & secundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historiæ demiramur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus lib. 8. de ea tradidit, humi caulescere, quod hic ait per terram sterni: numeratq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

Laus Nicolai Leoniceni.

Galli crus.

Theophrastꝰ.

C

HERMOLAI BARBARI opinio alia de Coronopode.

Batrachion, Ranunculus. Strumea. Solanus. Apiastrum. Apium syluestre.

Batrachion, siue Ranũculus, siue Strumea: quoniã medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranũculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatũ in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Mellissophyllo appellat: quancp̃ hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primũ genus, cui & color liuidus, ad latitudinẽ Maluæ accedentibus folijs. Secũdo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores q̃ priori: nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλότερον, pro μακροκαυλότερον scribennũ. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, & uitiligines concorporans. Neq; aliter indicatur a Plinio quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac reponat, illam uidelicet, quã plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, & Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, q̃ Coronopus, de qua superius habita mentio est. De Venenato Salustius, In Sardinia inquit quædam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pausaniæ ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus cõficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat. A qua σαρδόνιος uulgo γέλως, quod & Dioscorides in Venenis meminit. Homerus Sardanion risum uocauit illo uersu,

Polyanthemos. — Sardæa herba „ „ — D — Risus Sardanius.

μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poetæ: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

Vide Erasmi Chiliades.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliacis facit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 22. cap. 19.
Lib. 21. cap. 16.
Apuleius, cap. 88.
Nicolaus Leonicenus.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

Sexter Nesselñ.

Taub Nesselñ weisß.

Daub Nesszel/Männlin. o

C DE VRTICIS, Rhapsodia XXIIII.

NOMENCLATVRAE

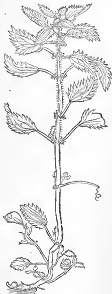
Græcæ, ἀκαλήφη. κνίδη. ἀδίκη.
Latinæ, Vrtica.
Germanicæ, Nesselen.

PLACITA AVTORVM de Vrticis.

DIOSCORIDES De Vrticis.

DVO VRTICAE genera, scilicet, Syluestris asperior, latioribus nigrioribusq; folijs, semine Lini, sed minore. Altera non æque aspa, minuto semine.

Periocha HERM. BARBARI de omnibus Vrticis.

D Vrtica ex omnibus aculeatis gene-
ribus notissima est. Acetabulis in flo
re purpuream lanuginem fundenti-
bus. Sepe altior binis cubitis. Mitior
fœmina est, inter syluestres, quę dici-
Vrtica Cania tur Cania, acrior, caule q̃q; mordaci,
fimbriatis folijs. Quæ uero etiam o-
Herculeana. dorem mittit, Herculanea uocat̃. Se
mẽ omnibus copiosum, nigrum. Mi-
,, rum, sine uillis spinarum, aculeis la-
,, nuginem ipsam noxiam, & tactu tan
,, tum leui, prurinum, pustulasq; adu-
sto similes existere. Notum est reme-
dium olei. Sed mordacitas nõ proti-
nus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi
solibus roborata. Incipiens quidem
ipsa nasci Vere, non ingrato, multis
etiam religioso in cibo est, ad pellen
dos totius animi morbos. Syluestri-
um quoq; radix, omnem carnem te-
neriorem facit simul cocta. Quę uero
ex ijs mitissima, & folijs non mordẽ-
Vrtica iners. tibus, Lamiũ, siue Aononiũ uocat̃, a quibusdã Vrtica iners, & mortua.
Albũ hęc habet in medio folio, sacris ignib9 utile. Quidã e nostris discre
uere gña tẽporib9. Autũnale appellãdo, & reliqs ad eandẽ rationẽ. Cele-

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phanias physicus, utilissimã cibis coctam, inueteratamq; profectus. Si quadrupedes fœtum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrãt. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidę sexaginta, clystera uuluis inijciantur, quas bilis infestauerit. A Vrticæ laus Vrtica Nida, Cnida Clida.

De eadem quoq; VERGILIVS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisus nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vescebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimo se & Vrtica recreare. Vbiq; & omnibus tam nota hærba est, ut nihil monere in ea opus sit. Prætereą a Græcis Cniden, ab eorum uerbo κνίζειν dictam fuisse: significat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisq; scatet remedijs. Eamq; ob caussam non minus ad medicinam, q̃ ad cibos medicis & olitoribus curanda. Vrticæ usus Acalyphæ.

De GALIOPSI simili Vrticis herba, DIOSCORIDES.

B

Galiopsis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & folia habet Vrticæ, leuiora, & quæ grauem odorem trita reddãt. Flore purpureo, tenui. Nascitur circa sæpes, ædificia, ac semitas ubiq;. Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum plures differentiæ. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tñ leui pruritum, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi folihus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morsu cares, Lamium uocatur. Vrticarum sexus.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem,

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Folia utriusq; illita, canis morsibus, addito sale, medentur.
Gangrenas, carcinomata, sordidida ulcera, & quę cacoëthe uocantur.
Item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

C Lienosis cum cærato imponuntur.
Faciunt ad profluuia narium, cum succo trita, & naribus indita.
Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.
Procidentes uuluas, contactu resilire cogunt.
Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.
Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.
Thoracem expurgat.
Erodentibus medicamentis ammiscetur.
Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouēt, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.
Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
Inflamatione turgentem uuam, gargarisatus succus reprimit.

Ex SERAPIONE cap. 150.

Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, quàm oleum carthami.
Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.
Et de proprietate eius est, ejicere phlegma crudum.
Quando excoriatur semen Vrticæ, teriturque, & miscetur cum melle, laxat fortiter.
D Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri: ne adurat ea.
Et dosis eius est, a uigniti granis, usque ad. xxx.

Ex AEMILIO MACRO.

Græcus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
Feruida non modice uis illi dicitur esse,
Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur,
Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
Illius semen colicis cum melle medetur.
Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, uentrisque tumorem.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.
Cum sale de foliis eius factum cataplasma,
Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
Hoc cancros, & parotidas, luxataque curat,
Hocque reformatur caro quæ discessit ab osse.
Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
Acri cum uino radix contrita tumorem
Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
Omnibus his prodest superaddita, uel sibi iuncto
Si coquis hanc oleo, foueasque hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem, A
Elicit, innata est illi uis tanta caloris.
Quod si manantem cupias retinere cruorem,
Vrticæ succo frontem line, reprimit illum.
Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
Vrticæ folijs reuocabitur illa fricata.
Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
Et melius tritæ, si iungas melq; piperq;,
Et sic cum uino prædicto more bibantur.
Pleuriticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
Cum mulsa bibitum, lotium producit abundans.
Herba recens eius olerum si more coquatur,
Detur & illius decoctio, mollıet aluum.
Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
Si quadrupes quæcumq; marem perferre recusat,
Vrticæ folijs illius uulua fricetur,
Sic naturalem calor excitat ille calorem.
Defluuium capitis, si succo seminis huius B
Vngas sæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
Illius semen collectum tempore messis,
Et desiccatum, multis erit utile caussis.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

AVTORES.

Dioscorides lib. 2. cap. Acalyphen.
Plinius lib. 21. cap. 15.
Serapio, cap. 150.
Macer æmilius.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

C

DE MARRVBIO RHAPSODIA XXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. εὐπατώριον. φυλλόφαρις. τριπιδίλον. καμυλοπόδιον. αἷμα ταύρου ἀφιλρῶ. γόνος ὥρου.

Latinæ, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis tauri. Vlceraria.

Germanicæ, **Andorn. Gottes vergessz.**

PLACITA AVTORVM de Marrubio.

MARRVBII descriptio secundum DIOSCORIDEM lib. 3.

FRVTEX EST ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollici similibus, paulominus q̃ rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per interualla in caulibus illi est. Flores asperi, uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex THEOPHRASTO libro. 6. cap. 2.

Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido serratiori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat:
D quo unguentarij uti ad nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensq; uehemēter, sicut * sphaceli, incisurasq; habens obscuriores, minusq; serratum.

* id est, saluiæ.

PLINIVS de Marrubio lib. 20. cap. 22.

Castor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: &, quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obseruatus ab Nicolao Leoniceno libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ Prasio similes

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Praso, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cętera Porro. Sic Balloten, quę alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs, pluribusq; lib. 28. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandolphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poeticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasie, Prasaq; Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra do-

A

cuimus Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & 20. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Plinio mastigem: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, q̃ ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitiæ potius, uel codicis uitio, q̃ Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidentia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, q̃ aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scribentis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humanæ potius ignorantiam nostram fateamur, q̃ errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus.

DE HORMINO.

Horminum, Geminalis.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis historiæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aestiua uero frumenta, panicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumẽtacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q̃ eodem loco Theophrastus de frumentorũ & leguminũ differentijs disserens, scribit. Plinius Horminũ Porri folijs constare dixit: utrũ ergo harũdineis folijs similius habet foliũ? Porrũ ne, an Marrubium? Iam si ratione certandũ est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminũ inter frumẽta est, frumenta harundineo folio constant, Porrum harundini similius habet foliũ. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q̃ qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarũ notionibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumẽti genus est, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotũ. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, q̃ qua Horminũ quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminũ Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio æstiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Pannici ue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q̃ Porri foliorũ pingentur exẽplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumẽtaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, reiq; ipsius euidentiam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

Galenus.

B

Oriza. Rizum.

DE BALOTE.

Balote.

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse nonnisi ignorantissimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q̃ Porri. Addit. Et uestientibus, & graueolentibus, canis morsibus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q̃ Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiã, sed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Absinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiã dixeris: quippe, quod fœtidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis cõmissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijsdem quibus describitur signis, Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem. Eam latinorũ quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninum uocant:

Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, quam potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiue eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remque ipsam audiamus: quamque & Dioscorides quidem, cum multa Balutes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, et Isionis sanguis. Alios tamẽ Cynosprason dicere Baluten affirmat: quod aliud nihil quam caninum Porrum significat, ipsumque nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Isionis sanguis. Cynosprason

DE STACHY.

Stachyn, quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoque, uel certe maiori ignorantia uersati Leonicenum arbitror, quippe qui et Stachyn ipsam ignoret, & unius, ut pore momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemque consyderet. Scripserat .20. uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notusque illud dixerat, quam ut indicandum esset. At .4. & .20. lib. cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoque quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusque. Stachys quoque, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubiũ referat, quod folijs paruis, & obrotũdis constet, tunc enim errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quam Porro facit, quis tam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisset? Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de simpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunque ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampeloprason. Vitigneũ Porrum Porrastellum.

Iudicium HEMOLAI Barb. de MARRUBIIS.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & incisuris altioribus serrato, unguẽtarijs, ut Theophrastus ait, quæsito ad quædam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer squalido, ut Saluia, & obscurius serrato: quod quidem ego, aut Balloten ipsam, de qua diximus, aut ei ualde similem interpretor. Nam & medicinæ congruunt in Plinio.

Marrubium candidum. Marrubium nigrum.

D

Iudicium MAR. VERGILII de Marrubijs.

Fecit Theophrastus lib. 6. de Plantarum historia Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisque incisuris diuisum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & squalidiore folio esset: quale in altero Saluiæ genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus incisuris. Videturque diuisio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuisse. Quam uero Plinius, autore Castore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante descriptam, & hoc manifeste complectitur. Nisi forte, quod hic colore tantum discreuit, Theophrastus incisuris foliorum indicauit, & præter incisuras herbaceo colore & squalore: ut ex his niger color, & candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obscurior uiredo intelligenda est, & in squalore cinereus & albicans color in plantis plærisque uidetur. In quam partem inclinat animus nobis: nec aliud, sed aliter a Theophrasto & Plinio dictũ fuisse de utroque Marrubio existimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimque in laxandis liene & iecore, curãdisque totalijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioscoride numerantur.

Sphacelꝰ Saluiæ semus.

Honos Marrubij apud ueteres.

DE BALLOTE HERBA, seu Marrubio nigro DIOSCORIDES lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, aliqui Nophthan, alij Notianoscemin, alij Nosprasson, alij Nothera, alij Nochlin, aut Nostelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlcera-

riam, aut Marrubium nigrum, alij Cantherinum, Aegyptij Asphō, Magi Isionis sanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice. Folijs maioribus q̄ Marrubij, hispidis, intercedente spacio, subrotundis, graueolentibus, Apiastro proximis: unde aliqui Apiastrum eam uocauerunt. A

Corollarium BARBARI de Ballote.

Ballote fruticosa est hærba. Nec uideo, qui possim tueri Plinium, qui ait, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Ballote inquit, folijs est Porri maioribus, nigrioribusq́. At Græci non Porrum nigrum, sed Marrubium nigrum Balloten, sine ulla controuersia cognominant. Nec folia ei sunt porracea, sed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum cōstat, Prason melan, pro Prasion legentem. Est autem Prason Porrum, Prasion Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye. Barbarus consentit cum Leoniceno. Prason. Prasion.

Iudicium M. VERGILII de eadem.

Deprehenderunt iampridem & alij turpem Plinij in Ballote lapsum lib. 27. cap. 8. Porrum nigrum eam appellantis. Diuq́ iactatus contra eū scriptorem hic error est, qui nulla ratione excusari in homine potest, tam apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relinquimus, quod semel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare censuram asperius existimantes. Nec aliud bonarum artium, præsertimque græcarum literarum cupidos monemus, q̄ nullam fore unq̄ satis in earum professione illis diligentiam: exquo in unius tm̄ literæ mutatione, adiectione, detractioneue, tantum uersatur periculum, ut pro Marrubio, Porrū aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote est, a foliorum similitudine Marrubium, a coloris diuersitate nigrum dicta: siquidē candidus Marrubio, Ballotī uero niger caulis est, reliqua omnia similia et æqualia habentibus: ut utriusq́ historia cognouisse facile est. Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id est, secundum, aliqui manifesta indicatione dixerunt: quoniam illud prius, hoc posterius sit: non naturæ ordine, sed hominum honore & appellatione. Habet & Vlceraria appellatio alia, certā ex usu & uiribus caussam: quemadmodum & Marrubium Cantherinum a Romanis dici potuit, q̄ eo pascerentur cāntherij. Vergilius in Plinium. B Ballote, Marrubium. Vlceraria. Cantherinū.

TEMPERAMENTVM Prassij ex Ioanne Serapione cap. Farasio. 198.

Virtus eius prima est calida in secundo gradu, sicca in tertio, in medio eius uersus finem. Et secunda uirtus est, quę abstergit & resoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & splenis, mundificatq́ pulmonem & pectus. Et quando ab extra abstergit & resoluit.

Edulium ex Marrubio ex PLATINAE lib. 3. de honesta uoluptate.

Marrubiū est, quod Græci propter amaritudinē ita uocāt, a qbus & inť primas herbas cōnumerať: cui9 semina foliaq́ trita, cōtra serpētes, pſunt, pectoris, & lateris dolores, tussimue sedāt. Ex utroq́ Marrubio minutatī cōciso, & farina subacto, fiūt offellę, qb9 ex oleo ī patella fricťis, in prima mēsa ad salubritatē uescimur: lūbricos fugare credūť, & ob hāc rē pueris apponi solēt.

C

VINVM MARRVBII ex Columella libro.12.capite.32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia intestina uitia, & maxime ad tussim. Cum uindemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & macris legito, eosq; in sole siccato. Deinde fasciculos facito, tomice palmea, aut iuncea ligato, & in seriam mittito, ita ut uinculum extet in musti dulcis sextarios. 200. Marrubij libras. viij. adijcito, ut simul cum musto deferuescat. Postea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiusdem uini descriptio per DIOSCORIDEM libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura MARRVBII, ex perito herbario HIERONYMO.

Marrubium quare sic dictum. Marrubium mas & fœmina.

Marrubium Germanis dictum, Andorn, quod morbo eius nominis, pueris admodũ proclivi ac familiari auxilio sit. Et habetur duplex. Mas, & Fœmina. Mas subniger, similis maiori Vrticæ, nisi quod in uirore obscurior apparet, & minime comburit. Fœmina, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

D

Marrubij nomine, quæ sexus intelligat.

Medicorum obseruantia est, ut in Marrubij appellatione ei nullus adiungatur sexus, & frequenter fœminã intelligant. Interdum marem masculis, femellam fœminis administrant,

De Marrubij præparatione ex SERAPIONE.

Marrubium quando est siccum, decoquitur in aqua cum semine suo: sed quando est humidum, teritur & exprimitur succus eius. Et succus ille quidem, qui accipitur ex folijs eius, postq; est desiccatus in sole, resoluitur in melle, & administratur ad usum acuendum. Et fit cum eo sternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiscetur cum medicinis ad dolorem auris antiquum.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Huius folia sicca, cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus, datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis.

Crassam e pectore pituitam cum sicca Iri eijcit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut a serpentibus demorsi sunt.

Vesicam, renesq; lædit.

Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, nomasq; sistunt.

Laterum dolores mitigant. A
Succus foliis contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.
Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.
Naribus, regium morbum expurgat.
Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex APVLEIO, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauiter tussiunt, sanabit mirifice.

Ad STOMACHI dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satisque eleuat se.

Ad LVMBRICOS.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad CONDYLOMATA.

Herbam Marrubium combure, eiusque cinerem infrica: sanabit.

VENENO accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino teri: discutit namque uenenum.

Ad SCABIEM, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit. B

Ad PVLMONIS extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem DVRICIEM.

Herba Marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

Ex PLATEARIO.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & consumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluuntque, attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus iniicitur auribus.

Cōtra duriciem splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinque dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitque unguentum.

Contra stranguriam & disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

C Idem fieri potest in colica passione ex frigida caussa.

Contra hæmorroides inflatas, & non fluentes, fiat encatisma, ex aqua salmacina, & uino decoctionis hærbæ. Post fiat suppositum ex puluere eius, cōfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius succus in oleo mustellino, & bombyx intincta superponatur.

Ex IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Prassij, florum rorismarini manip. 5. dulcis radicis se. petrosileni, ana. m. 5. liquiriciæ mundatæ drach. x. passularum, prunorū, iuiubarū ana unc. 1. se. cōmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iiij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia usq; ad consummationem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo sufficienti, & sumat patiens ad quantitatem medij cyathi, quia mirabiliter sanat colicam & stranguriam.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat fœtum in utero.
Purgat & mundat uulnera.
Pota, pellit phantasmata, & mala insomnia.
Sanat omnes tumores illita.

D Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineāt se ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriam confortat, & acuit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 3.
Plinius, libro uicesimo, capite. 22.
APVLEIVS.
Theophrastus libro sexto, capite. 2.
Serapion, capite. 198.
PLATEARIVS.
Macer, dictione Marrubium.
Platina de honesta uoluptate. lib. 3.
Marcellus Vergilius
Hermolaus Barbarus.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Ioannes Vigonius.
Hieronymus herbarius.

A

B

Gundelreb.

De HEDERA TERRESTRI, Rhapsodia XXVI.

HEDERAM terrestrem, uulgus hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκισσον .id est, nõ attollentẽ se a terra. Item ἐλατῖνην, κίσσον ἄκαρπον, γῆς στέφανον. Latine terrestrem Hederam. Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

RECENTIORES

Græce, ἐλατίνην.

Latinæ, Hederam terrestrem.

Vulgariter, **Gundel reb.**

Chamæcissos descriptio apud Dioscoridem & Plinium sic habet. Chamecissos folio est Hederæ, tenuiore, longiusculo, ramulis quinis, senisue, dodrantalibus, foliosis, flore Violæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modũ amaro, radice tenui, cãdida, inutili. Nascitur in cultis. Pli.li.24.ca.15

ELATINE historia.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, pilosa, semipedali-

C bus ramulis, quinis, senisue, a radice, foliosis, gustu adstringentibus. Nascitur in segetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra descriptio uerius respondeat, queque proprius attigerit scopum, barbarorum ne scholae, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo esse arbitrio lector uolumus. Nobis sane, ut in iuniorum sententiam inclinat animus, ita cum non habeant, nisi paucissimos, qui eum errorem primi sibi persuadent deprehendisse se, propter unum in quam & alterũ, ueterum fidem, tot seculis receptam, temere damnare non possumus. Verum de his & in Hederis plura.

TEMPERAMENTVM.

Frigidae & siccae fertur esse complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera consolidandi.

IVVAMENTA eius quae inscribitur Chamaecissos.

Bibunt conuenientissime ischiadici folia, tribus obolis, in aquae cyathis tribus, tricenis, quadragenisque diebus. Eodem pota modo senis, aut septenis diebus, regium morbum purgant.

D ELATINES IVVAMENTA.

Oculorum fluctionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis.

Eadem cocta, sorbitionis usu, dysenteriam sistit.

Vulgatae Hederae terrestris iuuamenta ex IOANNE VIGONIO.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

Et cum Larido, Elleboroque contusa, unamquamque tineam capitis depellit.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua, aut decoctio terrestris Hederae, pondere unc. ij, confert mulieribus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem praestabit si epithimetur, idque bis in die.

A

B

DE EVFRAGIA, Rhapsodia XXVII.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἐφϱαλμικά.
Latinæ, Eufragia.
Germanicæ, Augentrost.

EVFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Saxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinulę similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, et lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, pręcipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocãdam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, saluticꝫ percussam restituat: folijs Serphij, uel potius Roris marini, aut Lini quocꝫ, capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia ignota ueteribus.

C

DE LINO.

Rhapsodia XXVIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.
Latinæ, Linum.
Germanicæ, **Linsomen. Flachs.**

LINVM a græco sumitur, ut inquit Barbarus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo seminibus expresso, fraces, & retrimenta quoque ipsa reponuntur: saginando iumentorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris.

Lini genera. Lini genera Cholorcium, quod tamen Sardonicū uocant Græci. Est & Aegyptiū: a quo Xylinæ uestes, quas & Gossampinas dixere. Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex PLINII præfatione, libro decimonono.

D Vt a confessis ordiamur utilitatibus, quæque non solum terras omnes, uerumetiam maria repleuere, seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurret uitæ parte? quodue miraculum maius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum Italię, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babillius sexta, ambo profecti, æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, a Puteolis nono die lenissimo flatu? Hærbam esse, quæ Gadeis Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu cōtigit C. FLACCO legato Vibij Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid seri, ut uentos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs, sed quamuis amplitudini antemnarum singulę arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela, pre-

terq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouoca- ri mortem. Deniq; tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroq; portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neq; id uiribus suis necti, sed passum, tusumq;, & in mollitiem lanæ coactum, iniuria na turæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in ter- ra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus ca uendos, frugum caussa, fructusq;, præmonebamus: Ecce seritur homi- nis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari o- ptet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentia- mus nolente id fieri natura: urit agrum, deterioremq; ipsum facit.

A Miraculum Lini.

De LINI satione, & generibus eius, & quomodo perfi- ciatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur sabulosis locis maxime, unoq; sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, æstate uellitur: & hanc quoq; terræ iniuriam facit. Igno- scat tamen aliquis, Aegypto serenti, ut Arabiæ, Indiæq; merces appor- tet: ita ne & Galliæ censentur hoc reditu? Montesq; mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Ca- durci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq; hominum existimati Mori- ni, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum fœminæ nouere. Qua ad- monitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gen tilitium esse, fœminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumq; amnes subiacent abiterna. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Halliotis capessunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Halliotis semper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa, densitasq;. Candor æque ut fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior pene quam araneis, tinnitusq; cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hispania citerior ha- bet splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utilissi- mum. Ciuitas ea Callaeciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cu- mano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neq; enim minores cunctis animalibus insidias, quam nobismet- ipsis Lino tendimus. Sed cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ, cas- sesue asperi ferri aciem uincunt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis, ut anu- lum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum sta-

B Germanorũ uestes olim ex Lino. Textoria apud Germanos.

Quæ olim habita optima lina.

Ex Lino insidiæ auibus, piscibus & feris.

C mina centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegypti quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ.cccxv.filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter consul, paruasq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum Linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegypno Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon: & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, fit e palustri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit

Linum Aegyptium.

D Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus. Aethiopes, Indiq; a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens, conuersis superne radicibus uno die: mox quinq; alijs, in contrarium inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic usus, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum grana. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est, membrana laxatior. Iterumq; inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximũ cortici fuit, Stuppa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omni membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollicia. Linumq; nere & uiris decorum est. Cortices quoq; decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi, digerendiq;, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: textumq; rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur. Viuum id uocant: ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas sordibus exustis, splendescentes igni magis q; possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in deser-

Lib.19.cap.10. Maturitas Lini.

Præparatio Lini.

Stuppa.

Nere Linum, & uiris decorum.

Linum uiuũ.

tis, adustisq; sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, assuescitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis Asbestinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus Byssino, mulierum maxime delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs scrupula eius permutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarũ maxime, in magno usu medicinæ est, & cinis Spodij uim habet. Est & inter Papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum est tingi Linum quoq;, & uestium insaniam accipere in Alexandri magni primum classibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium, stupueruntq; littora flatu uersicoloria impleute. Velo purpureo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasina deinde Vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totũ forum Romanum intexit, uiamq; sacram ab domo sua ad cliuum usq; in Capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus, Octauia sorore Augusti genitus, in ædilitate sua, auunculo. xi. consule, Calendis Augusti, Velis forum umbrauit: ut salubrius litigantes consisterent. Quantũ mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoq; forum moricibus censuerat. Vela nuper colore coeli stellata, per rudentes terræ etiã in amphitheatris principis Neronis rubent, in cauis ædium, & muscum ac solem defendunt. Cætero mansit candori pertinax gratia. Honor etiã & Troiano bello. Cur enim non & prælijs intersit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta, apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sata.

A

Linum Asbestinum

Byssinum.

Vela linea.

B

DE LINI SATIONE
ex Palladij. 11. libro.

Mense Octobri Lini semen feremus, si placet: quod pro malicia sui ferendum non est, nam terræ uber exhaurit: sed si uelis, loco pinguissimo & modice humido feretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro solo spissum serunt: ita adsequuntur, ut Linum subtile nascatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen easdem, quas Foenogræcum uires habet, Estq; calidum fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio constituitur.

C VIRES EIVS, ET IVVAMENta ex DIOSCORIDE lib. 21.

Discutit & emollit omnem intus forisque inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle coctο exceptum.

Vitia cutis in facie, varosque crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parondas duriciasque discutit.

Vlcera quæ serpunt, fauosque cum vino decoctum expurgat.

Vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis vicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, vuluæque erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad vuluæ inflammationes, in desessionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis SERAPIONIS cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quãdo fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albugerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat apostema, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarugie. Expellit fœtum cito, & aquam.

D Et decocto seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

Ex Paulo. Linum quãdo comburitur, confert fumus eius subtilis corrizæ, & suffocationi matricis.

Lini NOCVMENTA, ex Galeno lib. 1. de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea fri-ctum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur, deterioremque ipsum facit.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 19. cap. 1.
Palladius, lib. 11.
Serapion, cap. 21.
Galenus. 1. alimentorum, cap. 28.
Septimo simpli. cap. 81.

C

Cynogloſſa minor.

Kleyn Hundtszung.

D

DE CYNOGLOSSIS Rhapſodia. XXVIII.

¶ Nomenclatura.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. κακελλάτιον. σελλίον. σκόλυμον.
Latinæ, Lingua canis. Lingua canina. Cynogloſſa.
Germanicæ, Hundtszung.

AVTORVM PLACITA
de Cynogloſſis.

DIOSCORIDIS συγγραφή de Cynogloſſo.

CANINA Lingua, folia latifoliæ Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamẽ, minoraq́ꝫ, & lanuginoſa. Sine caule Canina lingua eſt, per terramq́ꝫ ſternitur. Naſcitur ſabuloſis locis.

Cynogloſsi hiſtoria PLINIANA lib.25.cap.8.

Iungitur Plantagini Cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſsima. Aiuntq́ꝫ, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur.

Explanatio Cynoglossi, per M. VERGILIVM.

A

Cynoglossa quare sic dicta.

Canis linguã herbam, nouit Ethruria oĩs, utitur eñi ad ulcera, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̃ cunctis ijsdem huic scriptori notis. Nascitur plærumq; inter uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam sæpe uidimus folioso cespite, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, & supercurrente asperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam caussam fuisse. Est enim cani, qualis plærisq; alijs animalibus, sco binæ modo asperior lingua.

PANDECTARIVS de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglosso, nisi quia sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

IVDICIVM NOSTRVM.

Michael Her.

Cynoglossæ duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinæ Buglosso syluestri (folijs tenuioribus, coreaces) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & montis Pessulani medicos, alteram Buglosson hanc facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere nõ uideo. Proinde tam similem Buglosso, ut appareat excisa. Quæ uero sit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

TEMPERAMENTVM.

Frigidi & sicci temperamenti est.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE lib. 4.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum morsibus, capilli defluuijs, quæ uocant ἀλωπεκίας, & ambustis medentur.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

Ex IOANNE VIGONIO.

B

Cynoglossæ succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet.

Valet quoq; admixtus cum melle rosato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis caussatis.

Experimentũ

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulũ cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortiorem habeat operationem.

Item folia prædictæ hærbæ ulceribus frigidis, siue scrophulis imposita, a proprietate medentur.

Ex nobili HIERONYMO hærbario.

Sanat hæmorroides Cynoglossæ aquæ potio, si sint internæ: uel earũ ablutio cum Cynoglossæ aqua, si foris prominеant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides.	Pandectarius.	Plinius, lib. 25. ca. 8.
Ioannes Vigonius.	M. Vergilius.	Hieronymus herbarius.

C

D

yngryen.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapſodia XXX.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, χαμαιδάφνη. ἀλεξάνδρεια. δαφνίτης.

Latinę, Chamędaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, yngryen.

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.

Hiſtoria Chamędaphnes ſecundum DIOSCORIDEM, lib.4.

CHAMAEDAPHNE uirgas emittit cubitales, ſingulari ramo conſtãtes, rectas, tenues, leues. Folia Lauri ſimilitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs. A

Eadem per PLINIVM descripta, lib. 22. capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri similitudine: semen rubens, annexum folijs.

APVLEIVS uidetur distinguere Chamędaphnē a Vinca peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamędaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Daphne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicūt, alij Lactaginem, et Lauraginem, alij Eugubim usuben: quę in puluerem redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruincā uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossion, Eupetalon, Diglosson, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina, Daphne Minthrios, Danae. Stephane Alexandrō. Chamędaphne, Carpophyllon, Daphnitis: Latini Peruincam, Victorię folium, Laurum Alexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uocant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atque tenerioribus, & non infractis, remordantibus, & incendiosis. His prędita est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet. B

Victoriæ folium.

IVDICIA NEOTHERICORVM, de Vinca peruinca.

Iudicium HERM. BARBARI de Chamędaphne & Peruinca.

Chamędaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est. Hærba Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comeduntur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, quam Chamędaphne: quod Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamędaphne assurgit in cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamen etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet: sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin & medicinæ quoque nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamędaphne capitis doloribus, urinæ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

Chamędaphne uidetur alia esse a Peruinca.

MARCELLI VERGILII iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum adoptione in nomen Lauri & honorē adscita: topiaria hærba, si Plinio credimus, & a Latinis haerbarijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam herbam uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua familiæ apud nos aliquę, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatę ad portam excipiunt, stipantque & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim nascens, tenuissimis uinculis, potius per terram serpens, quam uirgis, ut Dioscorides ait, a terra sē

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̃ Laurinis similibus. Verum a Dioscoridis Chamædaphnes historia lõge ea differt, ob eas quas paulo ãte numerauimus, & plerasq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit. Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit ab eo aliud intelligi, q̃ ferre Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vinca longissime abest. Ea etiam in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorũ medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidem Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται. quod est, Hęc etiã cõmedit̃. Pręterea sub primo, quo capite docet de omniũ olerũ asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiecit, παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τῆς χαμαιδάφνης ἀσπάραγος, id est, Nutrit similiter etiã & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, nõ esse Chamædaphnẽ Ethrurię Vincã hęrbã. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolumine, cap. 11. describit̃. nostrę gentis Vincæ satis rñdet. Siqdem Vincamperuincã ait semp̃ uirere in modũ lineæ, folijs geniculatim circumdatam, topiariam hærbam, & inopiam florum aliquando supplere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq;, & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehensio Plinij, Thodori Gazę, Herm. Barb. & M. Vergilij, per Nicolaum Leonicenum. lib. de erroribus Medicorũ.

Idem Theodorus Chamædaphnẽ Vincamperuincam apud Theophrastum interpretat̃, cum tñ Chamędaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuinca apud Dioscoridẽ plurimũ aliena ẽ, cuius etiã Vincęperuincę naturã, imaginẽq; accuratius cõtẽplantib⁹, illa esse uidebit̃, quę a Diosc. ac Plinio parit̃ Clemandis, atq; Daphnoidis, et Polygonoidis nominib⁹ designat̃. (Quę uera Peruinca apud Dioscoridem)

Et idẽ rursum alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribat̃. Est & Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius, statim postea a Plinio descripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu qdem Pliniũ hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnẽ uarijs in locis uarie designasse: cum hoc in loco, libro scilicet. 15. Laurum Alexandrinã tantumõ pinxerit, sicuti lib. 24. Chamędaphnẽ. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haudquaq; dissimulandi. Cur cũ Plinius cętera Lauri gñа eodẽ lib. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnẽ indescriptã reliquerit. Cur cũ alterũ genus nõ Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexãdrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus de
D nicq; Græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione pretermissa, sumptũ a loco uel persona, cognomen tantummodo posuit: uel cũ postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

Et iterum. Plinius lib. 15. Chamędaphnẽ tradescribit. Est et Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quã aliq Idæã. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quã myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleã Ponti, nec nisi in montosis. Eandẽ Chamędaphnẽ postmodũ Plinius in lib. 24. ita describit. Chamędaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine. & reliqua. Quis non uideat Pliniũ, eidẽ plantæ differentes descriptiones afferre? Est eñ prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamędaphnem a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

Apologia Pandolphi Collinutij pro Neothericis & Plinio, contra NICOLAVM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniũ cõgerere Nicolaus nitit̃, eo se plurib⁹ inscitię notis cõmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec scribẽdi ordinẽ, nec rerũ consyderet differẽtias. Itaq; manifestas ineptias iã satius est ridere q̃ refellere. Eidem plantę Pliniũ, hoc est, Chamędaphne diuersas descriptiões afferre, Leonicenus dicit. Sed q̃ diuersus sit ipse ab eo quẽ putabamus, ex hac ipsa Chamędaphne cõsyderemus. Plin. 15. in describẽdis Lauri arboris gñibus inquit. Est et Chamędaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamędaphne uerba facit: neq; illã pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ẽ) ex nomine ui-

delicet addubitãs, ne hęrba esset, quã fruticẽ nominauit. Hic igit̃ uerhorũ Pliniȷ textus pũcto (.) signãdus ẽ. Tũ pergit enumerãdo Plini9 Lauri gña atq; ingt. Et Alexãdrina, quã aliqui Ideã, alȷ Hippoglottin, alȷ Daphnẽ uocãt. Hanc uero Alexandrinã Daphnẽ pingit. Hæcq; illa est, quã Dioscor. q̃q;, cęteriq; describũt. At. 2. &. 20. uoluminis. 12. ca. cũ fruticũ, subfruticũq; gña multa descripsisset, His subnectemus inquit, quę Gręci cõmunicatiõe nominũ in ambiguo fecere, an arbores assent. Tũ ꝓximo capite cõtinuo de Chamędry, Chamędaphne, Chamęlea, Chamęsice, Chamęcisso, cęterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamędaphnẽ describit: quã uolum. 15. tm̃ attigerat. Hęc igitur ita se habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri septem gña: tũ tres Laurei fruticis species, Chamędaphnẽ, Alexandrinã, Daphnoiden: et Alexandrinã quidẽ, & Daphnoidẽ pingit: Chamędapbnẽ uero, qm̃ inter illas relaturus erat quas nominũ cõmunicatio (ut ipse iuquit) dubias fecerat, an arbores essent, an hærbæ. 2. &. 20. libro pulchre descripsit: in quo de similibus hęrbis suo ordine loquebat̃. Vides, ut ob punctũ (quod in iocis quoq; dicit̃) Leonicenus captus est: Si int̃ duo ista nomina, Chamędaphnẽ, & Alexandrinã. 15. illo libro, mo rae aliqd, punctiq; interiecisset (qnod uel ipsa grãmaticæ ratio per, &, copulæ interũentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirũ subit boni huius uiri, & amici quidem Leoniceni naturã consyderanti: quem si ambulantẽ uideas, lentũ magis et tardũ, q̃ citatum uel celerem dicas: in A

Punctorũ ratio & uulitas.

accusãdo uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percẽsendisq; accusationis capitibus, morã omnẽ, tarditatẽq; oderit: non spm̃ teneat, non animã, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingeniȷ uir Politianus, in ea quã de Cisso & Cistho ad hũc ipsum Leonicenũ scripsit epistola, egregie notat, cum. 2. &. 20. uolumine cap. 10. quia nõ interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter hærbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sensisse de Cistho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur. B

Sed ne Chamędaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamędaphne pariter nuncupẽtur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quę uulgo Laureola dicit̃: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, cõiugalibus coronis expetita: foliȷs q̃ Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinq;, sed continuis distincto.

Duæ plantæ Chamędaphne appellantur.

Iuuamenta Vincęperuincę ex PLINII lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, siue Chamędaphne, arida tusa, hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa uino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 4.	Plinius, lib. 24. cap. 15.	Apuleius. ca. 27. &. 58.	Theophrast9, lib. 5.
Hermolaus Barb.	M. Vergilius.	Nicolaus Leonicenus.	Pãdulphus Collinut.

C

Perfoliata mascula.

D

Durchwachß männlin.

Persoliata fœmina.

A

B

Durchwachß Weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapsodia XXXI.

DVM IN IPSO medio opere hæreremus, atq; nunc illæ, nunc aliæ nobis adferrētur herbæ, citra omnem prorsus & delectum & ordinem (Nam alphabetę seriem obseruare, neq; operis nostri architecti pictores & sculptores obseruare poterant, neq; institutum nostrum hoc ferebat) etiam Persoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torserimus, nihil tamen certi expiscari licuit, neq; ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, nisi quod Perfoliata diceretur, nostro idiomate, Durchwaschß. Pharmacopolas igitur secuti, & nos etiam Perfoliatam illam inscripsimus, cæterum ad ulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuersam, coliculis scilicet foliola penetrantibus, non admodum absimilem, catapotiarum generis, uel Esulæ maiusculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ respondentem nomini Germanico, ut existimem plane falsos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, needum animaduerti, nisi quod in officinis au-
Nic. Capito. dio admodum familiarem esse, & in precio habitam. D. Nicolao Capi- toni medico, idq; ad rupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plu- ra non comperi.

Narcissus Martius.

D

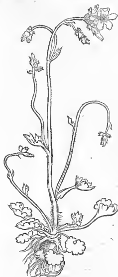
Mertzenblümlin.

DE NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol. 119. RESPONDENT flores, folia, bulbi, denique omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sæpius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmius alij compertum fuerit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quã alios docere, ad illam aut cõniuissemus, aut uelut ouem non signatam, ex reliquarum albo, exculcauissemus, & proscripsissemus.

Saxifragia.

A

B

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AVTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 4.

SARXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romani Saxifragiam uocant. Frutex est surculosus, in petris & asperis locis nascens. σαρξίφαγον. ἔμπετρον.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & mariti- ἔμπετρον. φακοειδής.

C mis, falſo guſtu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius ſentitur.

Eiuſdem EMPETRI hiſtoria ex PLI-NIO lib. 27. cap. 9.

Calcifraga. Empetron, quã noſtri Calcifragam uocant, naſcitur in montibus maritimis, fere in ſaxo. Quo propius mari fuerit, minus ſalſa eſt. Saxifragiæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excuſſio Hiſtoriæ Dioſcoridis per HERMOLAVM BARBARVM cap. 2. Sarxiphagon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, ſi modo hæc eſt, quam & Plinius & Dioſcorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in ſaxo naſcitur. Recenti uires ſunt: uetuſtate perdit eas. Lapillos qui ſufferueſiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corroſi & ambuſti ſunt hac parte Græci codices, nec qualeſit huius herbæ folium animaduerti ullo modo poteſt: & in ipſo uerborum textu, ſpaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioſcoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, quàm Cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine furculorum flocci ceu arentes potius quàm floſculi: ſubrubida radice, non ſine fibris. Romæ talis oſtenditur in maritimis, ac montoſis tantum, non rubida radice, ſed

Pictura ueræ Saxifragiæ.

D candida: floſculis quoque candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Bati ſimilem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Eſt autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ ſimilis, niſi quòd ſeptem fere habet folia, non quinque.

Tormentilla.

Caryophyllos.

Pampinula. Pimpinella. Bipennula. Sanguiſorba.

Quarti herbam, quæ florem Caryophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum eſt. Quinti Saxifragam eandem eſſe, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguiſorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & ſpicula facile ac citra ſenſum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus ferrato: quod & mandi ſoleat, paratum oleo, ſale, aceto: ſurculis ab eadem radice plurimis atque denſis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibuſdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, ſericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores ſplendore quodam, & hilaritate ſuperans.

IDEM in Capitulo de EMPETRO.

Praſoides. Empetron hoc Phacoides a Dioſcoride, Praſoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in ſaxo naſcitur. Recenti uires ſunt, uetuſtate perdit eas. Lapillos qui ſufferueſiant, una rumpi affirmant. quod & in Saxifraga quoque diximus ex Plinij ſententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas ſeorſum in utraque mentione Dioſcorides enumerat, ipſe uniuerſas Empetro huic aſſignat. Aut igitur ita ſentiendum eſt: aut Plinium erraſſe confitendum. Paulus certe Dioſcoridem ſecutus, mentiones duas habet, quaſi duorum generũ. Galenus unicam

Plinij lapſus.

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari solitum affirmat. A

IVDICIVM M. VERGILII de utraque & de Saxifragia, & de Empetro.

Epipetron.

Nasci in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: miscetque cum ea, quæ priuatim & seorsum a Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si sit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recæpisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusque historia & medicina esset. Ob eam caussam peritioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumque sit.

Reprehensio Plinij in diiudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiã Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriã habet, nominis æquiuocatione deceptus, asscripsit. B

PETRI COLLINVTII Apologia pro Plinio.

Empetrum. Sampetra. Basichia. Baticula. Rumpisaxũ.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosque frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atque abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominũ opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facultate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusque: flore, semineque, quæ cum Anisi, tum fœniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumque cibi appetentiam prouocante. Nasciturque (ut Plinius quoque docuit) in montibus maritimis fere in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumque tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Liburnorumque scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiua quoque in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoque rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensque: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumque asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumque Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Batis marina.

C

Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Saxifragię herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de fissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uelut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

Alia quædam Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella quibusdam Saxifragia.

PANDECTARII.

Sansifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

HIERONYMI herbarij.

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adhærent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, **Steynkraut**, eo quod Ischiadi pręcipue medetur. Tertia Alba, quę Miliũ folijs, germanice, **Meerhyrß**, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, **Schlutten / Boboxellen / Judenkyrſen**. de quo in Solano plura.

Quatuor spẽs Saxifragiæ.

Alkakengi.

D

TEMPERAMENTVM SAXI-fragiæ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet dureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ ex DIOSCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.

Stranguriæ prodest.

Singultum sedat.

Calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex eodem DIOSCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

EX PLATEARIO.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & dissuriam, ualet unium decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentũ quoq; ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex PLATINA lib. de Honesta uoluptate. ℞. A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petroselino adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

De PIMPINELLA, ℞.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragię, pauloante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quę Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quę Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere. Macer lib. 5. Epistolarum. Temperamẽtum.

EMPIRICA quædam de PIMPINELLA.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accepimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat. B

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra PHTISIM sic utitor.

Recipe Pimpinellæ ℥ tenuissime puluerizatæ unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo sume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex PLATINAE lib. ℞.
De Honesta uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen adeo comminuit.

C

HEPATICA.

D

Edel Leberkraut. Hyrßklee.

DE HEPATICA,
Rhapsodia XXXIIII.

NOMENCLATVRA

Græca, λειχὴν.
Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.
Germanica, Leberkraut.

HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ est apud Dioscoridem libro. 4. cap. λειχὴν. Verba Dioscoridis sunt. Lichen, quæ saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

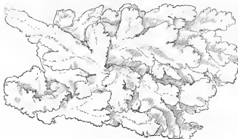
Paraphrasis, BARBARI, super
DIOSCORIDEM.

Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærba alia nascens in petrosis: nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, loogis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticã appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere diximus, Iecorariam, siue Ficatellam cognominãt, folio succi pleno, & crasso:

Hepatica uni folia.
Ficatella.

A

IECORARIA.

Leberkraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accepta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 113. de Hepatica. B

Hazez alsacher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

PLATEARIVS, cap. 5.

Hepatica hærba est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est, & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius, de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quæ in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoqꝫ lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stellarem hærbam uocant, Germanice, Waltmeyster: tametsi Campifolium uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutoni

C ce, Guldener klee, quod ipsum nascitur in syluis, & asperis.

IVDICIVM NOSTRVM.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has *uiuas* pingeremus, a nobis desyderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abludunt, pulchreqꝫ cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

TEMPERAMENTVM ex SERAPIONE.

Virtus eius prima, est, desiccare, idqꝫ inmodice.

Altera est abstergere.

Tertia uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

VIRES ET IVVAMENTA

Emplastrum ex ea, cohibet mēstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguæ quoqꝫ apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

Ex PLATEARIO.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericiam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiæ influentis.

Ex IOANNE VIGONIO.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordei in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema repercuciendo spargunt & resoluunt.

Et decocto eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumqꝫ Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborātibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

AVTORES.

Dioscorides.	Hermolaus Barbarus.
M. Vergilius.	Platearius.
Ioan. Vigonius.	Hieronymus herbarius.

❡ De Linaria, Rhapſodia XXXV. A

❡ NOMENCLATVRAE

Græcæ, περιστερεών. ψευδόλινον.

Latinę, Linaria. Pſeudolinum. Eſula adulterina: Herba urinalis.

Germanicæ, Lynkraut. Harnkraut. Flachßkraut.

LINARIAM hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in collectaneis ſuis pharmacorum ſimplicium περιστερεών græce, & latine Criſtam galli nobis traduxit: tametſi habeant & Verbenæ quædam eius nominis ſpecies. Nec plura etiam apud probatiores lego, niſi quod hanc ψευδόλινον, & Eſulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuenſis ille Simon, interq; utramq; mediam ſcilicet quandam ſpeciem: quod Eſula quidem lacteſcit, Linaria uero ſine lacte ſit. D.Io.Lotzer.

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in ſecundo gradu, habereq; uires diſſipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS Vires & Iuuamenta ei nuncupantur huiuſcemodi.

Eius, ſimulatq; Pimpinellæ ſuccus eryſipelata refrigerant.

Cancero quoq;, & Carcinomatis nihil eſt quod æque medeatur.

Per ſe indita hærba calciamentis, fertur totius corporis laborantis dolores reprimere & ſedare. B

Aqua Linariæ cum media cortice Ebuli pota, quantitate nucis auellanæ, hydropicis mirum immodum ercit aquam per urinam.

Eadem oculis rubentibus ſalubris eſt, ſero, & in ieiunio indita modice. Crebro id compertum haud parum multis.

C DE ESVLA, Rhapsodia XXXIX.

NOMENCLATVRAE

Graecae, πιτύουσα.
Latinae, Esula.
Germanicae, Wolffsmilch.

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter septem Tithymalorum species conscribi debere. Existimocp esse, aut Cyparissiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 2. Nec ea suspicio est tãtum, uerum in uetustissimo libro, a Bononiensi quodam medico de simplicibus Diosco. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeãt, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria hærba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinę uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Maurifebram uocant, officinę quocp Esulam maiorem, quæ ubicp crescit.

Quadruplici differentia cernutur. Quędam tenera. Quædam crassiore radice. Quædam maior. Quædam minuscula. Quæ autem uera Esula hodie habetur, Linariæ hęrbæ specimen pręfefert.

Electio eius ex MESVE.

D Magnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantæ, est cortex radicis eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habẽs proprietates quincp bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habẽs de rubedine aliquid, sicut Cassia propriæ: et super quã iam preterijt medium anni. Recens uero mensis sui tantum, est mala. Nigra uero est perniciosa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radicis ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertij. Et lac eius calidius. Et est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisiuum, subtiliatiuum, exiccatiuum materiarũ submersarum, liquefactiuum & apertiuum, disruptiuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulæ.

NOCET CORDI, hepati & stomacho, & disrumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscẽdo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomacicis, & hepaticis cũ eo. Et secũdũ et tertiũ nocumentũ corrigitur, acqrendo ei bonitatẽ cũ medicinis cõglu-

tinatiuis, & cōadiuuātibus et consolidātibus: sicut est dragagantū, pprie: A
& gumi, & bdelliū, & mucilago psilij, & succus portulacę, & similia. Et quartū nocumentū eius tollit, permiscendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentibꝰ aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, ut infundatur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuiæ ex pauco aceto, aut in succo Portulacæ, aut Solatri & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis, aut infusionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloe. Et dixit Iudæus. Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, exsiccetur. Reprimitur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi quoqꝫ uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigidum includit, & cōadiuuat uirtutem medicinæ, & corroborat eam. Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulsionum, repellit materias, sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc, sicut in canone diximus. Confectio pilularum de Alsebram conferentium hydropisi. Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum partes quatuor, aloes partes quinqꝫ, confice cum succo feniculi: aut Endiuiæ. Et est dosis earum a drachma una, & semis, usqꝫ ad tres. Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipsius. Et quidam cum carne B
citoniorum, & mastice faciunt solutiuum bonum.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydroposim. Verumtamen nocet hepati, & desiccat corpus utentis ipso. Et consumit sperma, & lac eius hoc uehementius facit. Et facit cadere in febres.

DOSIS EIVS.

Corticis radicis eius a Caractus. ij. usqꝫ ad. vij. Et lactis eius a Caracto uno usqꝫ ad tres.

VSVS ET ADMINISTRATIO

Esulæ ex Plateario.

Esula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantum usui competit medicinæ. Cortex radicis eius si in uere colligitur, per biennium in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principaliter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericiam suo acumine purgat. Post Scamoneā utilior est Esula, & securius potest dari. non enim est multum abominabilis, ut quasi indignetur inde stomachus quandoqꝫ: sed tunc tegula calida superponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralisim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iste Petruncelli. Recipe scrupul .v. Esulæ, & modicum cinnamomi. semen fœniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo sorbili datus in brodio, uel cum iuscello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: injciatur per clystere cum aqua salsa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus feniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulę, & zuccaro, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & aljs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuuntur ex Esula prædicta.

D EX IOANNE VIGONIO.

Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerrucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 2. dict. pityusa, & capite de Tithymalis.
Mesue, lib. simpli.
Serapion cap. cclxxi.
Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapsodia XXXV. A

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, μαλάχη. κηπευτή. ἄνθιμα.

Latinæ, Malua hortensis. Lien capræ. Muris urina.

Vulgares, Bappelen.

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

In magnis laudibus Malua est utraque, & satiua, & syluestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e syluestribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo seruntur, pinguius faciunt.

THEOPHRASTVS DE MALVA, quæ Ibiscus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem B Ibisci posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoque humorem posueris. Constat Ibiscum folio Maluæ, maiori tamen, pilosiorique, caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vsus eius ad rupta, & tusses, uino dulci, & ad ulcera in oleo.

De eadem APVLEIVS cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aeleomolochen, alij Molochen agria, aut Crencen, alij Anadendramalachen, alij Sycophylon. Itali Ibiscum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

IDEM de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Greci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubique in locis cultis.

ALIA ALTHEAE HISTORIA ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibiscum uocant, in syluestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba, Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ ALCEA dicitur, quam ego puto eam esse, quæ hodie herba Simeonis, uulgo Sigmundts wurtz uocatur. Ex eodem DIOSCO. lib. 3.

Alcea syluestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales.

C Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explicationes. Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumq; mensem grandescit in arborem, hastarum, baculorumq; usu in Arabia, Mauritania quoq; Lixi oppido æstuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folii discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen & syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex facto cognominata. Omne folium in quo feruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

Malua Monocaulos.

IDEM rursum in ALTHEAM.

Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquã Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quam Græci μαλάχην, inquit ἀγρίαν uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaq;, semen Maluæ, gustus quoq; caulium, ut Maluæ.

D

MARCELLI VERGILII explicatio Altheæ.

Nihil Althea græcis aliud est, q̃ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus ἄλθος in medicina pharmacũ, remediumq;, & ἀλθαίνειν, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia. &c. Vtiturq; ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte uinum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arborescentem Maluam. Plinius diuersis locis. 19. 20. &. 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præsertim scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, álterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroq; genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortensem, qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undiq; procerior sit, altiusq; a terra erigatur, & in hortis consita arborescit, multoq; maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescũt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodq; in nullo Maluæ flore, quod hactenus ipse uiderim, aut ab aliis audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos scimus, quo modo naturæ, & aliis scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quotannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dicit esse, neq; ad formam magis, q̃ ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptoresq; alios tam grauem litem relinquamus.

Maluæ genera duo.

A

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM BARBARVM.

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognominãt, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoq; Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: q̃ herba diphthongum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis est, e qua radij fiant textoribus: unde & nomen. Leonis cauda. Cercis.

De eadem rursus MARCELLVS VERGILIVS.

Breuis in antiquis Græcorũ medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, unoq; capite de utraq; agi. Quod fecisse congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentiæ. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciatur.

DE IVVAMENTIS MALVARVM & uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior syluestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed in alto magis caules.

Interaneis, & uesicæ utilis. B

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægylopas ex melle sanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumq; ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita perunćti, non feriuntur.

Vlcera manantia in capite, furfuresq; cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq;, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uuluas insessione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uuluæ, sedisq;, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti syluestris semine, uesicæ cruciatus lenit.

IVVAMENTA eius, quæ Althea dicitur, ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera,

C parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, attritus sedis, inflationes, neruorum rigores. Siquidem discunt, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinæue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluæ inflammationes, præclusionesq; in pessis subdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluæ, reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctæ succus ex uino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum eruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore.

Viride semen, siccumq; tritum, utiligines in sole perunctas emendat.

Eodem cum oleo perunctι, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluiq; profluuiū.

In posca, aut uino decoctum bibitur contra omnes uesparum, apum, similiumq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, morsibus & igni ambustis illinuntur.

Constat, aquam trita radice addita, sub diuo addensari.

IVVAMENTA Alceæ ex DIOSCORIDE.

D Cum uino, aut aqua potæ radices, dysentericis, ruptisq; medentur.

Empirici in usu habent ad Collyrin: dicuntq;, uel suspensam eam a pectore, caligantibus oculis prodesse.

Maluarum omnium IVVAMENTA ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue scorpionum, uesparum, similiūq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, quælibet earum perunctι ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omneis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potę. Decoctæ uero cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta surfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas, panosq;, addita hominis saliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtiq; constat, parturientes folijs substratis celerius solui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in ui- A
no decocta hemina. Quin & semē tritum adalligant brachio, genitale nō
continentium. Adeoq; eæ Veneri nascuntur, ut semen Vnicaulis asper-
sum genitali fœminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tra-
dat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissime
infundi. Item sedis uitijs uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus da
tur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitiali
bus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opi-
sthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis,
decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum
pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosioni-
bus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo: succus decoctæ, pori me-
atus suaues facit. Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix, præci-
pue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas
& parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia de-
cocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet perniciosæ tus
si citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu san-
guinis, radicis decoctę succum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum B
melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus, et musculis, neruis, ar
ticulis imposuit. Et asmaticis, ac dysentericis in uino bibēdum dedit. Mi-
rum, aquam radice ea addita addēsari sub dio, atq; elacteſcere. Efficacior
autem, quo recentior.

EX IOANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina ordeacea, us-
q; ad spissitudinem solidam: deinde pistata cum duorum ouorū uitellis,
& oleo Violarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul
miscendo, apostematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tā
in resoluendo, q̄ in maturando, si natura maturationē tentare uoluerit.

EX PLATEARIO.

Contra calida apostemata in principio folia Maluæ terantur, & super-
ponantur. Ad maturandum terantur cum assungia porci recenti: & su-
per tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem sple-
nis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad somnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & come-
sta soluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris constipationem.

Ex aqua illius fiat clyster mollificatiuum competens.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum. Radix ipsius ad
modum digiti grossa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum,
& superspergatur puluis scamo, & superponatur: ungatur tamen prius
cum melle, si uolueris.

Maluauiscus plus mollificat & maturat, sola folia & magis radix trita

C cum assungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata maturat, duriciem relaxat & mollificat. Hærba etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quę superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad prædicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius herbę, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem sacellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satu Maluæ ex PALLADII lib. 10. de mense Octobri.

Hoc mense Malua serenda est, quæ occursu hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Letamine transferuntur plantæ eius, cum cœperint folia quatuor habere, uel quinq;. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebulas conferunt, aut lapillos. Ra-
D ra ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Sic liberandæ sunt hærbis, ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radice, sessiles fient.

CONDITVRA Maluæ ex PLATINAE lib. 3. de honesta uoluptate.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, & utraq; laudanda. Quæ Althea dicitur, q alte surgat. Amplitudine foliq discernantur. Satiua minor, hãc Græci a molliendo uentre μαλάχην uocauere. Omne solum in quo feritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærba contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uespara, apum, muris arachnei. Quin & trita cum oleo, cutiq; extensa, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quanq; stomacho aliquantulum inutilis) contra bilem atram, & eam maxime, quę iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, & in patinã more asparagi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur & codẽ modo flores. Nec insalubre hoc genus condituræ habetur: cum & calculosis, & inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Maluæ genera duo.

Coriandrum.

A

Coriander.

DE CORIANDRO
Rhapsodia XXXIIII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, κόριον. κορίανον.
Latinę, Corium. Corianum. Coriandrum.
Germanicæ, Coriander.

De ratione nominis Coriandri M. VERGILIVS.

Crediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen fecisse Cimices, q̃s folia ei9 & caules olent Et q̃m insectũ id græci Corin uocẽt, ideo olentẽ eos plantã Corion nominauerint. Sunt contra, qui q̃ Corian nõ græci frequenti9 q̃ Coriõ Coriandrũ uocent, nõ a Cimicibus, sed quasi Coriamblon.i. hebetãtẽ oculorũ pupulas dictũ fuisse uelint. κόρην em̃ oculi pupulã, & ἀμβλύνειν hebetare ĩdẽ græci dicunt. Qd' q̃ uerũ sit, peritiores intelligent. Ab hoc em̃ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omniũ eius appellationũ prior illa in hoc, & alĩs medicinæ scriptorib9 frequentior est. Alterã illã in cõmuniore sermonis usu fuisse, indicat in eq̃tibus suis Aristophanes. Quocũq; aũt nomine uocẽt, nota omnibus planta est, semenq; p̃cipue; ideoq; nõ ultra a nobis tractanda. Numerat ab hoc ipso scriptore, 6. uolumine

C niter uenena: odoreq; p̄sertim deprehēdi, q similis uiuenti Coriandro toto corpore sentiat. Meminit & Nicāder in Alexipharmacis suis, quo loco interpres eius syluestri Coriādro uenenū maleficiū inesse ait: q̄d ab eo describit latioribus longioribusq; folijs, multis adnatis, & numerosa radice, copiosoq; flore. Quod nescio an uerum sit: testante Plinio. 20. uolumine eiusdem numeri capite, non inueniri inter syluestria Coriandrum. De eo iterum in. 6. agendum nobis erit.

Εἰκὼν CORIANDRI.

Radice breuiuscula herba est, admodū fibrata, caulibus, ramisq; multis, nudo semine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum salescit.

De satu Coriandri COLVMELLA
lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymū ita uti sata sunt, sua sede mota permanent: neq; est eorum cultus alius, q̄ ut stercorata runcētur. Possunt autem, non solum Autumno, sed & Vere conseri.

Eadem fere PALLADIVS Martio mense.

Ab hoc mense, usq; in Octobrem totum Coriandrum seritur. Amat terrā pinguem. Sed & macro solo nascitur. Semen melius putatur, quod uetustius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olere quocumq; nascitur. Semen melius putatur quod uetustius fuerit.

De Coriandri TEMPERAMENTO.

Vim refrigeratoriam habet: ut inquit Dioscorides. Galeno & alijs apparet ex contrarijs uirtutibus constare.

D VIRES & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus quę serpunt medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculosq; sanat.

Cum faba fresa, strumas & tubercula discutit.

Tineas interaneorum expellit, semen cum passo potum.

Genituram adauget.

Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. Quare continuo & copiosiore usu abstinendum.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Ex PLINIO lib. 20. capite. 20.

Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas uocāt, potum, impositumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidasq;, & pustulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectionesq; cum melle, aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, solutionem uentris stringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubet aliqui ante accessionem, uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoq; quæ ſerpunt,ſanat cum melle, uel uua paſſa. A
Item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epiphoras oculorum, uentris & inteſtinorum fluxiones.

Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.

Pellit animalia interaneorũ, cum mali punici ſucco, et oleo ſemẽ potũ.

Xenocrates tradit rẽ mirã, ſi uera eſt. menſtrua contineri uno die, ſi unum granum biberint fœminæ: biduo, ſi duo: & totidem diebus, quot grana ſumpſerint. M. Varro, Coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam æſtate ſeruari putat.

EX MACRO.

Depellere uentre
Lumbricos, tineaſq; ſolet, ſi trita bibatur
Cum uino: uel ſi mixta ſumatur aceto.

Ex IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt eſſe frigidum & ſiccum: quidam uero calidum. Ab effectu eñ cognoſcitur calidum eſſe: quia uẽtoſitatem & ſchrophulas reſoluit. Ex alio enim latere oſtendunt eſſe frigidum & ſiccum. Quia ſumptum poſt cibum, cibi uapores compeſcit, & uapores ad caput aſcendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarũ, & oleo roſaceo, & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplaſtrum ſolidum, apoſtemata teſticulorum calida potentiſſime reſoluit, dolorem mitigando.

Et ſuccus eius, cum ſucco Lactucæ & Plantãginis, & albumine oui, & oleo roſato omphacino, omnibus ſimul conquaſſatis, apoſtematibus calidis & hereſypelatis, uehemẽt opitulaẽ.

Ex APVLEIO capite. 102.

Mulier ut cito pariat, Coriãdri ſeminis grana. 11. aut. 13. in linteolo mundo de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad ſemur ſiniſtrũ, ꝓpe inguen teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito ſoluatur, ne inteſtina ſequantur. B

De NOCVMENTIS Coriandri ex Dioſcoride libro ſexto.

Non poteſt ob odorem latere Coriandrum. Vocem hauſtum exaſperat, & ebrietati ſimilem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpore eius qui id hauſit, Coriandri etiam odor ſentitur.

De eius CORRECTIONE.

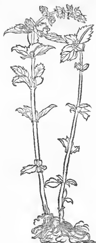
Remedio eſt, cum Irino oleo, quo in alijs premõſtratum eſt modo, id eduxeris, cum abſinthio meracum uinum: nec itidem per ſe potum utilẽ eſt. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum putamina inſe ipſa confracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipſa per ſe bibitur, falſumq; gallinaceorum, anſeriſue eſculentum ius, & cum lupina paſſum.

AVTORES.

Dioſcorides lib. 3. cap. 62.	Palladius.	Plinius lib. 20. cap. 20.
Apuleius cap. 102.	Macer.	Ioan. Vigonius.
Columella lib. 12. cap. 3.		

C

BASILICVM.

D

Basilien kraut.

DE OZYMO Rhapsodia XXXV.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὤκιμον.
Latinæ, Ozymum. Basilicum.
Germanicæ, Basilien kraut.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs super horto Columellæ.

NON OCIMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odorata & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζειν, quod est, redolere. In hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum precipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli-

nius libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus Maias Ozyma feruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter inculcatur paticula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquas, plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius. A
Cum bene discincto cantauerit Ozyma uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymũ esse, quod Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocima dici debent. Nos Ozymum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabularia numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypanis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocimo uero libro decimooctauo. Ozymum. Ocimum.

Controuersia de OCIMO ex PLINII lib. 20. cap. 12.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoq; capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uero, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimo tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conuenire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere Ocimi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Rutam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. Inflationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam Cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Plistonicus. Aliqui & tenasmo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto: Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoq; & equis, asinisq; admissuræ tempore ingeritur. B

DE ALIO OCIMO, QVOD est pabuli genus, idem PLINIVS lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi desecta, antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & eruilæ in iugero autumno misceri, & seri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uocitatum Ocymum, boumq; caussa seri solitum, Varro appellatum a celeritate proueniendi, a græco quod est ὠκέ dicunt.

IDEM DE OCYMO lib. 19. cap. 7.

Nihil Ocymo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum præ

C cipiunt, lætius prouenict.

Deeius satu, COLVMELLA in hortu suo.

Tum quoq; procisso, riguoq; inspersa nouali,
Ozyma comprimito, et grauibus densato cylindris,
Exurat sata ne resoluti pulueris æstu,
Paruulus aut pulex irrepens dente lacessat,
Neu formica rapax, populari semina possit.

De Ozymo scitu quędam dignissima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum protumpit e terra celerrime, floret particulatim, contra q; olus: cæterum, primo parte inferiore, demum superiore: quo fit ut diutius quoq; floreat. Quemadmodum Faba, & Heliotropium. Radix una descendit in altitudinem crassa, & admodum lignosa. Cæteræ a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vini Ocimo aqua datur meridie: cum cætera matutinus rigentur. Feruenti quoq; aqua sparsum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbescit. Differre uidetur Ocymum ab Ocimo, q; Ocymum pabuli & farraginis quoddam genus est uocatum: ab ocys uerbo, quod ualet cito, ut Varroni placet: siue ab eo quod citat aluum bubus, & ideo ijs datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocymum, sed sistebat eo bubus aluum. Id erat e segete uiridi desecta anteq; gelaret. Quãq; manibus carpendum, non falcula secandum, ut renascatur Ocymum, Cato præcipit. Sura Manilius, aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugerum: melius & auena Græca, cui non cadit semen, addita misceri, & autumno Boum caussa seri solitos: hoc apud antiquos Ocymum uocatum. De Ocimo sunt qui scribant capras id aspernari, & insaniam facere. Tritum si operiatur lapide, Scorpionem gigni. Manipulo eius cum cancris decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id esitare, alij uolunt. Habetur & syluestre Ocimum, quod aliud est q; Acinos. Q; q; Acinos, quemadmodum & Ocimoides a Romanis Ocimastrum uocari Dioscorides existimat. Illud monendi sumus, de syluestri Ocimo nihil scripsisse Dioscoridem, de Ocimoide nihil Plinium. Martialis de Ocimo scripsisse rem miram dicitur: q; modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: & si ex eo semine frequenter satum sit, nunc in Serpyllum, nunc in Sisymbrium abire solitum. Recentiores Græci, qui de Rustica re scripserunt, Basilicon, & Misodulon appellant Ocimum: tantamq; cum eo fœminæ discordiam inesse prædicant, ut si pultario subiectum sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunq; cibo manus admoliatur, priusq; subductum fuerit: ut forsasse huc alluserit Persius poëta illo uersu.

Ocymum.

D

Ocimum syluestre.

Dum ne deterius sapiat Panutia baucis,
Cum bene discincto cantauerit Ocima uernæ.

Pro, excantauerit, hoc est, cantando excluserit. Nam & Varro, Plautusq;, ut ait Nonius, Excantare usurpant pro excludere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocatam legimus in comœdijs: sicut aliam Abrotonum: quo & Themistoclis mater fuit nomine. Quanq; sunt qui Euterpem uocatam scribant, & aliam Thryallidem, & aliam Sisymbrium: & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinem.

Ozymi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Est Ocimo quemadmodum & plærisq; alijs, in ruris & hortorum disciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleficio enim & iniurijs meliorescit. Vtq; illa infortunio aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex suo censu amittit, sed quod in ferro, metallisq; alijs fit, longo attritu subinde magis nitet, & speciosior plærunq; emergit: Sic etiam non dissimili ratione Asparagus lætior in censu prouenit. Gaudet calcari, & atteri pede crocus, pereundoq; lætior prouenit. Crispum nunquam in hortis fiet Apium, nisi cum est natum incrementum eius, superuoluto cylindro coërceat olitor. Rutam dum conseritur, maledictis prosequuntur qui adsunt: nec aliter maiore bonitate nasci id olus antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum est: gaudetq; & ipsum cum obrutum terra semen est, paucula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodq; uix credat aliquis, ferventi aqua conspersum, celerius etiam prouenit.

A

Pronunciata Barbarorum de Ozymo.

Iudicum SIMONIS GENVENSIS.

Ozymum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubiq; inuenitur, latis folijs. Et est Gariofilatum, strictioribus folijs, & minoribus Gariofilis, redolens, & citratum, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARII.

Ozymum quoddam est Gariofilatum, quoddam cõmune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrarium uocatur. Ozymum Gariofilatum, est illud quod ab autoribus laudat: Citrarium, & commune uituperatur. Gariofilatum competit medicinæ, & herba, & semen: cum autem simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur. Kruß Basilien Grosß Basilien.

HISTORIA OZYMI EX Serapione cap. 156.

Ozymum Gariofilatum secundum Isaac Ebenamram, folia habet parua, quorũ color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbæ est similis odori Gariofilorum: & stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: & semen eius est minimũ, nigrum, & colligitur in mense Iunio. Kruß Basilien

C

Ozymum non Gariofilatum, est arbustum paruum, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora. Cap. 157.

Domesticum Ozymũ, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, & est calidum & siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, & confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de rõne uictus, & lib. 1. de passionibus, quæ accidunt homini extra corpus, siccat, calefacit, & sistit: censetur inter ea quæ confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Basilicon est calidum & siccum in primo. Habet aũt aromaticitatem et stipticitatẽ, cum subtilitate. Præter hæc etiã est in ipso superflua humiditas. Lętificat aũt cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtiliationi associata. Finaliter tamen usus eius, non est in lętificatione laudabilis. Quoniã substantia nutritiua, quę est in ipso, contrariat ipsius medicinali substantiæ. Etenim substantia medicinalis efficit quæ dicta sunt: nutrimentalis uero sanguinẽ turbidum atq; melancholicum generat: & illa superfluitas insuper quæ est in ipso, caussat inflanonẽ in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copiosiore cibo oculorũ aciem hebetat.

C Aluum mollit.
Spiritum mouet.
Vrinam pellit.
Lac euocat.
Aegre tamen conficitur.
Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.
Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.
Succus uisus caliginem abstergit.
Destillationes exiccat.
Semen potum conuenit insanientibus, difficili urinæ, inflatisq́.
Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.
Quod idem herba efficit.
Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.
Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.
Aphri autem adijciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

EX SERAPIONE.

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepati & cordi.

D Dixit Alenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.
Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorroidibus.
Dixit Alcalamē. Et magis temperatum q̄ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

EX PLATEARIO.

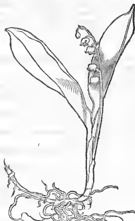
Contra fluxum uētris ex frigiditate factū ualet, cū modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.
Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.
Idem facit cocta in uino & oleo.
Eadem fere Constātinus. Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.
Columella in horto suo.
Simon Ianuensis.
Baptista Pius.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Platearius.
Scriptor Pandectarum.
Serapion.
Auicenna de uiribus cordis.
Platina lib. de honesta uoluptate.

A

Lilium Conuallis, uel syluestre Lilium.

Meyenblümlin.

B

DE LILIO CONVALLIS, VEL LIlio syluestri. Rhapsodia XXXVI.

¶ NOMENCLATVRA.

Latina, Lilium Conuallium.
Germanica, Meyblümen.

LILII Conuallij nomen apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioscoridem nusquã, quod equidem obseruarim. Quamobrem tantisper hic uulgata Herbaria morati sumus, donec uel ex lectione nostra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdiscere mus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario ausu, nouare quicquam, uel priuato nomine inscribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles saltem coniectaras haberemus. Vt dicam tamen quod sentio, mihi unius generis multæ species esse apparent, Narcissus, Flores Martij, alba illa Ligustra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quasdam syluestres, quasdã quoque domesticas, quasdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consuluimus, magis mutos reperimus q̃ pisces. Mirum, tanta sibi polliceri
,, purpuram, experimentaq; per mortes agere, & tamen hæc minima, ac
,, uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII Conuallis.

Omnes frigidæ ac humidæ complexionis affirmant, refrigerareq;, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq; spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreniticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoq; tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq; si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq; sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONVALLIS sic parato.

Recipe uini ueteris optimi, atq; plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus. 40. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulę modicū, piperis triti identidem. Nihil hoc uino preciosius.

,, Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat,
,, & uires cordis mirum in modum coadiuuat.

Brunwurtz.

t

Forwein. Forzwangk.

FICARIA. A

DE SCHROPHVLARIA, B

Rhapſodia XXXVII.

NOMENCLATVRAE Maioris,

Latinę, Schrophularia maior. Caſtrangula. Vrtica mortua.
Germanicæ, Sawwurtʒ. Fickwartʒen kraut.

MINORIS.

Latinæ, Ficaria. Millemorbia.
Germanicæ, Pfaffenhödlin. Fyckwurtʒ.

MEDIAE.

Latinę, Schrophularia media.
Germanicę, Knabenkraut. S. Johañskraut. Wundtkraut. Fottzwangk. Gauchgeyl. Fotʒwein.

IVDICIVM OTHONIS de Schrophularia.

SROPHVLAREM hærbam, quæ ſit apud Dioſcoridem, ut pronunciare temere nõ auſim, ita radix palam indicat, inter teſticulares, & glandulofas cenſendam. Nulla tamen teſticularium apud Dioſcoridem deſcriptio adhuc mihi ſatisfecit. Quare Barbaros tantiſper morati ſumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quiſpiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. ſ. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuenſis ſic. Schrophularia herba quædam dicitur, uel Simon Ianuenſis.

C ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut schrophulas habeat: uel quia ualet ad schrophulas delendas. Habet folia similia Vrticę, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hæc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia.

Millemorbia Castrangula. Ficaria. Vrtica mortua.

De hac uide infra in Chelidonio minore, cui congener uidetur.

PANDECTARIVS de Minori Schrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, herba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis parvis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De Media Schrophularia HIERONYMVS herbarius.

Schrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, & nodosa. Germanis uulgo uocatur **Knabenkraut, oder Wundkraut, Gauchheyl**. quanquam est & alia herba eius nominis, **oder S. Johanskraut**: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditque rursum in terram se. Id ita habere, emperico illi lubens crediderim. Tametsi me non fallat, alios inter Cōsolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

The. Fettichius.

TEMPERAMENTVM.

Vires habet resoluendi.

D Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

IVVAMENTA.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ quam potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quę leprę quendam aspectū habet.

Puluis radicis Maioris, melli intritus, uel pollini farinę triticeę mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatque glutitus, si mox in lecto decubas, primū sudores eliciet, inde schrophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

REMEDIA Mediæ Schrophulariæ.

Media uulneraria hærba est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et conjecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit concrescere carnium frusta concisa.

Certe emperici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

A

B

Kuchenschell. Hackerkraut.

OTHO BRVNNFELSIVS.

CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarom incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent plane uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdum seruiendum esse scenæ καὶ καιρῷ λατρεύειν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ociose agerent & prela, coacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, preterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem preberent doctioribus de ijs deliberandi, q;

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.

De prima hac ab empericis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illacq; per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisq; utilissimã prestant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblům.

D

Incognita ueteribus hæc hærba, tametsi passim in Germania nascens. Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhapſodia XXXVIII.

Capillus Veneris Maurrut.

DE CAPILLO VENERIS

¶ NOMENCLATVRA

Græca, ἀδίαντον. πολύτριχον. τριχομανές.
Latina, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.
Germanica, Maurruten. Steynruten.

B

VETERRVM AVTORVM placita, de Capillo Veneris.

ADSERTIO CAPILLORVM Veneris, ex Dioſcoride lib. 4.

ADIANTON puſilla gerit folia, ſimilia Coriandri, ſerrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice ſuperuacua. Neq; caulem, neq; fructum, neq; florem profert.

THEOPHRASTI hiſtoria de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id eſt, Capilli Veneris, foliũ in aqua nunq; madeſcit, nec quicquã adhæſiſſe humoris conſtat: unde & nomen herba accæpit. Genera eius duo, Candidum, atq; Nigrum. Ambo ad defluuiũ capillorum utilia, oleo trita. Naſcuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI ADſertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aeſtate uiret, bruma non marceſcit. Aquas reſpuit perfuſum, merſumq; ſicco ſimile eſt, tanta diſſociatio deprehenditur: unde & nomẽ a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Callitrichon uocant, alij Polytrichon: utrũq; eſt ab affectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum ſemine apij, adiecto oleo copioſe, ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius eſt Polytrichon, aliud Trichomanes uocãt. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs Fili-

C cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de caussa, potius quam quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII Annotatio in Adianto, & de ratione nominis quædam.

Coronat interiores puteorũ parietes, & fontiũ margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamẽ odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter q̃ qui opes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideant, quæ naturali corporũ dissociatione, misceri simul quacunq; etiã illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi caussa est, quã duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiusæmodi. ἀχραὲς ἐπ' ἀδίαντον ὅν οὐκ ὀμβροιο βαλόντος, λεπταλέην πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει. Quod est, Purumq; Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimũ e cœlo cadens stillicidium folijs insidet. Docuit idem Theophrastus. s. de Plantarum historia. τό τε ἐπὶ τοῦ ἀδιάντου συμβαῖνον. οὐδὲ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδὲ ἐπίδηλον ἐστι, διὰ τὸ μὴ ὕδωρ μὴ ἐπιμένειν ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neq; enim madet foliũ eius aqua conspersum, neq; humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam. 22. uolumine, ca. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumq; sicco simile est: tanta dissociatio deprehendĩ: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumq; eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neq; enim Adiantum aliud est, q̃ quod οὐ διαίνεται, id est, non madescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autẽ, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrunq; enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, q̃ χρήσιμα εἶναι ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo iuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis græcis pariter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomẽ, quod in cõmuni usu est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentũ hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoq; oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, græci, ue pronunciant. Facilisq; potuit lapsus esse ab audito Euenomcho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebeno, quæ nigro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisq; nigros coliculos translatũ. Neq; enim aliud Ebenotrichon q̃ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori. legũtur, sans certã habent caussam & originem: ideoq; a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γίνεται δ' αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμα δ' ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεται δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ὑδρηλά, ὡς δὲ οἴονταί τινες, καὶ πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχομανὲς ποιεῖν, ἔχει δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιάντῳ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρά, φόδρα καὶ πυκνὰ καὶ πεφυκότα κατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ οὐκ ἔχει. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterũ nigrum. Vtrunq; tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uessicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetq; caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaq;, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatq; umbrosa loca. Et hęc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quę a Plinio ijsdem fere uerbis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Diosco. tradit: qui Adiantũ Coriandri folio describit: neq; in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idq; statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntq; candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon.
Callitrichon.
D
Ebenotrichon.

A

nus nigros habet: in candido tamen augentibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntq; in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in folijs est, quę in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancq; rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia; qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrũq; inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetq; casdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu; idq; tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neq; enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo ἐπ' ἄκρων ἐσχισμένον, quę alij interpretes, serrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ q̃ in serra dentes: neq; in cacuminibus tantum, sed undiq; per extremitates diuidantur. Credimusq; nos, quod in Adianti folijs legit, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiã huius translatum esse. ideoq; uitij nota eo loco adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantũ hoc simile habet: neq; si tota folia, aut earũ segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam caussam animus, duas, tres uel illas uoces tanq; inutiles relinquere: sed in cunctis græcis latinisq; inuentas seruauimus: præsertim dicente Plinio, Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verũtamen, ut paulo ante præmonstrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia cõparari. Suspicatiq; sumus, & adhuc suspicamur, non esse integrã primã huius capitis partẽ: perijsseq; uoces aliquas, quæ certiorẽ totius Adianti historiã facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntq; legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes esse. Sed qualẽ nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusq; historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et q; generis eiusdem sit, et q; omnis Adianti eædem uires ad omnia sunt. Paulusq; Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse.

N E O T E R I C O R V M placita, de Capillis Veneris. B

M E S V E de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcini: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & propriè iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

P A N D E C T A R I I.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adiathon, sive Polytrichon: ut patet per Dioscoridem, et per Alexandrum. Vnde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthõ, & Polytrichon accipiuntur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrica capilli: unde Gallithricum, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem sunt. Bellæ græcas.

S I M O N I S G E N V E N S I S.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Vides Lector, ueterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrãt offi-

C cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnantia dicere: ut nihil minus etiam hodie cognoscamus, quam uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venereum hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietinis iactamus, quam capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgaram adpinximus, donec aliam demonstrauerimus.

ELECTIO ET PROBATIO
melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, nón habent spiritum.

TEMPERAMENTVM EIVS EX
Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6. simpli. cap. 7. Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & repercussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt schrophulas: & quædam quæ frangunt lapides.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium morsibus auxilio est.

Contra stomachi fluctiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & susino, aut hyssopo, uinoque.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorū additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

EX MESVE.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inbibitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educūt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatē anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & proprie ægritudinum

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endiuiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino schrophulas. A

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices fœtarum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus calidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Imò faciunt eos crescere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorũ cum uino caput, & abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales. Serapion ca. 3

DOSIS.

Potio decoctionis ipsorum, quãdo quęritur per ipsos solutio per uentrem, est circiter libram unam.

Ex IOANNE VICONIO.

Capillus Veneris, est frigidæ & siccæ temperatę naturę. Habet uirtutem diureticam, ualetq; splenetícis & hepaticis. Et succus eius cum succo Abrotani, & Altææ, & mucillagine Nasturtij, Schrophulas resoluit, & in Alopecia capillos resoluit.

RECTIFICATIO ex Mesue. B

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant operationem eorum uiolæ. s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in aqua casei uigorat eos in soluẽdo. Decoctionẽ autem modicam sustinet.

AVTORES.

Dioscorides libro. 4.
Plinius lib. 22. cap. 21.
Serapion. Mesue.
Simon Ianuensis.
Pandectarius.
Ioan. Vigonius.
Theophrastus lib. 7. cap. 3.
M. Vergilius.
Herm. Barbarus. Auerois quinto Colliget.

Bylſamkraut.

¶ De Hyoſcyamo, Rhapſodia XXXIX.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὑοσκύαμος. Διοσκύαμος. πυθώνιον. ὑπνωτικόν.
Latinæ, Hyoſcyamus. Herba Apollinaris. Faba ſuilla.
Teutonicæ, **Bylſam kraut.**

HYOSCYAMON græci uidentur appellasse, hoc est, Fabam suillam, propterea, quod, ut Helianus ait, pastu eius herbę, resol uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas enim statim adeunt, & caneros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur. A

Eικών Hyoscyami secundum DIOSCORIDEM libro Quarto.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, scutulis septiseminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentiæ. Vna semine nigro, floribus pene purpureis, smilaceis, folijs cytinis prędurís, & spinosis. Alterius semen subflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & siliquæ simpliciores. Ambo insaniam gignunt, & soporem. Ideo in communi usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici recepere, pingue, lanuginosum, molle, candldi floris, seminisq;, in maritimis ruderibusq; nascens. In cuius deficientis uicem, ruffum usurpari oportet. Niger ut deterrimus, improbatur.

De COLLECTIONE eius & VSV.

Colligitur ex tenero semine, folijsq; et coliculis succus. In quem usum tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur succus. Verum non nisi anno uno duntaxat durat. facillime enim putrescit. Colligitur etiam priuatim succus, idq; ex semine tñi iam sicco, adfusa cũ tunditur calida aqua: deinde contusis omnibus & expressis. Est aũt sic expressus succus priore illo innocentior, et ad arcẽdos somno dolores pręsentior. Ipsa etiam tunduntur folia, inspersaq; ex trimestri tritico farina, in pastillos cõformantur, & conformata, seruantur. B

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & semen albi, ex tertio sunt ordine refrigerantium, siccantium uero secundo.

VIRES ET IVVAMENTA

Succus ille utilis est, ad arcendos somno dolores.

Vtilis & contra acres, calidasq; in oculis destillationes, dolores auriũ, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplastri modo impositum lenit.

Facit ad eadem & semen.

Miscetur utiliter & alijs, quæ ad arcendos somno dolores conficiuntur, cataplasmatis.

Recentia autem folia emplastri modo imposita, omnium aliorum remediorum, efficacissime dolores omnes necant.

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mitigat.

Omnes facile tumores pellit, & sedat, pedum, inguinum, testiculorũ, pectinis, & femorum.

u

C NOCVMENTA eiusdem ex Dioscoride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem amentiam facit.

Ferũt prӕterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocãt Colon, habuerit, eiq; per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

REMEDIA.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, inprimis uero asinino: sin minus, caprino, buboloue. Prosunt, & pinei nuclei, uel cucumerum semina cum passo sumpta.

Salsum prӕterea uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticӕ semen, Cichorium, Sinapi, Nasturcium, Raphani, Cepę, Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quoq; imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

Ex PLATEARIO.

Obserua, cũ in receptione reperiũ Hyoscyamus, ore recipienda, ponendum est semen: si externus, herba. Maioris autem efficaciӕ sunt semina.

Ad somnum prouocandum in acuta ӕgritudine, talis sit usus. Fiat fomentum ex aqua decoctionis illius herbӕ, circa pedes & frontem, & tempora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto, & fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cõstringẽdas, facit idẽ emplastrum cũ modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrũ ex ipsa herba trita, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra diffuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Experimentũ Ad dolorem dentium super carbones potitur, ut fumum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur semen ipsum ad decennium.

AVTORES.

Dioscorides libro quarto, & sexto.

PLATEARIVS.

A

B

Poley.

DE PVLEGIO Rhapſodia XLI.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, γλήχων. γλίχων. βλήχων.
Latinæ, Pulegium.
Germanicæ, Poleyen.

QVOTIDIANVS Pulegiũ olim ueteribus in ſanitatis uſu cibus; unde in ſale ſeruabatur, aliorum ſalgamorum modo, ut autor eſt ultimo operis ſui Columella. Nota paſſim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de Pulegio.

PVlegium, ipſo brumali die germinat in carnariis, refloretq;, Ramulis etiam a parente abiunctis ut Scylla. Naſcitur hoc etiam non ſatum. Semel uero ſatum, diutina ætate durat. Magna cum Nepeta & Mentha Pulegio ſocietas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpureum, Mas candidum. Vtruſq; recens incenſus pulices necat; unde nomen Pulegio. Habetur &

C Pulegium syluestre, Origano simile, folijs minoribus quàm satiuum, & a quibusdam uocatur Dictamnus: occasione hinc orta, Dictamnũ Creticam Pulegium syluestre nominantmũ. Pulegium græci Glecona, & attice Blechon, sed & Blechron quoq; uocãt, ut inquit Dioscorides. Ego Blechron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum Pulegium (ut dixi) brumalis herba dici potest, quemadmodum & solstitiales aliquę dicuntur. Plinius, Condurdon inquit, solstitialis herba, flore rubro, suspẽsa in collo cõprimit strumas. Plautus quoq; in Pseudulo.
Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.

Temperamentum PVLEGII.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, crassa, glutinosaq; facile facit exspuere.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE libro tertio.

Menstrua, secundas, ac partus eijcit.
Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.
Conuulsis auxiliatur.
Nauseas, stomachiq; intercisiones, ex posca permulcet.
Atram bilem per aluum exigit.
Bibitur in uino utilissime contra serpentium morsus.
Defectos animo reercat, cum aceto naribus obiectum.
Gingiuas arefactu cinere corroborat.
Illitum cum polenta, inflammationes omneis sedat.
D Podagris per se subuenit, impositum usq; dum rubescat locus.
Cum cærato uaros extinguit.
Lienosis cum sale utiliter illinitur.
Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.
Conuersas uuluas corrigit.
Contra inflatiões duriciasq; uuluę, in deſſessiões conuenienť adijcitur.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 14.

Magna societas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisq; deiectis.
Qua de caussa dignior e Pulegio corona uertigini, quàm e Rosis, cubiculis nostris pronunciata est.
Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare.
Quin & olfactu capita tueri contra frigorũ æstusq; iniuriam, & a siti traditur: neq; æstuare eos, qui duos e Pulegio surculos impositas auribus in sole habeant.
Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.
De Pulegio fœmina. Fœmina efficacior. Est aũt hæc flore purpureo: mas candidum habet.
Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet.
Sic & pectoris, & uentris dolorem.
Stomachi aũt ex aqua itẽ rosiões sistit, et uomitiões cũ aceto, et polẽta.
Intestinorum uitia melle decocta, & nitro sanat.
Vrinam pellit ex uino, & si Amineum sit, et calculos, & interiores omnes dolores.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus eijcit. A

Semen obmutescentibus, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur.

Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum caussa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle confricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionū cum uino tritum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

Remedia Pulegij syluestris ex eodem PLINIO.

Syluestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus folijs quam satiuum: et a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatū a pecore, caprisque balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes, Blechon uocauerunt. Natura tam feruēs est, ut illitas partes exulceret. In tussi, & perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem. Conuulsis, & torminibus, podagrisque mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lienem cum sale utile est, & uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum succo æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem morsum. Radix contra increscentia ulcera. Recens potentissima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetæ societas. B

EX PLATEARIO.

Pulegium est calidum & siccum in tertio gradu. In tempore florū colligitur, & per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipitibus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum reuma facta sacellatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum siccarum, humiditatem uuæ & gingiuarum deficcat.

Vinum decoctiōis eius, & ficuum siccarū, ualet contra frigidam tussim ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum, ex caussa frigida. Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctiōis eius, humiditatem matricis desiccat, & uuluam mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres salernitanæ.

C

DE CATAPVCIA, Rhapsodia XLI.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, λαθυρίς.
Latinæ, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.
Germanicæ, Spinckkörner. Scheyßkörner.

P. COLLINVCIVS de Catapucia.

Catapucia est herba, quam uulgus per hæc tempora nũc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, &.27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D LATHYRIS, quam aliqui Tithymalum appellant, eamq; Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici conceptaculo insignem, rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercursantibus membranis distincta continentur, Eruis maiora, rotunda, quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea sorbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. In gallinaceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Sententia SIMONIS IANVENSIS, & Autoris Pandectarum de CATAPVCIA.

Catapucia duplex.

Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem: folia similia amygdalis, sed longiora: semina eius in cacumine uirgæ rotundum, deforis nigrum, deintus album. Sunt enim ambæ quasi eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ in primo: uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde Choleram & Melancholiam. A

DE PENTAPHYLLO Rhapsodia XLII.

NOMENCLATVRÆ

Græcæ, πεντάφυλλον.

Latinæ, Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Herba. Pentadactylus.

Teutonicæ, Fünffinger kraut.

PLACITA AVTORVM, de Quinquefolio. B

HISTORIA DIOSCORIDIS, de Quinquefolio.

RAMOS FERT surculaceos, tenues, palmi magnitudine, in quibus semen: folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plura, in ambitu serrata: florem in luteo pallescentem, interdum auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, Veratro nigro crassiorem.

THEOPHRASTI historia, de Quinquefolio, libro nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiã hoc nomine appellatur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadratur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & augetur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinq;, unde & nomen. Caules prætenues mittit, & crebris internodijs constat.

Vide supra fol. 26. quomodo hæc omnia Tormentillæ respondent.

C PLINIVS DE QVINQVEFOLIO lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet, & ipsa herba incipit & desinit cum Vite.

Historia APVLEII de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium. Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli. Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina, Flore pallido, radice longa, atq; subrubra.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides sibi pugnare Theophrastum, Pliniū, & Apuleium, proinde & officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi. illi uero qui sint, ex controuersia inter Leonicenū, & P. Collinucciū, facile licebit dijudicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeatur, ipse coniicito.

NICOLAI LEONICENI iudicium, de eo loco Plinij, quo describit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentē, pro eadem accæpit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidē herbæ, præter Pentaphylli nomen, censuit adscribendas. Sic eñi lib. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllū nulli ignotū est: cum fraga quoq; gignendo cōmendet. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̃ Plinij errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam etiam herba quæ fraga gignendo cōmendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiungeret, atq; alia inferret indicia, quę non sunt alterius herbæ, q̃ Pentaphylli propria.

PLINII defensio per P. COLLINVCCIVM.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniū, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimiū exactor, quod omnia ad numerū opinioni, quā de Pentaphyllo exceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̃ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuū faciam. In hoc maxime errasse Pliniū Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefoliū illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliū, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliū esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illū plærisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinq; foliū esse, in qua Plinius tam euidēter errauerit. Deinde, quod per imperitiā herbam fraga ferre posse nullā credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̃q; melius Trifoliū dici adseuerat, & quā docti, uulgusq; Fragariam herbā noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliū quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptiōe parū intellexisse uisus est. Adde si placet & quartū (quan

Pes Coruinus Leoniceno est Pentaphyllon,

do & ipse minutissima queq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij siue Trifo A
lij, nō fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonice
nus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio di-
cta excusserimus, & uerum esse autorem Pliniū, & calūniatorem esse Leonicenū ostendemus.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est:
inarescens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uirgineo
est, & auget, & desinit cum Vite: folia oīa quinq;, unde & nomē. At quarto Dioscor. cū multa
Pentaphylli noīa enumeret, inter quę & Pentadactylon, et Pseudoselinon, et Quinq;foliū sunt,
Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet
in surculo quinq;, raro uero plura, in circulū sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subal-
bidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helle
boro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga
gignendo, cōmendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubrā habet radicem. Hęc arescens nigrescit, et angulosa fit. Nomen a numero
foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quin
quefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam
Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud in his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinq; folium, non esse hanc de
qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec
inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo
uiret. Hęc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido con
stare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fru
ctum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cōmendari illam scribat Plinius: tum ramos uni
us palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non es-
se, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophra-
stus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia il-
lam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon
illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium
palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest. B

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterq; ratione cognominant,
quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinua-
ta, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra
folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quā Pedem coruinū uocari supra dixi
mus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectionibus quinq; (ut ita dixe-
rim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in hunc ferme modū effigiata est. Hæc & Pentaphyl

lon illa est, quæ Dioscoride autore fructus, edit, quæ fraga ab
Plinio appellantur, cuius eximiæ a Dioscoride uires Plinioq;
traduntur, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ pur
gandis domibus adhibetur, cuius radicē plurimū in usu esse,
Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus ocu
lis inspexisset, nec utilissimā herbam, cuius in medicina nullus
usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec in-
tempestiue adeo in Pliniū adlatrasset. Herba uero illa, quę dis-
tincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimā & cœ
nobiorū hortis satiuā passim fraga ferre uidemus, suū nomen
haber. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisi
mile cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliū, tot appellationibus,
tot etiā signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset
herbā quæ uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appel
lasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliū fraga ferre dixit,
sed copulæ etiā scilicet adiectione descripsit, cum cōmendari il
lam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiā augentem cō
pulā addidisset, nisi & aliā esse herbā, quæ fraga ferret, agno-
uisset: ut quā ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud
adijciendū uidetur (ut minus mirū sit, Quinq;foliū quoq; fra
ga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadā
similē adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes ob
seruauimus, radicē subruffam habere, et digito sæpe crassiorē, et senescentē nigrescere: tum non

C nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quib. prima illa foliuscula diuidant.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæq; ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloq; alio, q̃ fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atq; ut nihil unq̃ decernens, sic nihil renuens, quod studiosorũ ingenia ad ueritatis inquisitionẽ mouere, excitareq; possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insigniq; sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinq;, quæ & ipsa quoq; ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est, citanturq; inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidã, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemq; docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapteron in Theophrasto, Theodorus Quisquefoliam, & Quinquepennã conuerit. Aetius hanc Hermuboranem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissyphi cognominant. Daci Drocila. Itali Psyllitum, Soloram, & Thebeotin: quanquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoq; dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, definitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse posit, non intelligo. Nam
D herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rheticis & Vindelicis alpibus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi q̃ septem, non quinq; habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si Dijs placet) officinæ pro uiperarum carne subijciunt; quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uisantur.

De hac supra folio. 85.

De rõne nõis PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloq; hoc nomine maxime cognitum ubiq; in honore aliquo est. Theophrastus. 9. de Plantar. historia non Pentaphyllon tantũ uocari sua ætate dixit, uerũ Pentapetes etiã, facto ab aliquibus illi nomine a pennis auiũ, ut credidit Gaza: ut aũt nos opinamur, quia in quinq; folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiã folior. forma, ut Pentatomon, id est, in quinq; partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, q̃ ut in hominis manu quinq; digiti sunt, sic in ea planta tondem folior. diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam, quod Apiũ mentiatur, sitq; illi in folior. sectionibus illis quadãtenus simile. Quæ itidem illi a gentibus aliæ appellationes fuerunt, aliquã huiuscemodi caussam habuerũt. Quales Callipetalon, et Xylopetalon sunt, a folior. specie & duricie factæ. Quemadmodũ uerisimile est, in barbaris illis latere incognitã modo nobis, ex figura, aut uiribus eius rõnem aliquã. De radice, solioq; eius lib. 9. de plantar. historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinq;folij radicem effossam, siccatamq;. Quod a Dioscoride ideo dictũ non est, quoniã sans fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo loco signatã, seruari relinquebat. Adiecit etiã Virgineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturã Vitis sequeretur, augeri simul, & tabescere cum ea, caules per terrã spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait κνῆμας, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ κνῆμας ille, qua diximus ratione uocat. Videndum illud etiã, quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefoliũ esse dicat. Nobis male inuicẽ comparari posse plantarũ illarum folia inter se uidentur: quemadmodũ & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeo difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrunq; colorem illum.

Pentapetes.

Pentatomon.

Pentadactylon.

Pseudoselinon.

DE PENTAPHYLLI temperamento. A

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. 8. simplicium, arefacit in tertia distantia. At neutiquã acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namq; partium tenuium.

VIRES EIVS ET IVVAMENta ex Dioscoride.

Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineatur, dentiũ dolores sedat.
Putrida oris ulcera, collutione sistit.
Arteriæ scabricias, gargarizatu læuigat.
Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur.
Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.
Cocta in aceto & illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.
Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq; sanat.
Teneræ radicis succus contra iocineris pulmonumq; uitia prodest. Item aduersum uenena.
Cum hydromelite autem, uel diluto uino, et piperis exiguo, bibũtur folia contra febrium circuitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.
Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus prosunt.
Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur.
Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, quã fistulis remedio sunt. B
Enterocelicis auxilium præstant.
Quinquefolium sanguinis profluuia & potu & illitu sistit.
Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

EX IOANNE VIGONIO.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifestam, non uidetur participare.

AVTORES.

Theophrastus, lib. 9. cap. 19.
Dioscorides.
Plinius, lib. 25. cap. 9.
Apuleius.
Leonicenus.
P. Collinutius.
Herm. Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Galenus. 8. Simplicium.
Ioannes Vigonius.

Chelidonia.

C

D

Schölkraut.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

❡ Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. παιωνιά κρατιαί. γλαύκιος. πάνδιον ῥίζα.

Latinę, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundinaria maior.

Germanicę, Schölkraut. Schölwurtz. Schwalwēkraut dz groß.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, surculoso. folijs Ranunculi, multis, mollioribus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia prodeunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra-

uiter olens. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua semen Papauere maius recluditur. A

De MINORE.

Minor herbula est, stolonibus constans, sine caule, folijs Hederę, mul to rotūdioribus & minoribꝰ, teneris & subpinguibus. Radices habet cōplures, pusillas, in granorū tritici modū, aceruatim cōgestas, quarū tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas nascitur.

Theophrastus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quæ aduentu hirundinis suum excitat florem, hæc partim naturalem, partim fortuitam habere caussam apparet.

Historia Chelidoniæ ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoq; inuenere hærbas, inprimisq; Chelidoniam. Hac eīm hirundines, oculis pullorum in nido restituunt uisum, ut quidā uolunt, etiā erutis oculis. Gña eius duo. Maior fruticoso caule, folio Pastinacę erraticę ampliore, ipsa altitudine duorū cubitorum, colos albicans, flos luteus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen Papaueris. Florēt aduētu hirundinum, discessu marcescunt.

De temperamento Chelidoniæ.

Abstergendi uim habet, & satis calefaciendi, & succus acidus est.

Vires & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Succus in æreo uase cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adsert. B
Folijs, caule, radice succus exprimitur, ineūte æstate, et siccatus in umbra digeritur in pastillos.

Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quę serpunt. Imposita cū uino, aut māducata, dentiū dolorē sedat.

EX IOANNE VIGONIO.

Chelidonia est calida & sicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. Ideo uirtus eius in collyrijs acuētibus uisum perutiliter imponitur. Et eius succus intra dentes impositus, eos intra spaciū tēporis facit cadere. Et radix eius est minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & resoluēdi. Ideo dolori dentiū ex frigida caussa caussato, prædicta radix aliquantulū contrita, & aceto irrorata, dentibusq; tenta, pręsentissime medetur.

Ex PLATEARIO.

Chelidonia est calida & sicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non herba poni debet.

Radix per tres annos potest seruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & substantia, uirtutem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uuluam repletam ex frigido humore, radices bene tritæ in uino coquantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargarismate.

Contra colicam passionem herba trita, & in uino cocta superponatur, uel spongia infusa in uino decoctionis, uel puluis eius radicis sæpius superponatur.

Ad menstrua prouocāda, & matricē mundificandā, fiat fomentū sępius ex aqua decoctionis (eius.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere rosarum conficiatur cum aceto, et decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungantur parteis cancrosæ, multum confert.

Contra fistulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fistulæ immittatur.

C

Gauchheyl männlin.

D

De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀναγαλλίς. κερῖτις. ἀερῖτις. σαυρῖτις.
Latinæ, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.
Germanicæ, Gauchheyl.

QVEMADMODVM Consolidæ nomen multis adeo herbis familiare est (nominatim enim quinque eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdā ea quæ Morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prętereūt. De genuina tamen Anagallide sic habet.

Sup. fol. 77. & seq.

Εἰκὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ cęruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: folijs in quadrangulo, caule pusillis, subrotūdis, ad Helxine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyl weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoniam ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus. Pli.li.26.ca.7.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores Palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, ꝙ fœminam pecora uitẽt: aut si decepta similitudine (flore enim tantũ distant) degustauere, statim eam quoqꝫ (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quærunt. Præcipitur effossuris, ante solis ortum, priusqꝫ quicqꝫ aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita pręcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin quoqꝫ dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagalgalin dicendo, utilem mordendis & assiccandis ulceribus Anagallidẽ uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobat, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidẽ & Nycteritis a Dioscoride uocatur. Errant qui Passerinam uulgo dictã, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, id est, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore Paulus Aegineta Corallium quoq; dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diacorallin. Quanq; & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Coralius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraq; & mitigandi, & abstergendi uim habet, quiddam etiam subcalidum, & trahens.

VIRES eius & IVVAMENTA ex DIOSCORIDE.

Inflammationem arcet.
Adactos corpori aculeos extrahit.
Nomas cohibet.
Succus caput gargarizatu purgat.
Et naribus infusus, dolorem dentiũ lenit, si in aduersam narẽ iniiciat.
Argema cum melle attico emendat.
Retusæ oculorum aciei auxiliatur.
Contra uiperarũ morsus, iocineris & renũ uitia, ex uino bibere, pdest.
Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduam sedem reprimere. Quæ uero phœniceum, illitu euocare.

AVTORES.

Dioscorides, libro secundo.
Plinius libro. 26. capite septimo.
SERAPION.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

Rattenblůmen. x 3

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIIII.

¶ NOMENCLATURAE

Græcæ, μελάνθιον. μήκων ἄγριον. μήκων μέλαν.
Latinę, Nigella. Gith.
Germanicę, Ratten.

Placita autorum de NIGELLA.

Historia Nigellæ ex DIOSCORIDE libro tertio.

EXIGUUS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Folijs ut Senetionis minutis, sed multo tenuioribꝰ. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercursantibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

PLINIANA Nigellæ historia lib.19. cap.8. lib.20. capite.17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethũ culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanspermon uocant. Optimum ꝗ excitatissimi odoris, & ꝗ nigerrimum.

Επιγραφή Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

MElanthion, quod & Melanspermon, & Melãthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemõ, siue Anthemion, Nigellã interpreratus. Quanq; Anthemon oĩno alia species est, ꝗ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamęmilon est, Melaniõ uero nigra Viola. Optimum Gith, ꝗ excitatissimi odoris, & ꝗ nigerrimũ. Culices suffitu necat, & muscas. Succum eius largius sumẽti, uenenũ esse, D mirari licet; cũ semen ipsum, inferiorem crustam panis, cereali sapore condiat gratissime. Aliud oĩno genus uidetur esse Gith, ꝙd in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, folijs fere Porri oblõgis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius ꝗ Melanthium, nec odoratũ. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mẽtio est, folium habet Fœniculi, Senetionis ue, florem ceruleum. Odor seminis iocundus, nec ubiq; prouenit. Hippocrates Cyprium cõmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisq; nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri mitum, ex uino uetere probant.

Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

VIdent Maio & Iunio mẽsibus in pratis, sepibus, limitibusq; omnibus nascentẽ rura oĩa Nigellã: nihilq; eo frutice frequẽtius, simul & uilius. Quondã grato sapore panẽ Nigellæ semen cõmendabat. Inspergebatur em̃ ante cocturã illi tritum, quemadmodũ & Papaueris: non aliter ꝗ & nos modo dulciarijs potius ꝗ pani Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, sagacis naturæ artificiũ est, in conformandis eius uasculis, quibus concipit, maturatur, & seruat semen, colore nigrũ, Panici seminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullã præterea habent qualẽ Papauera in summo stellã, sed latiorem umbilicũ: neq; intus eodẽ modo discurrentes membranas seminũ locos dissepientes. In Papauere em̃ sulcorũ modo intercidente, quasi aggere quodam canales sunt: in Nigella per mediũ transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminũ diuiduntur. Est illud discrimen etiã, quod singula in singulis Papauerũ caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora; ut quod numero seminũ in singulis uasculis deest, uasculorũ numero expleat. Solaq; hæc uasculi forma fecit, ut syluestre & nigrũ Papauer a quibusdam Nigella diceretur. Græci a colore seminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq; esse partium tenuium.

Vices eius & iuuamenta ex Dioscoride. A

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.
Discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex Irino, & infusum naribus.
Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitũ.
Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.
Dentium doloribus decoctum cum aceto & teda prodest.
Teretes uentris tineas expellit, perunctō ex aqua umbilico.
Destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.
Vrinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.
Et lac extrahit.
Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.
Phalangiorũ morsibus ex aqua drachmæ pondere haustũ auxiliatur.
Incenso serpentes fugantur.
Tradunt largius epotum, enecare.

EX PLINIO.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.
Illini ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.
Bibitur drachma una contra araneos.
Distillationem mirum discutit, tusum in linteolo, & olfactum.
Idem præstat radix manu tenta.
Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus. B
Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.
Dentium dolores, coctum cum aceto.
Defficultates spirandi, addito uino potum.
Duricias, tumoresq; ueteres, & suppurationes illitum.
Lac mulierum auget, continuis diebus sumptum.
Colligitur succus eius, ut Hyoscyami.
Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes etiam condiat.
Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.
Quinimo lintheolo alligatis tantũ granis. 30. secundas trahi reperio.
Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.
Culices suffitu necare, item muscas.

EX MARCO CATONE cap. III.

Si bouem, aut aliam quãuis quadrupedem serpens momorderit, Melanthĳ acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

EX COLVMELLA, lib. de re Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediũ est, ge-

C nus feminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini sextario, atq; ita faucibus infunduntur.

EX VIGONIO.

Nigella est calidæ & siccæ complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, aloëq;, & more emplastri super umbilico imposita, lumbricos puerorum interficit.

EX PLATEARIO.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirtutem habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qua litatibus suis.

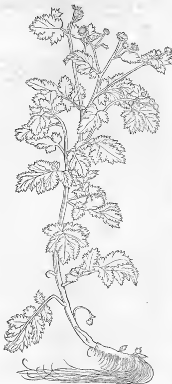
EX AVERROE quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subtilitate. Et ligata in panno lineo, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

D AVTORES.

Plinius, libro. 19. capite. 8.
libro. 20. capite. 17.
Dioscorides, lib. 3.
Mar. Cato, capite. 111.
Columella de re rusti. libro. 6.
capite. 32.
Ioannes Vigonius.
Platearius.
Auerrois. 5. Colliget.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

A

B

Mettram.

C

DE MATRICARIA PRIMA SPECIE Parthenij. Rhapsodia XLV.

NOMENCLATVRA

Græcæ, παρθένιον.
Latinæ, Matricaria. Febrifuga.
Germanicæ, Mettram.

NEBVLAS & caliginem nobis offudit, Matricariæ nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud Dioscoridem certo designare nequiremus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cõmentarijs Neotericorum obseruauimus, id est, ex Pandectario, & Hermolao Barbaro. Vterque tria eius genera facit. Quorũ primum quidem Pandectarius Artemisiam uocat. Secundam Tanacetũ, uel Athanasiam. Tertium uulgatã Matricariã. Barbari iudiciũ in Helxine herba posuimus, q̃d sic hẽt.

Helxine duplex Dioscoridi, & omnino autoribus. Altera Parthenion, altera Cissanthemos ab Hederæ folijs uocata. Plinio item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur Parthenij & Perdicij, siue Perdiciadis cognomine: quoniam perdices hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non Mercurialis, ut Dioscorides, sed mixtæ similitudinis, Plantagini & Marrubio tribuit, cauliculis densis lanas insici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & Helxinem dictam uolunt. Hanc Aeoliæ gentes, & Aegyptij edunt. Crassas, plurimasq; habet radices, ut inquit Plinius. Altera idem autor inquit, uerior est Helxine, cui radix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis Acanus a Theophrasto dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, Acanthica Mastiche uocata, propterea&q; adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atq; floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc Plinius. Nos hanc non Helxinem, sed Ixinem uocari credimus: ut in Chamæleonte candido dictum est: quanq; porro prior Helxine Perdicion, & Parthenion dicatur. Aliud tamen intelligo, Plinium secutus, Perdicion, quæ a
D nostris herba Vrceolaris uocatur, ab alijs Astericum, folio similis Ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis parietinisq;: ob id & Parietaria, & Muralium, & Muralis uulgo dicta, et Vineago: & Parthenion, quoniam a Minerua in somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, Splachnoptes appellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annuum fastidium deducere dicuntur Helxina pasti, autor est Plinius. Triplex igitur inuenio Parthenium. Vnum folio Coriandri, quæ Amaracus a Galeno, Parthenium a Dioscoride nominatur, uulgo Matricaria. Alterum folio Mercurialis, ut Dioscorides hoc loco, siue Plantaginis & Marrubij, ut Plinius, quę dicitur Helxine, ac de ipsa hic agitur. Tertium folio Ocimi, quæ Parietaria, & Muralis uocetur: dr qua mirũ est Dioscoridem nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub Helxine hanc quoq; accæpisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a Mercurialis herbæ folijs omnino multum distet, præterq; q; Mercuriali serrata leuiter ea sunt, Parietariæ non sunt. Sunt qui & Mercurialem ipsam Parthenion quoq; dicant Helxinem, ut Dioscorides in Myosotide scriptũ reliquit. Etiam Alsine dicta est. quanq; corrupte in Theophrasto legitur Asine, ubi Theodorus Voluerum interpretatur, arbores amplexu Hederæ modo strangulantem.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui Amaracon uocant, alij Anthemida, alij Leucanthemon, alij Chamæmelon, alij Chrysocalin, alij Melabathron, nonnulli campestrem florem. Romani Solis seculum, aliqui Millefolium, Ethrusci Cautam, Aphri Thamath. Folijs est Coriandri, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Siccatum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque Epithimum, & bilem, & pituitam detrahit. Suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore a calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammatiõi- A
bus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore.

COROLLARIVM HERMOLAI BARbari, super eodem Parthenio, quod similiter nostræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. Nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Gotulam appellent. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amaracus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallectum, & Muralium appellat, ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin legant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiæ secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur? aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur?

Alias * Pelecynum.

M. VERGILIVS de differentia Parthenij a Perdicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimere q; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis ueneratis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisq;, inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se diuersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion; tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paulo minus q; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Differt & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in altum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinat animus, Chamæmalo congenerem esse: & ut in plærisq; alijs fit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio hac uirosus odor est. Quemadmódum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, qua a Parthenio hac illa distinguitur. B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion inquiũt, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcũq; in capite de Chamomilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quam-q; ambarum herbarum descriptio indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomũ, flores in ambitu albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcũq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia cuiusdam doctiuiri.

COLLVCTATIO NICOLAI LEOniceni, & P. Collinutij de Parthenijs.

Leonicenus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicium & Muralium. Deinde subiungit easdem Parthenio, quod Mulalium

C

Chamæmilon Cotula.

Helxine.

Parietaria. Paritaria. Parietaria refrigerat.

appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium atq; Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoq; æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicum, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridę uerba. Habēt folia astringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro.22. eandem & Parthenium, & Perdicum quoq; nominari confirmat.

PANDVLPHVS COLLINVTIVS.

Tria genera Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentijsq; cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leonicenum uero confudisse, per illatum ignorationem intelligemus. De ijs igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas.21. &.22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacusq; a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicum, & Astericium, a nostris uero herba Vrceolarum dicitur, folio similis Orymo, nigrior tñ, in tegulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leonicenus cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiã, disceptandoq; proponã, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

D

Leucanthis. Thamnacus. Muralium.

Pelecynus.

Genseminũ.

Amaracum.

Prima quidem a floris candore Leucanthis, & a fruticis, cespitisq; densitare Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguentis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, psylon in, u, nostrum uerso, quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominasse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoq; æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genseminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hęc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixere quidam, quæ sub ipsa quiescentē Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co insula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samsuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Gensemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etruscis tradit, quo pacto tam breuis herbæ umbra complexũ puerum, dulciq; scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamæmilum, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unã quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotono odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similiorem, quæ ab odoris fœditate putidæ cognomētum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium ijsdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in atuis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando semina inambulãtium uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hęc tempora Grapellam nuncupat,

quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ instar circumherentia habeat, Astericum dicitur; & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit. A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illũ legant, intelligãt, ab errore uindicet? Vides iam conuoluuli huius nostri manifestã calumniã: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suã Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hærbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hærbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Partheniŋ genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muraliũ ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudẽter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hærba, unde & nomen, Cotam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: nõ albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed Abrotani, ut PLINIVS, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit. Etiam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaũ ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominũ modo, & rerum similitudine, sed græce quoq; eruditiõis opinione decept9, plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius. B

Sunt qui Febrifugam appellãt, alio nomine & Centauream maiorẽ: quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam præbeamus doctioribus, plura de ea herba disquirendi.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA

Matricaria herba Absinthŋ & Centaureæ uires habet, & uel comesta, uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinã.

AVTORES.

Dioscorides libro tertio.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Nicolaus Leonicenus.
Pand. Collinutius.
Pandectarius.
SERAPION.

Reynfarn.

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Parthe- niorum, Rhapsodia XLVI. A

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanicæ, **Reynfarn. Wurmkraut. Baurenepff.** Non esse illã, quam ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrat, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomẽ tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris, aut cibi sua uitate placeret in poetis scriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamẽ nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiorem aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus q; Rutæ folijs: & quod hic ait, nunq; florentibus racemis, lanuginosis, papposisq;, nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italiæ, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4. integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non iniocundo, quam quidam Botryn, alij Ambrosiam uocant. Ex quo manifeste deprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eousq;, ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambrosiã nominarent. Nobis inclinat animus, ut peregrinam nostro orbi, peculiarẽq; Cappadociæ herbam existimemus: nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubiq; nascens, inuentu facillima est, præsertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunq; a nobis florere uisos.

Pandectarius de TANACETO.

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominat, quæ tenera est, semen habens minutum, & unã hastam folijs plenã. B Nascit in locis mediterraneis, & altioribus. Florẽ mellinũ atq; tenuem, et iucundiorem, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a græcis uocat Tagetes, uel Tanacetũ, & nos in lingua latina uocamus eã Thamasiam, uel Athanasiam. Male latine.

VIRES eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemisia quæ Tageres appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & strangurium, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axũgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incursiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorẽ pedũ tritum cum oleo, mirifice sanat.
Idem præstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

EX HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.
Vermes interficit, & potum, & comestum semen.
Pellit & urinas, & calculos.

C

DE CHAMAEMELO TERTIA specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATVRA EIVS & generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθεμίς χαμαίμηλον

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemon, alij Heranthemon, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habeat, nonnulli Melanthemon, alij Chrysocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Tenuibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine foliorum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IVVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & hærba excalefaciendi, extenuandiq;.

Potu & insessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.

Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.

Bilem suffusam expurgant.

Iocinerum uitia sanant.

Decocto earum u eficæ fouentur.

Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthemon uocant.

D

Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemõ dicitur, uehementius urinam ciunt.

Aegylopijs illitæ medentur.

Commanducatæ, ulcerum eruptiones in ore sanant.

Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.

Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.

Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.

Radix quoq; siccari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hærbæ dari, modo floris, aut radicis pars una, modo cõtra: floris partes duæ & herbæ una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.

Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIVM HERM. BARbari super Chamæmelo.

Pli. li. 22. ca. 21. The. li. 7. ca. 13

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmilon uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemon. Duo genera constituens, Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. Deflorere incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colos q flori. Decidere hoc sicut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theodorus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenæum cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?

Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo. A

In Anthemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctã significationẽ habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Eranthemõ, ꝙ uere floreat, & Chamæmalum, ꝙ pomi odorem habet dici. Cęteræ etiam ex floris colore, odoreue cõsensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interiorem, exterioremue floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemon, Chrysocomenue a flauo auri colore eam indicauerunt. Vtroq; enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quẽ habet, Melanthemon. Mali enim florem ea uox significat. Libet his addere à Theophrasto libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in gręcis modo leguntur, dodrantales ramuli, in uetustissimis utriusq; gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνά-ρια μικρὰ λεπτὰ φυλλάρια, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetustissimi græcorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca coegimus: diximusq;, foliolis paruis, tenuibus, numerosisq;. &c. Cætera in Chamæmalo satis nota per se sunt, ideoq; a nobis longius non tractanda.

VIRES & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
Asclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillã
Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba.
Herbæ tam similis, quam iusto nomine uulgus
Dicit Amariscam, quæ fœteat, & sit amara,
Vt collata sibi uix discernatur odore.
Autores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse colore
Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorq; & fortior hæc est.
At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis.
Sicca, calensq; gradu primo conceditur esse.
Prouocat urinam cum uino quælibet hausta.
Vesicæ frangit lapides, & menstrua purgat,
Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba,
Aut si cum uino potetur sæpius illa.
Tormina sic sedat, stomachiq; inflatio potu
Pelletur tali, squamas de uultibus aufert,
Si tritam apponas solam, melliue iugatam.
Ictericis prodest eius decoctio sumpta,
Et mire prodest iecoris potata querelis.
Pellere cum uino potata refertur abortum.
Hac oleo cocta foueas si febricitantem,
Frigus depelles, febrem quoq; sæpe fugabis.
Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morsus serpentum, pondere drachmæ,
Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
Vnaquaq; die bis sumpta pondere drachmæ,
Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
Et sic apponat. sic ulcera sordida purgat.
Ebullire caput febris feruore grauatum
Sæpe solet, uel collectus humoribus in se,
Vlcera producit (uocat Exanthemata Græcus)
Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit.
Quod si defuerit uiridis, macerentur aceto,
Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

EX IOANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resoluere sine attractione, cum aliquali mollificatione, & loci confortatione.

D Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attractione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiritiæ, Fœniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum Iuiubis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuiæ, & zuccaro dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam potentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, et iliorum mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

Oleum Benedictum.

EX AVERROI.

Chamomilla præ alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamæmillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamæmillæ herbę florentis aureę medietatis, proiectis albis folijs, quibus flos ambitur, unciarum singularum pōdus infundas, & .40. diebus in sole constitues.

Cotula fœtida.

B

Krottendyll.

DE COTVLA fœtida, Quarta specie Parthenij, Rhapsodia XLVIII. PANDECTARIVS, ET SImon Genuensis.

COTVLA, VEL Cotularia, alia fœtida, alia non fœtida. Fœtida est planta similis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, **Hundts blům / oder Krottendyll.** Est alia Cotula non fœtida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, βούφθαλμον, Plura super ea herba mihi Cotula duplex.

C non constant. Suspicor esse, quam supra in descriptione Matricariæ, Leonicenus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

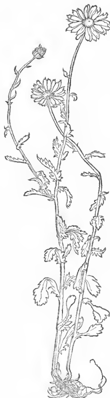
ANNOTATIO CVIUSDAM DOcti in Cotulam fœtidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiã herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamomilo. Quod autẽ potum cum melle, adinstar epithimi, pituitamq; atq; bilem per interiora de ,, trahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoq; Melancholias, & suspi ,, riosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortioremq; q̃ Chamæmilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quanq; eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Cynobothane. Cynanthemis.

Ringelblům.

Gänßblůmen.

A

DE QVINTA SPECIE PARTHENII, id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non fœtenti. Rhapsodia XLIX.

DIOSCORIDES, lib. 3. de Buphthalmo.

BVPHTHALMON quidã Cachlam uocãt, alij Balsamenã, Magi Hæmoran, alij Mercurij geniturã, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheu, Romani Cappacoraniã, Aphri Narat. Tenues emittit cauliculos, molles'q;, folia Fœniculi, luteũ florem Anthemide maiore, oculi similitudine. Vnde nomẽ traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cũ cærato triti, tumores duriciasq; discutiunt. Aiunt epotã post exitũ a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BAR. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mãdunť decocti. Flores hui9 maiores multo, acrioresq; sentiunť, q̃ Anthemidis. Differt a Buromo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodã liquore, folio harũdinis angulari, fructu nigro. Mali amplitudie, sexu duplici. Mas fœcũdus, fœmina uinliũ ad nex9 utili. Pars ab radice tenera mãdiť, pueroꝶ cibo grata. Buphthalmon uero eandẽ esse cũ Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Diosco. hæc ipsa repetit. Fa circq; q̃d Alcman pocta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noiat, ut aureũ torquẽ ex huius cõstare floribus oñdat, χρύσιον ὅρμον ἴσον ῥαδινᾶν πετάλοισι κάλχαν. Nicolaus Damascenus lacũ sub Alpes esse scribit, multorũ stadioꝶ circũitu, ubi toto fere año flores suauissimi odoris & coloris prestãtissimi per ambitũ uisanť, similes Buphthalmo. Non uideť hæc Buphthalmos esse, quã rustici Bouis oculũ, et Cotulã cognomẽto, fœtidã ab odore appellãt, pratensam herbam: q; eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lũtei, ut Dioscori. & alij testanť: en ãsi cætera satis cũ ea congruãt. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri dixim9. Buphthalmon Dioscori. et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandã stirpem lego apud Photionẽ: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̃d nos Felem appellamus, uulgo, ut quidã interpretanť, Cattus: q̃d & Aegiluros quoq; dicitur a poẽtis. Inuenio & Chalcan uocari purpurã, & herbæ genus, quo purpura tingiť, apud Photionẽ gramaticum. B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculũ Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitũ floris radiata folia, & in medio disco colore luteo, eadẽ similẽ illi Buphthalmon noiari fecit. Figura floris eiñ in utraq; paulo minus q̃ eadẽ: sola magnitudo discrimen facit. Eãq; ob caussam, nomen hæc sibi a maiore maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dictã forte aliqs nõ male credat, p̃sertim dicẽte hoc ipso simpliciť esse ὀφθαλμοειδῆ, q̃d tantũ figura & specie oculi significať. Plinius tamẽ. 25. uolumine, capi. 8. his uerbis eã describit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quẽ nos secuti, Bouis oculũ interp̃tati sumus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgus hodie uocat Germanice, Gensʒblum: sed plane fœminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde tauri oculum referentibus, hac uire habere non licuit. Nisi eum uelimus, quẽ idem uulgus Caput Monachi, Germanice, Ringel bluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quanq̃ rectius hanc Chryfion, uel Chrysanthemon liceret uocare. Otho. ,, ,,

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitẽ mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flore Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̃ in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

AVICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

Güt Heynrich.

De Mercuriali Sexta specie Parthenij

RHAPSODIA L.

NOMENCLATVRAE Mercurialis Herbæ.

Græcæ, παρθένιον. λινόζωστις.

Latinæ, Mercurialis, Linozostis, Parthenion, Herba Herculis, Vnguentaria.

Germanicæ, Bingelkraut. Scheißzkraut. Mistmilt. Hundts milt. Scheißzmilt. Speckmalten. Schoßmelden. Kůwurtz.

Historia Mercurialis ex Plinio, libro uicesimoquinto, capite quinto.

LINOZOSTIS, siue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupöan multi uocant: eā apud nos oēs Mercurialē. Duo eius genera, masculus: & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, Ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente, semine copioso, Mari iuxta genicula stanti rariore ac breui, contortoq;, fœmine solu to & candido: & folia Maribus nigriora, fœminis candidiora: radix superuacua, pretenuis. Nascuntur in campestribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. VERGILIVS.

COMMENDAT se statim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uineisq; & cāpis fere omnibus nascens: aliqbus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uinaā inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, precipuaq; illi in deijcienda aluo naturæ uis est, et a cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiā rusticam ad deijciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendū esse. Quæ uis qm̄ communis illi cum pluribus alijs est, non uidetur diuino nomine ornare eam debuisse. Credimusq; nos, quod in extremo capite ex aliorū fide a Dioscoride, & a Plinio. 25. uolumine, capite: 5. traditum est, diuini eius nominis caussam illi fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit, rarum, incognitū, multisq; omnibus seculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures sibi nasci filias: uxorūq; suarū in eo sexu fœcunditatē calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriā, generis subsidiū, heredes familiæ, & Reipub. ciues post se quotidianis uictimis & precibus reliqsse optant. Qua ratione illa præstare id sibi possent, a Deo cognouerūt. Factumq; ex eo est, ut Græci ἑρμοῦ πόαν, id est, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiā soluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente nostra, etiam nunc sit. B

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida est, & sicca in primo gradu: & est composita ex substantijs contrarijs, hoc est, stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam & phlegma. Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulceratione factam ab adustione ignis. Et si folia ipsius coquatur in aceto, ualent multum passioni spleneis. Et flos suus ualet in hoc amplius. Et ex succo eius fit

C caputpurgium: & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares.

IUVAMENTA eius ex Dioscoride libro quarto.

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit.

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut fœminæ illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

EX PLINIO.

Hippocrates miris laudibus prædicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo.

Ille eas uuluę cũ melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;.

Hoc idem præstare potu, fotuq; dixit.

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias: bibit sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

D Purgationis caussa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum.

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lędunt.

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo.

Ex IOANNE VIGONIO.

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cũ zucchara sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat.

Ex HIERONYMO Herbario.

Mercurialis herbæ aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat.

NOTIO.

Non me preterit, esse qui Vulnerariam herbam, quę uulgato nomine inscribitur **Gütheynrich**, alteram Mercurialis herbæ speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam æqualem. Hoc adeo monere uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Draconția hanc censeri. quare utrobiq; illam posuimus.

¶ De Septima specie Parthenij PARIETARIA, RHAPSODIA LI. A

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leoniceni & Collinutij, supra in Matricariæ herbæ descriptione. Nam inibi Plinius explicatur, et quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero adnumerari, uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius.

De NOMENCLATVRA.

ἑλξίνη græce uocant, siue ὠτῖτιν. Latine, Parietariam, Muralium, Perdicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice, **S. Peterskraut. Tag vnd nacht.**

Εἰκὼν eius ex Dioscoride lib. 4.

Folia habet Mercurialis hirsuta, cauliculos leuiter rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turres & parietes: alicubi etiam circa sepes.

Admodum diserta, & scitu digna obseruatio circa Parietariam, per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis Helxines, & eius alijs speciebus.

PLVRIBVS, & inter eas aliquæ plantis alijs cōmunibus Helxine appellationibus quondā indicata est. Testant in græcis id Græcorū medici, qui Helxinē primo Perdiciū, Parthenīū, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt. Mox & Cissampelū. Duobusq; capitibus de eiusdem nominis herba agentes, neq; easdem utriq; uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodē nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utrāq; contra uenenata laudauit. ἐν καὶ ἑλξίνην, τήνπερ κλύβατιν καλέουσι. Quo loco interpres eius, Clybanm, Sideritim, Parthenium, & Perdicium, & omnibus his unam eandemq; plantam uocari ait: iterumq; καὶ μὴν παρθένιον. &c. Iterumq; idem interpres testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdicium nominari. In latinis Plinius lib. 22. capite. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdicium uocant: quoniam Perdices ea præcipue uescantur: alij Siderium: nonnulli Parthenium. Non liceet in tam concordi tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Helxinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuersas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indicetur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in parem nominis tantum societatem, cōmunionemq; adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores græci, præsertimq; Paulus Aegineta priuati, seorsūq; his uerbis de utraq; in. 6. agēs ἑλξίνη δὲ ἡ μὲν περδίκιον, ἡ δὲ παρθένιον, ἡ δὲ σιδηρῖτις, ἡ δὲ ἡρακλεία. δύναμιν δὲ αὐτῆς ῥυπτικὴ καὶ στύφουσα μεθ᾽ ὑγρότητος ὑποψύχρου. Quod est. Helxine sunt qui Perdicium, qui Parthenium, qui Siderium, qui Heracleam uocent. Vis eius est abstersione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterq; adstringere. Estq; hæc Helxines capite hoc a Diosc. tractatæ ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idē ait. ἑλξίνη ἡ κισσάμπελος διαφορητικῆς ἐστι δυνάμεως, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discutiendi uim habet. Huius nulla est in Diosc. historia. Habent quidem impressi, & plęriq; alij codices, in fine capitis additam magis q̄ a principio descriptam breuissimam eius historiam & medicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam alij interpretes suis æditionibus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscepimus, ut ex meliorum fide omnia in Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemq; optimos testes uertere ea nō placuit: præsertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero illi in soluenda aluo esse dixerunt. At duæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen in Dioscoride legenda quæ illi parum conueniant, & alijs discrepent. Potuit enim huic scriptori satis esse, inter alterius appellationes huius generis meminisse: aut quod in plærisq; alijs factū est, perijsse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alteram Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginē, & Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoq; Cissampelon uocatam. Illam primo & per se sic dictam: hanc illi congenerem, aut similem saltem: similemq;, ut nos opinamur,

C in tenaci uestium nexu illo. Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factũ illi nomen fuit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irrepserint: non utrãq;, sed ut nos credimus, priorẽ illã, quę femina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhærẽtia. Possunt euentus eius in alijs plures esse causæ. Sed cur Perdiciũ dicta fuerit, nulla, pręter a Plinio & Theophrasto allatam; q scilicet semine eius perdices notissimæ aues uescunt: herbam q; fodiunt, & in ea uolutantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrtus, ueterinariæ medicinæ græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. βοτάνην ἣν ῥωμαῖοι περδίκιον καλοῦσι. Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Muralem herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis aliquot locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam ἐν ἐρειπίοις καὶ τοίχοις, id est, macerijs et muris nasci ait. Sunt hactenus appellationes hæ priori huic Helxine proprie ex diuersis causis illi assignatæ. Sideritis uero, & Parthenion alijs plantis proprie, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptę. Credimusq; nos, Helxinem ideo Sideritim dictã, q utraq; Marrubij folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alij tamen, præsertimq; Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraq; folio aspera est. Sola enim asperitate uestes tenaci nexu hæc retinet. Vtraq; etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, nõ satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidi congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculum tractata. Cæteris, quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recepta ea appellatio est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellationem, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: q cum de Helxine egisset non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, λέγεται ἐν τῇ ἑλξίνῃ, quod est, Dictum in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed ex multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaq; hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cissampelos primo: eam q; ob causam nominata est, q Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius natura factæ aliæ illæ appellationes etiam sunt, Melampelon, & Cissanthemon. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruatũ pluribus locis in scriptore hoc a nobis est, plantarũ genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Faciũ q id
D hoc loco credimus: qm sunt quæ in nominibus his utriq; generi Helxines seorsum competant: discreuisseq; eas ex his quæ hactenus dicta sunt, non erit legentibus difficile. Adijciemus illud etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorẽ illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.

Absyrtus græcus.

VIRES eius & Iuuamenta.

Folia refrigerandi spissandiq; naturam habent.

Qua ex caussa sanant illitu ignes sacros, adusta, cõdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesq;.

Succus eius cum cerusa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturq; podagris cũ hircino seuo, aut cerato cyprino.

Veterẽ tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflãmatione turgentibus, utilissime & gargarizaẽ & illinẽ.

Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

EX APVLEIO.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: deniq; ad similes caussas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdicialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tusam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

EX IO. VIGONIO.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tametsi alijs placet, frigidę & stipticę esse complexionis. GALENVS tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit, Semẽ eius uirtutem habet expurgandi leuiter,

cum aliquali ſtipticitate, cũ frigiditate & humiditate ſociata. Paritaria in ſuper, in patella calefacta, cum modico uini, & parũ petroſilij foliorum, una cum creſſonibus pectini applicata, potentiſſime urinam prouocat: & ſupra uentrem, ordine iam dicto impoſita, inteſtinorum dolorẽ tollit. A

Inſuper decocta cum maluis, roſis, abſinthio, matricaria, furfure, & ex corticatis fabis, deinde piſatis omnibus, & cum ſapa iterum bullitis, uſq; ad ſpiſſitudinem ſolidam, poſtmodum more emplaſtri adminiſtratis omnibus, lacertorum attritionibus, & muſculorũ contuſionibus optime opitulatur.

De Artemiſia Octaua ſpecie Parthenij Rhapſodia LII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀρτεμισία, ἀνακτόριον, παρθένιον.

Latinæ, Artemiſia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valentina. Olus regium. Parthenis.

Germanicę, **Beyfüſſz. Bucken. S. Johans gürtel. Soñen wedel.**

Hiſtoria Artemiſiæ ex Plinij lib. 25. cap. 7.

ARtemiſiam inuenit prima, & oſtendit Artemiſia uxor Mauſoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sũt qui ab Artemide Artemiſiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis, Abſinthij autem modo fruticoſa, maioribus folijs, pinguibuſq;. Ipſius duo genera, altera latioribus folijs, altera tenerioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellãt, ſimplici caule, minimis folijs, flores copioſi erumpentes. Cum uua mature ſcit odore B
non iniucundo, quam quidam Botrya, alij Ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur.

De Artemiſiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia prę terea illius ab Matricaria, quam ſupra primam Parthenij ſpeciem poſuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemiſia fuit. Parthenis, id eſt, uirginalis primo dicta, q; uirgo Dea ſcilicet nomen illi dederit. Mox βασιλικὸν λάχανον, id eſt, regium olus. Tum ex eadem cauſſa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant. Epheſia a regione dicta eadem eſt. Quemadmodum a præſenti remedio & ope, Sozuſa, id eſt, ſalutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo: & ſi recipiendum id ſit a ſimilitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemiſiæ nomẽclatura fuit. Ex poſterioribus alij in Cannabis genere Artemiſiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alij Matricariam, notum omnibus olus eſſe Artemiſiam teſtati ſunt. Quod non aliunde, ut credimus, q; ex duplici eius genere factum eſt. Quæ enim ab hoc ſcriptore Monoclonos, a Plinio aũt ſimplicis caulis nominatur, non diſſimili penitus figura, præſertimq; ob ſingularem, quẽ profert caulẽ, a Cannabe deſcribitur. Quæ cõtra Abſinthij modo fruticoſa ab hoc, & ab alijs traditur, facile ob quas habet uires ad noſtri orbis, & noſtræ ætatis Matricariã transferri potuit. Quod & ſi græcorũ de Artemiſia hiſtoriæ oĩno non reſpondeat, nec certo aliquo autore confirmari poſſit, non rejciendum tamẽ penitus eſt. Egregia eñ in mulieribus. Dico aũt nũc muliebria, quę Gręci γυναικεῖα uocãt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemiſiæ uis eſt. Credendũq;, non aliunde q; a matricibus poſteriori Matricariæ nomen feciſſe poſteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oẽs eius ſpecies in ſecũdo ordine, areſaciuntq;, aut in primo largo, aut ſecundo incipiente, ſuntq; mediocriter tenuium partium.

C Vires eius et iuuamenta ex Dioſcoride lib. 3.

Feruefactę conuenienter Artemiſiæ, in muliebres deſeſſus adijciũtur, ad detrahendos menſes, partus, ſecundaſq;.

Item ad pręcluſiones uuluæ, & eiuſdem inflammationes. Calculos cõminuunt. Remoratam urinam cient. Menſes pellunt, pubi illitæ.

Succus uuluæ illitus ex Myrrha, eadem quæ inſeſſio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemiſiam monocaulon, ſi quis iter faciens, eam ſecum in manu portauerit, non ſentiet laborẽ itineris. Fugat et dęmonia, et domi poſita prohibet mala medicamenta, auertit oculos maloꝝ hõim. Cũ axungia tuſa & impoſita, dolorẽ pedũ tollit. Piſata quoq;, & in puluerem redacta, cum aqua mulſa, potui data, inteſtinorum dolorem ſedat.

EX PLATEARIO.

Artemiſia mater herbarũ dicitur, eſt calida & ſicca in quarto gradu. Folia eius magis cõpetũt uſui medicinæ q̃ radices, & uiridia magis q̃ ſicca.

Valet cõtra ſterilitatem factam ex humiditate: nam ſi ex ſiccitate eſſet, obeſſet. poſſunt autem hæc ſatis perpendi ex complexione mulierum. ſ. an ſit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Biſtortæ, & nucis Muſcatæ, & zuccharo, per modum electuarij. Prodeſt tamen magis ſi balneetur in aqua, in qua cocta ſit Artemiſia, & folia Lauri.

Ad menſtrua prouocanda fiat peſſarium ex ea, uel decoctio.

D Contra tenaſmonem, recipiat patiens fumum colophoniæ per anum poſitæ ſuper carbones: deinde calefaciat Artemiſiam ſuper tegula, & calefacta ponatꝰ ſuper lapidẽ molarẽ, & deſup̃ ſedeat infirmus. Probatũ eſt.

Contra glandulas, quæ naſcuntur iuxta anum, fiat prius circa eas ſcarificatio: poſtea ponatꝰ puluis Artemiſiæ, & Marrubij. Contra emigraneã detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemiſię.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemiſia eſt calidę, et ſiccę complexionis circa tertium. Eius poſſe, eſt loca neruoſa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in forma epithimi adminiſtrata cum ſpongia, uel lotione facta in eius decoctione, ut ſupra, loca neruoſa potentiſſime confortat, cum aliquali reſolutione. Valet etiã mirabiliter in tenaſmone a frigiditate cauſato, iſto modo. Recipe Colofoniam puluerizatam, cum nuce Cypreſſi, & aliquantulum thuris: deinde pone puluerem ſuper prunis ignitis, & recipe fumum: poſtea habeas Artemiſiam in debita quantitate, recentem & calefactam ſuper tegula, prius irrorata uino ſtiptico: ſuper quam ſedeat patiẽs: quia mirabiliter tenaſmonem ſedat, & eſt medicina experta.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemiſiæ ſomnum inducit. Facit procreſcere barbam illita. Tineas capitis exterit. Ictericiam expellit. Et hydropiſi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Laſſitudinem, & defatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. i. Fœtũ mortuum expellit pondere unc. ij. pota. Mala quoq; accidentia, & tumores, & alia reprimit & pellit quæ mulieribus circa pudenda accidere ſolent. Tuſſim mitigat, pota mane & ſero. Vrinam ducit & calculos. Renes opilatos aperit. Venenorum quoq; unica antidotus eſt.

¶ FINIS.

RHAPSODIARVM
Catalogus.

INDEX Contentorum.

ℭ A

ℭ B

ℭ C

ℭ D

ℭ E

N

O

P

Q

R

S

T

V

CONTENTA Appendicis sequentis.

De usu & administratione Simplicium, per eundem OTHONEM BRVNNFELSIVM. A

CVM OMNIS disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Operepretium igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum præscribamus, quibus scilicet nitti auxilijs, quaue ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Siquidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imo & agyrtas & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cũ simplicibus rebus morbos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ægrorũ dispendio morbos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia perniciosior pestis medicinæ, q̃ quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elemẽtis, inepti quidam, & Thessalij asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo adhibito iudicio, nullis consyderatis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quo in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo fit tandem, ut non solum nullos consequantur effectus rerum, uerumetiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irrepserit, quod cum stultis hominibus, non protinus omnia responderẽt eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hactenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum urens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione itẽ ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamen sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alij prolixis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq; quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: ꝓinde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq; proferamus, prius pauca quædam ex Plinio, B Dioscoride, Theophrasto, Varroneq;, et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, præmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tametsi Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non mediocre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum: cum omnia ex alijs autoribus transcripserimus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nũc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q̃s ꝓfecerimus, q̃ nostra scribiligine, nequissime ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiquata gloria ueterum (qui tamen lõge melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehẽdi in furto malle, q̃ mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus.

¶ De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus excerceantur earum remedia. ex Plinij libro uicesimoquinto, capite secundo.

MINVS hoc q̃ par erat, nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nam-

C | q; Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se geni-
torum diligentissimus uitæ fuisse, argumentis preterq; fama intelligitur. Vni ei excogitatum,
quotidie uenenum bibere, præsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo
inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumãt,
sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Ascle
piadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præce-
Mithridates. pta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridaten .22. linguis locutum certum est: nec de
subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis .56. quibus regna-
uit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, ab hominibus sub-
iectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum
& exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus,
transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis doctissimum, iussit: ui
tæq; ita profuit non minus q; reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ pro
Euax. didere, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Ne
ronem scripsit: Crateias, Dionysius, Metrodorus rõne blandissima, sed qua nihil pene aliud q;
,, rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarũ, atq; subscripsere effectus. Verum &
,, pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ: multumq; de
,, generat transcribentium sors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum qua-
,, dripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie
quidem indicata, & nudis quidem plerumq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur,
potestates uimq; demonstrare quærere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exce-
Antonius Castor. ptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonij Castoris, cui summa au
toritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat, centesimum æ-
tatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut ui
gore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio est præ
nuncians horas, non modo dies ac noctes, solis lunæq; defectum. Durat tamen tradita persua
sio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi: in eo namq; fœminarum scientiam præ-
ualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq;, in primisq; Italica Circe, dijs
etiã adscripta? Vnde arbitror natum, ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re, refertam Itali-
D | am herbarum potentia proderet. Multiq; Circæios agros, ubi habitauit illa, in magno argumẽ
to etiamnum durante in Marsis, a filio eius orta genere, quos esse domitores serpentium con-
Homerus. stat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratio-
ne Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa: non
autem esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas suę He
lenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniamq; afferens, & ab
Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria no
uit, Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus Polion
herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere.
HOMERVS & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Py-
thagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectu composuit: Apollini, Aescula-
pioq;, & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata: composuit & DEMO
CRITVS, ambo peragrans Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; magis. Adeo
q; ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum
Incredibilis Herbarum uis. autor, in prima earum tradidit, occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente her-
ba, quam Balin nominat: eademq; Tillonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba
in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophra-
stus, esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus ar
bori adactus. Quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntq; confiteri mul-
tum esse, quod uero supersit. Inde & plærosq; ita adeo existimare, nihil non herbarũ ui effici pos-
se, sed plurimarum uires esse incognitas. Quarum numero fuit Herophilus clarus in medici-
na: a quo ferunt dictum, quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est, in-
flammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat anti-
,, qua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare nunc non plures nascuntur
,, causę? Nisi quod eas agrestes, literarumq; ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuant.
,, Præterea securitas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt,
sicut illi quam retulimus in frugum cura, scimusq; defossam in angulis segetis præstare, ne qua
auis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam
ipsis periturum sit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in
repertis, alias inuenit causas, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi

A

canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis affetens odium. Nuper cuiusdam militantis in prętorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte) casuq; accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatusq; est ex insperato: & postea quisquis auxilium simile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas serpẽtium uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum ijsdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret.

Cynorhodos

Dracunculus

¶ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio libro uicesimoseptimo, capite primo.

CRESCIT APVD me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quãtoque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificẽtia, si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorũ fuisse eã apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæotidis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positis: itemque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias praeterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe terrarum portari, immensa Romanę pacis maiestate, non homines modo diuersis inter se terris gentibusq;, uerumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusq; pecorum & herbæ quoq; inuicem ostentant. Aeternum quęso deorum sit munus istud. Adeo Romanos, uelut alterã lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

B

¶ De LAVDE AGRICVLTVRAE EX MARCO CATONE initio operis sui.

EST INTERDVM præstare populo, mercaturis rem quęrere, ni tam periculosum siet, & item fœnerari, si tam honestum siet: maiores enim nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem duplici condemnari, fœneratorem quadrupli. Quanto peiorẽ ciuem existimarunt fœneratorem, q; furem, hinc licet existimari. Et uirum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumq; colonum, amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur. Mercatorem autem strenuum, studiosumq; rei querendæ existimo, uerum, ut supra dixi, periculosum, & calamitosum. At ex agricolis, & uiri fortissimi, & milites strẽnuissimi gignuntur, maximeq; pius quæstus, stabilissimusq; consequitur, minimeq; inuidiosus, minimeq; male cogitantes sunt, qui in eo studio occupati sunt.

¶ Quod antiquis maximum studium Agriculturæ fuerit, & de hortorũ singulari diligentia, ex Plinio libro. 18. capite primo.

SEQVITVR natura frugũ hortorumq; ac florũ, quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresq;, & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanq; inter initia operis defensæ. Quoniam tamẽ ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa pręter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium sicas, sciantq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit? Nos & sa-

C gittas ungimus, & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipsum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq; est ut putemus ignorari ab ea animalibus, quæ quidẽ quæ præpararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ nascuntur contenti: etenim quando plura earum genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuij quoq; uetent agere, aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abominati spiritus præmium nouere, quàm odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntq;: quorum æstimatione & gaudio nos quoq;, relictis æstuatione suæ ipsius hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoq; constantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; usus, sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

¶ De hijs qui in agri & hortorum cura Romæ illustres fuerunt, ex Plinij libro decimooctauo, capite tertio.

QVAENAM ergo tantæ hubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore, siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua disponebant, qua castra, siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus idipsum nomen inditum est, subinde ex agris senatum ducesq; accersentibus. At nunc eadem
D illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, colíq; dicitur & ipsa, honore hinc assumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quæ fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit & apud exteros. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantũ honorem senatus noster attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in latinam linguam trãsferenda, cum M. Cato præcepta condidisset, peritisq; linguæ Punicæ dandum negocium in quo præcessit omneis uir tum clarissimæ familiæ D. Syllanus, sapientiæ compositissimæ. Quos sequemur prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varronem, qui octogesimum primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

¶ Laus Agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando, ex Plinij lib. 18. capite quinto.

FORTISSIMI uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cõterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Atilius Regulus ille Punico bello bis consul, aiebat, neq; fœcundissimis locis insalubrem agrum parandum, neq; effœtis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti in pestilentibus durãt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, num solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operariorum copia prope sit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus. In quo falli plerosq; uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaq; Cato, de bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam; agroq; ut homini, quamuis quæstuosus

sit, si tamen et sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro quęstuosissimam iudicat uitem: A
non frustra, quoniam ante omnia de impensę ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id fal
so, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, quis es
set certissimus quæstus? respondit: Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Sum
ma omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui q̃ minimo impendio
constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, q̃ agri
colam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione,
ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoq; cunctanter, optimumq; est (ut uulgo dixere)
aliena insania frui, sed ita, ut uillarum rutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius
uentitare in agrum: fontemq; domini plus prodesse q̃ occipitium, non mentiuntur.

De hortorum cura, doctrina alia, ex Plinio libro decimonono, capite quarto.

AB HIS superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam. Et quo
niam antiquitas nihil prius mirata est, q̃ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi,
itemq; pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uo
lumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nun
cium illum sæuum atq; sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum
nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam
rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium fascinatio
nes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante
Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus
hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Vsq; ad eum, moris non fuerat in oppi
dis haberi rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellū, quan
to innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio
exquiri: aues ultra Phasidē amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic preciosiores.
Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandi ab eo B
cupientem quod mandat alius. At hercle, q̃ uilia hæc, q̃ parata uoluptati satietatiq;, nisi eadē
quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia
magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, saccisq; castrari: nec cuiq̃ a
deo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. E frugibus quoq; quoddam alimentum ex
cogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis ui
uere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente an
nona, Etiamne in herbis discrimen inuentum est? Opesq; differentiam fecere in cibo, etiam u
no asse uenali. Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant, caule intantum saginato, ut pau
peris mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce al
tiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset
non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoq; separantur. Et ipsa naturæ elemen
ta ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gu
læ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq;, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt
alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiam
ne herba aliqua diuitiis tantum nascitur? Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis
secessus circumspexerit? Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle,
nullum macelli uectigal maius fuit ROMAE clamore plebis incusantis apud omnes
principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter quæstuo
sius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is
in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cœlo quocumque gaudens. Hortorum
CATO prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur prisci, & sic statim fa
ciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ diceba
tur) ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendum est, nec caules ut nūc
maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo par
cere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non
egerent igni, parcerentque ligno. Expedita res & parata semper, unde & acetaria appellaban
tur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent ad desyderium
panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersutam fieri solitam, atque non
Indicum piper quæsitum, quæque transmaria petimus. Iam quoq; in fenestris suis plebs ur
bana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus

C omnis coegit multitudinis innumeræ, fæua latrocinatio. Quamobrem fit aliquis & his honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præsertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus, Lactucinosq; in Valeria familia nõ puduisse appellari: & contingat aliqua gratia operi curæq; nostræ: Virgilio quoq; confesso, q̃ sit difficile uerborũ honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosq; maxime habendos, si contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organisue pneumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a fauonio, in autumnum præparandum est post quatuordecim dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easq; resupinis puluinorum toris ambiri singulis tramitum sulcis, qua detur accessus homini, scatebrisq; decursus.

In his hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorũ fructus in terra est, aliorum & extra, aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanq̃ grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq;, & rapa, atq; alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum usum præbere exemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidũ horti fuisse produnt. 200. passuũ ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. 20. crassitudinis, quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cañabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo ante.

¶ Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant. Item de succis hortensiorum & saporibus, ex Plinij libro. 19. capite duodecimo.

D HIS HORAE rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri, napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem syluestria fere sunt & folijs minora & caulibus, succo acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc infatiuum rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitiari, terra maxime iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq; saporem præstat. Syluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoq; nihil omisit cura, ut carmine quoq; comprehensum repererim, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucæ, lactucę, apij, intubi, nasturtij semina inclusa ferantur, mire prouenire. Quæ sunt syluestria, eadem in satiuis sicciora intelliguntur & acutiora. Namq; & succorum saporumq; dicenda differentia est, uel maior in his q̃ pomis. Sũt autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur, alioquin extra insidit puluerís modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plęrumq; uitæ persuasio. Panax Piperis saporem reddit, magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil a thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus seritur ijsdem locis, myrrhamq; radice resipit. Eadem & siliquastro sano. Reliqua a cæteris odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaq; est diuersitas atq; uis, ut non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in saccis odorem uino grauem. Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijsdem naturæ restat, quoniam prouentus tantum adhuc, summasq; quasdam tractauimus. Vera autem cuiusq; natura non nisi medico effectu prænosci potest, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desyderia pertinerent, longius utriusq; dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quæq; partibus constabunt, poteruntq; a uolentibus iungi.

¶ De morbis hortorum, & remedijs circa formicas, & culices, ex Plinio lib. 19. capite decimo.

A

MORBOS HORTENSIA quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Namque & Ocimum se necat, degeneratque rite in serpyllum, & sisymbrium in calamintam. Et ex semine brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atque inuicem enecatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias priuatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtrisque hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon, quem Mæcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint riguì, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Napotum medicinæ sunt, siliquas una seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti inspersus & sedi, quã aizoum uocãt, genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum feratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipue, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Sabinus Tiro.

¶ De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore, odore, & succis, ex Plinij libro. 21. capite septimo.

B

TROIANIS temporibus etiam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amatus, econtrario dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior e longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis magis quam in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aer est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora, ut coronea: eademque decerpta, quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta, sicut thura, myrrhæque. Flores triti omnes amariores quam intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumque radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus.

Buceros, fenũ græcum.

¶ Quibus temporibus maxime legendæ sunt herbæ, ex DIOSCORIDIS prologo.

VERVM INPRIMIS curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nullo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni siquidem refert inter colligendum, si uel squallores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca in quibus prodeunt diuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia.

C in his enim locis uires eorum longe ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisq; locis a uento silentibus enascuntur, plærumq; degenerant, & minus uiribus ualent: multoq; magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neq; ignorandum, q; sepe præcoci, aut serotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolescunt. Nonnulla propria ui hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum peritiam assequi, necesse est ijs prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti hærbæ duntaxat astiterit, adultam cognoscere non potest: neq; qui adultam tantum inspexerit, nuper erūpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, seminisq; magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ caussa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinqefolium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonum, Seriphū, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoq; antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccari cœperint, priusq; defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, inciso per adolescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut recondantur, eximere conuenit, cum hærbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis aspergine non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunq; charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

D

De differentijs HERBARVM ex historia plantarum THEOPHRASTI.

¶ Parteis primæ, maximæ, communesq; PLANTARVM sunt

Radix. Ramus.
Caulis. Surculus.

Radix, id sunt quo alimentum attrahitur.

Caulis, in quod alimentum defertur.

Rami, q a caule fissi multiplices sparguntur.

Surrulus, quod ex his indiuiduū, simplexq; oritur.

¶ Secundæ partes.

Cortex. Lignum.
Matrix, id est, medulla.

¶ His quædam quasi annuæ parteis accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.

Folium. Flos.
Pediculus, id est, quo folium dependet.
Capreolus. Muscus.
Semen. Fructus.
Neruus. Vena. Caro.

¶ Partes nouissimæ.

Humor. Liquor. Lachryma.

¶ De NERVIS.

Nerui ac uenæ per se quidem nominibus carent, quadam uero similitudine, nomina partium animalium consortiuntur.

Neruos habent, fissilia, prælonga, cōtinua.

Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresq;, & ramulos, humoremq; habentes.

Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.

Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.

Matrix, quod in medio ligni tertium a corde continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.

Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.

¶ De constitutione prædictorum.

Hæc cum induresc unt, transeunt in lignum, ut Palma, Ferula.

Matrix ex carne & humore coalescit.

Cortex quidem ex tribus illis, ut Roboris, Populi, Pyri.

Quædam ex humore & neruo, ut Vitis.

Folia, ex humore & carne.

¶ Prima nascentium DIFFERENTIA.

Arbor. Frutex.
Suffrutex. Herba.

ARBOR est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, surculosum, aut facile dissolubile assurgit. ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumque se attollit. ut rubus, paliurus.

Herba q̃d ab radice foliatũ sine caudice prouenit, semenq́ue caule fert. ut frumẽta, atque olera.

❡ Secunda differentia
ARBORVM.

Sunt enim

Vrbanæ. Steriles.
Syluestres. Floriferæ.
Fructiferæ. Flore carentes.

❡ Tertia differentia
DE ARBORVM
Formis.

Formis quoque in ipsis differentiæ totorum atque partium patent.

Magnitudo. Mollicia.
Paruitas. Leuitas.
Duricia. Asperitas corticis.
Foliorum pulchritudo.
Bonitas & prauitas fructuum.

❡ Quarta differentia
PLANTARVM.

Quædam non nisi in aquis uiuunt.
Quædam in terra sicca tantum.
Aliæ in paludibus.
Aliæ in lacubus.
Aliæ in fluuiis.
Quædam in ipso etiam mari.
Quædam in littoribus.

❡ Quinta differentia
PLANTARVM.

Aliæ proceræ. ut,
Abies. Pinus. Cupressus.
Quædam caudice breui. ut,
Salix. Ficus. Punica.
Quædam item
Caudice uno. Minus ramosæ.
Pluribus. Crassæ.
Ramosæ. Tenues.
Cortice tenui sunt,
Laurus. Tilia.
Cortice grosso,
R O B V R.
Cortice leni.
Malus. Ficus.
Cortice scabro.
Robur. Suber. Palma.

Hæ cum adolescunt, leniori cortice sunt: cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit. ut,
Portulacæ. Vnedoni. Arbuto.
Quibusdam cortex carnosus. ut,
Suberi. Robori. Populo.
Aliis neruosus & macilentus. ut, A
Viti. Arundini. Tritico.
Aliis multiplicibus tunicis. ut,
Tiliæ. Lino.
Abieti. Genistæ.
Viti. Cæpis.
Aliis simplex. ut,
Fico. Arundini. Lolio.

❡ Sexta differentia ab ARBORVM MEDVLLIS.

Aliæ { Habent medullas.
Carnosam medullam.
Lignosam.
Membranę similem.
Carent medullis. }

Medullam carnosam habent
Vitis. Ficus. Punica.
Sambucus. Ferulæ.
Lignosam medullam habent.
Larix. Abies. Pinus.
Duriorem & spissiorem.
Cornus. Ilex. Morus.
Robor. Cytisus
Ebenus. Celtis.

Quæ quidem coloribus distant.
Magnam atque perspicuam,
Ilex. Robur.
Paruam, incertioremque,
Olea. Buxus.
Nomen enim in his distincta spectatur. B
Nullam,
P A L M A.

❡ Septima differentia a
RADICIBVS.

Multas & longas Radices habent
Ficus Robur Platanus.
Paucas
Punica Malus.
Vnam tantum
Abies Pinus.
Quibus una tantum prægrandis descendit.
Nodosas & uillosas.
O L E A.
Altas
R O B V R.
Lignosas
O Z Y M O N.
Carnosas.
Beta Aron Hastula regia.
Ex carne & cortice
Raphani Rapæ.
Geniculatas.
Harundines Gramina.

❡ Octaua differentia
PLANTARVM.

Aliæ nodosæ. Aliæ Enodes.

C Enodes

Iuncus Tipha Gladiolus
Palustrina, & quibus cortex leuis.

Nodosæ

Sambucus Olea
Laurus Pinaster
Ficus Oleaster.

Ex quibus quædam minus, quædam uero magis nodosæ.

Mares frequenter fœminis nodosiores, in quibus uterq; sexus habetur.

Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uocatur Gemma, in Harundinibus Geniculum, in Vlmo & Robore Crade uocatur.

❡ Nona differentia PLANTARVM & Arborũ.

Quædam longæ. ut,
Abies Cupressus Palma.
Et quæ simpliciore assurgunt caudice.

Quædam in ramos sparguntur. ut,
Punica Malus.

Quædam decurtatæ plus fructus afferunt. ut,
Vitis. Quæ uero
Non truncatæ, minus afferunt.

❡ Vndecima differentia PLANTARVM, & Arborum.

Ex Vrbanis

D Quædam perpetuo uirent. ut,
Olea Palma Laurus.
Pini genus quoddam
Myrtus Cupressus.

Ex Syluestribus

Abies Sabina Pinaster.
Iuniperus Smilax Thuia.
Et ea quam Archadeș Phellodryn appellant.
Tilia Ilex
Cedrus Celastrus
Picea Philyca
Mirica Acuta spina
Buxus Apharca.

Arbores in Agro Elephantino.
Quercus in agro Thurio.
Platanus in Creta.
Platanus alia in Cypro.
Quæ monte Olympo proueniunt.
Potulaca Arbutus
Terebinthus Laurus.

Potulaca & Vnido folia inferiora dimittũt, cacuminibus perpetuo uirent, ramisq; assidue præpostere gignunt.

Ex Fruticibus

Ruta Sansucum
Brassica Serpillus
Rosa Libanotis, id est, Rosmarinus
Viola Apium
Abrotanum Aequapium
Papauer, & syluestrium genera complura.

Ex Fruticibus.

Hedera Rubus Harundo
Rhamnus Cedrula.

Ex his nõnulla cacumine perdurant, amissis reliquis. ut,
Apium Aequapium Origanum.
Nam & Ruta affligitur atq; muratur.

Quædam cito germinant, & tardius mittunt folia. ut,
A M Y G D A L A.

Quædam tardius germinant, & æque citius amittunt folia. ut,
M O R V S.

Citius amittũt folia, quæ in locis aridis: tardius quę in humidis. Item citius ueteranæ, tardius nouellæ plantulæ.

❡ Decima differentia a FOLIIS.

Vertunt supinas parteis foliorum mox post solsticium Aestiuum
Olea Vlmus
Tilia Populus.

Eorum argumento rustici solsticium confectum intelligunt.

Quædam ampla folia habent. ut,
Vitis Ficus Platanus.

Quædam angustiora. ut,
Olea Punica Myrtus.

Rara

Pinus Abies Cedrus.

Carnosiora

Cupressus Miricæ Malus.
Et in fruticum genere Stibia.

Ex Herbis carnosa.

Semperuiuum Polion.

Harundinacea

Palmæ Gladiolus
Coici Butomos.
Et quæ folijs angularibus constant.

Orbiculata. ut,
P Y R I.

Oblonga. ut,
M A L I.

In acutum producta. ut,
H E D E R A.

Serrata & multifida
Abies Filix.
Vitis quoq; aliquatenus fissa, Fici.

Insecta

Vlmus Robur Nux auellana.

Quædam cum extremo, tum lateribus sinuata considunt.
Ilex Robur Smilax
Rubus Paliurus.

Quibusdam spinæ pro folio sunt. ut,
Acorni Drypodi.
Acane, omniq; pene generi spinoso

Folium nullum habet
ASPARAGVS.
Pediculo carent
Scyllæ Bulbi.
Pediculos longos habent
Vitis Hedera.
Breues
OLEAE.

De Oleribus Duodecima differentia.

Quibusdã statim ab radice oriũ olus. ut,
Cepe Intybo erranco
Allio Hastulæ regiæ
Scillæ Isuinchio
Bulbo atq; in totũ bulbosis.
Quibusdam folijs iam perfectis. ut,
Lactucæ Rubo Paliuro.

Tredecima differentia.

Quædam sunt folijs
Multis Ordinatis
Paucis Inordinatis.
Quædam folijs
Magnis Paruis Angustis
Leuibus Cauis
Aculeatis Asperis.
Quædam dependent ab
Radice Germine Ramo
Caule Pediculo.
Quędam fructũ super folijs gerũt. ut,
Laurus Alexandrina.

De CONSTITVTIone Foliorum.

Constant folia
Neruo Fici
Cortice ut
Carne Vitis.
Quædam ex neruo tantum. ut,
Harundinis Frumenti.
Humor communis omnium est.

De Pediculis.

Pediculorum
Alij ex neruo tantum constant. ut harundinis, frumenti.
Alij ex eisdem, quibus caulis.

De natura FLORVM.

Florum alij ex
Cortice Vena Carne.
Carne tantum, ut qui inter folia nascuntur.

De natura FRVCTVVM.

Fructuum
Alij ex carne & neruo.
Alij ex carne tantum.
Nonnulli ex cute.
Quædam ex humore & neruo. ut,
CVCVMERES.
Ex humore & cute, ut Mori, Punicæ. A
Alij secus distinguuntur.
Omnium pars exterior cortex.
Interior caro.
Quorundam etiam nucleus.

De SEMINVM differentia.

Postremũ in oĩbus semen est: hoc humorẽ, caloręq; insitum habet, qui cũ defierint, semen infœcundum relinquitur.
Quorundam semen protinus post tegmen ambiens subest. ut,
Palmæ Nucis amygdalæ.
Quædam conteguntur carne.
Quædam siliquis.
Aliæ uasculis. ut Papauer.
Quædam folliculis.
Alia nuda patent. ut Anetum Coriamusu, Cuminum, Feniculus.
Arborum nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta, ceu glans.
Nullum in uasculo semen arboris est.

De differentia SVCCORVM. Nam

Alij uinosi		Vitis, mori, myrti
Pingues		Oleæ, lauri, nucis amygdalæ Pini, laricis, abietis
Dulces		Fici, palmæ, roboris, glandis
Acres	ut	Origãi, satureię, nasturtij, sina
Amari		Absinthij, fellis terrę (pis
Odorati		Aneti, cedrulæ
Diluti		Prunorum
Acidi		Punicorum.

B

Humorum alij

Lactei		Papaueris, fici
Resinacei		Abietis, Pini
Aquosi	ut	Vitis pyri, mali, cucumerum, cucurbitæ
Acres		Tymi, satureię.
Suaueolentes		Apij, anethi feniculi.

De differentia ODORVM.

Plantarum
Quædam flores habent odoratos.
Quædam folia odorata.
Quibusdam fructus odorati.
Alijs neutrum.
Alijs pars reliqua.

Differentia SAPORVM.

Plantarum
Quædam mandi queunt.
Aliæ edulijs ineptæ.
In quibusdam folia manduntur, non fructus, ut in Tilia.

C Quibusdam fructus & non folia.

¶ Alia FLORVM differentia.

Florum alij

Lanuginei, ut Vitis, mori, hederæ
Foliati, ut Amigdalę, mali, pyri, pruni.
Grandes Candidi
Bicolores Phœnicei
Vnicolores Subrubei Crocei.
Vno folio, ut Flos Iasionę.

Florem circa fructū uitis olea producunt,
Semen sub floribus habet, Rosa
Cum seminibus flores edūt, Veneria, Cnicum, Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

¶ De differentia in fructificando.

Arbores aliæ

Fructū ex nouellis surculis gignūt, ficus, uitis.
Ex annatinis, olea, punica, nardus, amygdala, pyrus, myrtus.

Ex utrisq;

Grandibus ex ramis, Siliqua
In cacuminibus fructificant, Palma
Lateribus.
In parte utraq;.

D

¶ Modus sationis & generationis ARBORVM.

Arborum aliæ GIGNVNTVR

Sponte Ramo
Semine Surculo
Radice Trunco
Auulsione Ligno conciso.

De quibus latissime uide in Columella.

Oĩa quę semē ferūt, semine quoq; gignunt.

Ex semine tantū nascuntur.

Abies Pinus Palma
Larix Omnes corniferæ.

¶ Generatio SVFFRVTICVM.

Suffruticum atq; herbarum pars maior semine, radiceq; nascitur.

Quædā cum utroq;, nōnullæ ex germinib.

Arbores quę ex fructibus suis feruntur, oēs fere deteriores proueniūt, Theop. lib. 2. cap. 3.

¶ Quæ herbæ trāseant in alias.

Degenerant

Sisimbrium Meu
Triticum Lolium.

¶ Alia differentia Radicum.

Radicum aliæ

Squamis constant Rotundæ
Carne Oblongæ
Cortice uestiuntur Vescendę
Nudæ adhærent Ingustibiles.

Quædam esui aptæ sunt, ut,

Hastulæ regiæ Ensis
Scyllæ Pastinacæ
Ari Petroselini
Herbæ dictæ Dictami Pampinellę.

¶ Alia differentia ARBORVM.

Quædā perpetuo fructiferæ sunt, ut,

Malus Assyria, quam alij Medicam uocant: omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascentibus. Plinius lib. 12. cap. 3.

¶ Alia differentia.

Quędam suos populos etiā uestiunt, ut, Gossampini. Plinius lib. 12. cap. 11.

Quædam incolis dormire dicuntur.

Quibusdam perpetuo folia non decidunt: quod gelidis fontibus & imbribus rigentur. ut in Tylo.

In quibus cortices ualent, trunco sine sapore permanēte. ut Xilocinnamū, id est, lignum cinnami, in fastidio habetur, propter origani acrimoniam. Contra cortex in precio est.

Miraculum

Arbor quædam in Chora esse traditur una Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accepimus: cum Phenice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterū mori, at renasci ex se ipsa (quod erat prius) pomis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

¶ Quarundam Arborū fructus noti, arboribus ignotis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ sit, necdū constat. Res enim inquit Plinius, in Arabia gessimus, & Romana arma, magnam partem eius penetrauere C. etiā Cæsar Augusti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equidem sciam, latino, arborum earum tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris tradidere. Alij Lentisco similem, subrutilo folio. Quidam Terebinthum esse. & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cęsarem Augusti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit contortę esse caudicis, ramis aceris, maxime pōtici, succū amygdalę mō emittere, talesq; in Carmania apparere: & in AEgypto satas, studio Ptolomeorum regnantium. Cortice lauri esse constat. Quidam per folium simile esse dixere. & cætera quæ sequuntur libro. 12. cap. 13.

¶ Miraculum de Cinnamomo.

Cinnamomum autem non posse metiri nisi

deus permiserit. Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Assabinum illi uocant. 44. boum, caprarumq; & arietum extis impetrat̃ uenia metendi. Non tamen aut ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmẽta hasta diuidit sacerdos, deoq; partẽ ponit: reliquũ mercator in nassas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; parteis fieri: deinde sorte germina discerni. Quodq; Soli cesserit relinqui, ac sponte cõflagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantæ quædã etiam abortiũt.

Arborum etiam abortus inuenimus: fit aũt & ferẽdi genere, & recidendi. Pli. li. 12. ca. 2.

❡ Differentia Radicum alia.

PLANTARVM

Quædam lentis palustris modo ĩnatant aquas, sine om̃i prorsus radice. ut malabathrũ, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioscorides libro primo.

Quędam nodosas habent radices. ut gña Satyrionis, Aristolochię, & omnia gña Bulbo℞.

Quædam teneras. ut Ozymon.

Quędam pręingues. ut Asphodelus. Sigillum Mariæ.

Quędã fere pręcisas in meditullis. ut Valeriana, & quę uocatur, Morsus diaboli.

Quædam comatas.

Quædam fectas.

Quædam succinctas ac breues.

Quædam prolixas ĩmodice. cuiusmodi de μῶλυ meminit Plinius, qui sibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effossam, int̃ difficultates saxeas, radicis. 25. pedes longam, & nec sic quidem solidam, sed abruptam. uide Plinium lib. 25. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophrastum cap. 7. lib. 3.

Quædam infinitis nodis. ut uerrucaria.

Quędã intortis. ut Colubrina & Tormẽtilla

Quędam acuta tantum radicula, sine oĩbus prorsus comis.

Quędam alba, quędam nigra radice, rubra, spicea, subspicea, uiridi.

❡ Differentia a duratione.

PLANTARVM

Quædam ad multos annos durant. ut Veratrum, siue nigrum, siue candidum.

Quædam bieñio, triennio, quinquennio.

Longissimo tempore durat Elaterium.

Chamęleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Aristolochia. 5. aut. 6.

Vitis syluestris añno uno, si in umbra seruet̃.

❡ Alia Plantarum differentia.

Quędã syluestres, quę nullibi felici9 ꝓueniũt q̃ in cãpis. ut Genistę. Myricę, & id gen9 alia.

Quædã hortenses. ut Hyssopus. Absinthiũ.

Quædam coronarię. ut, Rosæ, Lilia, Helochrysos. Aliæ non Coronariæ. A

❡ Differentia alia ex sapore

PLANTARVM.

Quædam sapore sunt

Dulces	Insipidæ	
Salsæ	Acetosæ	Amaræ
Stypticæ	Acutæ	Ponticæ.

❡ Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Desiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtiliant
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellant
Incrassant	Putrescere faciunt.

Verum huiusmodi quæ sint, in Classibus temperamentorum infra recensentur.

❡ Differentia alia de odore

PLANTARVM.

Quædam humiditate superflua obtundente, donec ea resoluatur absq; odore perseuerãt. Aliquæ econtrario, quæ sicca, nullum, uiridia magnum odorem mittunt. Quædam siue recentes, siue siccæ, semper tamen proprium odorem spirant.

❡ De differentijs Vitium. B

Vitium genera magitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt. Nam

Quędã
- Purpureo nitent colore.
- Fulgent roseo, nitentq; uiridi.
- Candidæ, nigræq;, sed uulgares.
- Tument mãmaꝝ modo bumasti
- Pręlongis dactyli porrigunt̃ acinis.
- Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo.
- In sua tm̃ continent̃ anima, ollis fictilibus, et insuper dolijs inclusæ, stiparæ uinaceis circumfudantibus.

Alijs gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: ijs gloriam præcipuã in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit.

❡ De uarijs gñibus Vitium.

Genera Vitiũ cõprehẽdi inqt Plinius, unus numero existimauit Democrit9, cũcta sibi Gręcię cognita ꝓfessus. Cęteri innumera atq; infinita esse ꝓdiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dici possunt: quippe quę totidem pene sunt, quot uina. Pli. li. 14. ca. 2.

Sunt igitur Vites

Amineæ, atq; ex ijs quędam quę dicunt̃
- Germannę
- Gemellæ
- Lanatæ

Nomentanæ: quæ & Rubellæ

C Apianæ, ab apibus sic dictæ

Chiæ, Thasiæ	Heluenacæ
Eugeniæ	Spioniæ
Rheticæ	Veniculæ
Allobrogicæ	Serculæ
Varianæ	Surrentinæ
Albueles	Pompeianæ

Alia differentia PLANTARVM.

Quædam ex semine proueniunt, ut maxima fere pars.

Quædam sine semine sponte exiliunt sua, non aliter q̃ animalia. Quorum quædam ex semine procreantur coitus, alia ex terra sine omni semine producuntur; lib.1. caussarum de plant, cap.1. Theophrastus.

Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc fere sunt,

Casia	Costus
Cinnamomum	Ligusticum
Cardamomum	Crocum
Nardus	Myrrha
Nerum	Gladiolus
Balsamus	Iuncus
Aspalathus	Calamus
D Styrax	Samsucus
Consecratrix	Lotus
Narta	Anethum.

HORTORVM
Alia cortices
Alia rami
Alia ligna
Alia semina
Alia lachrymę
Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt
Quædam in Asia tantum
Quædam locis apricis.
Quædam argillosis.

Alia differentia Arborum.

Arborum quædam felicius in montibus proueniunt, pręsertim apud Macedones, ut

Abies	Taxus
Pinastrum	Iuniperus
Picea	Terebinthus
Aquifolia	Caprificus
Tilia	Philyca
Caprifolia	Apharca
Carpinus	Nux iuglans
Buxus	Castanea.
Portulaca	Ilex.

Quædam in plana descendunt

Tamarix	Pomus
Vlmus	Ostrya
Populus	Celastrus
Salix	Fraxinus
Cornus	Paliurus
Alnus	Spina acuta
Robur	Acer, quam in monte Caprinam, uel Gallicam in plano uocant.
Lacara	
Pyrus	

NOTIO.

Omnia quæ communia montibus, planisq; habentur, ampliora, usuq; pulchriora in planis proueniunt, sed usu meliora tam materiæ, q̃ fructu: pyris malisq; exceptis.

Differentia alia de flore arborum.

Quædam abunde florent.
Quædam parum.
Aliæ sine omni prorsus flore.
Quædam florent, sed fructum non ferunt, ut altera Iuniperi species.
Quædam minime florent, & fructum protinus ostendunt.
Alÿs mox,
Alÿs tardius proueniunt germina.

Alia differentia de flore.

Singularum arborum

Alię cum urbanis germinare incipiũt, ut Porulaca, Apharca, Pyrus.
Aliæ ante fauonium, ut, Cornus.
Alię post fauonium, ut, laurus, alnus.

Aliæ mature, ut

Nux iuglans	Quercus
Sambucus	Populus
Vlmus	Salix

Paulo ab his serius Platanus.

Quędam statim ineunte Vere, ut,

Caprificus	Philyca	Spina acuta
Paliurus		Terebinthus
Nux iuglans		Castanea

Aliæ serius, ut, Malus
Tardissime, Suber, Aria, Quadratoria, Thuia, Taxus.

Alia differentia de fructificatione arborum.

Variant & in fructuũ prolatiõe arbores, nã
Quædam circa æstiua solstitia, ut, corni
Quędã circa messem tritici, ut, Terebinthus
Quædam æstate, ut, Fraxinus, & Acer.
Quędã autũno, ut, nux iuglãs, Pyrorũ gen9
Circa uergiliarũ occasũ, ut, Castanea, robur
Quędam post uergiliarum occasum, ut, Philyca, Ilex. Paliurus. Spina acuta.
Quædam hyemis initio, ut, Caria.
Quædam primis frigoribus, ut, Malus.
Omnium tardissime suos fructus perficiũt Iuniperus, Celastrus, Ilex.
Plura de hoc Theophrastus lib.3. cap.5.6.

Claſſes Temperamentorum. A

A

Abſinthium cõmune ca. in primo. ſic. in ſecundo, uel tertio, ſed ſuccus eſt calidior.
Abrotanum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo. Auiceña ca. & ſic. in ſecundo.
Acetoſa, fri. in primo. alij in tertio, ſic. in ſec.
Acacia fri. in ſecundo. ſic. in tertio, aut ſec.
Acorus ca. ſic. in ſecundo.
Agaricus ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Agnus caſtus ca. ſic. in tertio, alij in ſecũdo, certi ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Acetum fri. ſic.
Allium domeſticum, ca. ſic. in tertio. a
Alumen, ca. ſic. in tertio. alij in quarto.
Aloe ca. in principio ſecundi, ſic. in tertio.
Alkekengi fri. ſic. in ſecundo.
Althea, ca. hum. in primo.
Ameos ca. ſic. in tertio.
Amomum ca. ſic. in tertio. Auiceña, ca. ſic. in ſecundo.
Amigdala dulcis ca. hu. in primo.
Ambra ca. in ſecundo. ſic in primo.
Amidum ca. hu. uerſus primum.
Anacardi ca. ſic. in quarto
Antimonium fri. ſic. in tertio
Anetum ca. in tertio. ſic. in principio ſecun.
Aniſum ca. ſic. in tertio
Anguria fri. hu. in ſecundo: ſemen eius frig. ſic. in primo
Aqua lactis, fri. hu. in primo
Auellana domeſtica, ca. ſic. in primo: & aſſatæ ſunt ſicciores.
Anthos ca. ſic. in tertio
Apium domeſticum ca. in principio tertij, ſic. in medio tertij.
Armoniacum ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Arſenicum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Arthemiſia ca. ſic. in ſecundo.
Ariſtologia, ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Arancia tota, fri. hu. in principio primi.
Arancię cortex ca. ſic. in ſecundo
Aranciæ acetoſitas, fri. hu. in ſecundo.
Aſa fetida, ca. ſic. in tertio
Aſara baccara, ca. ſic. in tertio.

B

Biſmalua eſt malua agreſtis, ca. hu. in primo
Bacca lauri, ca. ſic.
Balauſtia fri. ſic. in ſecundo.
Balſamita ca. ſic. in tertio
Baſilicon ca. ſic. in fine ſecundi.
Baucia ca. in medio ſecundi, hu. in primo.
Bdellium iudaicum, ca. in ſecundo, hu. in primo. alij, ca. ſic. in primo.
Been radix, ca. hu. in ſecundo, ſed ſicca minus humida.
Been magnũ, ca. in principio tertij, ſiccũ in ſecundo.
Bethonica rubea, ca. ſic. in primo
Berberis fri. ſic. in fine tertij, alij in ſecundo, fri. ſic.
Blacca biſantia, ca. ſic. in ſecundo.
Bleta agreſtis fri. hu. in ſecundo.
Bleta alba, fri. in primo. hu. in ſecundo.
Bardana, ca. hum. in primo
Bolus armenus, fri. ſic. in ſecundo
Bocax, ca. ſic. in quarto
Borago ca. hu. in medio primi.
Bugloſſa, ca. temperate, hu. in fine primi.
Butyrum crudum ca. hu. in primo
idem
Butyrum recens ca. hu. in primo
Branca urſina, ca. hu. in ſecundo
Brionia, ca. ſic. in ſecundo
Bitumen iudaicum, ca. ſic. in tertio
Bruſcus ca. ſic. in ſecundo.

C

Calendula, ca. ſic.
Caulis, ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Carpobalſamum ca. ſic. in ſecundo
Caſtorcum, ca. in fine tertij, ca. in ſecundo.
Cardamum maius, ca. ſic.. in tertio
Cardamomum minus ſimpliciter intelligitur, ca. ſic. in tertio
Calamus aromaticus, ca. ſic. in tertio B
Caſsia fiſtula, ca. hu. in primo.
Caſſia lignea, ca. ſic. in tertio, alij in ſecundo
Cantarides, ca. ſic. in tertio
Camfora fri. ſic. in tertio.
Camedreos, ca. ſic. in tertio.
Camepytheos, ca. ſic. in tertio
Camomilla, ca. ſic. in primo.
Capillus ueneris inter calidi[t]atem & frigiditatẽ medium tenet, ſic. eſt, recens humida.
Calamentum ca. ſic. in tertio
Carui ca. ſic. in tertio.
Cathaputia ca. in tertio, hu. in primo
Carthamus ca. in ſecundo. ſic. in tertio.
Caparus ca. ſic. in ſecundo
Cauda equina, fri. in primo,, ſic. in ſecun.

Cortigiola	
Centumnodia	fri. hu. in ſecũdo.
Cauda uulpis.	uel ĩ principio ter
Virga paſtoris fœm.	tij, certi uolũt fri.
Sanguinaria	ſic. in ſecundo.

Cerusa. fri. ſic. in ſecundo
Cretanus marinus, ca. ſic. in tertio.
Centaurea, maior & minor, ca. ſic. in ſecũ.
Chelidonia, ca. ſic
Ceraſum frigidum, humidum in primo, ſed non ſiccum.
Cheiri cal. ſic. apoſtemati duro petrificato ualet plurimum.

C Citonium fri. in primo, sic. in principio secundi.

Citrum totum fri. sic. in primo.

Citri cortex exterior ca. in primo.

Citri pars interior acetosa & acris, fri. in secundo. sic. in primo.

Carnositas citri, siue caro eius, qđ idē est, fri. in primo, hu. in primo.

Citri cortex, ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.

Ciprus fri. in primo, sic. in principio secūdi.

Ciperus ca. sic. in secundo.

Ciclamen ca. sic. in tertio.

Cinamomum ca. sic. in tertio.

Cicorea domestica, fri. sic. in secundo.

Ciminum ca. sic. in tertio

Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum

Citrulli semen, fri. hu. in primo

Cicer album, ca. sic. in primo.

Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, sic. in primo: sed recentia humida sunt.

Cinoglossa fri. sic.

Costus, ca. sic. in tertio.

Coloquintida, ca. in tertio, sic in secundo.

Coriandrum fri. in fine primi, sic. in secūdo

Coriandri pars corticalis extrinseca parua ca. & sic. est in secundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueatur, etiam ut subtilietur reliqua pars eius, uel substantia, & facilius penetret ad patres eius profundiores.

D Crocus ca. in secundo, sic. in primo.

Coagulum ca. sic. Pla. fri. sic.

Cornu cerui, fri. sic.

Corallus fri. sic. in secundo, aut in primo.

Cucumer fri. hu. in secundo.

Cucumer asininus ca. sic. in quarto.

Cubeba ca. sic. temperare, alij ca. & sic. in secundo.

Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo

Cucurbita fri. hu. in secundo.

Cipressus ca. in primo, sic. in secundo.

Nux cipressi, ca. sic.

Crisomula fri. hu. in secundo.

D

Diptamus ca. sic. in tertio

Doronicum ca. sic. in tertio

Dragagantum fri. in secundo, hu. in primo

Dactylus nō recens ca. sic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E

Ebulus   Edera.

Elleborus albus ca. sic. in medio tertij.

Ebur fri. in primo, sic. in secundo

Enula campana, ca. in secundo, hu. in primo

Epithimum ca. sic. in secundo

Epatica fri. sia. in primo, alij fri. & hu. in primo.

Eruca, ca. hu. in secundo, & hoc recens semen, sed siccum est sic in primo

Esula, ca. sic. in tertio.

Es ustum fri. sic.

Ærugo

Es uiride.   idem, ca. sic. ad quartum.

Flos eris

Euforbium ca. sic. ad quartum

Eufrasia.

Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi: & hæc hu. sed sicca est sic in primo

Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

F

Fisticus ca. in primo

Faba sicca fri. sic.

Faba humida fri. humida in primo

Feniculus ca. in tertio, sic. in primo

Fenu græcum ca. in fine primi, sic. in principio primi.

Ficus ca. in primo sic. in secundo, sed humida ca. hu.

Filipendula ca. sic. in tertio

Fragaria fri. hu. in primo

Fraxinus fri. sic. in secundo

Fumus terræ ca. sic. in secundo, uel uersus primum.

Fungus fri. hu.

Faseolus ca. hu. in primo.

Filix fœmina, ca. in tertio, sic. in secundo.

G

Galanga ca. sic. in tertio

Ganofilus ca. sic. in secundo.

Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo.

Galla immatura fri. in secundo sic. in tertio.

Genesta ca. sic. in secundo

Genciana ca. sic. in tertio.

Gitt ca. sic. in tertio

Glans fri. in primo, sic. in secundo

Granatum dulce fri. in primo, hu. in secundo.

Granatum acetosum, fri. in secundo, sic. in secundo.

Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio.

Gipsum fri. siccum

Gumi arabicum, fri. sic. in primo

H

Hermodactylus ca. sic. in secundo.

I

Iringus celestini coloris, ca. in primo, hum. in secundo.

Iringus albus, fri sic.

Iuiube secundum aliquos, ca. hu. in primo, alij fri. in primo hu. & sic. æqualis

Iusquiamus fri. in tertio, sic. in secundo

Iuniperus ca. in tertio, sic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, sic. in secundo.

Kalendula ca.ſic.

L

Lacca ca.ſic.in tertio. alij ca.in primo. ſicca in ſecundo.

Laudanum ca.hu.in fine primi. Ioannes de ſancto Amando ca.ſic.in primo.

Lapis margarita,fri.ſic.in ſecundo.

Lapis ſmaragdus fri.ſic.

Lapis hyacinctus,fri.

Lapis laſuli,fri.in ſecundo,ſic.in tertio.

Lapis armenus ca.in principio ſecundi, ſic. in ſecundo.

Lapis ematites, frigid.in primo, ſiccꝰ in ſecundo.

Lauendula ca.ſic.

Lactuca aſini ca.ſic.in principio ſecundi.

Lactuca domeſtica fri.hu.

Laurus ca.ſic.

Lac fri.hu temperate.

Lac acidum fri.ſic.

Lepus fri.ſic.

Leuiſticus ca.ſic.in ſecundo.

Lenticula aquæ frig hu.in primo

Lens fri.ſic.in primo

Lentis cortex ca.ſic.in primo.

Lignum aloes ca.ſic.in ſecundo.

Lingua auis ca.hu.in primo

Licium ca.& fri.in medio,ſic.in ſecundo

Liquiricia ca.tepide,hu.temperate.

Linum cal.in primo.hu.& ſic.in medio, id eſt, æquale.

Lilium celeſte ca.in ſecundo,ſic.in tertio.

Lupulus fri.ſic.in primo.

Lilium album ca.ſic.in ſecundo

Lilium conuallium ca.ſic.in primo.

Limon fri.hum.ad ſecundum.

M

Margarita fri.ſic.uerſus primum

Macis ca.in ſecundo,ſic.in ſecundo:& plus

Macedonicum,ca.ſic.in tertio

Maſtix ca ſic.in tertio

Maiorana ca.ſic.in tertio

Manna ca.in primo,hu.& ſic.temperate

Mandragora fri.ſic.in tertio.

Mercurius ca.hu.in quarto. Auicenna frig. hu.in ſecundo.

Mezereon ca. ſic in quarto

Mercurialis ca.ſic.in primo.

Melliſſa ca.ſic.in ſecundo.

Mellilotum ca.ſic.in primo

Menta,ca.ſic.in tertio

Melon fri.hum.in ſecundo. ſemen eius ſiccum fri.hu.in primo.

Meu ca.ſic.in tertio.

Mel ca.ſic.in ſecundo

Myrtus fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Mirabolani fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Mirta ca.ſic.in ſecundo.

Millefolium fri.ſic. A

Milium fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Malua,& illa eſt domeſtica, ca.hu.in.primo

Milium ſolis ca.ſic.in tertio.

Muſcus ca.in ſecundo, ſic.in tertio:alij cal. ſic.in ſecũdo.

N

Naſturtium ca.ſic.in tertio.

Nenufar fri.in ſecundo,hu.in tertio

Nigella ca.ſic.in tertio,certi ca.in tertio, ſic. in ſecundo.

Nux indica,ca.in ſecundo,hum.in primo.

Nux ca.in tertio,ſic.in ſecundo

Nux muſcata ca.ſic.in ſecundo.

O

Olibanum ca.in ſecundo,ſic.in primo.

Oliua matura ca.temperate

Oliua inmatura fri.ſic.

Opoponacum ca.ſic.in tertio, ſic.in ſecun.

Opium fri.ſic.in tertio uſq; ad quartum

Origanum ca.ſic.in ſecundo

Orobus ca.in primo,ſic.in tertio

Ordeum fri.ſic.in primo

Os de corde cerui,certi ca.dicunt: alij frigidum & ſiccum.

P

Paritaria ca.ſic.in tertio: ſemen eius fri.hu.

Papauer domeſticum fri.ſic.in ſecundo B

Papauer nigrum fri.ſic.in tertio

Paucedanum ca.ſic.in principio tertij

Pira acerba fri.ſic.ad ſecundum

Pira perfecte matura,fri.hu.in primo

Pira medie matura,fri.ſic.in primo

Poma fri.hu.in primo

Penidium ca.ſic.in primo

Perſicum frig.in ſecundo,hu.in primo: alij fri.in primo,hu.in ſecundo

Petroſelinum ca.ſic.in tertio

Pionia ca.ſic.in ſecundo

Petrolium ca.in tertio, ſic.uſq; ad quartum

Piper ca.in quarto, ſic.in ſecũdo:alij ca.ſic. ultra tertium.

Piper longum ca.ſic.& magis ſtipticum

Piper album,calidius ſiccius longo

Piper nigrum calidius ſiccius albo

Pinea ca.in ſecundo, ſic.in primo

Piſtacia ca.ſic.temperate

Piretrum ca.ſic.in tertio

Piloſella ca.parum,ſic.in ſecundo

Plantago maior fri.ſic.in ſecundo

Polium ca.in ſecundo,ſic.in tertio

Polipodium ca.in tertio,ſic.in ſecundo

Portulaca fri.in tertio, hu.in ſecundo

Polytricum fri.ſic.in primo

Porrum ca.ſic.in tertio

Pellicula interior ſtomachi

Pulegium cõmune ca.ſic.in tertio.

C Pruna dulcia fri. hu. in secundo
Pruna mesa .i. media, fri. in secundo
Prassium ca. sic. in secundo
Plumbum fri. hum.
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Psilli substantia interior ca. sic. in quarto
Psilli substantia exterior, fri. hu. in secundo

R

Reubarbarum ca. sic. in secundo
Reuponticum ca. sic. in secundo
Resina, ca. in secundo sic. in primo
Resina ca. minus terbēthina, sic. plus terbenthina
Colofonia ca. minus, sic. plus, præcipue respectiue.
Sed colofonia secundum Paulum ca. in primo, sic. in secundo.
Raffanus ca. in tertio, sic in secundo, aut hu. in primo: sed semen ca. sic. in secundo
Ribes fri. sic. in secundo
Rosmarinus ca. sic. in tertio
Rosa fri. in primo, sic. in secūdo: & hoc sicca.
Rubea tinctorum ca. sic. in secundo

S

D Sandalus albus fri. sic. in tertio: alij fri. in secundo, sic. in primo
Sandalus citrinus, fri. in tertio, sic. in secun.
Sal gemmæ ca. sic.
Sal nitri, ca. sic. in secundo
Sol armoniacus ca. sic. in quarto
Sal indi ca. in principio secundi, hum. in medio primi
Sanguis draconis ca. in primo, sic. in secūdo
Sanguis hirci
Sarcocolla ca. sic. in tertio
Saturcia ca. sic. in tertio
Saxifragia ca. sic. in tertio
Sanguinaria
Saluia secundum Serapionem cal. sic. in secundo, alij in tertio
Sauina ca. sic. in tertio
Saniculus
Spina alba idem, ca. sic. in primo.
Bedeguar.
Sandaraca ca. sic. in secundo, Serapio.
Sambucus ca. sic. in tertio
Sal cōmune ca. sic. in secundo
Salix fri. sic. in primo.
Satyrion ca. hu. in secundo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scamonea ca. sic. in tertio
Seta ca. sic. tēperate, aut in primo. Alij fri. sic.
Serapinum ca. sic. in tertio
Sebesten in actiuis æqualis, in passiuis hu. in primo
Scabiosa ca. sic. in secundo
Scolopendria ca. in primo: alij in secundo, sic. in secundo.
Serpillus ca. sic. in tertio
Scariolæ semen fri. in primo, sic. aliqualiter.
Serpentaria maior, minor, ca. & sic. in primo: alij uersus tertium.
Sepum.
Scrophularia.
Semperuiuum
Siler montanum ca. sic. in secundo
Siligo
Sinapis ca. sic. in medio quarti: alij ca. in primo, sic. in secundo
Sesamum ca. in secundo, hu. in primo
Solatrum frig. in secundo, hu. & sic. in medio: certi fri. & sic in tertio.
Spica ca. in tertio, sic. in secundo
Spodium frig. in secundo, sic. in tertio.
Sparagus
Squinantum, ca. sic. in primo
Squilla ca. sic. in tertio
Sticados ara. ca. in tertio, sic. in tertio
Sticados citrinum ca. sic. in tertio
Semen lini ca. in primo, hu. in primo
Serum fri. hu. in primo
Secacul ca. in primo, hu. in secundo
Stincus cal. sic. in tertio, alij ca. hu. in primo
Stafisagria ca. sic. in tertio.
Storax calamita ca. in secūdo, sic. in primo.
Sulfur ca. sic. in quarto.
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio

T

Testiculus uulpis, ca. hu. in secundo
Tamarindus fri. sic. in tertio, aut in secūdo.
Tartarum ca. sic. in tertio
Tamariscus ca. sic. in secundo.
Taraxacon
Tapsus barbatus, fri. sic. in secundo
Terra sigillata, temperata
Thimus ca. sic. in tertio
Thimiana.
Tormentilla fri. sic. in tertio
Thuria.
Turbith ca. sic. in tertio.

V

Valeriana ca. sic. in tertio.
Vermisium ca. sic. in secundo.
Vitriolum ca. sic. in quarto
Vrtica ca. sic. in tertio
Vsnea ca. in primo, sic. in secūdo.
Vua passulana acerba, fri. hu.
Vua passulana matura ca. in primo, hu. in secundo.
Virga pastoris fri. sic in tertio
Veruix ca. sic. in secundo, Serapio.
Vngula caballina cal. hu. in primo
Viola fri. hu. recens in primo, exsiccata minus hu.
Vmbilicus marinus fri. sic.

HIY

Hippoquistidos fri. sic. in tertio.

Hypericon ca. sic. in tertio
Hysopus herba, ca. sic. in tertio
Hysopus humida, ca. in primo, hu. in secu.

Z

Zinziber ca. in secūdo, hu. in primo: & hoc recens, quia exsiccatum sic. in primo.
Zedoaria ca. in tertio, sic. in secundo
Zuccarum cu. unius decoctionis, calidum.
Zuccarum duarum decoctionum, ca. in medio primi.
Zuccarum trium decoctionum, temperatum est: & Auicenna dicit frigidius, id est, minus calidum: quia per decoctionem partes ignee calidæ subtiles consumuntur.
Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exsiccatur: ita siccum dicitur respectu noui.
Zuccarum penidij ca. hu. in primo.

¶ Calida in primo: sicca in codē, aut in secundo.

Absinthium ca. in primo, sic. in secūdo, uel ter. succus eius calidior.
Agaricus ca. in primo, sic. in secundo
Aristolochia ca. in primo, sic. in secundo
Bacca lauri ca. sic.
Betonica ca. sic. in primo.
Colofonia ca. minus, sic. plus, maxime respectiue.
Calendula ca. sic.
Caulis ca. in primo, sic. in secundo
Cardamomum maius ca. sic. in primo
Camomilla ca. sic. in primo
Citri cortex ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.
Cicer album ca. sic. in primo
Coagulum ca. sic.
Cornu cerui.
Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo
Cipressus ca. in primo, sic. in secundo
Cipressi nux calida, sicca
Dactylus calida, sicca in primo: alij ca. hum. in secundo.
Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo
Fenugręcum ca. in fine primi, sic. in primo
Ficus sicca ca. in primo, sic. in secundo
Ficus humida ca. humida.
Gariofilus ca. sic. in tertio
Kalendula calida, sicca.
Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.
Lauendula calida, sicca
Lactuca asini ca. sic. in principio secundi.
Laurus ca. sic.
Lentis cortex ca. sic. in primo
Lilium connalium ca. sic. in primo
Manna ca. in primo, sic. & hu. temperate
Manna calida in primo, sicca & humida temperate.

Mercurialis ca. sic. in primo
Melilotum ca. sic. in primo
Orobus ca. in primo, sic. in tertio
Pilosella ca. parum, sic. in secundo
Resina ca. minus, sic. plus
Seta ca. sic. in primo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scolopendria ca. in primo, sic. in secundo
Serpētaria maior, & minor ca. sic. in primo,
Squinantum ca. sic. in primo
Vsnea ca. in primo, sic. in secundo
Zuccarum rubeum, ca.
Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.
Zuccarū de quāto antiquius, de tanto plus exsiccatur: ita siccum dicitur respectu noui. &c.

¶ Calida in secundo, sicca in eodem, aut tertio.

Acorus ca. sic. in secundo
Agrimonia ca. sic. in secundo
Aloe sic. in principio secundi, sic. in tertio
Amomum ca. sic. in secundo, Aui.
Ambra ca. in secundo, sic. in primo
Artemisia ca. sic. in secundo
Arancie cortex ca. sic. in secūdo.
Basilicon ca. sic. in fine secundi
Blacca bisantia, ca. sic. in secundo
Carpobalsamum ca. sic. in secundo
Carthamus ca. in secundo, sic. in tertio
Capparis ca. sic. in secundo
Centaurea maior, & minor ca. sic. in secun.
Chelidonia ca. sic.
Cheiri ca. sic.
Ciperus ca. sic. in secundo
Crocus ca. in secundo, sic. in primo
Coagulum ca. sic.
Epithimum ca. sic. in secundo
Fumus terræ, ca. sic. in secundo
Genesta ca. sic. in secundo
Hermodactylus ca. sic. in secundo
Kalendula ca. sic.
Lapis lasuli ca. in secundo, sic. in tertio
Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.
Lauendula ca. sic.
Lactuca asini ca. sic. in principio secundi
Laurus ca. sic.
Leuisticus ca. sic. in secundo
Lignum aloes, ca. sic. in secundo
Lilium cœleste ca. in secundo, sic. in tertio
Lilium album, ca. sic. in secundo
Macis ca. & fri. non est operatio manifesta, sic. in tertio.
Mellissa ca. sic. in secundo
Mel ca. sic. in secundo
Myrrha ca. sic. in secundo
Muscus ca. in secundo, sic. in tertio
Nux muscata ca. sic. in secundo.

C Nux cipressi, ca. sic.
Olibanum ca. in secundo, sic. in primo
Origanum ca. sic. in secundo.
Pionia ca. sic. in secundo
Pinea ca. in secundo, sic. in primo
Pilosella ca. parum, sic. in secundo
Polium ca. in secundo, sic. in tertio
Prassium ca. sic. in secundo.
Reubarbarum ca. sic. in secundo
Reuponticum ca. sic. in secundo
Rubea tinctorum, ca. sic. in secundo
Resina ca. in secundo, sic. in primo
Sal nitri ca. sic. in secundo
Satyrion ca. sic. in secundo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scabiosa ca. sic. in secundo
Siler montanum ca. sic. in secundo
Storax calamita ca. in secũdo, sic. in primo.
Tamariscus ca. sic. in secundo.
Vermisium ca. sic. in secundo.

¶ Calida in tertio, sicca in secundo uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, sic. in secundo: secundum Auic. ca. sic. in secundo.
Agnus casius calidus, sic. in tertio, alij in secundo.
D Allium domesticum ca. sic. in tertio
Alumen ca. sic. in tertio, alij in quarto
Ameos ca. sic. in tertio
Anetum cal. in tertio, sic. in principio secundi.
Anisum ca. sic in tertio
Anthos ca. sic, in tertio.
Apium domesticum cal. in principio tertij sic. in medio tertij.
Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo
Arsenicum ca. in teroo, sic. in secundo
Asa fetida, ca. sic. in tertio
Asara baccara ca. sic. in tertio.
Balsamita ca. sic. in tertio
Ben magnum ca. in principio tertij, siccũ in secundo.
Brionia ca. sic. in tertio
Bitumen iudaicum ca. sic. in tertio
Castoreum ca. in fine tertij, sic. in secundo
Cardamomũ minus simpliciter ca. si. in ter.
Calamus aromaticus ca. sic. in tertio
Cassia lignea ca. sic. in tertio
Cantharides ca. sic. in tertio
Camedreos ca. sic. in tertio
Camepytheos ca. sic.
Calamentuum ca. sic. in tertio
Carui ca. sic. in tertio
Cretanus marinus ca. sic.
Ciclamen ca. sic. in tertio
Ciñamomum ca. sic. in tertio
Ciminum ca. sic. in tertio
Costus ca, sic, in tertio.
Coloquiutida ca. in tertio, sic. in secun.
Diptamus ca. sic. in tertio
Doronicum ca. sic in tertio
Elleborus ca. sic in medio tertij
Esula ca. sic in tertio
Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
Filipendula ca. sic. in tertio
Filex fœmina ca. in tertio, sicca in secundo
Galanga ca. sic. in tertio
Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo
Genciana ca. sic. in tertio
Gith ca. sic. in tertio.
Iuniperus calida in tertio, sicca in principio tertij
Lacca ca. sic. in tertio
Macedonicum ca. sic. in tertio
Mastix ca. sic. in tertio
Maiorana ca. sic. in tertio
Mentra ca sic. in tertio
Meu ca. sic. in tertio
Milium solis ca. sic. in tertio
Nasturtium ca. sic. in tertio
Nigella ca. sic. in tertio
Nux. ca. in tertio, sic.
Cortex adusta. in secundo.
Oppoponacum cal. in tertio, siccum in secundo.
Paritaria ca. sic. in tertio
Peucedanum ca. sic. in principio tertij
Petroselinum ca. sic. in tertio
Petroleum calidum in tertio, siccum usq; ad quartum.
Piretrum ca. sic. in tertio
Porrum ca. sic. in tertio
Pulegium commune calidum, siccum in tertio.
Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo
Rosmarinus ca. sic. in tertio
Sarcocolla ca sic. in tertio
Satureia ca. sic. in tertio
Saxifraga ca. sic. in tertio
Sauina ca. sic. in tertio
Sambucus ca. sic. in tertio
Scamonea ca. sic. in tertio
Serapinum ca. sic. in tertio
Serpillus ca. sic. in tertio
Spica ca. in tertio, sic. in secundo.
Squilla ca. sic. in tertio
Sticados ara. ca. sic. in tertio
Sticados citrinum ca. sic. in tertio
Stincus ca. sic. in tertio
Stafisagria ca. sic. in tertio
Tartarum ca. sic. in tertio
Turbith ca. sic. in tertio
Valeriana ca. sic. in tertio
Vmca ca. sic. in tertio
Hypericon ca. sic. in tertio
Hysopus herba, ca. sic. in tertio
Zedoaria ca. in tertio, sicca in secundo.

ℭ Calida in quarto, ficca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca.fic.in quarto
Borax ca.fic.in quarto
Erugo æris
Flos æris ca.& fic.ad quartum
Aes uiride
Euforbium ca.fic.ad quartum
Mezereon ca.fic.ad quartum
Piper ca.in quarto, fic.in fecundo
Pſilliȷ fubſtantia interior, ca.fic.in quarto
Sal armoniacus, ca.fic.in quarto
Sinapis ca.fic.in medio quarti
Sulfur ca fic.in quarto
Vitriolum ca.fic.in quarto

ℭ Calida, & humida.

Argentum uiuum, fecũdum Dioſcoridem, ca.hu.in quarto
Amygdala dulcis, ca.hu. in primo
Amidum ca. hu.
Suncus ca.hu.in primo
Baucia ca.in medio fecundi
idem
Paſtinaca hu.in primo
Bdellium iudaicum, cali. in fecundo, hu.in primo
Been radix, ca.hu.in fecundo
Borago ca.hu.in medio primi
Bugloſſa ca.temperate, humi.in fine primi
Butyrum crudum, recens, idem, cali.humi. in primo
Branca urſina, ca.hu.in fecundo
Caſſia fiſtula, ca.hu.in primo
Laudanum ca.hu.in fine primi
Bardana.
Vnguia caballina idem ca.hu.in primo
Satyrion, teſticulus uulpis idem, cali. humi.in fecundo
Paſtinaca ca.hu. in fecundo
Cataputia, ca.in tertio, hu in primo
Enula campana, cali. in fecundo, humi.in primo
Ecuca ca.hu.in fecundo
Faſeolus ca.hu.in primo
Iringus celeſtini coloris, cali. in fecundo, humi.
Lingua auis, cali. humi. in primo, aliȷ in fecundo
Liquiricia ca.tepide, hu.temperate
Linum ca.in primo, hu.& fic.in medio
Mercurius cali. humi. in quarto, & hoc fecundum Paulum. Sed Auicennæ frigi.humi. in fecundo
Nux indica, ca.in fecundo, hu.in primo
Sal indus cali. in principio fecundi, humi. in medio primi.
Siſamum ca.in fecundo, hu.in primo
Vua paſſularia matura, cali. in primo, humi. in fecundo A
Zuccarum penidiȷ, ca.hu.in primo.

ℭ De temperatis calidis, & ficcis.

Capillus Veneris, ca.fri.medium, fic.
Cubeba ca.fic.temperate
Piſcacia ca.fic.temperate
Seta ca.fic.temperate
Oliua matura, ca.temperate
Sebeſten ca.fri.in medio.

ℭ De temperatis abſolute.

Terra figillata
Zuccarum trium decoctionum temperatum: fed Auicenna fecundo Canone dicit frigidius.i.minus calidũ, quia per decoctionem partes fubtiliores igne confumuntur.

ℭ De frigidis in primo, & ficcis in eodẽ, aut in fecũdo.

Acetoſa fri.in primo, fic.in fecundo
Anguriç femen, fri.in primo, fic.in primo
Citonium frigi. in primo, fic. in principio fecundi
Ciperus frigi. in primo, fic. in principio fecundi
Cynogloſſa fri. fic.
Coriandrum frigi. in fine primi, fic. in fecundo B
Cauda equina, frigi. in primo, fic. in fecundo
Epatica fri.fic.in primo
Endiuia ficca, fri.fic.in primo
Endiuia humida, frigi.in primo, humi.in fine primi
Faba ficca, fri.fic.
Glans fri.in primo, fic in fecundo
Gramen fri.in primo, hu.& fic.in medio
Gipſum fri.fic.
fringus albus, fri. fic.
Iuiubç frigid.in primo, humid.et fic.æqualis.
Lapis ſmaragdus fri.fic.
Lapis hyacinctus fri.
Lapis ematites fri.fic.
Lac aceroſum fri.fic.
Lepus fri.fic.
Lens fri.fic.in primo
Licium cal. & frig.in medio, ficcum in fecundo.
Mirabolani frigidi in primo, ficci in fecundo.
Millefolium fri.fic.
Milium frigidum in primo, ficcum in fecundo.
Oliua immmatura fri.fic.
Ordeum fri.fic.in primo.

C Os de corde cerui fri. sic. secundum certos, alij ca. dicunt
Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca
Salix fri. & sic. in primo
Aes ustum fri. sic.

De frigidis in secundo, siccis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
Alkekengi fri. sic. in secundo
Balaustia fri. sic. in secundo
Bolus armenus, fri. sic. in secundo
Cerusa fri. sic. in secundo
Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
Corallus fri. sic. in secundo
Fraxinus fri. sic. in secundo
Galla inmatura forriter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
Granatum acetosum fri. sic. in secundo
Papauer domesticum fri. sic. in secundo
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Ribes fri. sic. in secundo
D Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
Tapsus barbatus fri. sic. in secundo
Solatrum fri. in secundo, humi. & sic. medium tenet
Pruna mesa. i. media, fri. in secundo.

De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
Berberis fri. sic. in fine tertij
Camfora fri. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Hyosciamus fri. in tertio, sic. in secundo
Mandragora fri. sic. in tertio
Opium fri. sic. in tertio, usq; ad quartum
Papauer nigrum fri. sic. in tertio
Sandalus albus fri. sic. in tertio
Sandalus citrinus fri. in tertio, sic. in secũdo
Tamarindus fri. sic. in tertio
Tormentilla fri. sic. in tertio
Virga pastoris, fri. sic. in tertio
Hippo quistidos fri. sic. in tertio
Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto
Anguria, fri. hu. in secundo
Arancia tota fri. hu. in principio primi
Aranciæ acetositas fri. hu. in secundo
Bleta agrestis fri. hu. in secundo
Bleta alba fri. in primo, hu. in secundo

Centumnodia Corrigiola Cauda uulpis Sanguinaria	idem, fri. hu. in secũdo, uel in principio tertij.

Virga pastoris fœminā
Cerusa fri. hu. in primo
Cucumer fri. hu. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo
Crisomula fri. hu. in secundo
Dragagantum frigi. in secundo humi. in primo
Faba hu. fri. humida in primo
Fragaria fri. hu. in primo
Fungus fri. hu.
Granatum dulce frigi. in primo, humi. in secundo
Lactuca domestica fri. hu.
Limon fri. hu. usq; ad secundum
Melon fri. hu. in secundo
Melonis semen siccum fri. hu. in primo
Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
Parietariæ semen fri. hu.
Persicum fri. in secundo, hu. in primo
Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo
Plumbum fri. hu.
Psillij substantia exterior fri. hu. in secundo
Vua passularia, acerba, fri. & humida.

De frigidis & humidis temperate.

Lac frigi. humi. temperate.

SIMPLICIUM
operationes & effectus
VARII.
NAM SVNT

MATVRATIVA, Siue Suppuratiua.

Aqua tepida	Maluaulci & radix, & semen
Oleum dulce	Pinguedines cõmunes
Storax liquida	Farina tritici
Frumentum cum oleo pauco	Oleum & aqua coctũ
Sudor hominis	Viola
Semen lini	Butyrum
Sticas	Frumentum cum aqua
Succus Sambuci	Hydromel tepidum
Malua	Saliua hominis ieiuni
Fœnogræcum	Pinguedo porci
Lapdanum	Cepæ
Anethum	Medulla panis cum oleo, & aqua
Farina lini, & oleum	

MVNDIFICATIua, & Abstersiua.

Elleborus albus	Semen atriplicis
Luoini	Frumentum
Amygdalæ amaræ	Diptamus
Aes ustum	Vinum dulce
Sigillum Salomonis	Anethum
Mastix	Calamentum
Myrrha	Raphanus
Iris	Sticas
Farina ordei	Spuma maris
Farina fabarum	Coctana
Agaricus	Rubea tinctoris
Vitriolum	Prassium
Thus	Cucumer
Cerusa	Sapa
Mumia	Lac mulieris
Pix liquida	Liquiricia
Tamariscus	Scorodon
Cassia fistula	Tapsia
Eupatorium	Staphisagria
Orobus	Semen melonis
Pineæ	Mel Tamarisci
Fumus terræ	Genciana
Porrum	Asphaltus.

MOLLIFICATIVA.

Chamomilla	Mastix
Eupatorium	Opoponax
Mellilerum	Galbanum
Armoniacum	Adeps caprinus
Altheæ radix	Adeps porcinus
Olea uetera, & calida	Storax liquida
Oleum liliorum	Absinthiũ Bdellium.

APERTIVA.

Capparis	Acorus
Vrtica	Raphanus
Iris	Cuscuta
Sambucus	Asparagi
Apium	Cinnamomum
Scolopendria	Asarum
Hissopus	Lacca
Aristolochia	Petroselinum
Squinantum	Abrotanum
Aphodyli.	Colocassia
Genciana	Rubus
Costus	Brustius
Peucedanum	Capillus Veneris

FORTIVS apertiua.

Ciclamen	Omnia fella grossa
Allium	Oleum liliorum
Cepæ	Amurca
Oleum de auellanis	Oleum petroleum.

EXTRACTIVA.

Serapinum	Sulfur
Asa fœtida	Petroleum
Magnes	Tapsia
Maiorana	Armoniacum
Diptamus	Lolium
Apium	Aristolochia
Animalium stercora	Radix cannæ
Pyretrum	Ciclamen.

INCARNATIVA.

Thus	Orobus
Iris	Oryza
Lithargyrion	Symphiton
Arnoglossa	Cerusa
Aspalathus	Plumbum
Semen atriplicis	Mel
Aloe	Cinis tamarisci.

INCISIVA.

Scylla	Nitrum
Scorodon	Mel
Eupatorium	Cepæ
Cypirus	Ius cicerum
Chamædrys	Ius lentium
Chamæpithys	Ius ordei
Piper nigrum	Acetum
Ruta	Subtilia acida.

ATTENVATIVA.

Aphodilli	Pix naualis
Cuscuta	Eupatorium
Abrotanum	Fœnogræcum
Aristolochia	Grana citri
Aceti fex	Nitrum
Narcissus	Semen urticæ
Pineæ	Sambucus
Cicuta	Scolopendria
Carica	Stercus muris
Flores uini	Tapsia
Mastix	Cinnamomum
Ruta	Pix liquida
Sabina	Hyssopus
Sticas	Armoniacum
Semen lini	Oleum balsami
Vuæ passæ	Cupressus
Calamentum	Genciana
Petroleum	Mentastrum

C Iris.	Plumbum.
Euforbium.	Chamepithys.
Ameos se.	Capparis.
Asa fœtida.	Eruca herba, & semen.
Agnus castus.	Furfur.
Amomum.	Genciana.
Calbanum.	Malobathrum.
Opoponacum.	

¶ RAIFICATIVA.

Oleum uetus.	Abrotanum.
Asa fœtida.	Victriolum.
Melilotum.	Rosmarinus.
Chamomilla.	Costus.
Absinthium.	Anisum.
Radix sambuci.	Fœnogræcum.
Ruta agrestis.	Farina ordei.
Althea.	

¶ DIAPHORETICA, id est, penetratiua & resolutiua.

Mentastrum.	Se. urticæ.
Ruta.	Sauina.
Piretrum.	Mel.
Pix utraq;.	Cepe.
Calbanum.	Raphanus.
Brionia.	Furfures.
Sal.	Balaustium.
Ficus siccæ.	Abrotanum.
Prassium.	Agaricus.
Armoniacum.	Radix marathri.

¶ SEDATIVA doloris.

D Cerefolium.	Petrolium.
Chamomilla.	Sambucus.
Se. lini.	Althea.
Hermodactyli.	Pinguedines calidæ.
Ruta.	Nasturcium.
Thus.	Stercus columbinum
Carui	Oleum nucum
Pyretrum	Opoponax
Sinapi	Castoreum
Asa fœtida	Leuisticus
Serapinum	Maiorana
Oleum oliuarum	Petroselinum
Nigella	Euforbium
Carpobalsamum	Furfur
Xylobalsamum	Galbanum.

¶ MORDICATIVA & Caustica.

Porrum	Pyretrum
Sal gemmeus	Cantharides
Arsenicum	Piper
Cepe	Elleborus.

¶ INDVRATIVA.

Psyllium Solatrũ	Papauer
Semperuiuum	Mandragora
Hyoscyamus	Aqua lactucæ
Portulaca	Tribuli.

¶ REPERCVSSIVA.

Cimolia	Plumbum
Rosa	Solatrum
Barba Iouis	Papauer
Galla	Memitha.
Lilium	Semperuiuum
Glandes	Hypocystis
Hyoscyamus	Acacia
Myrtus	Balaustium.

¶ OPILATIVA, ET obstructiua.

Panis azimus	Omnes cibi crassi
Anylon	Pinguedines
Dactyli	Caseus.

¶ CONSTRICTIVA.

Balaustia	Gallæ
Ferrugo	Sanguis columbæ
Corallus albus	Cinis cornu uaccini.
Terra sigillata	Plantago
Tucia	Thus, quod etiam consolidat
Hyacinthus	
Pentaphyllon	Gummi arabicum
Stercus asini	Argilla
Hæmatites	Atramentum ustum
Dragaganthum	Hypocystis
Fabæ	Alumen
Filtrum ustum	Virga pastoris
Gipsum	Acacia
Antimonium	Sumach
Poma cupressi	Sanguis uaccineus
Cinis aromatum	Pili leporis
Mumia Myrtus	Succus salicis.

¶ CONSTRICTIua Alui.

Cydonia mala	Lentes
Coma	Sumachus
Sorba	Spodium
Gallæ	Berberis
Hypocystis	Caules
Mastix	Pyra immatura
Mora celsi immatura	Mala pontica
Myrtilli	Bolus armenus
Menta cum aceto	Lac asinæ
Acacia	Anylum
Rosæ	
Alumen	Corallium
Sang. draconis	Plantago
Balaustia	Lac caprinum
Interior cortex castanearum	Draganganthum
	Caseus
Coagulum leporis	Hepata animalium in aceto elixa
Folia cupressi	
Lithargyrium	Terra sigillata
Fabæ.	Milium

Semen papaueris nigri.

CICATRIZATIVA, siue Consolidatiua & induratiua cutis.

Aloe lotum
Gummi frigidum, & siccum.

Galla	Balaustium
Aes ustum	Lithargyrium
Spodium	Condisi
Plumbum ustum	Cachimia.

COAGVLATIVA.

Gipsum	Albumina ouorum
Thuris cortex	Myrtus
Bdellium	Lithargyrium
Balaustia	Serpentaria

Fuligo e folijs Cypressi.

Sanguis draconis.	Sarcocolla
Asphalatus	Amylon
Lolium	Tegula usta
Symphytum	Pili leporis usti
Fabæ	Bolus armenus
ALOE.	Filtrum ustum

Mucillago.
Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ geruntur.

STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ
Papauer nigrum
Retentio diuturna in aqua frigida.

Torpedo piscis	Semperuiuum
Portulaca	Hyoscyamus
Lactuca	Psillium

Aqua Solatri

ὑπνωτικὰ id est, Somnifera alia.

Nenuphar	Rosa
Salices	Solatrum
Viola	Semperuiuum
Mandragora	Semen Papaueris albi.
Cucurbita	Opium
Lactuca	Hyoscyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura sunt.
Balneæq; liberaliores somnum inducunt.

LENITIVA communia.

Cassia fistula	Violæ
Malua	Lapathum acutum
Pineæ	Iuiubæ
Aqua ordei	Oleum dulce
Pinguedines	Amylon
Dragagantum	Peuidiæ
Semen Citoniorū	Glycyriza
Borrago	Psillium
Mercurialis	Bleta
Bacharum	Gummi arabicum

Vinum dulce. A

λιθοντριπτικὰ, id est, frangentia lapidem.

Saxifraga	Sisimbrium
Bdellium	Lignum Ebuli
Nitrum	Scylla
Balsamus	Polium
Sauguis hyrci	Puluis Cicutæ
Petroselinum	Asparagus
Squinantum	Hyssopus
Cyperus	Ameos semen
Fistici	Nigella
Abrotanum	Lupinus
Puluis nitri usti	Marathrum
Iris	Amygdalæ amaræ
Scolopendria	Ius Cicerum
Radix Peoniæ	Grana solis
Baccæ lauri	Acetum Squilliticum
Radix lupini	Iuniperi
Scorodon	Omnia diuretica fere.

διουρητικὰ.

Petroselinum

Apium	Feniculus
Squinantum	Iuniperus
Capilli Veneris	Polytrichon
Leuisticus	Anisum
Pulicaria	Cerefolium B
Cæpe	Spica
Fumus terræ	Amygdalæ amaræ
Carui	Asparagi
Bruscus	Asarum
Cartamus	Tapsia
Acorus	Calamentum
Armoniacum	Allium
Nasturtium	Cubebe
Cyperus	Polium
Affodilli	Meu
Eupatorium	Ameos
Daucus	Anethum
Betonica	Adianthon
Nigella	Hypericon
Porri	Aristolochia
Cantharides	Folium
Costus	Thimus

Sauina
Sesilis
Cuscuta
Apes ustæ
Abrotonum
Peucedanum
Pentaphyllon

MENSTRVA prouocant.

Ladanum
Storax Calamita.

C

Absinthium	Agaricus
Olei feces	Cinnamomum
Xylobalsamum	Serapinum
Chamępithys	Agnus castus
Apium	Allium
Serpillum	Costus
Dipramus	Centaurea
Marathrum	Affodilli
Sabina	Thimus
Ruta	Carpobalsamum
Asa fœtida.	Anisum
Iuniperus	Trifolium
Pulegium	Peonia
Nasturtium	Squinantum
Marrubium	Seselis
Amygdalæ amaræ	Genciana
Xylocassia	Hypericon
Opoponax	Origanum
Spica utraque	Farina lupinorum
Aristolochia	Eupatorium
Prassium	Amomum
Calamentum	Daucus
Chamędrys	Ameos
Elleborus uterque	Chamomilla
Sponsa solis	Fęnogręcum
Viticella	Nigella
Iris	Leuisticus
Baucia	Abrotanum

D

Petroselinum	Fu.

¶ αἱμοῤῥοΐδας προκαλοῦνται.

Millefolium	Rubea maior
Allelurah	Nigella
Scylla	Os sępiæ
Mentha	Victriolum
Oleum radicis Celsi	Cyperus
Spergula	Pyrethrum
Cępe persica	Cortex radicis Fraxini
Arsenicum	Euforbium
Genciana	Buglossa
Fel tauri	Centaureum
Ciclamen	Oleum polycariæ

¶ αἱμοῤῥοΐδας κατέχουσι.

Verbena	Myrthus
Thus	Mastix
Bolus armenus	Sanguinaria
Rosę	Baccæ Cupressi
Psidia	Galla
Sanguis draconis	Baccæ Hederæ
Sorba	Sigillum Marię
Acacia	Gummi
Plantago	Balaustium
Gipsum	Chamęleon
Nespila	Poma sylvestria
Sigillum Salomonis.	

¶ γάλακτος γεννητικά

Semen Anethi	Anisum
Marathrum	Eruca
Fabæ	Cicer
Vitella ouorum	Oua sorbilia
Ius carnium	Vinum dulce
Grana ulmi	Dactyli
Castaneæ	Cerebella
Coctana	Lingua auis
Galanga	Cæpe
Costum dulce	Diadragantum
Semen Papaueris	

¶ πρὸς συνουσίαν.

Oua auium	Auellana
Baucia	Piper longum
Asparagus	Secacul
Faseoli	Testiculi uituli & porci
Piper	Lactuca nouina
Cicer	Pineæ
Grana Vlmi	Satyrion
Porri	Nux Indica

¶ MVNDIFICANTIA pectus.

Pineæ	Butyrum
Saccharum	Mel
Iris Nasturtium	Daucus
Hyssopus	Porrum
Prassium	Castoreum
Calamentum	Sulfur
Scylla	Chamomilla
Liquiricia	Vrtica
Ficus	Seselis
Inula Campana	Marrubium
Ruta	Amygdalæ
Origanum	Aristolochia

¶ Lumbricos necant.

Lupinorum farina	Polium
Ruta	Nigella
Sal gemme	
Mentha	Carui
Cornu cerui	Dictamnus
Petroleum	Myrrha
Fel taurinum suppositum uentri	
Sambucus	Thimus
Absinthium	Centaureum
Graneus	Persicorum folia
Mentastrum	Ameos
Origanum	Abrotanum
Fraxinus	

¶ Pediculos cohibent.

Balnea salsa	Argentum uiuum
Absinthium	Staphisagria
Arsenicum	Pix liquida
Oleum amarum.	

¶ VENENIS repugnant.

Pimpinella	Calamentum
Succus caulium	Orobus
Fistici	Cardobenedictus
Balsamus	Nasturtium
Hypericon	Cyclamen.

Euforbium	Doronicum
Acetum	Sanguis leporis
Allium	Porrum
Ruta	Diptamus
Herba Paralysis	Scorodon
Inula	Pix liquida
Testiculi ursi	Mentha
Gentiana	Peonia
Sal	Nuces
Oculus Christi	Tyrus
Tapsus barbatus	Saluia
Castoreum	Cordialia omnia
Oleum potum	

¶ Quatuor presentissima contra uenena, teste Manardo.

Thlaspis	Bolus armenus
Terra Sigillata	Scordion.

¶ Confortatiua cordis.

Aurum	Ambra
Moschus	Gariophyllus
Crocus	Saturea
Buglossa	Agnus castus
Cardamomum	Nux muscata
Folium	Macis
Cubebe	Herba musta
Basilicon	Citrulli
Been utrunque	Carpobalsamus
Cinnamomum	Galla muscata
Spica	Rosmarinus
Maiorona	Agrimonia
Melissa	Betonica
Sabina.	

¶ Totum corpus confortant

Sene	Sticas
Cassia fistula	Cuscuta
Folium	Bruscus
Peucedanum	Anesum
Omnes Myrabolani	Borrago
Aurum	Serum caprinum
Vinum aromaticum	Apium
Fumus terræ	Mastix

¶ Rubeam bilem gignunt.

Ex cibis acria	Acuta
Salsa	Amara
Dulcia	Ruta
Saluia	Ozymum
Eruca	Mentha

Apium hortulanum, id est, Petroselinum.

Apium commune	Amaracus
Serpillum	Nasturtium
Brassica	Cerefolion
Anethum	Feniculum
Libanotis	Allia
Cepæ	Porri

Nocent & pisces stagnales, pisces teneriores et duriores. A

Columbi
Anseres   preter alas eorum.
Anates

Boues	Cerui
Omnis caro durior	Raphanus uterque
Rapa	Pastinaca

Siliquastrum, uel Piperitis.

Inula	Sinapi
Nuces iuglandes	Strobili
Pinei nuclei	Castaneæ
Cerasa dulcia	Mora bene matura

Ficus, uuę, & cuncta quæ admodum dulcia sunt.

¶ NOCENT.

Oua dura & frixa
Vetus & salitus caseus
Vinum nigrum, crassum, dulce & potens.
Lagana, & panificia omnia: præterquam sum acetus panis bene fermentatus.

¶ Eandem Choleram rursum extinguunt & contemperant.

Aquatilia & acida

Lactuca	Intyba omnia
Portulaca	

Lapathon. Presertim acetosa illa

Spinacium	Atriplex
Pimpinella	Blitus B
Buglossos	Tipholion acidum

Quod si stomachus sit debilior atque frigidior, calida odorata possunt misceri.

Conueniunt &

Pruna damascena

Myrabolani	Cerasa

Mala acida.
Ex pyris quæcunque fragilia
Non multum dulcia.
Punica, uel acida, uel media, cortice, seminibusque abiectis.
Cucurbita omphacio condita.

¶ Ex carnibus uero.

Pulli cohortales, & albi potius quam nigri.

Capi iuniores	Hœdi

Vituli lactentes
Anniculi uerueces
Perdices
Phasiani
Coturnices
Capreoli iuuenes
Alę anserum & anatum.
Pisces saxatiles.
Pisces inter duros tenuesque medij:
Oua gallinarum recentia, mollia: præterquam in uehementi æstu, quo tempore condiri cum aceto, uel omphacio possunt.

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indicium bonæ concoctionis, si neq; ructus acidos, aut fumidos concitant, neq; præcordia, aut uentriculum grauant.

Vinum album, clarum, debile, odoratum, & quod ad acidum potius uergat, q; dulce, æstate moderate dilutum.

Panis furnaceus.

Bene fermentatus

Nocent omnia condita, præsertim cum melle

Quædam cum Saccharo conducunt. ut pruna, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine calidis aromatibus preparentur.

Iurulenta, elixaq; meliora q; assa & frixa.

¶ Tabula Medicinarum uenenosarum.

Pinorum erucæ	Buprestis
Salamandra	Ephimeros
Dorcynion	Aconitum
Mel heracluim in Ponto.	
Psyllion	Cicuta
Smilax, uel taxus	
Sardonia herba	
Meconium	Toxicum
Corniculatum papauer	
Ixia	Cerusa
Fungi	Cypsum
D Coagulatum lac	Argenti spuma
Sandaracha	Auri pigmentum
Lepus marinus	Hirudo.
Axos	Argentum uiuum
Porus ferruginis ferri, aut eius limatura.	
Arsenicum	Calx uiua
Cinobrium	Flos æris
Vitriolum, & alumen	
Aqua Saponis	
Sal armoniacum	
Sulphur	Catapucia
Elleborus albus, niger	
Titimallus	Coloquintida
Cucumer asininus	Aloe
Agaricus	Grana alhal
Hermodactylus	Squilla
Oleander	Sesilis
Ruta syluestris	Nigella
Semen Vrticæ	Arbor risi
Psilij	Hyoscyamus
Mandragora	Solatrum
Crocus	Coriander
Opium	Cantarides
Castoreum	Fel uiperæ
Fel Leopardi	
Sudor bestiarum	
Sanguis bouis	

¶ Animalia uenenata.

Phalangon	Scolopendra
Scorpius	Rubeta
Pastinaca marina	
Cantharides	Mus araneus
Vipera	Scytala
Dipsas	Hydros
Cenchros	Cerastes
Aspis	Basiliscus

¶ Tabula eduliorum quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime nutrientia sunt.

Anserum alæ, cum pectoribus	
Item, anatum, gallinarum, & caponum	
Alui omnium uolucrum	
Lac crassum	
Panis triticeus, siliginaceus.	
Frumentum coctum	
Cicer ruffum	Castaneæ
Dulces dactyli	Vuæ passæ dulces
Oua sorbilia	Rapæ
Mel despumatum	Vinum omne
Cancri	Fabæ

¶ Parum nutriunt.

Animalium uuluæ	Ventres
Intestina	Caudæ
Aures	Adipes
Aruina	Caro senescentium.
Omne genus auium, si comparetur cum genere pedibus iterantium.	
Omnes pisces	
Panis ordeaceus	
Ex ordeo pultes	
Panis furfuraceus	
Milium	Fabæ uirides
Amygdala	Persica
Pruna	Capparis
Tenili	Raphanus
Sinapi	
Asparagi omnes	
Dauci	
Cepæ	
Allia	
Porra cruda	
Malogranata	
Pira.	

¶ Boni succi sunt.

Lac recens, statim a mulctura potum, ante omnem cibum.

Oua recentia, sorbilia

Phasiani

Gallinæ

Pullastræ

Aues paruulæ montanæ

Pisciculi saxatiles

Porcelli recentes

Partes animalium quæ sunt circa os.

Cor non probandi est succi

Pedes porcorum.

Animalia agrestia
Panis purus
Ptisana bene parata
Fabæ Castaneæ
Ficus maturæ Vuæ maturæ
Lactuca Intybus
Cichorium
Vina bene olentia, dulcia defecataq;
Ciceres ruffi.

¶ Mali succi sunt.

Pisces stagnales, in paludibus & lutosis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulæ & aridæ carnes
Ceruorum renes
Fœminarum testiculi
Cerebella: nisi gallorum
Casei molles
Lens Cicer ruffum
Legumina Marina animalia
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ueniunt.
Omnia poma, quæ non maturuerint
Pira Persica
Malagranata non matura
Mespila Corna mala
Pruna: nisi optime maturuerint
Cerasa Cucumeres
Pepones Aridæ ficus
Cæpe Porrum
Allium Raphani
Cruda brassica
Bulbi non bene cocti
Agrestia holera
Vina crassa male olentia, insuauia, austera.

¶ Facile concoquuntur.

Panis bene concinnatus
Pisces saxatiles omnes
Auium caro
Turtures Perdices
Phasiani
Pulli columbini, plus etiam alæ cæteris membris.
Anseris iecur
Caro caporum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulæ, faciliorq; boum
Caro ceruorum melius q; caprarum
Oua sorbilia
Lactuca Intybæ
Malua
Leuia uina, melius austerum
Omne genus uolucrū, pullorū, gallinaceorū.

¶ Generantia Lac.

Semen fœniculi Radix fœniculi
Anisum Pastinaca
Oua sorbilia Agnus castus
Aqua casei ueteris cocti

Raphanus Eruca A
Anetum Ordeum
Grana ulmi Mel cum croco.

¶ Cibi sanguinei.

Omnis cibus boni succi
Caro perdicum Pullorum caro
Amygdala dulcia Phasiani
Vinum odoriferum
Oua Lactuca.

¶ Cibi cholerici.

Porri Sinapi
Piper Cepæ
Allium Siliquæ
Cinaræ succi Item dulcia omnia
Mella Dulcia uina

¶ Cibi Phlegmatici.

Poma persica Cerasa
Aqua
Fructus fere omneis
Pyca
necdum maturas
Poma
Iuscula Lac
Omnia fere glutinosa
Aqua calida
Caseus recens Quies nimia
Nimia saturitas Pisces omnes
Rapæ Cucumeres
Alui & intestina quadrupedum.
Omenta Oxygala. B
Animalium neruosæ partes.
Pelles. Cerebrum. Pulmo.
Spinæ medulla. Agnina caro.
Caro testaceam pellem habentium.

¶ Cibi melancholici.

Caro bubalina Hircina
Caprina Taurina
Asinina Camelorum
Vulpina Canina
Leporina Aprina
Omnes salitæ carnes
Pisces salsi Brassica
Arborum germina præcipue
Lentisci Terebinthi
Rubi Camrubi
Legumina omnia Lentes
Panis furfuraceus Vina crassa
Nigra Caseus uetus
Cibus coctu difficilis, omnes ueteres carnes
Pisces marini Thymi
Balenę Oxalme
Vina atra Cochleæ
Brassicæ
Carnes bubalinæ
Caprinæ Taurinæ
Hircinæ Leporinæ
Ceruinæ Aprinæ
Cocleæ Brassicæ.

C Salsa omnia   Triticei panes
Lolium   Panis ex milio

Quæ difficulter concoquuntur.

Caprina caro   Bubala
Ceruina   Hircina pessima
Anserum   Caro   Anatum.
Taurina   Sues inueterati
Ouum ueterum animalium.
Omnia interanea   Vuluę
Cor   Epar
Aures   Caudæ
Renes   Cerebra
Dorsi medulla   Querquedulę.
Testiculi integrorum ætate animalium.
Palumbes   Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.
Omnes uentres uolucrum
Cochleę   Oxygala
Caseus antiquus   Cancri
Oua tosta   Casei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinsitur.
Bromus   Fabæ
Phaseoli   Cicercula
Cicer   Oryza
Punicum   Milium
Lens   Sesamum
D Castanea   Glans
Poma   antequã maturuerint   Pyra.
Ficus nondum maturæ
Vuæ acidæ & austeræ
Dactyli   Siliquæ
Ozymum   Rapa
Napus si cruda mandetur
Bulbi crudi
Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
Vinum crassum   Mustum

Inflantia.

Fabæ   Cicer
Lupini   Punicum
Milium   Massa ex farina
Succi omnes   Cucumer
Ficus arida   Virides dactyli
Rapæ   Napi crudi
Lac   Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum
Vina dulcia   Mustum
Vinum quodcumque non defecatum & recẽs.

Non inflantia.

Pisum
Libysticum
Agnus castus
Canabis fructus
Mel probe coctum & despumatum
Panes hordeacei.

Opilationes discutiunt, abstergunt, & secant

Ptisana   Melopepon
Vuæ passæ dulces   Fabæ
Cicer nigrum   Serum lactis
Ficus aridæ   Amygdala
Postacia   Raphanus
Mel   Tenue uinum
Vinum limphatum.

Crudos humores gignunt.

Dactyli uirides   Cruda
Radix napi   Rapæ
Caro Cetosa in mari.
Polypodes   Interiora
Ventres   Oxygala
Vuluæ quadrupedum: exceptis fortasse pecorum.
Vuæ in uentre retentæ
Caro crustaceam pellem habentium, & duræ carnis.
Cuminum   Libystici radix & semẽ.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum aceto mansi.
Mel frictum   Panes ordeacei.

Tenacem succum gignunt.

Casei graues & densi, nedum suprema cute fiaut.
Siligo   Halica
Tenontes   Neruosa
Lingua   Partes labiales
Suilla caro   Agnina
Sesami semen   Dactyli.

Media inter tenuantia & crasscentia.

Optime excocti panes
Carnes gallinarum   Caporum
Phasianorum   Perdicum
Columbarum   Attagenum
Passerum   Turdorum
Merularum   Saxatiles pisces
Ficus
Vinum rutilans, subflauum.

Crassum succum generantia.

Panes ex siligine male cocto
Potio musti
Panis frumentaceus, sine fermento
Halica   Amylum
Artocreę
Quicquid ex farina
Leguminum fere cuncta
Cetosi pisces   Cochleæ
Carnes coruinæ   Caprinæ.

Bublinæ	Iecur fuis
Renes	Testiculi
Lac coctum	Casei omnes
Oxygala	Oua frixa & indurata
Dactyli	Castaneæ
Rapæ	Napi
Bulbosa omnia	Ficus non maturæ
Cucumeres	Poma immatura
Vinum dulce	Passum
Atrum uehementer	Defrutum
Allium	Cæpe
Cardama	Porrum
Synapi	Piper
Myrrha	Pyrethrum
Origanum	Calamita
Hyssopos	Sisimbrium
Glichon	Eruca

Thymbra uiridis assumpta

Apium	Petrosilenum
Ozymum	Raphanus
Brassica	Teutlon
Feniculus	Corianum.

❡ Redundantia.

Anseres	Palumbes
Pisces cœnosi	Viscera omnia
Dorsi medulla	Cerebrum

Auesq; in paludibus & stagnis.

Cicer	Fabæ uirides
Faba Aegyptia	Porculi nefrendes

Omnia animalia infantia.
Pisces stagnales, & fere omnes.

❡ Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiũ caro animaliũ, & in aridis degentiũ.

❡ Facile corrumpuntur.

Persica armeniaca Omnia præcocia
Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et omnia ante cibum sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiam alios humores & cibos corrũpãt, si ab aliis cibis sumãt.

❡ Difficulter corrumpuntur.

Parua Chenna Purpuræ pisces
Cerices, & quæuis alia crustaceam habentia pellem.

❡ Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta	Panes siphi
Dulces dactyli	Poma mediocriť dulcia
Sesamum	Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ	Apium
Eruca	Raphanus
Rapa	Napus
Sinapi	Cardamum
Pyrethrum	Allium
Cæpe	Porrum
Vinum dulce	Caseus antiquus

Subrufum tamen calidius. A

❡ Refrigerant.

Hordea	Panicum
Hydra	Colocyntha cocta
Pepones	Melopepones
Coccimela	Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ	Cucumeres
Poma acerba	Pira acida
Malogranata acerba	
Lactuca	Intybi
Portulaca	Semen Papaueris
Aqua	Vinum limphatum

❡ Arefaciunt ex cibis.

Lens	Brassica
Agni semen	Orobi bis cocti.

❡ Humectant.

Ptisana	Pepones
Melopepones	Cucumeres
Nuces uirides	Coccimela
Sycamina	Syconiora
Lactucæ	Intybi
Malua	Beta
Atraphaxis	Holera
Fabæ uirides	Cicer uiride

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

❡ Conseruantia sanitatem. B

Detractio sanguinis	Cucurbitulæ
Ductio	Vomitus
Frictio	Gestatio
Exercitium	Abstinentia
Sudor.	

Omnia pontica.

Infrigidant	Desiccant
Glutinant	Stringunt
Impellunt	Incrassant.

Omnia acerısa.

Incidunt	Diuidunt
Subtiliant	Aperiunt
Mundant	Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt	Recludunt poros
Clarificant	Attenuant

Incidunt humores
ab calid. manifeste.

Omnia insipida.

Inspissant Glutinant.

Omnia dulcia.

Humectant
Leniunt
Digerunt
Attenuant.

Omnia salsa.

Congregant Stringunt
Siccant.

C

Pungunt ex Calidis — Acuta, Amara

ACETOSA

Pungunt ex frigi.
Temperara sunt
Omnia unctuosa.

Indurantia opilationes interaneorum.

Lac quod parum habet serum, multum uero caseacium
Cuncta dulcia — Melicratum
Pingues dactyli crudi
Cuncta quæ ex siligine comparantur
Vina dulcia.

Tardi transitus sunt.

Siliginea cuncta — Fabæ
Non purus panis — Lentes excorticatæ
Cerebra — Dorsi medullæ
Iecora — Corda
Frumentum coctum — Oua tosta
Lupini — Pisa
Sesanum — Poma
Pira necdum matura — Siliquæ
Vinum dulce, præcipue austerum,
Atrum sine dulcedine, Crassum & nouum

D

Stomachica, & confirmãtia.

Dactyli acerbiores — Mala Cydonia
Oleæ asperæ
Colymbades, & cum aceto confectæ
Vuæ passæ — Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficubus — Sinapi
Rapæ — Napi ualde cocti
Nasturcium — Capparis
Citri cortex — Pira acerbiuscula
Vinum austeriusculum
Absinthium — Aloë.

Quæ stomachũ subruunt.

Seutlon — Napi
Rapæ crudæ — Blita
Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo commendatur
Sesamis — Lac frigidum
Pepones nõ bñ cocti — Cerebra omnia
Vina supra modum austera, atra, & acerbescentia
Omnia uina crassa & noua.

Quæ ex Edulijs uentrem mouent.

Lentis in prima decoctione ebullicio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentium piscium ius, & garum, ut astacorum, pagurorum, mutilorum, concharum, adhibito oleo modico & pipere.
Ius marinorum echinorum
Ius ueteris galli, præsertim ruffi
Panis cibarius qui multum habet furfurum
Fœnogræci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium cibum mansæ
Tyrogala cum pauxillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter citaluum
Seutlon
Lapathum
Recens caseus cum melle
Chrysolachanum
Blitum
Colocyntha
Pepon
Ficus aridæ & uiri.
— Si ante alium cibum sumantur; mansa uero postremo facile corrumpuntur.
Vuæ dulces & uuidæ
Sycamina pura
Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, et pelliculatæ
Damascena pruna humida, & arida melle confecta, madefacta, ut plus teneant mellis.
Cerusa dulcia — Rhodacina mollia
Cuncta humida, & aquosa
Vinum dulce.

Quæ ex Edulijs Aluum cohibent.

Dactyli acerbiores — Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna — Myrti Baccæ
Vnedones — Atra pruna
Poma acerba — Pira dulciora
Malagranata
Lac refrigeratum ut concrescat
Ascani — Paguri
Caпcri — Carabidæ
Lens & Brassica — Bis cocta
Oriza — Panicum
Milium — Halica
Leporina caro — Vinũ acerbũ, & rutilũ.

Conferentia dentibus.

Saluia — Origanum
Mentha — Lupini
Leporis caput ustum — Tamariscus
Cortex fraxini — Comæ Rubi
Aqua in qua salitæ sunt oliuæ — Radix Berbenæ masticata
Vinum decoctionis radicis Pentaphylli, id est, Tormentillæ
Radix lapathi masticata
Cornu cerui ustum — Acetum scylliticum
Amurca olei
Oleastri folia: quatuor hæc infricata
Radix unius speciei maluæ, quam in Italia herbam ungaricã, Alceam græce & latine uocant.

A

Nocentia dentibus.

Vehementer calida	Nuces
Raphani	Dulcia
Tenacia	Acerba
Dura	Frequens uomitus
Lac	Porra

Pisces magni, uel pingues.

Brassica	Limonia.

Conferentia oculis.

Myrabolani conditi mane comesti, & in ore tenti una cum nucleo.

Nux muscata

Semina fœniculi cum saccharo operta.

Vinum absinthij potum.

Vinum Rutaceum	Cœna exigua

Aspectus rerum uiridium.

Aspectus Smaragdi.

Acetum scyliticum gargarizatum, præsertim post purgationem.

Garyophylli	Asparagi comesti
Betonica	Perdicis cerebra
Rapæ, & folia eorum	Eufragia masticata.

Puluis zinziberis, fœniculi i aceto macerari, et sacchari, mistis omnibus pariter.

Nocentia oculis.

Crapula	Venus
Mustum	Legumina

Turbidum.

Vinum dulce

Crassum.

Canabis	Brassica præcipue
Salita	Raphanus
Allium	Cepe
Magni pisces	Aspicere res lucidas

Aspicere res uelocissime motas.

Legere literas exiles

Legere a cœna, & mox post cibum.

Quæ impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguibus.

Potibus	Somno

Quæ exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque uires.

Glicyriza	Hippace

Butyrum.

Quæ difficulter perficiuntur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius, lib.23. cap.53. omnia acria.

Nimia	Auidæ hausta

Aestate q̃ hyeme difficilius

Et in senecta q̃ in iuuenta.

Vomitiones homini ad hæc in remediũ exco gitatę, frigidiora corpora faciunt: inimicæ oculis: maxime autem dentibus.

Minuunt corpusculum.

Sicca	Arida
Frigida	Sitis imodica
Vigilia	Labor
Exercitium nimium	Curæ
Tristiciæ	Amor imodicus

Lucubrationes imodicę, & crebræ.

Perniciosissimum autem in omni uita, quod nimium est: minimeque quod grauat, quolibet modo utilius.

Adstringentia Medicamenta ex Galeno. 5. Method.

Balaustia	Hypocystis
Rhoe	Omphacium
Acacia	Gallæ immaturæ
Malicorium	Aloe
Manna	Pini cortex
Terra lemnia	Atque id genus ex uino
Spinę ægyptiæ fructus	nigro medicamenta.
Crocum	

Lapis Hæmatites

Plantago	Solanum

Rubi germina in aqua cocta

Cynosbatos, id est, caninus rubus

Myrti folia & baccæ

Lentiscus	Hedera.
Nespila	Oleum histricum
Oleum Sabinum	Oleum melinum.

Mastychinum.

Oleum de absinthio.

Coronea cocta i aqua, uel in uino austero, mẽ diocriter adstringẽtia, & quę ex Glaucio cõponuntur, & quę ex Croco: item quæ Nardina uocantur: item in primis quæ ex uino sunt confecta.

B

Adstringunt post sumptum cibum.

Mala	Pira
Punica	Cydonia

Crustæ panis.

Putredinem prohibent.

Salsa omnia

Acetosa, & aceto permixta.

Muriæ.

Omnia frigidantia & siccantia.

Flatus Boreales.

Herbæ frigidæ & siccæ.

Cibi frigidi & sicci.

PUTREDINEM caussant.

Flatus austrini.

Calida & humida.

Cibi calidi & humidi.

Omnes fructus incocti, immaturi.

C ❡ TAAVLA medicinarum Simplicium, quæ perducunt Cathartica ipsa ad membra, quæ peculiariter intendimus euacuare.

❡ Catharticorum Tabula PRIMA.

❡ Ducentia ad Caput.

Nux muscata, Sucas, Cubebe, Peonia, Polium, Amaracus, Balsamus, Lignum eius, Semen eius, Anacardus, Thus, Castoreum, Folium, Laudanum, Serrula campana, Acorus, Lignum Aloes, Myrrha, Chamedrys, Chamepithys, Scylla, Spica nardi, Genciana, Hyssopus, Grana Pini, Piperis grana, Serapinum, Scylla, Pollon.

Vinum dulce.

❡ Ducentia ad Pectus, & Pulmonem.

Iris, Capillus Veneris, Amygdalæ, Grana Pini, Pulmo uulpis, Prassium, Mel, Saccharum, Dragagantum, Psilium, Fœnumgrecum, Ordeum, Crocus, Hyssopus, Vuæ passæ, Cardomomum, Succi caulium, Ius galli ueruli, Nasturtium, Xyloaloes, Auelana, Opponpax, Myrrha, Serapinum, Raphanus, Aphodillus, Aristolochia, Olibanum, Lilium, Glicyriza, Scylla.

❡ Ducentia ad EPAR.

Spica, Squinantum, Eupatorium, Fumus terræ, Cuscura, Endiuia, Absinthium, Lactuca, Aqua ordei, Sandali, Spodium, Asarum, Fœniculus, Anisum, Amygdalæ amaræ, Folium Indum, Daucus, Cinnamomum, Asparagi, Aqua Cicerum, Chamedrys, Arnoglossa, Volubilis, Iris, Laurus, Aqua casei.

❡ Retinentia medicinas in Stomacho.

Galanga, Coronea mala, Malogranata, Mastix, Myrtus, Et fere omnia stiptica.

❡ Ducentia ad Splenem.

Tamarice, Scolopendria, Capparis, Rubea tinctorum, Squilla, Asarum, Scordion, Daucus, Calamentum, Spica, Cortices falicis, Sal gemę, Sal Indus, Acetus, Marrubium, Absinthium, Eupatorium, Anisum, Fœniculus, Cuscura, Agnus castus, Chamepithys, Amygdalæ amaræ.

D ❡ Ducentia ad Renes & VESICAM.

Saxifragia, Milium solis, Petroselinum, Cantharides, Radices quinq;, scilicet, Fœniculi, Petroselini, Apij, Asparagi, Reub. Quatuor semina frugum.

❡ Ducentia ad Matricem.

Pulegium, Calamentum, Sabina, Iuniperus, Matricaria, Morella, Ruta, Pimpinella, Millefolium, Pentaphyllon, Myrrha, Rubea tinctorum, Lupini.

Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoq; ad Matricem.

❡ Ducentia ad Iuncturas.

Scylla, Asarum, Dragagantum, Acorus, Polium, Opponpax, Aqua Porri, Succus caulium, Cardomomum, Scordeon, Chamedrys, Chamepithys, Amomum.

❡ Catharticorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab singulis membris.

❡ Euacuantia a Capite.

❡ Simplicia.

Colocynthis, Agaricus, Sucas, Lapis Lazuli, Epithimus, Aloe, Lapis armenus, Scylla.

Sal Indus — Kebuli Indi

¶ Composita.

Iera Pina — Ieralogodion
Theodoricon — Anacardinum
Cochiæ
Pillulæ — Aureæ
De Iera.

¶ Soluentia PECTVS.

¶ Simplicia.

Agaricus — Hyssopus
Volubilis — Sarcocolla
Cassia fistula — Iris
Colocynthis.

¶ Composita.

Diasene — Pillulę de Agarico.

¶ Soluentia a STOMACHO.

¶ Simplicia.

Absinthium — Aloe — Myrabolani
Omnes medicinæ solū lenitiuę, siue lambitiuæ, & compressiuæ.

¶ Composita.

Diaprunis — Stomaticon laxatiuū.
Catharticum imperiale Ierapina
Pillulæ de Ierapina — Pillulæ stomaticæ.

¶ Soluentia ab EPATE.

¶ Simplicia.

Agaricus — Aqua casei
Volubilis maior — Lupulus
Reubarbarum — Succus croci
Absinthium — Fumus terræ
Eupatorium — Myrabolani
Citrini — Tamarindi — Ireos
Megereon — Serapinum — Sarcocolla

¶ Composita.

Diaprunis — Trifera saracenica
Pillulæ de Reubarbaro.

¶ Soluentia a SPLENE.

¶ Simplicia.

Agaricus — Sene
Epithimus — Elleborus niger
Calamentum montanum.

¶ Composita.

Diasene — Pillulæ Indi.

¶ Soluentia a Iuncturis.

¶ Simplicia.

Hermodactylus — Turbith
Oppoponax — Sal gemæ
Sal Indus — Serapinum
Euforbium — Centaurea
Cucumer asininus — Elleborus albus
Elleborus niger — Polypodion — Sarcocolla.

¶ Composita.

Electuarium de succo rosarum.
Benedicta — Hermodactylata
Pillulę de Benedicta — Pillulæ areticæ.
Catharticum imperiale.

¶ Tabula TERTIA Confortantium singula membra.

¶ Confortātia Caput frigidū.

¶ Simplicia.

Radix Lilij — Cichoreę
Iris — Enula campana
Chamomilla — Alteæ radix
Malua — Origanum
Pulegium — Calamentum
Saluia — Ruta
Maiorana — Betonica
Peonia — Satureia
Serpillum — Siler montanum
Foeniculus — Lignum aloes
Xylobalsamum — Carpobalsamum
Folium — Thus
Laudanum — Folia Lauri
Sticas — Scylla
Nux muscata — Cubebe
Ambra — Muscus.

¶ Composita.

Aurea Alexandrina.
Pliris — Diacastoreon
Diarodon Iulij — Dianthos cum musco.

¶ Confortatiua frigida CAPITIS.

Papauer album — Hyoscyamus
Lactuca — Viola
Camphora — Mandragora
Folia Myrti — Folia Salicis
Acetum — Zuccarum rosarum.
Zuccarum Violarū — Diapapauer.
Semen Lactucæ.
Semen Hyoscyami.
Semen Mandragoræ.
Semen Solatri.
Semen Papaueris albi.
Semen herbæ Iouis.
Aqua Rosarum — Oleum Violarum
Oleum Rosarum — Herba Iouis
Folia Myrti — Folia Salicis
Herba uiolablis — Crassula minor
Portulaca — Folia Cucumeris.

¶ Calida confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Hyssopus — Marrubium
Iris — Enula campana
Chamomilla — Radix Alteæ
Vua passa — Squilla
Lignum Balsami — Myrrha
Serapinum — Lilium
Capill. Veneris — Liquoricia — Spica.

C ¶ Composita.

Diacalamenti	Diaprassium
Dyahysopus	Diayris.

¶ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Iuiube	Sebeste
Dragaganutm	Gum̃i arabicum
Amidum	Semen Papaueris.
Amygdalæ dulces	Violæ
Mora celsi	Sandali
Zuccarum.	

¶ Composita.

Diapapauer	Diadragantum
Diapenidion	Zuccarum rosarum
Zuccarum Violarum.	

¶ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.

Mellissa	Borrago
Enula campana	Gariofyli
Cardamomum	Rosmarinus
Lignum aloes	Ambra
Muscus	Os de corde cerui
Crocus	Menta
Been	Cortex citri
Doronici	Cubebe
D Ozymum	Gariofilarum
Polium.	

¶ Temperantia Cor.

Hiacynctus	Saphirus
Smaragdus	Belerici
Aurum	Argentum
Buglossa.	

¶ Composita calefacientia Cor.

Diamargaritum	Diacinamomum
Diaborraginatum.	

¶ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora	Viola
Margaritæ	Coralli
Rasura eboris	Poma odorifera
Rosæ	Spodium
Sandali omnes	Karabe
Nenufar	Lutum sigilli
Coriandrum.	

¶ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.

Menta	Saluia
Maiorana	Absinthium
Marrubium	Anisum
Fœniculum	Cuminum
Mastix	Gulanga
Gariofyli	Zinziber.
Cin̄amomum	Maas
Squilla	Spica
Raphanus	Fœnugręcum.

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Composita.

Diacitoniton cum zuccaro sine speciebus

Sacc. rosarum.	Violarum
Syropus rosarum Viola.	Terra Sandali.

¶ Composita calefacientia Stomachum.

Diatrion	Pipereon
Diagalanga	Rosata nouella
Mel rof. col. uel non col.	
Dianisum	Diacalamentum
Dyacin̄amomum	

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.

Rosa	Viola
Plantago	Lactuca
Cucurbita	Melones
Portulaca	Cucumeres
Citrulli	Mala granata
Acetosa	Pira
Agresta	Aretum

¶ Calefacientia EPAR.

¶ Simplicia.

Spica	Squinantum
Cin̄amomum	Asarum
Eupatorium	Absinthium
Fumus terræ	Radices quinq;
Capillus Veneris	Semen Fœniculi
Ameos	Anisi, carui
Costum.	

¶ Composita.

Diacosta	Rosata nouella
Dianisum	Diacalamentum
Diacapparis	Diaciminum.

¶ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.

Endiuia	Lactuca
Portulaca	Epatica
Viola	Semen cari.
Semina Fœniculi	Aqua rosarum
Aqua Endiuię	Acetum
Berberis	Sandali
Spodion	Quatuor se frigidantia.

¶ Composita.

Diaborraginatum	Tria Sandali, & similia.

¶ Calefacientia Splenem

¶ Simplicia.

Capparis	Tamariscus
Cicorea	Scolopendria
Aristolochia	Cortex medius frasini.
Cortex radicum genestæ.	Borrago
Buglossa	Squilla
Acetum squilliticum.	Agnus castus
Bdellium	Nasturtium
Calamentum	Armoniacon.

Calamus aromatic⁹ Ruta
Thimus Epithymus
Amygdalæ amaræ Aqua fraſſen
Aniſi Fœniculi Carui
Ameos Radices quinq;
Caſtoreum Tria Sandali
Zaccarum Roſarum

¶ Temperate calida, quæ poſſunt adminiſtrari omnibus interaneis.

Chamomilla Mellilotum
Radix Liliꝭ Borrago
Nenufar Fumus terræ
Capillus Veneris Scolopendria

¶ Calefacienna Renes.

¶ Simplicia.

Saxifragia Milium ſolis
Petroſelinum Macedonicum
Eruca Semen eius
Vrticæ Cubebæ
Brodium Cicerum Radices quinq;
Spica nardi Spica celtica
Squinantum Semen Dauci
Iuniperi Grana Pini.

¶ Compoſita.

Diacalamentum Electuarium Dauci.
Phylantropos.

¶ Infrigidantia Renes.

¶ Simplicia.

Portulaca Endiuia
Papauer album Virga paſtoris
Semina coitum frigidantia.
Spilium Vinum citoniorum Plantago

¶ Compoſita.

Syropus Nenuphari Syropus acetoſus
Stomaticon frigidum.
Et omnia ſplenem, & hepar infrigidantia.

¶ Calida Confortatiua *

* Matricis. A

Artemiſia Ruta
Saluia Sauina
Aſſa Rubea tinctorum
Pulegium Meu
Calamentum Myrtha
Opoponacum Lupini
Spica Squinantum
Galma Ciñamomum
Calamus aromaticus Serapinum
Et omnia ſimplicia calefacientia renes.

¶ Infrigidant Matricem ſimplicia & compoſita quę infrigidant renes. Nam idem de hiꝭ eſt iudicium.

¶ Calefacientia Iuncturas.

¶ Simplicia.

Hermodactyli Hypericon
Squilla Armoniacum
Aſarum Caſtoreum
Euforbium Storax liquida
Myrrha Naſturtium
Stercus uaccarum Origanum
Calamentum Sinapis
Grana Pini Cortex radicum capp.
Arretuca Chamomilla
Enula Galma
Raphanus Ruta Serapinum

¶ Infrigidantia

¶ Simplicia. B

Solacrum Semperuiuum
Lactuca Endiuia
Myrtus Minalloge Pſiliꝭ
Aqua roſarum
Bolus armenus
Apium

¶ Compoſita infrigidantia.

Electuarium diamar. Confectio anicardiū.
Oxymel Iuliani
Oxymel ſquill.

¶ Catharticorum Tabula QVARTA.

¶ αἵματος καθαρτικά.

Caſſia fiſtula Manna
Thamarindi Fumus terræ
Vmbilicus Veneris Sene
Epita Aloe
Bugloſſa Pruna
Capilli Veneris Polytrichon
Serum caprinum Violæ
Adianthon Mercurialis

¶ χολῆς λυτικά.

Aloe Scamonium
Lupulus Mirabolani Citrini
Abſinthium Elleborus
Centaurea Caſſia fiſtula
Tamarindi Serum lactis
Fumus terræ Succus Violarū & roſ.
Pruna Manna

Pſilion.

¶ Compoſita.

Electuarium de ſucco Roſarum
Diaprunis Diagrediata omnia.

¶ φλέγματος καθαρτικά.

Turbith Agaricus
Cartamus Sarcocolla
Hermodactylus Myrabolani Kebuli
Anacardus Tithimallus
Eſula Epita
Euforbium Radix Cucurbitę, urticę
Tapſiæ, laureolę Ciclaminis, Centaurę.
Ariſtolochiæ.

¶ Melancholiam educunt.

Myrabolani Indi Kebuli.
Elleborus niger. Sene.

C

Thimus	Epithimus
Lapis lasuli.	Scylla
Polypodium	Serpentaria
Lapis Magnetis	Lapis lincis
Sticas	Succus caulium
Centaurea maior	Capillus Veneris
Squinanrum.	

¶ Humores corporis aquosos & corruptos consumunt & educunt.

Euforbium	Sal armoniacum
Radix Cucur. agrest.	Radix Ebuli
Radix Sambuci	Sal gemmę
Scordion	Galbanum
Oppoponax	

¶ Phlegmati & Choleræ nigrę communia.

Polypodium	Elleborus uterq;
Catapocia	Condisi
Agaricus	Tichimallus
Centaurea minor.	

¶ VOMITIVA.

Raphanus	Scylla
Capparis	Iarus
Centaurea utraq;	Semen atriplicis
Aqua Faseoli	Cucumer agrestis
Catapocia	Lac ficuum
Tapsia	Nux uomicas

¶ Remissiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, uel inferiori excorticati uersus superius.
Semen Atriplicis   Aqua Fœniculi.
Omnia insipida sine sale.

¶ Quæ exterius applicata uomitum ciunt.

Fel Porcinum	Fel caninum
Fel thaurinum	Fel pecorinum

Quoduis horum cum Amurca olei elixum, si supra umbilicum ungas, uomitum cit: sin intra, aluum citat, & uermes interimit.

¶ Tabula SEXTA Digestiuorum.

¶ χολῆς πεπτικά.

D

Endiuia	Lactuca	
Cichoreum	Scabiosa	
Capillus Veneris	Polytrichon	Adiãthos.
Malagranata	Maluæ	Borrago
Mercurialis	Portulaca	Papauer
Virga pastoris	Berberis	Rosæ
Folia salicis	Acetositas Citri	Violæ
Cerusa	Sebesten	
Manna	Tamarindi	
Sandals	Terra sigillata	
Scolopendria	Acetum	
Absinthium	Pruna	
Gum̃i Arabicum	Amoglossa	
Nenuphar	Portulaca	
Mucillago Psilij	Myrabolani	
Bolus armenus	Hepatica	
Acetosa	Alleluiah	
Psillium	Dragagantum	
Sumach	Semina cõia, frigida. f.	
Cucumeris	Citrulli	
Cucurbitæ.	Citrangulus	
Cassia fistula	Aqua lactis	
Pisana	Iuiubæ	
Spodium	Sanguis draconis	

Omnia frigida & humida.
Omnia frigida, stiptica.

¶ Composita.

Syropus acetosus	Syropus Violarum
Syropus rosarum	Endiuiæ Nenuphar.

¶ φλέγματος πεπτικά.

Fœniculus	Petroselinum
Apium	Asparagus
Bruscus	Reuponticum.

Capparis	Aloe	
Ameos	Laurus	
Hermodactylus	Cartamus	
Balsamita	Sinapis	
Polium	Maiorana	
Origanum	Pulegium	
Squilla	Aphodilli	
Ruta	Dauci semen	
Peucedanum	Turbith	
Ebulus	Mentha	
Pimpinella	Rubea	
Cassia fistula	Iris	
Cinnamomum	Cardamomum	
Piper	Sambuci species	
Mentastrum	Cypirus	
Acorus	Aristolochia	
Gariofila	Been	
Anethum	Eupatorium	
Cumynum	Calamenrum	
Nepeta	Ciclamen	
Squinanrum	Agaricus	
Veronica	Brionia	
Semen Carui	Siler montanus	
Colocynthis	Saluia	
Asarum	Costus	
Raphanus	Spodium	
Artemisia	Iuniperus	
Carpobalsamus	Genciana	Diptamus
Hyssopus	Peonia	Melissa.

¶ Composita.
Simplex.

Oxymel

Compositum.

Oxymel Scylliticum.

Mel rosaceum	Syrupus de Eupatorio.
Hydromel	Syruqus de calamẽto.
Syrupus de Prassio.	

¶ Μελαγχολίας πεπτικά.

Sticas	Melissa
Aqua Caulium	Serapinum
Thimus	Sene
Sericum	Origanum
Calamentum	Hyssopus
Been utrumq;	Blauca
Vinum aromaticũ	Ameos
Capparis	Buglossa
Scolopendria	Epithimus
Tamariscus	Mentastrum
Elleborus niger	Aristolochia
Passulæ	Lapis Lazuli
Borrago	Capillus Veneris
Cuscuta	Polypodium
Polium montanum	Os de corde Cerui.
Mel	Saccharum.

A

¶ Composita.

Oxymel Scylliticum.

Syrupus acetosus Simplex

Syrupus de fumo terræ. Compositus.

¶ Τὰ ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀνάγοντα, id est, ἀναφέροντα.

Vrtica	Vinum subtile, album
Ros	Aqua pluuialis
Butyrum	Balsamus
Chamomilla Serapinum	Res destillatæ.

¶ Catharticorum TABVLA Septima.

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum	Mel
Staphisagria	Capparis
Ficus	Laudanum
Papauer	Absinthium
Origanum	Sinapis
Raphanus	Vuæ sine semine
Elleborus albus	Balsamum
Thimum	Anisum
Cocconium	Oxylapathon

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ	Cassia
Oxyelatherium	Coronidum
Elleborus niger	Brassica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyssopus	Mel
Oleum uetus	Anagallis
Oleum laurinum	Nardus
Cassia	Costum
Apium	Serapinum
Malagranata	Psilium
Thus	Elleborus albus
Squilla	Armoniacum.
Castoreum	Adeps anserinus
Ossa sepię	Cortex Olibani.

¶ Educentia per Aures.

Piper	Fel thauri
Fel Leonis	Aristolochia
Succus Betæ.	Succus Capparis
Radix cocconidum	Bdellium
Galbanum	Cassia
Elleborus albus.	

¶ Per urinam a Splene.

Semen Titimalli.
Semen Catheos
Radix Capparis, Scolopendrię, Pulegij

Ciminum	Agrimonia
Succus dragantee	Aristolochia longa

Origanum	Coloquint, agrest.
Brionia	Ciclamen
Portulaca	Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per urinam.

Semen agni casti	Folia Dauci
Balsamum	Anisum
Menta	Ossa dactylorum
Folium Lauri	Absinthium
Squinantum	Apium
Decoctio Asari	Siler montanus
Iringi.	

¶ Educentia de Membris.

B

Semen Apij	Piper. Pastinaca
Porrum	Daucus
Crocus	Ossa sepię
Radix Brioniæ	Cicer album
Semen Melonum	Semen Cucumerũ.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus	Porrum
Chamepithys	Cassia lignea
Aphodillus	Ciperi
Fœniculus	Asparagi
Squinanrum	Semen Petroselini.
Betonica	Carui
Fumus terræ	Camedrys
Lentiscus	
Anacardi	Condisi
Centaurea	Alkakengi.

¶ Prouocant Menstrua.

Chamomilla	Vrtica	
Ireos	Storax calida	
Vsnea	Anisum	
Squilla	Galla	Genciana
Absinthium	Aphodillus	
Arthemisia	Capillus Veneris	
Castoreum	Opponacum	
Bauca syluestris	Cyñamum	Hypericõ.
Asparagus	Asarum	Accorus
Stercus thauri	Aristolochia	Fistula pasto.

C Licium Capparis
Nasturtium Fœnograecum
Camepithyos Cuscuta
Caulis
Cassia lignea Porrum
Faseoli rubei
Amygdalæ amaræ Bdellium
Pulegium Myrrha
Ficus Ameos
Serapinum Iuniperus
Rubea tinctorum
Prassium

Agreste

Calamentum

Domesticũ.

Peonia Pomum terræ
Arundo Centaurea
Costum Calbanum
Diptamus
Succus cucumeris asinini.
Fœniculus Daucus
Vinum Agnus castus
Diptamus bibitus
Genciana puluerizata
Lentiscus Origanum
Pulicaria passarizata.
Samsucus eodem modo
Sauina

D ## ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina Lingua arietis
Solatrum Virga pastoris
Capparis Cortex nucis
Stercus tauri siccum Scoria ferri
Sanguis draconis Fex uini
Bal. Nux Tamarisci
Portulaca
Amomum Squinantum
Lapis molaris Lutum armenum
Mastix
Semperuiuum Erugo ferri
Charta adusta Reubarbarum
Hemathites
Acacia Coralli
Semen bal. Semen Portulacæ
Comu cerui Sanguis hirci.
Sanguis capræ Nespila.

¶ Prouocant hemorroides.

Conchula fœtida Fel beninum
Tapsus Oleum lilij
Pomum terræ Succus foliorum uitis
Succus cepæ acutæ
Potus myrabolanorum conditorum
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.

¶ Constringunt hemorroides.

Seoria ferri exiccata:
Scoria argenti Succus foliorum uitis,
Lingua arietis Bdellion
Cinis papyri Anacardi desiccati
Semen Porri Lapis iudaicus
Olibanum Karabe
Herba Nitri Sumach
Folia quercus
Decoctio aquæ foliorum quercus
Calla recẽs combusta, et cum aceto extincta, & superposita.

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt.

Absinthium Blactę bisantiæ
Opoponacum odoratum
Maiorana Sisele
Iuniperus Peonia
Calbanum odoratum.
Synapis Agaricus
Galla.
Lana combusta, & naribus apposita
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.
Muscus suppositus Costum
Oleum mustelinum Oleum nardinum
Ventosa super pectinẽ applicata
Et generaliter omnia fœtida naribus applicata, & aromatica uuluæ.

¶ Ad casum, uel pręcipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.
Apozima acaciæ Corallus
Myrrha
Aqua decocta galliæ.
Diptamus Ciminum
Tamariscus Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla Cotula fœtida
Ireos Cassia
Radix Opoponaci Stercus tauri
Pomum terræ Cantharides
Chamomilla Calamentum.

¶ Ducentia fœtum & secundinam.

Fumus Costi Fumus Cardamomi
Centaurea Calbanum
Diptamus
Succus Cucumeris asinini.
Sto. Bubonis Lupinum
Allium Lactucasini
Pomum terræ Calamentum
Armoniacum Chamomilla
Balsamum interficit & educit.
Arthemisia Capillus Veneris
Castoreum Genciana
Diptamus pulueriza tus & suppositus uuluę.
Aristolochia Nasturtium.

Cicer   Capparis
Mandragora   Chamedrys
Flos caulis   Laudanum
Bdellium   Myrrha
Narcissus   Oleum Lilij
Serapinum   Rubea tinctorum
Piper.

¶ Lac generantia.

Lactuca   Agnus castus
Raphanus   Anisum
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca   Fœniculus
Anetum   Ordeum
Grana Vlmi   Cicer
Mel cum croco.

¶ Abstersiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum   Mel   Prassion

¶ Adustiua.

Salis genera omnia   Piperata omnia.

¶ Apertiua.

Volubilis magna.   Amygdalæ amaræ
Absinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus   Ireos
Semen Vrticæ   Abrotanum

¶ Vehementius apertiua.

Scolopendria   Radix Capparis
Affodillus   Costus
Squilla   Genciana
Zinziber   Asarum
Crocus   Daucus
Baccæ Lauri   Hyssopus
Chamedrys   Pulicaria
Apium   Calamentum
Hypericon   Sparagus
Trifolium   Petroselinum
Polium   Leuisticus
Chelidonia   Spica
Sticados   Sisamum
Solatrum   Ozymum
Cuscuta   Agaricus
Eupatorium   Fumus terræ
Cubebe   Xyloaloes
Peonia   Myrrha
Sisimbrium   Sambucus
Prassium   Cyperus
Muratrum   Porrum
Cepæ   Bulbus
Fermentum cum sale.

¶ Attractiua.

Magnes   Sulphur
Serapinum   Asa fœtida
Apium   Maiorana
Piretrum   Scabiosa
Lolium   Armoniacum
Radix cannæ   Diptamus
Omne stercus, maxime columbinum.

Aristolochia longa.   A
Prassium   Ciclamen

¶ Attractiua cum putrefactione.

Cancer ustus   Fermentum
Omne stercus ustum   Sanguisugæ.

¶ Supprimentia sanguinem.

Atramentum sutorium, quod græci Calchanton appellant.
Chalcitis   Acacia
Ex aqua lycium   Thus
Aloe   Gummi
Plumbum combustum.
Porrum   Herba sanguinalis
Creta, uel cimolia   Sigillaria
Frigida aqua   Vinum
Acetum   Alumen
Melinum   Squama & ferri & æris.

¶ Glutinant uulnera.

Myrrha   Thus
Gum̄i, præcipueq; Achantinum.
Tragacantha   Cardomomum
Bulbi   Lini semen
Nasturtium   Gluten
Icthyocolla   Vitis alba
Contusæ cum testis suis Cochleæ.
Mel coctum.   Psilium.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa.
Ex ijsdem lana succida, si leuis est plaga.
Aranea   Alumen   B
Alumen scissile, quod schiston uocant, & liquidum similiter.
Melinum   Auripigmentum
Ecugo.   Chalcitis   Atramentum sutoriū.

¶ Quæ concoquunt & mouent Pus.

Nardum   Myrrha
Balsamum   Costus
Galbanum   Propolis
Styrax   Bitumen
Thuris & fuligo & cortex.
Pix   Sulphur
Resina.

¶ Aperiunt uulnera.

Vulnera aperiunt tanq̄ ora in corporibus
Cin̄amomum   Balsamum
Panaces   Iuncus odoratus
Pulegium   Flos albæ Violæ.
Bdellion   Galbanum
Resina   Terebinthina
Pinea   Propolis
Oleum uetus   Piper
Piretrum   Chamepithys
Vua Taminia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ semen.

C

❡ Quæ purgant uulnera.

Erugo — Auripigmentum
Sandarace — Squama eris
Pumex — Iris
Balſamum — Styrax
Thus — Thuris cortex
Reſina — Pinca
Terebinthus liquida — Oenanthe
Lacerti ſtercus.
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.
Ammoniacum.
Bdellion, quod per omnia idem quod ammoniacum poteſt, ſed ualentius eſt.
Abrotanum — Ficus arida.
Coccum gnidion — Scobs eboris
Omphacium — Radicula.
Coagulũ, maxime leporinum, quod eſt omnibus alijs ualidius.
Fel — Vitellus crudus
Cornu ceruinum — Mel crudum
Myſus — Chalcitis
Vua taminia — Spuma argenti
Calla — Squama æris.
Lapis hęmatites — Minium
Coſtum — Sulphur
Pix cruda — Sepũm
Adeps — Oleum
Ruta — Porrum
Lenticula — Eruum.

D

❡ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, ſed magis rotundum.
Erugo — Chalcitis
Myſus — Calla
Balſamum — Myrrha
Thuris cortex — Calbanum
Reſinà — Terebinthus humida.
Piper utrumq;, ſed rotundum magis.
Cardamomum — Auripigmentum
Calx — Nitrum, et ſpuma eius.
Apij ſemen — Narciſſi radix
Omphacium — Alcyonium
Oleum ex amaris nucibus. — Allium.
Mel crudum — Vinum
Lentiſcus — Squama ferri
Fel taurinum. — Scamonea
Vua taminia — Ciñamomum
Styrax — Cicutæ ſemen
Reſina — Narciſſi ſemen
Fel — Nuces amarę, oleũq; earum.
Atramentum ſutorium. — Chryſocolla.
Veratrum. — Cinis.

❡ Quæ excedunt corpus.

Acacię ſuccus. — Ebenus
Erugo — Squama æris
Chryſocolla — Cinis cyprius.
Nitrum. — Cadmia.
Spuma argenti — Hypociſtis
Diphryges — Sal
Auripigmentum — Sulphur
Cicuta — Sanda
Salamandra — Alcyonium
Aeris flos — Chalcitis
Atramentum ſutorium
Ochra — Calx
Acetum — Calla
Lac caprifici — Alumen
Lactucę marinę lac, quę græce uocatur Tithymallos alcyonium.
Fel — Thuris fuligo
Spodium — Lenticula
Mel — Oleę folia
Marrubium — Lapis hęmatites
Myſus — Acetum.

❡ Quæ adurunt.

Auripigmentum — Atramentum ſutoriũ.
Chalcitis — Myſus
Erugo — Calx
Cartha combuſta — Sal
Squama æris — Fex combuſta
Myrrha.
Stercus Columbę
Stercus Palumbi.
Stercus Lacerti
Stercus Hirundinis.
Piper — Coccum gnidium
Diphryges.
Lac utrumq; quod ſupra dictum eſt.
Veratrum album, nigrum.
Cantharides — Corallium
Pyretrum — Salamandra
Eruca — Sanda
Vua taminia — Chryſocolla
Ochra — Alumen
Ouillum ſtercus.

❡ Quæ cruſtas inducunt ulceribus.

Eadẽ fere quę ſupra cruſtas ulceribꝰ indutũt, uel ab igne aduſtis, ſed pręcipue Chalcitis, utiq; ſi cocta eſt.
Flos æris — Erugo
Auripigmentum.
Myſus, & id quo magis coctum.

❡ Quæ cruſtas ulceribus reſoluunt.

Croſtas reſoluit farina triticea cum ruta, uel Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid eſt adiectum.

❡ Quæ diſcutiunt, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Abrotanum — Amaracus
Alba uiola — Mel — Lilium
Samſucus — Cyperus — Lac
Sertula campana — Serpillum — Cupreſſus
Cedrus — Iris.

Viola purpurea Narcissus
Rosa Crocus
Passum Iuncus odoratus
Nardus Ciñamomum
Casia Amoniacum
Cera Resina
Vua taminia Spuma argenti
Styrax Ficus arida
Tragoriganus Lini & Narcissi semen.
Bitumen Sordes ex gym̃nasio.
Pyrites lapis, uel molaris. Crudus uitellus
Amarę nuces. Sulphur.

ℂ Quæ euocant & educunt.

Laudanum Alumen rotundum
Ebenus Lini semen
Omphacium Fel
Chalcitis Bdellium
Resina Terebinthium
Pinea Propolis
Ficus arida decocta Stercus columbę
Pumex Farina Lilij grossi in aqua cocti.
Elaterium Lauri baccæ
Nitrum Sal

ℂ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est
Spodium Ebenus
Gum̃i Oui album
Lac Tragagantum.

ℂ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent. A

Resina pinea Ochra attice
Asterance Cera Butyrum.

ℂ Quæ molliunt.

AEs combustum Terra eretria
Nitrum Papaueris lachryma
Ammoniacum Bdellium
Cera Sæuum
Adeps Oleum
Ficus arida
Sesanum Sertula campana
Narcissi radix & semen Rosæ folia
Coagulum Vitelli crudi
Amaræ nuces Medulla omnis
Stibe Pix
Cochlea cocta Cicutę semen
Plumbi re. Panace
Cardamomum Galbanum
Resina Vua taminia Styrax
Iris Balsamum Sordes ex gym̃nasio
Sulphur Butyrum Ruta

ℂ Quæ cutem purgant.

Mel cutẽ purgat, sed magis si est cum Galla, uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel Inde, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

T A B. VII. finis.

ℂ De hijs quæ conueniunt singulis membris, TABVLA OCTAVA. B

ℂ Cerebro & capiti cõuenientia.

Cubebæ Galanga
Lignum aloes Maiorona
Mellissa Stafisagria
Acorus Muscus
Nux myristica Rosmarinus
Rosa Sticas
Peonia Hyssopus
Spica Chamomilla
Mellilotum Ruta
Thus Laudanum
Castoreum Capparis.

ℂ Oculis conuenientia.

Eufragia Fœniculus
Gariophyllus Agrimonia
Chelidonion.

ℂ Cordi conuenientia.

Cyperus Ciñamomum
Crocus Corallus
Gariophyllus Karabe
Lignum aloes Margaritæ
Macis Mellissa
Myrabolani Muscus
Nux muscata Olibanum
Os de corde cerui Piscacia
Rosmarinus Rosæ
Spodium Sticas arabice
Terra sigillata Zedoaria
Buglossa Borrago
Maiorona.

ℂ Pulmoni conuenientia.

Inula campana Hyssopus
Prassium Ius illyricum Scabiosa.
Glicyriza Passulę Capilli Veneris.
Iuiubæ Sebestæ
Caricę Tragagantum
Penidiæ Amygdalæ
Dactyli Fistici.

ℂ Stomacho appropriata.

Absinthium Calamus aromaticus.
Cassia lignea Cyperus
Crocus Coralli
Cuscuta Eupatorium
Fumus terræ Galanga
Garyophilli Gallia muscata
Lacca Leuisticus
Lignum aloes Mastix Balsamita.
Mentha Myrabolani. Nux muscata

Origanum Piſcacia
C Pellicula interior ſtomachi Gallinæ.
Spodium Citonea mala
Olibanum.

¶ Hepati conuenientia.

Abſinthium Caſſia lignea
Crocus Cuſcuta
Eupatorium Fumus terræ
Gariophyllus Gallia muſcata
Origanum Piſcacia
Hepatica Endiuia
Cichorium Squinantum
Plantago maior Polium
Serpentaria utraq; Vuæ paſſæ
Spica Aniſum
Marathrum Sandali

¶ Spleni conuenientia.

Ebulus Hedera
Fraxinus Scolopendrion
Tamarix Polytrichon
Daucus Calamentum
Rubea tinctorum Cyperus
Capparis Acorus
Aſarum Sambucus
Eupatorium

¶ Opilationi Hepatis conuenientia.

Caſſia lignea Capillus Veneris
D Cicer rubeum Cuſcuta
Eupatorium Fumus terræ
Praſſium Serpentaria
Aſparagi Sticas
Polium Raponticum
Rabarbarum Apium.

¶ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum Capilli Veneris
Capparis Cuſcuta
Eupatorium Praſſium
Fumus terræ Tamariſcus.

¶ Matrici conuenientia.

Sauina Abrotanum *
* Grana Iuniperi Maiorona
Pulegium Stafiſagria
Hypericon Acorus
Marathrum Saxifraga.

¶ Renibus & Veſicæ conuenientia.

Aſparagi Saxifraga
Milium ſolis Aſarum
Acorus Filipendula
Geneſta Petroſelinon
Polium Cuſcuta
Fœniculus.

¶ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum Aſarum
Acorus Amomum
Saluia Calamentum
Pyrethrum Sticas Coſtum.

¶ Semina communia calida.

Aniſum Marathrum
Petroſelinum Apium
Aſparagi Bruſci.

¶ Radices calidæ.

Petroſelini Apij
Aſparagi Fœniculi.
Bruſci.

¶ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris Cucurbitæ
Melonis Citrulli.

¶ Semina cõmunia minora, frigida.

Endiuiæ Lactucæ
Portulacæ Scariolæ.

¶ Trium radicum.

Apij Fœniculi Petroſelini.

¶ Duarum radicum.

Fœniculi. Petroſelini.

FINIS.

¶ TABVLA I. De partitione Humorum & Qualitatum.

HVMOR eſt corpus aliq̃d in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi: quidam Secundi.

Humores PRIMI, quatuor.

Sanguis
Phlegma. *
* Cholera.
Melancholia.

SANGVIS

Naturalis, cum. ſ. color eſt rubeus, purus, citra malum odorem, & ut plurimum dulcis.

Non naturalis, Primo, ſi ſua natura, complexione, & qualitate ſcilicet, a calore permutatus eſt. Secundo, cum alius quiſpiam humor corruptus, ei cõmiſtus eſt.

Et hoc fit dupliciter.

Quando scilicet deforis ueniẽs humor, in sanguinem penetrat, atq; ipsum corrumpit.
Vel si in ipsomet sanguine, aliqua scilicet intemperie talis generetur.

P H L E G M A

Naturale, quod cum actu non sit aptum, tamen ut in tempore sanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, sanguis nõ probe percoctus est.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de caussa.

Necessitate. Primo, in membris deficiente sanguine, ipsum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in sanguinem conuertatur, qui ea rursus nutriat. Secundo, Nam sanguini admixtum, nonnihil ipsum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra refocillanda ac munienda.
Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipsa plane membra reparanda, reddãtur agiliora, humectando scilicet, ne exiccentur iuncturæ, caussa continuæ motionis.

Non naturale Plegma,

1 Quod est, Vel substantię diuersę, puta, mucilaginosum, neq; ad sensum plane diuersæ essentiæ.
Crudum, in substantia æquale, in ueritate diuersum.
Subtile, uel aquosum ualde.
Gypseũ, quod est ualde grossum, cuiusq; subtile, resolutiuum est.
Vitreum, omnium pessimum, uitro liquefacto simile & crasso.
2 Vel est saporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id est in quadruplici differentia.

1 Aut enim est Salsum.

Omnibus hoc acutius, siccius, & leuius est.

2 Aut acetosum, & hoc ab

Re extranea, & melancholia acetosa sibi admixta.
Ebullitione suꝑpsius: ut in phlegmate. dulci, & in alijs humoribus succosis, prius ebullientibus, deinde acescentibus.

3 Aut Ponticum, & fit

Ab extraneo, ut a melancholia pontica sibi cõmixta.
A seipso: quia uehemẽter infrigidatum est, ita ut in ponticitatem exeat.

4 Aut insipidum,

Cui sanguis naturalis cõmiscetur, quodq; in rheumatismis sentitur.

C H O L E R A

N A T V R A L I S, est spuma sanguinis: cuius color est rubeus, & clarus, ipsa autem leuis, & acuta. Et in duas diuidit̃ partes .s. A
Aut enim sanguini commiscetur. Et hoc duplici caussa. Necessario: ut membra cholerica nutriat, scilicet, pulmonem. Vtilitate: quia subtiliat, & ad interiora sanguinem penetrare facit.
Aut ad fellis schistim fluit. Atq; id duplici caussa. Necessitate. Et id aut quia totum corpus mũdificat: aut q̃a uesicam fellis nutriat. Vtilitate. Idq; ob hoc, ꝙ intestina abluit, pugatq;: atq; ꝙ ani musculos ita pungit ad naturæ superflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quando

Aliud extraneum suæ cõmiscetur substantiæ. Et ita aut famosa, aut fetta: cui id quod admixtum est, extraneum est per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma cõmixtum est tenue.
Vitellinum, ubi phlegma est grossum.
Vel qñ substantia in se est uitiata. Et fit
Minoris famę: quę etiam adusta uocatur Cholera, cui melancholia cõmiscetur. Et hæc generatur duobus modis.
Primo, cum Cholera in se aduritur, aut cinereitas in ea accidit, quod deterius est.
Secundo, si melancholia deforis adaruit, eiq; cõmiscetur.
Cum subtile quod est in sanguine adaruit, cuius spissitudo est Cholera nigra, magisq; generatur in epate. B
Alia, cuius generatio ĩ stomacho, ex mali chimi generatione proueniens. Et ita fit
Prassiua, quę ut uidet̃ fit ex uitellinę admixtiõe
Eruginosa, quæ est ut erugo æris.

M E L A N C H O L I A.

Naturalis, est boni sanguinis fex, turbulentia, & superfluitas: cuius sapor inter dulcedinẽ & ponticitatem existit. Et hæc defluit cũ sanguine duplici caussa .s. Necessitatis, ad parandum sanguinem qui possit nutrire membra melancholica. ut ossa Vtilitatis, ut sanguinem restingat, atq; ipsum inspisset.
Vel fluit ad lienem. Et hoc bifariam.

Aut gratia

Necessitatis: ut corpus totum ab hac superfluitate mundificet, aut ut splenem nutriat.
Vtilitatis, quia os stomachi stringit, & confortat, famisq; desyderium excitat.

N O N N Aturalis Melancholia, adusta, cinericia: gignitq; quatuor modis, scilicet ex cinere

Choleræ
Phlegmatis
Melancholiæ
Sanguinis.

C Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.

Atq; hæc de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis. ut

Sanguis
Cholera
Phlegma
Melancholia.

Non superfluitas. Et horum quoq; sunt quatuor. scilicet

Innominat9, q est firmior in foraminibus extremitatum paruarum uenarum, contentus membris similibus, propinquis, inbibentibus eam.

Ros, est humor transiens per omnia membra simplicia, sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti.

Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante coagulatus fuerit, ut in locum resoluti recipiatur.

Gluten, est humor qui intus in mēbris simplicibus e natiuitatis principio existit.

T A B. I. finis.

❡ T A B V L A II. De Rebus Naturalibus.

Res naturales septem sunt, scilicet

1 Elementa 2 Complexiones
3 Humores 4 Membra
5 Virtutes 6 Spiritus
7 Operatio.

1 E L E M E N T A

Naturalia sunt. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Medicinalia. Sperma uiri. Sperma mulieris, & sanguis menstruus. Quæ ex morbis hæreditarijs consyderantur, uidelicet Calculo, Lepra, Podagra, Epilepsia. Nam alia curandi ratio illorum est, quando uel a partu, uel a principijs generationis originem traxerunt: alia item, cum ex caussis alijs.

2 C O M P L E X I O N E S

D Simplices

1 Calidum 2 Humidum.
3 Frigidum 4 Siccum.

Compositæ

Calidum & humidum.
Calidum & siccum.
Frigidum & humidum
Frigidum & siccum.

Et æquales una in

Qualitate
Quantitate
Sua specie.

Quæ cognoscuntur per

Aetatem Sexum
Formam Habitudinem
Mores Consuetudinem.
Artificium.

Consyderantur uero

An sint temperatæ, uel distemperatæ.
An sint uniformiter in toto corpore, uel in parte a temperamento lapsæ.
An sint simplices, uel compositæ.
An sint sanguineę, cholericæ, phlegmaticę, uel melancholicæ.
An multum, uel parũ a temperamento lapsę.

3 H V M O R E S.

In quibus primo cōsyderatur substantia eorũ.

Quæ dependet ex

Materia, & dispositione eorum. *

* Agente. i. ipsius humoris uirtute in mēbr,
Cœlesti aspectu.
Iudicio sumpti nutrimenti.

Artificio
Et quo Loco geniti.
Tempore.

Secundo consyderatur humoris

Viscositas Grossicies
Subtilitas Fluxibilitas
Constantia, maxime in fluxu uentris.
Tempus in quo generantur.
Locus item.
Motus & quies humorum, si in fluxu, aut paratus fluere, ut paralysi, & catarro. Et
Mobilitas in humoribus acutis, quorum timemus furiam.
Ne uariet Medicus in illis

Diuertendis
Digerendis
Maturandis
Euacuandis.

4 M E M B R A

Simplicia

An sint dura, uel mollia.
Densa uel rara.
Simplicitatis intensæ, uel raræ.

Composita

Digna & principalia

Caput Cerebrum
Cor Testiculi
Hepar Stomachus
Pulmo.

Ignobilia. ut extrema Manuum / Pedum.

Ex quatuor humoribus generata,

Ossa Cartilago
Ligamenta Nerui.
Lacerti Venæ pulsatiles
Venæ sanguinis.
Caro.
Pinguedo Chordæ.
Manus. Pedes.

5 VIRTVTES

Harum quædam est

ANIMALIS, cuius origo a cerebro, diuiditur in

Gubernatiuam, quæ scinditur in

Imaginatiuam
Rationalem
Memoratiuam

Motiuam uoluntatis, quæ mouet membra per

Neruũ procedentẽ ad medullã spinæ dorsi.
Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouẽt membra.

Sensitiuam, cuius organum

Visus	Quorum obiecta.	Lux, uel ignis
Auditus		Aër
Tactus		Terrá
Gustus		Aqua
Odoratus.		Fumus

NATVRALIS, cuius partes

Generatiua	Cuius species	Similitudo
Alteratiua		Situs
Retentiua		Foramina
Expulsiua		Grossicies
Vitalis		Plenitudo.

6 SPIRITVS

Animalis
Vitalis
Naturalis.

Qui aut est

Clarus, uel obscurus
Simplex, uel uaporibus cõmistus.
Multus, uel paruus.

7 OPERATIO

Quędam pendet ex uirtutibus, inquantum ut talis.

Quædam ex una uirtute. ut digestio cibi a naturali uirtute.

Quædã a duabus sicut appetitus cibi, qui pendet a uirtute sensitiua.

ANNEXA Rebus Naturalibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexio	Vsus
Forma.	Sexus.

TAB. II. finis.

A

TABVLA III. De Rebus non Naturalibus.

Res non Naturales.

Aër

Crassus	Subtilis
Clarus	Nubilus
Apricus	Tenebrosus
Meridionalis	Septentrionalis.
Paludanus	

Circa plantas nocentes.

Cibi & Potus.

Quantitas Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.
Tempus collectionis. Locus originis.
Artificium & præparatio.

De quibus uide Auicẽn. 2. primi, de his quę comeduntur & bibuntur.

Somni & uigiliæ

Quantitas Hora inceptionis
Situs idoneus corporis.
Tempus noctis, uel diei.
Continuatio, & interpolatio.

Motus & quietis.

Ambulatio	Gestatio.
Vectatio	Equitatio
Frictio	Tonsura barbæ.

In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tẽpore, post uentris euacuationem, & non statim uentre repleto.

Inanitio & repletio.

Vomitio Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.
Fluxus hemorrhoidarum.
Sanguis narium Vrinæ emissio.
Coitus Phlebotomia
Ventosæ Vesicationes.
Frictiones Incisiones.
Medicinæ solutiuæ, & diureticæ.

TAB. III. finis.

B

TABVLA IIII. De tribus rebus contra Naturam.

RES contra Naturã sunt tres: uidelicet, Morbus. Caussa morbi. Et accidentia Morbi.

I. MORBVS.

Aut est a Genere generalissimo, aut Subalterno.

Aut a mala complexione

Simplici: Calida, Frigida, Humida. Sicca

Composita: Materiali. Imateriali.

C

AVT EST

Salubris

Pestis

Mortalis, ut

Apoplexia

Medius, ut Variolæ.

Acutus — Peracutus

Chronitus — Topicus, i. reuersiuus.

Intensus — Remissus

Creticus, uel non Creticus

Principio — Augmento

Statu — Declinatione

Simplex — Compositus

Materialis — Sine materia

A uentositate — Tractabilis

Intractabilis — Per essentiam

Absolute, uel

A Colligantia

Non absolute

A materia, Multa, parua. Crassa, subtili; Benigna, maligna. Digesta, indigesta. Sola, uel cõmista alteri.

Atq; sic discurritur in caussis, usq; dum deueniat ad indiuiduum caussæ facientis morbum, siue sit humor, siue aliud. ut sunt uermes. An sit per se, an per accidens. Consyderet etiam intensionem caussę in qualitatibus primis, secundis, manifestis, occultis.

D

II Caussa MORBI.

AVT EST

In uenis — Extra uenas

Choleta prassiua

In Stomacho

Cibus corruptus. *

* Vermes

In Intestinis

Corrupti humores

Arena

In Renibus

Lapides

Materialis — Ex opilatione

Abscessu.

A uia defluxus, uel ereticæ expulsionis, uel ascensionis, quemadmodum cholerę ad stomachum de ieiuno intestino.

Ex actione occulta, ut uenarum

Ex proprietate occultarũ materiarum, ut pueri incurrunt epilepsiam.

A putrefactione, ut in quibusdam febribus.

III Accidentia MORBI.

QVORVM

Quædam sunt præuenientia, ut rigor in febre.

Quædam concomitantia, ut dolor capitis in febri.

Quędã subsequentia, ut protractio appetitus.

Quædam uera; quę dependent ab ægritudine eius, & remouentur ad remotionem illarũ.

Quædam descendentia ab alijs q̃ a morbo, & caussa eius, ut dolor colicus in febri.

Quædam fortia, ut trahentes ad se totã curã.

Quædam non trahentia ad se curam, saltem insignem, uel diuersam ab ea quæ conuenit morbo.

Quędam apta ad se trahere alia accidentia, uel morbos inducere. ut ardor urinæ, exconationem uesicæ.

TABVLA V. De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.

SANGVINIS indicia.

Pruritus loci eius ex quo sanguis solet elici.

Oris dulcedo inmodica.

Exiles in ore uomicæ.

Multi in corpore carbunculi.

Vrina rubea, spissa.

Aetas iuuenilis, tempus uernum.

Corpusculum bonæ habitudinis, carnosum.

Et si qs utaĩ cibis multũ sanguinẽ gignẽtibus.

CHOLERAE indicia.

Color citrinus — Amaritudo oris

Siccitas linguæ — Sitis multa

Appetentia tenuis & amara.

Nausea — Vomitio citrina, uiridis.

Egestio mordicans.

Albor in oculis ad citrinitatem declinans.

Vrina tenuis, ignea, clara.

Tempus æstiuum — Aetas iuuenilis

Cibi cholerici

Labor multus

Somnus paruus.

Complexio corporis calida.

MELANCHOLIAE indicia.

Ardor stomachi.

Appetentia canina.

Color fuscus, plumbeus.

Sanguis niger, spissus.

Corpus musculosum.

Pressura splenis.

Scabies, & morphea nigra

Vrina nigra, uel ruffa, fusco permixta.

PHLEGMATIS indicia.

Multitudo saliuæ — Sitis modica

Vrina alba. — Pigricia, & hebetudo.

Somnus nimius. — Cibus multus & phlegmaticus.

Corpus molliculum. Tempus hyemale. A
Corpus frigidum. Parua digestio. Ocium, & quies.

TABVLA VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi.
Facile crescit, & augmentatur.
Contractu calidum est.
Gracile, & macie confectum.
Venae amplae, inflatae.
Motus pernix.
Ingenium contumax.
Somnus modicus, pulsus uelox.
Capilli multi, crispi, & nigri.
Color ruffus, & in rubeo obscurus.

Signa corporis frigidi.
Sensim adolescit.
Ingenium hebes.
Pulsus tardus, paruus.
Anhelitus occultus.
Tactu subfrigidum.

In coitu impotentia.
Somnolentia.

Signa corporis humidi.
Tactus lenis.
Caro mollicula.
Membra laxa.
Ossa occultata.
Impatientia laboris.
Somnus inmodicus.
Paucitas capillorum.

Signa corporis sicci.
Asperitas — Macies
Robur — Rigor
Labor.
Venae & chordae prominentes.
Affluentia capilliti.

TABVLA VII. De differentijs Morborum.

Morborum alij sunt
Patentibus late meatibus cum clauditur.
Alij sine omni prorsus sunt tumora.

Contagiosi
Sanguinis
Synochus — Phlegmon
Phlegmatis
Epilepsia — Febris quotidiana.
Cholerici
Febris tertiana — Erysipelas
Formica — Suffocationes Matricis
Schiatica
Fluor sanguinis per secessum.
Dysenteria — Intestinorum ulcera.
Vigilia — Delyrium
Phrenitis — Variolae — Morbilli.
Melancholici
Lepra — Scabies
Melancholia — Haemorroides
Affectiones splenis — Ignis Persicus
Cancer — Herpes aesthiomenus.
Elephantia — Excoriatio auriculae
Lentigines — Deformitas faciei.
Tumores excitant in corpore.
Erysipelas — Phlegmon
Oedemata — Phygeda
Strumae — Elephantiasis
Psora — Lepra
Vitiligines — Tumores duri.
Lupus — Lippitudo
Lepra — Scabies
Morbus caducus. — Febris acuta.

Phthisis — Lues.
Nonnulli sine omni contagio sunt.

MORBI, qui
Frequenter perimunt praegnantes. B
Tabes — Phthisis
Intercus — Hydrops
Peripneumonia — Febris ardens
Pleuritis — Phrenitis
Rubrum ulcus in locellis — Erysipelas.
Non permiũt, praesertim non praegnantes.
Pulmonis uitium — Febris ardens
Mentis agitatio — Morbus laterum
Synanche — Morbus iecoris.
Nephritis — Dysenteria — Hemorroides.
Prorsus non perimunt, nisi mala quaedam acciderit dispositio
Dolor pedum — Melancholica passio
Cancer — Lychen
Podagra — Orchitis
Coxendis, uel ischias.
Tinesmos — Tertiana
Quartana — Stranguria
Ophthalmia — Exasperatio cutis — Lepra.
Chronici
Tabes — Difficultas intestinorũ.
Pedum dolores — Morbosae dispositiões.
Pituita alba — Ischias
Morbus comicialis — Stranguria
Dolores renum in senibus.
Cruentum profluuium mulierum.
Mariscae — Fistulae
Macies. — Cachexia.

C

¶ Sunt & morbi

Deficientes

Febris quotidiana Febris tertiana
Quartana Quintana.

Continui

Semitertiana τυφῶδες, id est, ardens.

Acuti

Phrenitis Lethargus
Pleuritis Peripneumonia.

Peracuti

Synanche Cynanche Apoplexia.

Acuti & continui

Febres ardentes Phrenitides Pleuritides

Quidam acuti & non continui.

Quidā neq; acuti, neq; cōtinui, ut morbi lōgi

Quidam uulgares, qui secundū quędā tempora eodē in loco plurimos mortaliū inuadūt.

Hippocrates. 9. differētas facit. s. acutum, peracutū, malignū, longū, mediū, perniciosum, mitē, periculosum, & minime periculosum.

Peracutus morbus est, ut & phantasia maior ac difficilior acuto, qui septimo die ut plurimum ad indicationem peruenit.

Malignus est, qui ui quidē maximus existit & difficilis, ceterum imaginatione imbecillis, certum indicationis tempus non habens.

Longus, qui in deterius atq; melius indicatur, mensibus, añis, uel etiā cū hoīs morte finit.

D Medius, qui inter longum & acutū est, utriusq; particeps, indicatur die. 60. aut. 80.

Perniciosus, siue lœtalis, qui semper in deterius uergit.

Mitis, qui nequaq; hominem tollit.

Periculosus, q ad salutē & perniciem ex æquo tendit. Dicitur & anceps morbus.

Minime periculosus, qui semper salutem futuram prenunciat, quātum in eo est: atq; id habet cum miti cōmune.

¶ Cognoscitur aūt omnis morb9, Aut ab
Substantialiter inhęrentibus, ut si quid in compositione membrorum abundet, aut desit, aut e loco sit exarticulatum, Aut ab
Operatione membri lęsa, Aut ab
Qualitate permutata ab exeuntibus a corpore temporibus anni.

¶ Transmutantur in alios morbos

Morbus laterum — Febrem ardentem.
Mentis agitatio — Vitium pulmonis
Pulmonis uitium — Febrem ardentem.
Tinesmos — In — Difficultatē intestiorū: aliqñ ī dysēteriā.
Difficultas intestinorum. — Leuitatē intestinorum, uel lienteriā.
Lienteria — Hydropem.
Pituita alba — Hydropem
Peripneumonia — Pleuritim.
Pleuritis — Empyon, uel hæmopthoim.

¶ De hijs quę morbos ali* * quot concomitantur.

Concomitantur fere,

Neruos preciosos

Vehemens inflamatio Conuulsiones
Mala coherentia, uel coalitio.

Cerebrum uulneratum ac lęsum

Amissio

Vocis Visus Auditus.
Bilis Vomitus Febris

¶ Sauciata mortem inferunt.

Cerebrum lęsum Spinę medulla lęsa.
Pręcordia uulnerata Magna uena
Cor Vessica.

¶ Lęsa nunq; cōeunt.

Neruus pręcisus Vessica
Labra, uel buccę Intestina maiora
Magna uena Præputium
Palpebræ Cartilagines omnes Genę.

¶ De Morborum caussis,

TABVLA VIII.

¶ Caussarum quædam uocantur

Procatarticæ, quæ dum aduersam ualitudinē creauerunt, separātur, ut canis mordēs, scorpius pungens.

Coniunctæ, quæ cum pręsentes sunt, eorum quoq; affectus adsunt: cum uero desinunt, eorum etiam affectus desinūt. ut lapis in uesica, & unguis in oculo.

Præcedentes, quæ scilicet a procatarctica pręparantur, & adiuuantur.

Perfectę, quæ eundem in seipsis finem faciunt.

Concausę, quę cū alijs æqualem effectū faciūt.

Coadiutrices caussæ, quæ sua uirtute morbū efficere non possunt, alterius auxilio possūt.

Manifestę, quęcumq; ex seipsis deprehenduntur, & aliquem effectum operantur

Non manifeste, quæcumq; minime ex seipsis deprehenduntur.

Obscurę, quę neq; ex se, neq; ex alijs dephenduntur.

Obscurę ad tempus, quæ aliquamdiu incognitæ sunt, sed rurs9 sub sensum cadere possunt.

Cęterum morbi omnes fiunt, aut

Ex hijs quę in corpore sunt. ut

Bilis Pituita Melancholia.
Habundantia & uitio sanguinis.

Aut a hijs quæ extra corpus sunt, ut

Laboribus Vulneribus
Calore externo Frigore
Siccitate Humiditate.

¶ CANONES.

Cognita caussa, ea primum remouetur.
Inde uniuersalia remedia adhibentur.
Postremo particularia, scdm̄ exigentiā morbi.
Contraria fere contrarijs curantur.
Et similia similibus adiumentum prębent.
Cauenda tm̄ in omnibus nimietas, maxime uero ui repercussiuis.

Omnes item morbi
Calidi, eueniunt aut
Ab cibo, aliòque prono ad calorem exercitiû.
Ab calore aucto Ob putredinem
Ob uicinitatem corporis calidioris.
Ab obstipatione.
Frigidi
Ab rerum frigidarum uicinitate.
A cibi potusq; qualitate & quantitate.
A constipatione. A raritate
Ab ocio A motu modico.
Sicci
A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis. A sollicitudine.
A uigilijs Ab studijs modicis.
Ab aere sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Aluminis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.
Humidi
Ab humidis cibis A potu plurimo
A molli educatione Ab ocio & trãquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia A temporum constitutiõe humida.
Ab imbribus
Ab medicamentis quę humectare faciunt.

Tabula IX. de differentijs Pulsuum.

PULSUS fit, pfunditate, lõgitudine, & latitudine arteriç multum extensę.
Paruus pulsus, qui magno contrarius est.
Medius, amborum particeps.
Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadẽs quasi esse uideat arteriæ tunica corpulẽtior: prǽsertim nî cum pars eius interior tota humidior est, corpulentiorq; apprehensu.
Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, & sentitur arteria, & tunc potens subest spiritus, tanq; percussa pars ictum retineat.
Mollis, qui duro contrarius est, debiliter feriẽs arteriam non resistentem: cuius spiritus dissolutus est & mitis.
Humidus, est mollis quidem, quippe cum in eo substãtia mansuetior placidiorq;, humorem quendam subtiliorem reddit.
Siccus, in quo humor absumptus esse uidet.
Vehemens, qui uiolentam facit percussionẽ.
Debilis, qui imbecillem facit percussionem.
Medius, qui proportionem seruat ad utrũq;.
Densus, siue creber, qui longam non habet, aut eleuanonem, aut compressionem.
Tremulus, q nõ æqualẽ habet percussionem.
Obliquus, qui nõ a recto situ arteriæ absoluit.
Inæqualis, qui secundum aliquam partem altior erigitur, & concidit frequenter, uena inflata, & eneruata.
Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad tres pluresue percussiones deficit, distractio nem ut unã, uel duas, uel plures eni ficiés.
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad tres, uel plures percussiones imobilis arteria permanet.
Intercidens, cum post duas percussiones secũdum proprium ordinem fit motus, ex quo quidem media intercidit percussio.
Dorcadisans i caprisans, qñ arteria pulsatur sa lire, & ad alium motũ statim fertur, prius q; apparentiam compressionis habeat.
Recurrens, qui quantum egreditur magnitudine aut uehemẽtia, tñ rursus regredit in alijs.
Formicans, qui paruus est, uacuus & frequẽs, debilis. ille extremum periculum, atq; interitum demonstrare solet.
Prępinguis, tenet uenam fortiter.
Macri subtiliter.
Mediocris modice, neq; ante digitos dempseris q̃ tibi ferierit cenies.

Significationes.
Pulsus
In principio debilis, idem intensior, bonum.
A primo fortis, inde remissior, malum.
Fortis, Cor forte.
Debilis, Cor debile.
Velox in sano, sanitatem.
Paruus in sano, debilitatem pectoris & precordiorum: in infirmo, utrç extremum.
Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.
In ægroto, calorem exundantẽ. B
Tardus in sano, frigiditatem.
In infirmo, siccitatem.
Rarus, uirtutis defectionem.
Tardus quoq;, caloris defectionem.
Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

TABULA X. de iudicijs Vrinarum.

Quomodo colligenda, & quę obseruanda ante iudicium.
Colligatur completa concoctione.
Non subsistat ultra sex horas.
Recipiatur tota, & non pars.
Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior reddita.

Prepediunt iudicium
Motatio crebra. Locus obscurus.
Locus nimium diaphonos.
Matula uiridis, inferne lata, uel arcta nimis, radij solares.

Liquores similes Vrinæ.
Hydromel
Syropus acetosus.
Aqua mellis. Aqua croco tincta.

C Ius cicerum Asini
Bouis Ouis
Capræ, & capreoli.

¶ Vrina diiudicatur ex acto.

Substantia Colore
Quantitate Perspicuitate
Odore Sapore
Modo mingendi Calore Contentis.

¶ Substantia est triplex.

Tenuis Pinguis Mediocris.

¶ Quantitas triplex.

Multa Pauca Mediocris.

¶ Diaphone.

Transparens Clara
Turbulenta Obscura
Mediocris.

¶ ODOR.

Acris Dulcis Mediocris.

¶ SAPOR.

Insipidus Salsus
Acutus Amarus
Acidus Ponticus.

¶ Modus emittendi.

D Faciliter Difficulter
Mediocriter Voluntarie
Inuoluntarie Cum dolore
Sine dolore.

¶ COLOR.

Albus Lacteus
Glaucus Subspiceus
Spiceus Aureus
Croceus Rubeus
Vineus Venetus
Niger Viridis.
Iis funguntur differentiæ eorundem.

¶ Contenta.

Circulus Ampulla
Grana Nubeculæ
Spuma Pus
Pinguedo Trombi sanguinis.
Harena Pili
Phlegmata Furfures
Calculi Atomi
Crynoydes Squamæ
Sperma.

¶ Nominum explicatio.

Crocea nihil admodum differt ab croco.
Subcrocea, quę colore similis cum carchamo.
Cęterum aduerte, ubi de colore croci agimus, ne de colore accipias qui est in croco, sed de eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
Rubea puniceа, similis pomis, quę rubrum colorem præseferunt, ut cerasa.
Vinea, quæ uino nigro similis est.
Passea, passo similis.
Veneta uel cerulea, resilit is colos ex pari albo & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
Liuida, plumbea, plumbo similis.
Charopa, similis pilis sibillidis, uel ungui lapillo.
Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ Iudicium Vrinarum secundum ætatem.

Iuuenum
Subaurea
Subcrocea
Senum
Alba. Subtilis
Cum pauca hypostasi.
Mulierum
Fere subcrocea Subaurea
Similiter subtilis.
Puerorum
Recedens ab alijs. Substantia excellens.
Hypostasi cumulata.

¶ Omnium optima & laudata.

Colore subaurea Subcrocea
Substantia mediocris.
Proportione potioni respondens.
Sine bulbis Matulę non adherens.
Hypostasi
Alba Leni
Aequabili.
Pilis
Sine Squamis.
Harenis.
Et alijs malignis contentis.

¶ Laborantium.

Subcrocea Accedens ad croceum.
Tenui.
Hypostasi
Parua.
Cum liquamine interdum supernatante.

¶ Ociosorum.

Alba fere
Maiore.
Hypostasi
Crassiore.

¶ Iudicium Vrinarum secundum temperamenta & qualitates anni.

Omnis Vrina
VERE
Subspicea.
Spicea.
Vergens in subaureum
Subcrocea.
Hypostasi crassiore, incipiente mutari in tenuem.

Aestate

Subaurea Subcrocea Subſtãtia mediocri.

Hypoſtaſi

Leui Alba AEquabili.

Autumno

Colore mediocris Fulgens Tenuis.

Hypoſtaſi

Obſcura Modica Alba.

Tenui AEquabili.

Hyeme

Reſpondens ꝓportioni Vergens in alborẽ.

Hypo. maiore Procedente hyeme,

Quantitate maiore.

Contentis maioribus inconcoctis.

ℭ Iudicium ex diſpoſitione rerũ non naturalium.

VRINA

Somnolentorum

Alba Craſſa

onCtentis multis incoctus.

Vigilantium immodice

Tenuis

Vergens ab albo in aqueum, inde ad auream, oleaceam, nigram, aduſtam.

Ieiunantium

Flam̃ea Crocea Tenuis.

Fame oppreſſorum

Tenuis Alba Sine hypoſtaſi.

ℭ De iudicio a multitudine & copia.

Vrina multa in Sanis

Nimiam potionem uini, exilis.

Raram uel modicam, uentris excretionem.

Vſum nimium diureticorum.

Vrina multa in ægrotis,

Paſſionem diabetis Corporis liquefactionẽ

Euacuationem ſuperfluitatum.

Determinationem ægritudinis, uel criſim ab hydrope.

Multa in febribus acutis

Aut febris ſolutionem.

Aut conuerſionem in Ethicam.

Aut ſpaſmum.

Quod ſi fuerit

Flammea.

Subcrocea, tincta & cum malis contentis, illaudata eſt.

VRINA pauca

Dietam ſicciorem.

Vſum cibariorum glutinoſorum

Opilationes Multã uentris excretionẽ

Interdum febrim intenſam.

Læſionem membrorum urinæ.

ℭ De Significationibus ſubſtantię Vrinarum.

VRINA

Subtilis, Tenuis

Frigiditatem, ſiccitatem.

Humorem ſiccum

Concoctionis priuationem

Opilationem hepatis.

Defectionem attractiuę & expulſiuę.

Groſſa

Complexionem calidam & humidam.

Concoctionem fortem, humidam.

Humores cõmixtos phlegmate & ſanguine.

Mediocris

Temperatam complexionem

Abſolutam coctionem

Humorum omnium temperamentum.

ℭ De ſignificationibus Vrinæ diaphonæ.

VRINA

Tranſparens

Alba, Craſſa.

Phlegma crudum, craſſum, & ægritudines, ab eo prouenientes, Epilepſiã. &c.

Cum tinctura, Choleram uitellinam.

Semper autem ſignificat inconcoctionem, ſiue tenuis, ſiue craſſa.

Cum diuerſitate coloris, aduſtionem & incendium.

Cum furfuribus, ſi ægritudo non fuerit in uijs urinæ, liquefactionem phlegmatis.

Turbulenta, multitudinem humorum, qui a natura expelluntur: item naturæ laborem in ſegregando & expellendo. B

Turbida in febribus acutis

Humorum ebullitionem

Liquefactionem.

Turbulenta ita perſeuerans, longam ægritudinem, & imperfectam coctionem.

Permanens in tranſparentia & aquoſitate, digeſtionis priuationem.

Quæ mingitur clara & fit turbida uel quæ turbida & fit clara, ſignificat materiam incipere ut ſuperet morbum, tametſi non perfecte.

Quę uero minime eſt tranſparens, ut aqua limpida, neq; turbida, ut ſubiugaliũ, ſed in medio conſiſtens, ſanitatem portendit.

ℭ De ſignificationibus odoris Vrinæ.

VRINA

Carens odore

Cruditatem humorum

Complexionem frigidam.

In acutis mortem.

Fœtida

Cum ſignis bonæ digeſtionis & ſquam̃is, ſcabiem.

Cum ſanie, hulcus.

Sine digeſtione, apoſtema in uijs urinæ.

C In acutis, periculum.
Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
Amara, dominium choleræ
Acris, in sanis melancholiam.
In sanis, futuram febrim, aut naturæ expulsionem.
Et si cito abscedit fętor in acutis ab urina, mortem.

Acris

Humorum putrefactionem.
In acutis mortem.

❡ Prognostica ex colore albo.

Vrina alba

Dominium frigoris.

Cristallina

Debilitatem digestionis.

Mucilaginosa, dominiũ phlegmatis, & eius crassam habundantiam.
Vnctuosa, seu margaritalis, liquefactionem.

Fungalis

Saniem — Phlegma — Lapides.

In acutis febribus, aut lactea post tincturã, significat partẽ cholericã ad alia loca diuertisse, q̃ per meatus urinæ: significat ergo futuram phrenitim, uel capitis reuma.
In febri cõtinua absq; fluxu, phrenitide, uel alio quouis abscessu, mutationem in quartanam significat.

D

In ictericia

Coloris hepatis debilitatem
Laborem uirtutis expulsiuę.
Futuram hydropem.
In sanis & perseuerans, inconcoctionem.
Luminosa, multa, in sanis humores crassos, & uiscosos.
Subtilis clara, humores melancholicos.
In principio febris, inde nigra, humorum expulsionem per uias urinæ.
Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

❡ Significationes Citrinæ.

Vrina citrina,

Palearis, imperfectam digestionem.
Flaua, principium digestionis.
Intense citrina, perfectam digestionem.
Aurea, temperamentum digestionis.
Ignea subtilis, acutam febrim.

❡ Iudicia Rubeæ.

Vrina rubea

Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime sanguinis.
Si tamen non sit ruptura uenę.
Eadem tenuis, decursum humorum ad loca suffocantia, si paulatim mingatur.
Eadem grossa, inde tenuis, recidiuationem.
In ictericia modicę rubedinis, calorem hepatis & eius suffocationẽ, futuramq; hydropem.
Intensa in sanis, famem, incendium stomachi.
In dolore renum, eorundem apostema.
In dolore capitis frequenti, futuram maniam.
Turbida, hepatis debilitatem.

❡ De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis,

Supremam frigiditatem, maxime uero si tenuior sit.
Crassa, frigus quoq;.
Porrina uel porricea, adustionem.
Crassa, ueneni potionem,
Idem notat eruginea.

❡ De significationibus Nigræ.

Vrina nigra

Procedens ex croceo, crassitudinem choleræ.
Ex fusco procedens, dominium choleræ nigræ.
Ex uiridi, choleram adustam.
Quam præcessit uiridis, uel liuida, dominium frigoris.
Quam precessit rubea, aut citrina, cum uirtutis dissolutione, mortificationem coloris naturalis.
In principio febris, inualescentiam morbi, caloris naturalis defectionem.
In fine ægritudinis melancholicæ, terminationem ægritudinis, si ante fuerat crassa & aquosa.
In acutis si non præcesserunt signa bona, adustionem, & mortem.
Vel rubea obscura, ante uini rubei potionẽ, aliquando
Calorem & intensionem renum.
In senibus & mulieribus, defectionem caloris naturalis.

❡ Significationes oleagineæ.

Vrina oleaginea

Sicut oleum transparens

Consumptionem
Liquefactionem
Creticam expulsionem.

Pauca & foetens, supremam consumptionem,

Sicut lotura carnis

Consumptionem
Hepatis perditionem.
Hydropisim.

Quam pręcessit nigra, si fit alleuiatio

Mundificationem adustorum humorum.
Si in quarta appareat in peracutis, mortem in septimo die.

Simplex

Preparationem ad phthisim.
Consumptionem.
In colore & substantia, renũ liquefactionem, aut phthisim.
Colorib. caninis, utriusque cholerę adustionem.

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba — In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.
Continua — Cito apparens
Diu perdurans — In fundo residens.
Rotunda — Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatē, mixtionem unctuositans.
Nigra, idem id quod urina nigra
Viridis, illud quod uiridis urina.
Citrina, ardentissimum calorem
Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus
Spumosus

Turbationem sensuum interiorum.
Viscosos humores.
Ventositatem in uentriculis cerebri.

Plumbeus, epilepsiam.
Viridis, melancholiam.
Rubeus, sanguinis fluxnm.
Tremulus, paralysim, et spasmū ex repletiōe.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumea
Nigra, citrina, uel ruffa

Ictericiam — Passionem splenis.
Ventositatem cum uiscositate.
Si permanet, opilationem, maxime si magnæ sunt, uētos in uřis urinæ, cruda phlegmata, abundare Nephritim.
Granulosa, catharrum, atq; si in superficie natant, significant materiam non descendere ad inferiora.
Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iuncturas.
Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamæ

Rubeæ, ægritudinem renum.
Albæ passionem uesicę.
Fuscæ obscuræ sicut squamę piscium, ultimā dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinæ furfures

Cum pruritu glādis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.
Sine fœtore & putre, cū difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.
Magnæ ut mta frumenta,
Albæ, adustionem in uesica.
Nigræ, adustionem in splene.
Rubeæ, adustionem sanguinis. — A

Vrina carnosa.

Hepatis dissolutionem.

Vnctuosa, in qua supernatat sedimen.

Si multa fuerit, dissolutionem adipis
Citrina, dissolutionē pinguedinis antiquæ.
Modica, renum dissolutionem.

Saniosa

Eruptionem hulceris, si pręcesserit dolor.

Plena frustulis

Debilitatem digestiuę.
Mesaraicarum ruptionem, uel ex comestione lactis, uel casei.

Harenosa

Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.
Non residentes harenæ, & ad rubedinem decliues, hepatis adustionem: citrinæ, splenis.

Mucilaginosa

Exuberantiam grossorum humorum.
Complexionem frigidam.
Crisim ischiados & iuncturarum.

Si pili innatent,

Caloris occulti consolidationem, a colore agente in ipsum, in renibus.

Fermentata,

Debilitatem stomachi.
Malam digestionem.
Assiduum usum lacticineorum.

Cinericea — B

Phlegma adustum pręstat, diuturnitatem caloris extranei.

Sanguinea

Debilitatem hepatis.
Vulnus in meatibns urinæ.
Solutionem continui in uesica, si pauca sit.
Si multa, solutionem in splene.
Oualis, id est, in qua ad similitudinē pelliculę, uel uesicę plenæ, & similis ouo innatat quippiam,
Phlegma crudum, uiscosum.
Phlegma uitreum, mucilaginosum, uentos.
Referationem meatuum urinæ.

Calculosa

Lapidem pręsentē, uel phlegma uiscosum in uřs urinæ.
Fortem calorem in ĳsdem locis.

Spermatica

Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel pręcessisse, uel nocturnam seminis emissionem.
Globosum truncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.
Et si id fiat multis uicibus, seminis incontinentiam, uel paralysim membrorum genitalium.

¶ Finis T A B. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Vltima F E B R I V M.

C

¶ TABVLA Vltima Febrium.

FEBRIVM alia

1 Ephemeris. 2 Putrida. 3 Hectica.

1 EPHEMERIS.

Distemperantia spiritus.24. horas, id est, diem non excedit. Nec habet nisi ex opilatione paroxismum. Nam uel spiritus
Vitalis in corde accendit ex ira & furore. uel
Animalis in cerebro ex feruore solis. uel
Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 PVTRIDA

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut

* Intra uasa. Sic fiunt continuæ, quę acutę dicuntur. Terminantur.14. nonnunq. .4. sępe primo die.

Aut igitur putrescit

Sanguis. sic fit Syneches putrida: hæc nunq fit in corpore raro, aut gracili, sed plurimũ in iuuenibus: & ad mortem usq; affligit.

Et est Triplex. uidelicet

Acmastica, quæ latine potest dici Auctio: semper enim est in augmento.

Epacmastica dici potest demptio, semper eñ est in declinatione.

D Homotenos, æqualit affligens, quę semper est in statu eodem. At putrescit

Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel cõtinens: habet circuitum diei & noctis. Parox.5. horas. tepescit.6. Aut putrescit

Cholera, id est, flaua bilis. Sic fit Tertiana continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æstiuo, regione calida & sicca. Parox. durat.24. horis. Quiescit.24. & in falsa quiete.24. Aut putrescit

Atra bilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitum trium dierum, & trium noctium. Paroxis.24. horas. 25. in uera requie.34. in falsa: durat ad.40. diem. Aut putrescit

Cholera circa cor. Sic fit Causon ardor quẽ pauci euadunt, uno die fortis, altero remissĩor: nec tamen augmentum recipit, nec diminutionem.

Et hæ septem species sunt Febres simplices.

* Aut intra & extra uasa

Sanguis principaliter, secũdario cholera. Sic fit Syneches, uel conclusa continua: quia omne tempus una est accessio ab initio usq; in finem: accedit calida sine tremore & rigore.

Cholera principaliter, sanguis secundario. Sic fit Cansonides, uel Tertiana continua.

Hæ duæ non dicuntur compositæ secundum compositionem duarum febrium diuersarum denominationum, sed propter compositionem humorum putridorum: unde tamen proprie Febris composita non dicitur.

Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos minor: in qua incipiẽte uno parox. simul alter incipit horis.12. falsa quies.6.

Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritęos medius: in hac iter parox. est quies manifesta: parox.38 horis. quies.12.

Atra bilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos maior: non curatur, durat.63. horis. Et 12. in falsa quiete. uno desinente paroxismo, statim alter subsequitur.

Hæ tres dicuntur compositæ; suntq; chronicæ, & terminus earum est.64. dies.

* Aut extra uasa. Sic fiunt intermittentes. Si eñ putrescit

Phlegma

Naturale, sic fit quotidiana uera uel diaria: durat hor.15. tempore frigido, ut hyeme in senibus & mulieribus phlegmaticis: quiescit hor.6. durat a.21. diebus usq; ad.40. uel.60. dies. Accidit circa solis occasum.

Innaturale, fit Quotidiana nota,

Cholera

Naturalis, sic fit Tertiana uera. Hęc parox. habet.12. horarum. quiescit.36. incipit cum horrore & punctione sine frigore & uehementi pulsu.

Innaturalis, sic fit Tertiana nota. Accedit circa uesperas. parox. durat ad.10. horas.

Atra bilis

Naturalis sic fit Quartana uera: fit in Autũno in senibus & melãcholicis: durat parox.14. horis: quiescit.45. horis.

Innaturalis, sic fit Quartana nota.

Et hæ simplices sunt.

* Aut in duobus locis simul.

Si eñ putrescit

Phlegma in duobus locis, ut in capite & in stomacho, fit Quotidiana duplex.

Cholera in duobus locis, ut in stomacho & in hepate, fit Tertiana duplex, quę uno die grauior est altero.

Melãcholia in duobus locis, ut in splene & in capite, fit Quartana duplex.

Et hæ sunt compositæ.

Aut putrescit unus humor alio, uel alijs: sic fit Febris Erratica. Cuius sunt duæ species f.

Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigescit.

Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.

Simplices phlegmaticæ magis fere q̃ Febres Erraticæ.

¶HECTICA, uel habitualis: huius sunt species

Prima, ex consumptione

Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoscitur, sed curatur faciliter.

Secunda, ex compositione

Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriusq;. ut Cambiū.

Tertia, ex consumptione

Aequali primæ, secundæ, & tertiæ humiditatis: est dominium siccitatis totius corporis sine febre. cuiusmodi est Gluten.

Signa Hecticæ

Primæ speciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̃ post: propter cōtinuam membrorum distemperantiam: sed tamē lentus: quia non fit ex humore, sed ex membris: ideo caret paroxismo.

Signa Hecticæ

Secundæ speciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior post prandium q̃ ante: prouenit ex cholerica fumositate: ex spiritualibus rubor genarum, ex calida fumositate eas inflammante.

A

Dolor sinistræ spatulæ. est enim spiritualibus adligata: & propter contractionem desiccatur & soluit in continuitatas: ideo fit dolor & tussis, quandoq; sicca, quandoq; humida.

Signa Hecticæ

Ternæ speciei, Calor maior q̃ in prioribus duabus: maior post prandium q̃ ante & si discerni non possit propter intensum calorem. Vrina in colore & substātia oleaginea, cum multis resolutionibus grossis: citrina, intensa: demum fit aquosa & unctuosa.

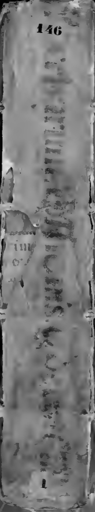
Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membris insito, ea cōsumente & dissoluente. Vngues ingrossantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuātur, & in lateribus contrahuntur. Capilli fluūt. Pulsus frequens, paruus, durus & debilis.

¶ Finis APPENDICIS.

NICOLAVS Prugnerus, candido Lectori S.

❡ Lector quiſquis ades, maxime & optime,
Et qui res Medicas, ſacraq; Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc ſac referas pedem.
Naturæ ſpecimen cernere ſi libet,
Et ſi te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumq; figuræ,
Iſthoc ſcire potes Libro.
μυρίων τῶν ἀγαθῶν polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene ſingula.
Pulchra hęc et referunt, quam ſpecioſior
Mundi Rector adeſt, & eximius magis
Rebus quiſq; creatis,
Conſtans omnipotentia.
Hoc primum uolumus diſpiciat pius
Lector, ſi fuerit deinde cupidine
Ductus, noſcere cauſsas
Rerum, hunc ſac adeat Librum.
Vernantem tibi Brunſelſius Hortulum,
Conſeuit placidis ſedulus herbulis,
Sic noctesq; dieſq;
Huc huc ſemina conuehens.
Quis uero numeret, quantus, & improbus
Schottiq; aſsiduus tum fuerit labor?
Quando ſingula preſsit
Docta qua ualuit manu.
Felix o nimium, ſanctaq; Ciuitas,
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo paſcere mentem,
Iſtis corpora, quæ ſoles.
Lector, iam reliquum eſt optime, gratias
Tantas pro meritis reddere, quas potes,
Sic ſic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

❡ ARGENT. per Io. Schottum, CAROL. Imp. V. Anno. 10. CHRISTI uero Seruatoris, 1530.

146